

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΑΝΤΕΙΟ UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
κατεύθυνσης «Φορολογία και Ελεγκτική»**

Διπλωματική Εργασία

Η ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ ΣΤΙΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

ΚΟΥΛΕΝΤΙΑΝΟΥ ΜΑΡΙΑ

Τριμελής Επιτροπή:

Καθ. Αναστάσιος Τσάμης (Επιβλέπων)

Αναπλ. Καθ. Ιωάννης Φίλος

Ομ. Καθ. Ελισάβετ Μπέσιλα- Μακρίδη

Αθήνα, Ιούνιος 2015

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΑΝΤΕΙΟ UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

Department of Public Administration

Master Program

In Taxation and Auditing

Master Thesis

FRAUD PREVENTION IN BANKS

KOULENTIANOU MARIA

Examiners Committee:

Prof. Anastasios Tsamis Ass. (Supervisor)

Assoc. Prof. John Filos

Prof. Elisavet Besila- Makridi

Athens, June 2015

Στην Οικογένειά μου,

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά όλους τους καθηγητές του Μεταπτυχιακού Προγράμματος για τις πολύτιμες γνώσεις που μου μετέδωσαν καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου, όπως επίσης και για την καθοδήγησή τους. Ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα μου Καθηγητή **Αναστάσιο Τσάμη** για την επίβλεψη, συμπαράσταση, στήριξη και συνεργασία που μου προσέφερε κατά την εκπόνηση της διπλωματικής μου εργασίας, καθώς και για τις υποδείξεις του σε όλη τη διάρκεια συγγραφής αυτής.

Επιπλέον θα ήθελα να ευχαριστήσω και τα υπόλοιπα μέλη της Τριμελούς Επιτροπής και συγκεκριμένα τον Αναπληρωτή Καθηγητή **Ιωάννη Φίλο** και την Ομότιμη Καθηγήτρια **Ελισάβετ Μπέσιλα- Μακρίδη**, για τα εύστοχα σχόλια και τις ειδικότερες παρατηρήσεις τους και για όλη τη διάρκεια της φοίτησής μου στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Φορολογία και Ελεγκτική» του Παντείου Πανεπιστημίου.

Επιπροσθέτως, θα ήθελα να ευχαριστήσω το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών και τις Διευθύνσεις των Τραπεζών που ανταποκρίθηκαν στην αποστολή των ερωτηματολογίων, όπως επίσης τον Δρ. **Ανδρέα Γεωργαντόπουλο**, τους υποψήφιους διδάκτορες **Σταμάτη Πασσά** και **Κωνσταντίνο Παπαστεργίου**, τους συμφοιτητές και **φίλους** που βοήθησαν, ο καθένας από τη μεριά του, στην ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας.

Τέλος, θερμές ευχαριστίες θα ήθελα να εκφράσω στην οικογένειά μου για την ηθική στήριξη που μου προσέφερε τόσο κατά τη διάρκεια των προπτυχιακών όσο και κατά τη διάρκεια των μεταπτυχιακών σπουδών μου.

Μαρία Κουλεντιανού

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Όπως είναι ευρέως γνωστό, οι Τράπεζες αποτελούν τη στήριξη της ανάπτυξης της οικονομίας. Για αυτόν τον λόγο, είναι σημαντικό, να προλαμβάνουν και να καταπολεμούν τα φαινόμενα διάπραξης απάτης, ώστε να υπάρχουν λιγότερες περιπτώσεις διαφθοράς, με απώτερο στόχο μία πιο υγιή οικονομία αλλά και προς το κοινωνικό όφελος όλων.

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας, είναι να μελετήσει κατά πόσο τα Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα που έχουν αναπτύξει και εφαρμόσει σωστά τους κανόνες και τις αρχές του Εσωτερικού Ελέγχου, της Εταιρικής Διακυβέρνησης, Κώδικες Ηθικής, Κώδικες Δεοντολογίας καθώς και τα απαραίτητα πληροφοριακά συστήματα, έχουν λιγότερες πιθανότητες να αντιμετωπίσουν φαινόμενα απάτης.

Η εν λόγω εργασία χωρίζεται σε δύο κύρια μέρη. Στο πρώτο μέρος πραγματοποιείται η απαραίτητη βιβλιογραφική επισκόπηση και απαρτίζεται από πέντε κεφάλαια. Στο δεύτερο μέρος παρουσιάζεται η έρευνα που διενεργήθηκε στις Ελληνικές Τράπεζες με τα αποτελέσματά της, τα συμπεράσματα, τους περιορισμούς της έρευνας καθώς και τις προτάσεις για περαιτέρω μελέτη του φαινομένου.

Αναλυτικότερα, το πρώτο μέρος της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι θεωρητικό και γίνεται αναφορά στην υπάρχουσα νομοθεσία που διέπει τα Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα και συγκεκριμένα τις Τράπεζες. Παρουσιάζεται η βιβλιογραφική ανασκόπηση για τον Εσωτερικό Έλεγχο, τα συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου, τη Διαχείριση Κινδύνων, την Κανονιστική Συμμόρφωση, τα πληροφοριακά συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου, την Εταιρική Διακυβέρνηση, την απάτη, παράγοντες που οδηγούν στην απάτη, προσεγγίσεις στην πρόληψη της απάτης και κάποιες περιπτώσεις Τραπεζικής Απάτης.

Το δεύτερο μέρος της εργασίας περιλαμβάνει την έρευνα μαζί με τα αποτελέσματά της και τα συμπεράσματα επ' αυτών. Συγκεκριμένα, στο δεύτερο μέρος περιλαμβάνονται τα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας έρευνας, τη μεθοδολογία της, τον πληθυσμό του ενδιαφέροντος, το υπό εξέταση δείγμα, το όργανο μέτρησης και τη μέθοδο χορήγησης καθώς και το ερωτηματολόγιο με τη δομή του. Επίσης, περιλαμβάνεται η επεξεργασία των δεδομένων, η χρονική διάρκεια της έρευνας και η

ανάλυσή τους με τη χρήση του Microsoft Excel και διαγραμμάτων. Επιπροσθέτως, παρουσιάζεται το ποσοστό ανταπόκρισης του δείγματος, καθώς και τα αποτελέσματα.

Καταληκτικά, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα και η συζήτηση επ' αυτών, οι περιορισμοί της έρευνας και οι προτάσεις για περαιτέρω μελέτη του φαινομένου αυτού καθ' αυτού, αλλά και των λοιπών παραγόντων που σχετίζονται μαζί του.

Λέξεις Κλειδιά : Εσωτερικός Έλεγχος, Απάτη, Πρόληψη, Ελλάδα, Τράπεζες

ABSTRACT

It is widely known, that banks constitute the foundation of success and development for the economy. For this reason, it is important to forestall and impugn events of fraud, in order for minimum cases of corruption to appear. This leads to a healthy economy for the common good.

This dissertation, will contemplate if the financial institutions, which have rightly developed and applied norms and rationale of the Internal Audit, Corporate Governance, Ethical and Deontological Codes along with Information Systems, have less possibilities in facing events of fraud.

In order to achieve the aforementioned, this dissertation is divided in two parts. The first one, consists of five chapters and carries out the necessary literature review. The second, identifies the research as this was conducted in Greek Banks along with its results, conclusions and limitations. Finally, proposals for further study are being presented.

Furthermore, this dissertation's first part is theoretical, and states in detail the current legislation that governs the financial institutions and in particular; Banks. The literature review as searched out includes the Internal Audit with its Systems and its Information Systems, Risk Management, Compliance Policy, Corporate Governance, types of fraud and reasons that lead to it. Ends with actions to prohibit this phenomenon along with some cases of Banking Fraud.

The second part, includes the research conducted along with its results and the inferred conclusions. In particular, are introduced the research questions, methodology, population of interest, test sample, measuring instrument, allocation method and the of course the questionnaire. Moreover, with the use of Microsoft Excel program and various diagrams the data elaboration, breakdown and timeline are analytically explored. Certainly, the sample response rate is allocated along with the results.

Conclusively, the ending results along with all rest relevant discussions, limitations of the research as appeared and proposals for further study of the effect along with its correlated aspects are spotted and analytically displayed.

Keywords: Internal Audit, Fraud, Prevention, Greece, Banks

Περιεχόμενα

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	i
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	ii
ABSTRACT.....	iv
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	9
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ.....	10
ΘΕΣΜΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	10
1. ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	10
1.1 ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ (I,II,III).....	10
1.1.1 Ο Ιστορικός ρόλος της Επιτροπής της Βασιλείας.....	10
1.1.2 Βασιλεία I (1988).....	10
1.1.3 Βασιλείας II (2007).....	13
1.1.4 Βασιλείας III (2010).....	15
1.2 Ο Νόμος «Sarbanes Oxley».....	17
1.2 ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	18
1.2.1 Θεσμικό Πλαίσιο Πιστωτικών Ιδρυμάτων.....	18
1.2.2 Κανόνες Εποπτείας.....	19
1.2.2.1 Κεφαλαιακή Επάρκεια (Βασιλεία II).....	20
1.2.2.2 Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου.....	27
1.2.2.3 Επάρκεια προβλέψεων.....	28
1.2.2.4 Ρευστότητα.....	28
1.2.2.5 Υποβολή στοιχείων.....	30
1.2.3 Εποπτεία Πιστωτικού Συστήματος.....	31
1.2.4 Διαφάνεια Τραπεζικών Συναλλαγών.....	34
1.2.5 Θεσμικό Πλαίσιο Διαφάνειας Τραπεζικών Συναλλαγών.....	34
1.2.6 Ξέπλυμα Χρήματος.....	35
1.2.7 Θεσμικό πλαίσιο για το Ξέπλυμα.....	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	37
2.Εσωτερικός Έλεγχος.....	37
2.1 Ορισμός.....	37
2.2 Αρχές.....	38
2.3 Σκοπός.....	39
2.4 Εκτέλεση.....	40
2.5 Εσωτερικός Έλεγχος Τραπεζών.....	40

2.5.1 Αντικειμενικοί Στόχοι Εσωτερικού Ελέγχου Τραπεζών	41
2.5.2. Διακρίσεις Ελέγχων	41
2.5.2.1 Εσωτερικός και εξωτερικός έλεγχος.....	42
2.5.2.2 Τυπικός και Ουσιαστικός Έλεγχος	43
2.5.2.3 Τακτικός και Έκτακτος Έλεγχος.....	43
2.5.2.4 Γενικός και Μερικός Έλεγχος.....	43
2.5.2.5 Προληπτικός και Κατασταλτικός Έλεγχος	44
2.6 Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου (ΣΕΕ).....	44
2.6.1 Έννοια Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου	44
2.6.2 Συστατικά Στοιχεία Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου	45
2.6.3 Παράγοντες Που Χαρακτηρίζουν Ένα Αποτελεσματικό ΣΕΕ	46
2.7 Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου Τραπεζών	47
2.7.1 Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου	47
2.8 Πυλώνες Συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου Τραπεζών	50
2.8.1 Εσωτερικός Έλεγχος.....	50
2.8.1.1 Κατηγορίες ελέγχων.....	51
2.8.1.2 Αρμοδιότητες Μονάδας Εσωτερικής Επιθεώρησης (ΜΕΕ) σύμφωνα με την Πράξη Διοικητή 2577/2006	52
2.8.1.3 Αντικείμενο ελέγχου ΜΕΕ.....	54
2.8.2 Διεύθυνση Διαχείρισης Κινδύνων	56
2.8.2.1 Αρμοδιότητες Μονάδας Διαχείρισης Κινδύνων (ΜΔΚ), σύμφωνα με την Πράξη Διοικητή 2577/2006.....	57
2.8.3 Διεύθυνση Κανονιστικής Συμμόρφωσης.....	60
2.8.4 Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες (Ξέπλυμα Χρήματος)	62
2.8.5 Δραστηριότητα F.A.T.F (Financial Action Task Force).....	63
2.9 Πληροφοριακά Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου	64
2.9.1 Δυνατότητες Πληροφοριακών Συστημάτων.....	64
2.9.2 Τεχνολογικές Εφαρμογές Εσωτερικών Ελεγκτών	66
2.9.3 Επιπτώσεις Χρήσης Νέων Τεχνολογιών Στην Ελεγκτική Διαδικασία	67
2.9.4 Η Χρήση Ολοκληρωμένων Εφαρμογών Εσωτερικού Ελέγχου Στο Τραπεζικό Σύστημα..	69
2.9.5 ΣΕΕ Πιστωτικών Ιδρυμάτων Και Πληροφοριακά Συστήματα	71
2.10 Έννοια Εταιρικής Διακυβέρνησης.....	71
3. ΑΠΑΤΗ ΚΑΙ ΔΙΑΦΘΟΡΑ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	74
3.1 Ιστορική Αναδρομή της Απάτης.....	74

3.2 Έννοια της Απάτης.....	75
3.3 Βασικές Κατηγορίες Απάτης	78
3.3.1 Υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων	82
3.3.2 Διαφθορά.....	83
3.3.3 Απάτες χρηματοοικονομικών καταστάσεων.....	85
3.4 Παράγοντες που οδηγούν στην Απάτη	86
3.5 Πρόληψη κατά της Απάτης.....	88
3.6 Κλασσικές προσεγγίσεις απέναντι στην πρόληψη και τον έλεγχο της απάτης.....	90
3.6.1 Ως άμεση οδηγία	90
3.6.2 Ανατροφοδότηση στοιχείων.....	91
3.6.3 Διάγνωση απάτης	91
3.6.4 Επιτήρηση	91
3.6.5 Παρατήρηση.....	91
3.6.6 Ανώνυμες Πηγές	92
3.6.7 Γραμμή κατά της Απάτης.....	92
3.6.8 Μη προγραμματισμένοι - ξαφνικοί έλεγχοι.....	93
3.6.9 Αγωγές και χρησιμοποίηση των δικαστικών μέσων	93
3.6.10 Ενίσχυση της Ηθικής και των Πολιτικών για την απάτη.....	94
3.6.11 Κατάρτισης Ηθικής.....	94
3.6.12 Κώδικας Δεοντολογίας	95
3.6.13 Πληροφορικά Συστήματα και επικοινωνία.....	95
3.6.14 Πολιτικές και διαδικασίες	95
3.6.15 Έλεγχος και συμπεριφορά των ανώτερων - ανώτατων στελεχών.....	97
3.6.16 Τρόπος διοίκησης.....	97
3.6.17 Ορθή Εταιρική Διακυβέρνηση.....	98
3.6.18 Εσωτερικός Έλεγχος , εργαλείο για την πρόληψη της απάτης	99
3.6.19 Τμήμα ανθρώπινου δυναμικού και πρόληψη απάτης	100
3.6.20 Εφικτοί στόχοι απόδοσης.....	101
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	103
4.1 Περιπτώσεις Τραπεζικής απάτης	103
4.1.1 Περίπτωση Τράπεζας Κρήτης (Σκάνδαλο Κοσκωτά).....	103
4.1.2 Περίπτωση PROTON Bank (Σκάνδαλο Λαυρεντιάδη)	103
4.1.3 Περίπτωση DEUTSCHE Bank	105
4.1.4 Τραπεζικό σκάνδαλο με στημένες ισοτιμίες.....	107

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	110
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	110
5.1 Ερευνητικά ερωτήματα.....	113
5.2 Μεθοδολογία έρευνας	114
5.3 Πληθυσμός Ενδιαφέροντος	116
5.4 Είδος Δειγματοληψίας	116
5.5 Όργανο Μέτρησης - Μέθοδος Χορήγησης	117
5.6 Το ερωτηματολόγιο και η δομή του	117
5.7 Ανάλυση Ερωτηματολογίων – Αποτελέσματα	119
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	138
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	143
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	155

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός κάθε οικονομίας είναι η οικονομική ανάπτυξη ,η οικονομική και κοινωνική ευημερία. Προς αυτήν την κατεύθυνση βασικό στοιχείο αποτελούν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

Η παγκοσμιοποίηση και η πολυπλοκότητα του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος δημιούργησαν ένα νέο χρηματοπιστωτικό περιβάλλον που επιτάσσει τη σημαντική αναβάθμιση των εποπτικών και ρυθμιστικών λειτουργιών προς το χρηματοπιστωτικό σύστημα σε τοπικό και διεθνές επίπεδο. Στα πλαίσια αυτά, η συνθήκη της Βασιλεία III περιλαμβάνει μέτρα με σκοπό τη βελτίωση της ικανότητας του τραπεζικού συστήματος να απορροφά τις επιπτώσεις μακροοικονομικών και πιστωτικών κρίσεων, τη βελτίωση της διαχείρισης κινδύνου, τη βελτίωση των αρχών της εταιρικής διακυβέρνησης και την ενίσχυση της διαφάνειας και της λογοδοσίας (Χαρδούβελης και Καραμούζης, 2011).

Η διασφάλιση της σταθερότητας και της αποτελεσματικότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι πρώτιστης σημασίας για τη σταθερότητα και την ανάπτυξη της κοινωνικής και οικονομικής ευημερίας. Το χρηματοπιστωτικό σύστημα συνεχώς εξελίσσεται και δημιουργεί νέα μέσα και νέες αγορές. Αυτή η εξέλιξη-ανάπτυξη του χρηματοπιστωτικού συστήματος οδήγησε όμως στην αύξηση των κινδύνων και στην εμφάνιση νέων, με δυσμενείς επιπτώσεις για τους συμμετέχοντες στις αγορές, όπως μας έδειξε η πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση (Αγγελόπουλος, 2010).

Επομένως σημαντικό ρόλο στην υγιή οικονομία και περαιτέρω στην κοινωνική ευημερία, διαδραματίζει και η καταπολέμηση της απάτης στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Οι απόψεις στη διεθνή βιβλιογραφία συγκλίνουν πως στη σύγχρονη εποχή η πρόβλεψη για την αποφυγή της απάτης παίζει κυρίαρχο ρόλο στην εταιρική πολιτική, ανεξαρτήτως τον οικονομικό οργανισμό. Η υιοθέτηση αυστηρών μέτρων και συστηματικών εσωτερικών ελέγχων αποτελούν βασικές παραδοχές καταπολέμησης της απάτης για μια υγιή οικονομία προς το κοινό όφελος ολόκληρης της κοινωνίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

ΘΕΣΜΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1. ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΛΑΙΣΙΟ

1.1 ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ (I,II,III)

1.1.1 Ο Ιστορικός ρόλος της Επιτροπής της Βασιλείας

Η Επιτροπή της Βασιλείας συστάθηκε το 1974 και η πρώτη φορά που συνεδρίασε ήταν το 1975. Στην Επιτροπή συμμετέχουν οι διοικητές ή οι εκπρόσωποι των κεντρικών τραπεζών μελών οι οποίες είναι συγκεκριμένα οι Η.Π.Α., Το Ηνωμένο Βασίλειο, η Σουηδία, η Ελβετία, η Ολλανδία, η Ιαπωνία, η Ιταλία, η Γερμανία, ο Καναδάς, το Βέλγιο και η Γαλλία. Ο σκοπός της ήταν να τυποποιήσει τις διαδικασίες των τραπεζών διεθνώς, ώστε να αποφεύγονται προβλήματα στις διεθνείς τραπεζικές σχέσεις. Η Επιτροπή διαμορφώνει οδηγίες και εποπτικούς κανόνες, οι οποίοι έχουν συμβουλευτικό χαρακτήρα και όχι δεσμευτικό. Συγκεκριμένα η Επιτροπή επικεντρώνεται σε πρωτοβουλίες οι οποίες έχουν να κάνουν με¹:

- Τον καθορισμό ενός συγκεκριμένου ρόλου για τις εποπτικές αρχές ειδικά για την αντιμετώπιση κρίσιμων διατραπεζικών διαφορών
- Τη διαβεβαίωση και τεκμηρίωση ότι οι διεθνείς τράπεζες ή οι τράπεζες που εμπεριέχονται σε εταιρίες συμμετοχών (holding) δεν μπορούν να ξεφύγουν από τις εποπτικές αρχές της χώρας που εδρεύουν.
- Την προαγωγή ομοιογενών κεφαλαιακών απαιτήσεων σε διεθνές επίπεδο, έτσι ώστε να εξισωθούν διεθνώς οι όροι τραπεζικού ανταγωνισμού.

1.1.2 Βασιλεία I (1988)

Η γένεση της Βασιλείας I συνδέεται άμεσα με τη ραγδαία ανάπτυξη του χρηματοπιστωτικού συστήματος στα μέσα της δεκαετίας του '80. Η Βασιλεία I έδωσε έμφαση στις κεφαλαιακές απαιτήσεις, διότι το κεφάλαιο αποτελεί την τελευταία «αμυντική γραμμή» του πιστωτικού ιδρύματος για την απορρόφηση των ενδεχόμενων ζημιών όταν τα διάφορα αποθεματικά έχουν εξαντληθεί και η διαχείριση των κινδύνων είναι ανεπαρκής, ώστε να προστατεύονται τα συμφέροντα των καταθετών του. Οι

¹Παναγόπουλος Γ., Πελετίδης Γ. (2007), ΒΑΣΙΛΕΙΑ II : ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

κεφαλαιακές απαιτήσεις προσδιορίζονταν αρχικά έναντι του πιστωτικού κινδύνου και αργότερα έναντι των κινδύνων αγοράς. Οι αρχικές διατάξεις του εν λόγω συμφώνου (1988) αφορούσαν:²

- την καθιέρωση μιας ομοιόμορφης μεθόδου για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων των τραπεζών για κάλυψη έναντι της έκθεσης τους στον πιστωτικό κίνδυνο και τον κίνδυνο χώρας, τόσο από στοιχεία του ενεργητικού του ισολογισμού τους, όσο και από στοιχεία εκτός ισολογισμού, η οποία βασιζόταν σε συγκεκριμένους προκαθορισμένους συντελεστές στάθμισης- «τυποποιημένη προσέγγιση»,
- τον καθορισμό των στοιχείων των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων με τα οποία οι τράπεζες δύνανται να εκπληρώσουν τις κεφαλαιακές τους απαιτήσεις έναντι αυτών των κινδύνων.

Στα χρόνια που ακολούθησαν, το εποπτικό πλαίσιο υπέστη πλήθος προσαρμογών προκειμένου να ανταποκριθεί στις μεταβαλλόμενες συνθήκες του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος με αποκορύφωμα το 1996 με την έκδοση της έκθεσης «τροποποίηση του συμφώνου για την κεφαλαιακή επάρκεια με στόχο την ενσωμάτωση των κινδύνων αγοράς» με την καθιέρωση³:

- ομοιόμορφων μεθόδων, βάσει τόσο μιας τυποποιημένης προσέγγισης, όσο και μιας προσέγγισης που βασίζεται στα εσωτερικά συστήματα των τραπεζών για τη διαβάθμιση του κινδύνου γνωστή ως internal ratings based approach, αναφορικά με τον υπολογισμό των κεφαλαιακών τους απαιτήσεων για κάλυψη έναντι του κινδύνου αγοράς,
- ενός εναλλακτικού ορισμού των ιδίων κεφαλαίων για την εκπλήρωση των εν λόγω κεφαλαιακών απαιτήσεων και μόνον.

Παρόλο που το σύμφωνο της Βασιλεία I έθεσε ένα πρώτο πλαίσιο εναρμόνισης κεφαλαιακών απαιτήσεων και κοινών κανόνων εποπτείας και η αποδοχή που έλαβε ιδίως στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στις αναπτυγμένες βιομηχανικά χώρες, καθώς οι διατάξεις

² BCBS. (1988) «International convergence of capital measurement and capital

³ Γκόρτσος Χ. (2011), Εισαγωγή στο διεθνές χρηματοπιστωτικό Δίκαιο, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα

που ψηφίστηκαν ενσωματώθηκαν στο θεσμικό τους πλαίσιο για την τραπεζική εποπτεία, αποτέλεσε αντικείμενο έντονης κριτικής κυρίως γιατί παρουσίασε τα παρακάτω σημαντικά μειονεκτήματα⁴:

- το εποπτικό πλαίσιο δημιούργησε σημαντικές στρεβλώσεις και αναποτελεσματικότητες στην εκτίμηση των κεφαλαιακών απαιτήσεων καθώς προβλεπόταν η σχεδόν αυθαίρετη ταξινόμηση των στοιχείων ενεργητικού σε κατηγορίες κινδύνου με παράλληλη στάθμιση των στοιχείων αυτών με συντελεστές που δεν απέδιδαν το πραγματικό επίπεδο έκθεσης στον πιστωτικό κίνδυνο,
- προνομιακή μεταχείριση των κρατικών τίτλων που τους κατέτασσε στην κατώτερη ζώνη κινδύνου. Οι αθετήσεις όμως αρκετών κρατικών υποχρεώσεων κυρίως της Λατινικής Αμερικής, απέδειξαν ότι οι κρατικοί τίτλοι χρέους δεν μπορούσαν να θεωρούνται επένδυση μηδενικού κινδύνου,
- δεν αναγνωριζόταν το αποτέλεσμα ενδεχόμενης διαφοροποίησης που θα μπορούσε να μειώσει τον πραγματικό συνολικό κίνδυνο του χαρτοφυλακίου, καθώς το εποπτικό πλαίσιο θεωρούσε το συνολικό κίνδυνο ενός χαρτοφυλακίου ως το άθροισμα των επιμέρους του στοιχείων,
- δεν λάμβανε υπόψη τους άλλους κινδύνους πέραν του πιστωτικού και του κινδύνου αγοράς,
- οι τράπεζες, σταδιακά άρχισαν να κάνουν τιτλοποίηση απαιτήσεων⁵ για την αποφυγή κεφαλαιακών υποχρεώσεων,
- δεν εξομαλύνονταν οι διαφορές στα λογιστικά, φορολογικά και νομικά συστήματα των διεθνών τραπεζών με αποτέλεσμα να δημιουργούνται ανταγωνιστικές ανισότητες,

⁴Σαπουτζόγλου Γ., Πεντοτής Χ. (2009) Τραπεζική Οικονομική Τόμος Α,Β, , Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα

⁵ Μετατροπή στοιχείων χαμηλής ρευστότητας, όπως ενυπόθηκα δάνεια και πιστωτικές κάρτες, σε διαπραγματεύσιμα στοιχεία της κεφαλαιαγοράς.

- οι κανόνες σχεδιάστηκαν κυρίως για την εποπτεία των διεθνών τραπεζών που δραστηριοποιούνταν στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των άλλων αναπτυγμένων βιομηχανικά χωρών.

Σε ότι αφορά την ελάχιστη απαίτηση, η Βασιλεία I (1988) προέβλεπε ότι οι τράπεζες θα έπρεπε να ικανοποιούν τον κάτωθι απλοποιημένο λόγο κεφαλαιακής επάρκειας:

$$\frac{\text{Εποπτευόμενα Ίδια Κεφάλαια της τράπεζας}}{\text{Πιστωτικώς σταθμισμένα στοιχεία του Ενεργητικού των τραπεζών}} \geq 8\%$$

(*περιλαμβάνονται εντός ισολογισμού αλλά και εκτός ισολογισμού μετατρέψιμα στοιχεία)

Ο λόγος αυτός ονομάστηκε Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας και θα έπρεπε να είναι ίσος ή μεγαλύτερος του 8% . Θα έπρεπε δηλαδή τα εποπτευόμενα ίδια κεφάλαια της τράπεζας να είναι ίσα ή μεγαλύτερα του 8% της πιστωτικής σταθμισμένης θέσης του ενεργητικού των τραπεζών.(Στη Βασιλεία I δεν έχει ακόμη πραγματοποιηθεί ο χωρισμός του σταθμισμένου πιστωτικού κινδύνου σε καθαρά πιστωτικό και λειτουργικό κίνδυνο αντίστοιχα)⁶.

1.1.3 Βασιλείας II (2007)

Τον Ιούνιο του 1999, η Επιτροπή της Βασιλείας, έχοντας εντοπίσει την ανάγκη τόσο τροποποίησης επιμέρους διατάξεων της «Βασιλείας I» όσο και (κυρίως) ενίσχυσης του περιεχομένου της, προχώρησε σε εκτεταμένες διαβουλεύσεις με τους φορείς της αγοράς για την τροποποίησή της. Η υιοθέτηση της τελικής έκθεσης με τίτλο: «Το νέο Σύμφωνο της Βασιλείας για την Κεφαλαιακή Επάρκεια» ("The New Basel Capital Accord", γνωστό και ως «Βασιλεία II») έλαβε χώρα τον Ιούνιο του 2004⁷. Το νέο πλαίσιο της Βασιλείας II είχε ως στόχο τη βελτίωση της σταθερότητας και της αξιοπιστίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Η Βασιλεία II βασίζεται σε τρεις συμπληρωματικούς πυλώνες⁸:

Πυλώνα I: καθιέρωση κανόνων κεφαλαιακών απαιτήσεων για την κάλυψη των τραπεζών έναντι της έκθεσής τους στο λειτουργικό κίνδυνο .

⁶Παναγόπουλος – Πελετίδης 2007

⁷ BCBS(2004): "Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, A Revised Framework", June <http://www.bis.org/publ/bcbs107.htm>

⁸Παναγόπουλος – Πελετίδης 2007

Πυλώνα II: καθιέρωση της διαδικασίας εποπτικής εξέτασης ("supervisory review process" (πυλώνας 2). Σκοπός του Πυλώνα II είναι πρώτον, η εξασφάλιση της διαχειριστικής επάρκειας των τραπεζών και, δεύτερον, η βελτίωση των τεχνικών του risk management πάνω στα χαρτοφυλάκιά τους. Ο Πυλώνα II εμφανίζεται κατ' ουσία για να αντιμετωπίσει τα προβλήματα που εγείρονται τόσο από τους κινδύνους που δεν αντιμετωπίζονται πλήρως από τον Πυλώνα I(π.χ. κίνδυνος συγκέντρωσης από τις τραπεζικές τοποθετήσεις) αλλά και κινδύνους που δε συζητήθηκαν σε αυτόν(π.χ. στρατηγικό ρίσκο) ή και άλλους εξωγενείς παράγοντες (π.χ. επιπτώσεις των οικονομικών κύκλων). Υπάρχουν τέσσερις θεμελιώδεις αρχές πάνω στις οποίες βασίζεται η εποπτική διαδικασία αξιολόγησης της επάρκειας των τραπεζών :

Αρχή 1: Η τράπεζα πρέπει να έχει τη δυνατότητα να εκτιμά την κεφαλαιακή της επάρκεια σε σχέση με τον αναλαμβανόμενο κίνδυνο και να διατηρεί το αντίστοιχο κεφαλαιακό της επίπεδο. Επιπλέον υπάρχουν πέντε σημεία πάνω στα οποία θα βασιστεί η καλή εφαρμογή της Αρχής 1, δηλαδή σωστή επίβλεψη και εποπτεία χωρίς αβλεψίες από μέρους της διοίκησης των τραπεζών , ρεαλιστική εκτίμηση της αναλογούσας , προς τον αναλαμβανόμενο κίνδυνο, κεφαλαιακής χρέωσης, κατανοητή και επαρκής εκτίμηση του κινδύνου, παρακολούθηση και επίβλεψη και τέλος Εσωτερικός Έλεγχος.

Αρχή 2: Οι ελεγκτές θα πρέπει να παρακολουθήσουν τις εσωτερικές εκτιμήσεις περί κεφαλαιακής επάρκειας της τράπεζας και τη συμμόρφωση με τον προβλεπόμενο – με βάση της αρχές της Βασιλείας II – κεφαλαιακό λόγο. Επίσης οι νομισματικές αρχές πρέπει να προχωρούν σε δράση , αν δεν είναι ικανοποιημένες από τα παραγόμενα αποτελέσματα.

Αρχή 3: Οι ελεγκτές θα πρέπει να περιμένουν ότι οι τράπεζες θα λειτουργούν πάνω από τον ελάχιστο αναλογούντα κεφαλαιακό λόγο. Δηλαδή να ζητούν από αυτές να κρατούν κεφάλαιο παραπάνω από το ελάχιστο δυνατό.

Αρχή 4: Οι νομισματικές αρχές θα πρέπει να επεμβαίνουν στα αρχικά στάδια για να εμποδίσουν την όποια πτώση του κεφαλαίου κάτω από το ελάχιστο επιτρεπτό επίπεδο , με σκοπό την «υποστήριξη» του αναλογούντος κινδύνου της τράπεζας . Απαιτείται μάλιστα ταχύτερη επανορθωτική κίνηση σε περίπτωση που το αναλογούν κεφάλαιο δεν αποκαθίσταται.

Πυλώνα III: καθιέρωση της υποχρέωσης των τραπεζών να προβαίνουν στη δημοσιοποίηση στοιχείων - τόσο ποιοτικού όσο και ποσοτικού χαρακτήρα - αναφορικά με την κεφαλαιακή τους επάρκεια και την ποιότητα των ιδίων κεφαλαίων τους, με σκοπό

την ενίσχυση της, επιβαλλόμενης από την αγορά, πειθαρχίας προς τους κανόνες ορθής διαχείρισης των κινδύνων (πυλώνας 3)⁹. Η δημοσιοποίηση των στοιχείων των τραπεζών που σχετίζονται με την κεφαλαιακή επάρκεια επιτρέπει τόσο την καλύτερη κατανόηση από μέρους των επενδυτών, των κινδύνων που αναλαμβάνουν οι τράπεζες όσο και την αποτελεσματικότερη εποπτεία από μέρους των εποπτευουσών αρχών. Όπως ρητά αναφέρει η Βασιλεία II (2006) ο Πυλώνας III καλείται να παίξει ένα συμπληρωματικό ρόλο απέναντι στις κεφαλαιακές απαιτήσεις του Πυλώνα I και την επισκόπηση των διαδικασιών του Πυλώνα II. Συνοπτικά η Βασιλεία II πρόσθεσε στη Βασιλεία I :

- Αύξησε τη συσχέτιση των υποχρεώσεων των τραπεζών σε ίδια κεφάλαια με τους κινδύνους του ισολογισμού τους.
- Διευρύνθηκε η εξειδίκευση των εποπτικών ελέγχων σε μεγαλύτερο φάσμα τραπεζικών εργασιών (πιστωτικά παράγωγα, τιτλοποίηση δανείων, project finance κ.α.)
- Ενισχύθηκαν τα κίνητρα των τραπεζών για βελτίωση των συστημάτων και διαδικασιών διαχείρισης των κινδύνων τους.
- Προωθήθηκε ο στόχος της μεγαλύτερης διαφάνειας των ισολογισμών και της δομής των ανειλημμένων κινδύνων
- Εναρμονίστηκαν οι διαδικασίες εποπτείας των εσωτερικών συστημάτων και μηχανισμών διαχείρισης κινδύνων των τραπεζών.

1.1.4 Βασιλείας III (2010)

Το νέο πλαίσιο της Βασιλείας III εισάγει τους κάτωθι δείκτες ρευστότητας:

- **Συντελεστής Κάλυψης Ρευστότητας**

$$\text{Liquidity coverage ratio (LCR)} = \frac{\text{Stock of highly liquid assets}}{\text{Net cash flow over a 30-day stress period}} > 100\%$$

⁹ Στη Βασιλεία II επήλθαν, τροποποιήσεις και σε ορισμένες από τις διατάξεις που αφορούν τις κεφαλαιακές απαιτήσεις των τραπεζών για κάλυψη έναντι των κινδύνων αγοράς. Αντίθετα, οι διατάξεις σχετικά με τα ίδια κεφάλαιά τους παρέμειναν σε ισχύ ως είχαν. Παράλληλα αναγνωρίστηκε από τις εποπτικές αρχές και για τον πιστωτικό κίνδυνο (όπως το 1996 για τους κινδύνους αγοράς) ως αποδεκτή η μέθοδος υπολογισμού της αξίας του χαρτοφυλακίου των τραπεζών βάσει των εσωτερικών τους συστημάτων διαβάθμισης κινδύνου ("internal ratings based approach"), εφόσον πληρούνται συγκεκριμένες προϋποθέσεις, εναλλακτικά προς την τυποποιημένη προσέγγιση.

Ο εν λόγω συντελεστής, το ύψος του οποίου πρέπει να ισούται ή να υπερβαίνει το 100% ορίζεται ως ο λόγος :

- του αποθέματος των υψηλής ποιότητας ρευστοποιήσιμων στοιχείων του ενεργητικού

προς

- το σύνολο των καθαρών ταμειακών εκροών κατά τη διάρκεια των επομένων τριάντα (30) ημερολογιακών ημερών¹⁰.

Το ύψος του συντελεστή δεν πρέπει να είναι μικρότερο του 100%. Αυτό μεταφράζεται ως εξής πρέπει τουλάχιστον να ισούται ή να υπερβαίνει το 100%, αυτό σημαίνει ότι το απόθεμα των υψηλής ποιότητας ρευστοποιήσιμων στοιχείων του ενεργητικού θα πρέπει τουλάχιστον να είναι ίσο με το σύνολο των καθαρών ταμειακών εκροών. Οι Τράπεζες αναμένεται να ικανοποιούν αυτό το λόγο και να διατηρούν ένα απόθεμα υψηλής ποιότητας ρευστοποιήσιμων στοιχείων του ενεργητικού τους, το οποίο θα λειτουργήσει ως ανάχωμα σε μια ενδεχόμενη κρίση ρευστότητας.

Σύμφωνα με το πρότυπο οι τράπεζες θα πρέπει να διαθέτουν απόθεμα «μη βεβαρημένων» υψηλής ποιότητας ρευστοποιήσιμων στοιχείων του ενεργητικού για την κάλυψη των καθαρών ταμειακών ροών κατά τη διάρκεια 30 ημερολογιακών ημερών, Η συγκεκριμένη επιλογή του αριθμητή στο συντελεστή αποσκοπεί στο να ευνοήσει τα στοιχεία του ενεργητικού, τα οποία λογίζονται ως ρευστά ή άμεσα ρευστοποιήσιμα και ταυτόχρονα να μειώσει τα κίνητρα των Τραπεζών να κατέχουν περιουσιακά στοιχεία, τα οποία θεωρούνται λιγότερο άμεσα ρευστοποιήσιμα.

Συντελεστής καθαρής σταθερής χρηματοδότησης (NSFR)

$$\text{Net stable funding ratio (NSFR)} = \frac{\text{Available amount of stable funding}}{\text{Required amount of stable funding}} > 100\%$$

Ο εν λόγω συντελεστής, το ύψος του οποίου πρέπει να υπερβαίνει το 100%, ορίζεται ως ο λόγος:

- της διαθέσιμης ποσότητας σταθερής χρηματοδότησης, προς
- την απαιτούμενη ποσότητα σταθερής χρηματοδότησης.

¹⁰ Ibid, παρ. 16-17.

Με την καθιέρωση του *‘Συντελεστή καθαρής σταθερής χρηματοδότησης’* επιδιώκεται, η δημιουργία κινήτρων στις τράπεζες να χρησιμοποιούν σταθερές πηγές για τη χρηματοδότηση των περιουσιακών τους στοιχείων (περιλαμβανομένων των δανείων), η διάρκεια των οποίων υπερβαίνει το έτος.

Επιπλέον, με την ΒΑΣΙΛΕΙΑ III αλλάζει ο τρόπος σύνθεσης των ελάχιστων ιδίων κεφαλαίων. Ναι μεν ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας πρέπει να είναι πάνω από 8% (από 1/1/2019 10,5%), αλλά πρέπει τα βασικά ίδια κεφάλαια (μετοχικό κεφάλαιο, αποθεματικά, αποτέλεσμα εις νέον) να είναι τουλάχιστον το 6% των Risk Weighted Assets. Επιπλέον, τα συμπληρωματικά ίδια κεφάλαια δεν πρέπει να ξεπερνούν το 2% των Risk Weighted Assets. Ακόμη, από την 1/1/2019 οι Τράπεζες πρέπει να τηρούν και ένα κεφαλαιακό απόθεμα για λόγους συντήρησης, το οποίο πρέπει να είναι τουλάχιστον το 2,5% των Risk Weighted Assets.

1.2 Ο Νόμος «Sarbanes Oxley»

Ο Νόμος "Sarbanes-Oxley" (SOX) επικυρώθηκε στις 30 Ιουλίου του 2002 και αποτελεί τη σημαντικότερη αλλαγή στην νομοθεσία περί τίτλων των ΗΠΑ από τη δεκαετία του 1930. Ασχολείται κυρίως με ζητήματα εταιρικής διακυβέρνησης και πληροφόρησης, τα οποία με αφορμή τις τελευταίες εξελίξεις στο λογιστικό και ελεγκτικό κλάδο των Ηνωμένων Πολιτειών, απέκτησαν αυξημένη σημασία. Επιπλέον, ο Νόμος επιβάλλει σημαντικά βαρύτερες ποινές από αυτές που ίσχυαν προηγουμένως για μέλη του Δ.Σ., ανώτερα στελέχη, ορκωτούς ελεγκτές, αναλυτές και δικηγόρους στην περίπτωση μη συμμόρφωσής τους με την κείμενη νομοθεσία¹¹. Ο εν λόγω ομοσπονδιακός νόμος καθιερώθηκε το 2002 έπειτα από σειρά οικονομικών και λογιστικών σκανδάλων που αφορούσαν κυρίως στις εταιρείες WorldCom, Enron κλπ. Δεδομένου ότι το συγκεκριμένο κανονιστικό πλαίσιο ορίζει με ακρίβεια τον τρόπο συναλλαγής μεγάλων οργανισμών και χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, η τήρησή του επιβλήθηκε και εκτός ΗΠΑ. Ο νόμος Sarbanes - Oxley κατευθύνει τους οργανισμούς με στόχο την αξιοπιστία των οικονομικών αποτελεσμάτων που αναπαράγονται από έναν οργανισμό αλλά και τον έλεγχο της μεθόδου συγκέντρωσης αυτών των στοιχείων. Βασικό στοιχείο του SOX είναι η απαίτηση για συγκεκριμένη τεκμηρίωση και έλεγχο των διαδικασιών που σχετίζονται με τα πληροφοριακά συστήματα. Ο γενικός έλεγχος περιλαμβάνει διαδικασίες διαχείρισης εγγράφων, πολιτικές, κριτήρια και διαδικασίες

¹¹www.nbg.gr

ασφάλειας, πολιτικές και διαδικασίες τεχνικής υποστήριξης, διαδικασίες εγκατάστασης και παραμετροποίησης, δοκιμών και διαχείρισης εξοπλισμού και λογισμικού (hardware&software)¹².

1.2 ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1.2.1 Θεσμικό Πλαίσιο Πιστωτικών Ιδρυμάτων

Ο ν. 4261/2014 ενσωματώνει τις διατάξεις της Οδηγίας 2013/36/ΕΕ, η οποία σε συνδυασμό με τον Κανονισμό (ΕΕ) 575/2013 συνιστούν το νέο ενισχυμένο πλαίσιο εποπτείας των πιστωτικών ιδρυμάτων (Βασιλεία III). Για λόγους συστηματικότητας και σαφήνειας καταργήθηκε ο ν. 3601/2007, ενώ οι διατάξεις που δεν σχετίζονται την ενσωμάτωση ενωσιακής νομοθεσίας, μεταφέρθηκαν στο σύνολο τους στο ν. 4261/2014. Ειδικότερα, ο νόμος αυτός:

- α) περιλαμβάνει τους όρους και τις προϋποθέσεις για την ίδρυση και λειτουργία των πιστωτικών ιδρυμάτων, τους λόγους άρνησης της εν λόγω άδειας καθώς και τους λόγους ανάκλησής της από την Τράπεζα της Ελλάδος,
- β) διευρύνει το πεδίο ενημέρωσης της Τράπεζας της Ελλάδος σχετικά με τους μετόχους πιστωτικού ιδρύματος περιλαμβάνοντας και την περίπτωση της διάθεσης της ειδικής συμμετοχής,
- γ) προβλέπει ρυθμίσεις για την άσκηση της δραστηριότητας των πιστωτικών και χρηματοδοτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα με ελεύθερη εγκατάσταση ή μέσω της ελεύθερης παροχή υπηρεσιών,
- δ) προσδιορίζει τους κανόνες προληπτικής εποπτείας των πιστωτικών ιδρυμάτων,
- ε) περιλαμβάνει ρυθμίσεις που αφορούν την άσκηση εποπτείας σε ενοποιημένη βάση, την λειτουργία των σωμάτων εποπτών, καθώς και το χαρακτηρισμό ενός υποκαταστήματος ως σημαντικού προβλέποντας τη συνεργασία των αρμόδιων αρχών των κρατών-μελών και το πλαίσιο της ανταλλαγής πληροφορήσης,
- στ) ενισχύει την δυνατότητα επιβολής κυρώσεων διευρύνοντας τις περιπτώσεις επιβολής τους,

¹²Καπράλος, Π. (2009), "Λογισμικό ασφάλειας για την τραπεζική συμμόρφωση" διαθέσιμο: www.neo2.gr 20/08/2011

- ζ) προβλέπει τη διαδικασία αξιολόγησης και επάρκειας εσωτερικού κεφαλαίου, με τη βελτίωση της ποιότητας, της ποσότητας των ιδίων κεφαλαίων και την κατανομή τους ως προς τους κινδύνους που αναλαμβάνονται,
- η) ενισχύει τις ρυθμίσεις εταιρικής διακυβέρνησης ορίζοντας την ευθύνη των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου για τη διοίκηση και τη λειτουργία των πιστωτικών ιδρυμάτων, το οποίο εγκρίνει και επιβλέπει την υλοποίηση των στόχων, την στρατηγική αντιμετώπισης των κινδύνων και της εσωτερικής διακυβέρνησης,
- θ) εισάγει κριτήρια καταλληλότητας των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου, τα οποία αξιολογούνται από την επιτροπή ανάδειξης υποψηφίων, καθώς και συγκεκριμένες απαιτήσεις για την αφιέρωση επαρκούς χρόνου στα καθήκοντα τους,
- ι) βελτιώνει τις ρυθμίσεις της πολιτικής αποδοχών
- ια) ενισχύει τα προληπτικά εποπτικά μέτρα που δύναται να ληφθούν από την Τράπεζα της Ελλάδος προκειμένου να αντιμετωπιστεί η μη συμμόρφωση των πιστωτικών ιδρυμάτων με τις απαιτήσεις προληπτικής εποπτείας,
- ιβ) θεσπίζει κεφαλαιακά αποθέματα ασφαλείας που τηρούνται από τα πιστωτικά ιδρύματα επιπρόσθετα στις απαιτήσεις ιδίων κεφαλαίων με στόχο τη συγκέντρωση επαρκούς κεφαλαιακής βάσης για την αντιστάθμιση των ζημιών σε περιόδους οικονομικών κρίσεων, και
- ιγ) καθορίζει τα μέτρα εξυγίανσης των πιστωτικών ιδρυμάτων και ρυθμίζει θέματα που αφορούν την ειδική εκκαθάριση.

Στο πλαίσιο αυτό η Τράπεζα της Ελλάδος ορίζεται ως η εντεταλμένη αρχή για τον καθορισμό του ποσοστού αντικυκλικών αποθεμάτων ασφαλείας στην Ελλάδα, ενώ επιφορτίζεται και με την εφαρμογή του αρ. 458 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 575/2013. Επίσης, η Τράπεζα της Ελλάδος ορίζεται αρμόδια για τη θέσπιση γενικών κανόνων για τις απαιτήσεις κάλυψης του κινδύνου ρευστότητας και τις απαιτήσεις σταθερής χρηματοδότησης.

1.2.2 Κανόνες Εποπτείας

Η Τράπεζα της Ελλάδος, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της ως εποπτικής αρχής των πιστωτικών και χρηματοδοτικών ιδρυμάτων (Άρθρο 55Α του Καταστατικού της), έχει καθορίσει με εκτελεστικές αποφάσεις της κανόνες εποπτείας σχετικούς με τους ακόλουθους τομείς:

1.2.2.1 Κεφαλαιακή Επάρκεια (Βασιλεία II)

Με τις :

ΠΔ/ΤΕ 2630/2010, 2588/2007, 2589/2007, 2590/2007, 2646/2011, 2655/19.03.2012, 2645/2011, 2594/2007, 2595/2007, 2635/2010 και ΠΔ/ΤΕ 2620/28.08.2009 ολοκληρώνεται, κατ' εξουσιοδότηση του ν.3601/2007, η ενσωμάτωση στο ελληνικό δίκαιο των εξειδικευμένων διατάξεων των Οδηγιών 2006/48/ΕΚ και 2006/49/ΕΚ σχετικά με την επάρκεια των ιδίων κεφαλαίων των πιστωτικών ιδρυμάτων και των ΑΕΠΕΥ. Το εν λόγω εποπτικό πλαίσιο, γνωστό και ως Βασιλεία II, καθιέρωσε τους ακόλουθους τρεις θεμελιώδεις άξονες εποπτείας («Πυλώνες»):

- Τις μεθόδους προσδιορισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων έναντι των κινδύνων που τα πιστωτικά ιδρύματα κατά κανόνα αντιμετωπίζουν στο πλαίσιο της άσκησης των δραστηριοτήτων τους και καθιερώνονται κεφαλαιακές απαιτήσεις και για το λειτουργικό κίνδυνο (Πυλώνας 1).
- Τις αρχές, τα κριτήρια και τη διαδικασία με την οποία καταρχάς τα ίδια τα πιστωτικά ιδρύματα και κατ' ακολουθία η εποπτική αρχή (Τράπεζα της Ελλάδος) αξιολογούν την επάρκεια των κεφαλαίων και των συστημάτων διαχείρισης κινδύνων κάθε πιστωτικού ιδρύματος χωριστά, σε σχέση με τους πάσης φύσεως κινδύνους στους οποίους αυτό εκτίθεται ή ενδέχεται να εκτεθεί, πέραν από εκείνους που αντιμετωπίζονται στον Πυλώνα 1 (Πυλώνας 2).
- Τις υποχρεώσεις δημοσιοποίησης στοιχείων για την ενίσχυση της διαφάνειας και της πειθαρχίας της αγοράς με την παροχή στους ενδιαφερόμενους της δυνατότητας σύγκρισης τόσο της πολιτικής για τη διαχείριση κινδύνων, της κεφαλαιακής και οργανωτικής επάρκειας των πιστωτικών ιδρυμάτων, παρέχοντας έτσι κίνητρο για την βελτίωσή τους, όσο και των μεθόδων και πρακτικών που εφαρμόζουν οι εποπτικές αρχές (Πυλώνας 3).

ΠΔ/ΤΕ 2630/2010 «Ορισμός των Ιδίων Κεφαλαίων των πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν την έδρα τους στην Ελλάδα»

Με την ΠΔ/ΤΕ 2630/29.10.2010, η οποία αντικαθιστά την ΠΔ/ΤΕ 2587/20.08.2007:

(i) κωδικοποιούνται σε ενιαίο κείμενο μεμονωμένες κανονιστικές ρυθμίσεις που ισχύουν και αφορούν στην εποπτική αναγνώριση των δικαιωμάτων μειοψηφίας, στη δυνατότητα μερικής ενοποίησης (solo consolidation) επιμέρους θυγατρικών των πιστωτικών

ιδρυμάτων και στην επαναγορά υβριδικών τίτλων, και (ii) ενσωματώνονται οι διατάξεις της Οδηγίας 2009/111/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου που αφορούν στον ορισμό των ιδίων κεφαλαίων των πιστωτικών ιδρυμάτων και ειδικότερα καθορίζονται:

α. νέες προϋποθέσεις, με βάση τα κριτήρια της μονιμότητας, της ευελιξίας στην αναστολή καταβολής πληρωμών τόκων/μερισμάτων και της απορρόφησης ζημιών, καθώς και νέα όρια για την αναγνώριση των υβριδικών τίτλων στα Βασικά ίδια Κεφάλαια (Tier 1 Capital) των πιστωτικών ιδρυμάτων, και

β. προϋποθέσεις για την αναγνώριση των συνεταιριστικών μερίδων στα Βασικά ίδια Κεφάλαια (Tier 1 Capital) των πιστωτικών ιδρυμάτων που λειτουργούν με τη μορφή του πιστωτικού συνεταιρισμού.

ΠΔ/ΤΕ 2588/20.8.2007 «Υπολογισμός Κεφαλαιακών Απαιτήσεων έναντι του Πιστωτικού Κινδύνου σύμφωνα με την Τυποποιημένη Προσέγγιση» (τροποποιητική ΠΔ/ΤΕ 2631/29.10.2010)

Με την Πράξη αυτή καθορίζεται ο τρόπος υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων για τον πιστωτικό κίνδυνο με την Τυποποιημένη Προσέγγιση (Standardised Approach), που είναι η απλούστερη από τις νέες εναλλακτικές σχετικές προσεγγίσεις. Με την προσέγγιση αυτή βελτιώνεται το προϊσχύον πλαίσιο με την καθιέρωση αναλογικότερης σύνδεσης των ιδίων κεφαλαίων προς τον αναλαμβανόμενο κίνδυνο, καθώς:

α) Διευρύνεται η κλίμακα των προκαθορισμένων συντελεστών με τους οποίους σταθμίζεται κάθε κατηγορία χρηματοδότησης ή άλλου ανοίγματος της τράπεζας.

β) Λαμβάνονται υπόψη παράμετροι όπως η πιστοληπτική διαβάθμιση του πιστούχου από αναγνωρισμένους Εξωτερικούς Οργανισμούς Πιστοληπτικής Αξιολόγησης (ΕΟΠΑ), η διασπορά των κινδύνων που επιτρέπει τη μείωση από 100% σε 75% του συντελεστή στάθμισης για τον κίνδυνο των μέχρι ποσού 1 εκατ. ευρώ πιστώσεων προς φυσικά πρόσωπα ή μικρομεσαίες επιχειρήσεις, η εξασφάλιση από κατοικίες που επιτρέπει τη μείωση του συντελεστή στάθμισης των δανείων από 50% σε 35%, ενώ, αντιθέτως, η εμφάνιση καθυστέρησης αποπληρωμής άνω των 90 ημερών οδηγεί σε αύξηση του συντελεστή κ.λπ.

γ) Αναγνωρίζονται και άλλα είδη εξασφαλίσεων, καθώς και πιο εξελιγμένες τεχνικές μείωσης του πιστωτικού κινδύνου, όπως τα πιστωτικά παράγωγα.

ΠΔ/ΤΕ 2589/20.8.2007 «Υπολογισμός Κεφαλαιακών Απαιτήσεων έναντι του Πιστωτικού Κινδύνου σύμφωνα με την Προσέγγιση Εσωτερικών Διαβαθμίσεων» (τροποποιητική ΠΔ/ΤΕ 2631/29.10.2010)

Θεσπίζεται η προσέγγιση εσωτερικών διαβαθμίσεων (Internal Ratings Based Approach), η οποία εισάγει εξ ολοκλήρου νέα μεθοδολογία υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων με βάση παραμέτρους κινδύνου, όπως η πιθανότητα αθέτησης υποχρέωσης του πιστούχου (Probability of Default) και η ζημία του πιστωτικού ιδρύματος σε περίπτωση αθέτησης (Loss Given Default), επιτρέποντας για πρώτη φορά στα πιστωτικά ιδρύματα να χρησιμοποιούν τα εσωτερικά τους συστήματα διαχείρισης και υποδείγματα για την εκτίμηση των παραμέτρων αυτών.

Η χρησιμοποίηση της πιο πάνω προσέγγισης και της πιο εξελιγμένης εκδοχής της (Advanced IRB) προϋποθέτει την έγκριση της Τράπεζας της Ελλάδος ή της εποπτικής αρχής της χώρας-έδρας της μητρικής, εφόσον πρόκειται για θυγατρική τράπεζα με έδρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, μετά από διαβούλευση στην οποία συμμετέχει και η Τράπεζα της Ελλάδος. Η έγκριση παρέχεται εφόσον διαπιστωθεί ότι ικανοποιούνται συγκεκριμένες προϋποθέσεις όσον αφορά την επάρκεια των εσωτερικών συστημάτων που η τράπεζα έχει αναπτύξει για τη διαβάθμιση των πιστούχων και των πιστοδοτήσεων, την ποσοτικοποίηση των παραμέτρων κινδύνου, την επικύρωση των σχετικών αποτελεσμάτων και την αξιοποίησή τους στη λήψη των αποφάσεων για τη χορήγηση και την τιμολόγηση των δανείων.

ΠΔ/ΤΕ 2590/20.8.2007 «Ελάχιστες Κεφαλαιακές Απαιτήσεις των Πιστωτικών Ιδρυμάτων για το Λειτουργικό Κίνδυνο» (τροποποιητική ΠΔ/ΤΕ 2631/29.10.2010)

Η καθιέρωση κεφαλαιακών απαιτήσεων για το λειτουργικό κίνδυνο αποτελεί μια από τις σημαντικές καινοτομίες του νέου πλαισίου. Η έννοια του εν λόγω κινδύνου αφορά στις ενδεχόμενες ζημίες που μπορεί να προκληθούν από ανεπάρκεια ή λάθη διαδικασιών ή προσώπων, καλύπτοντας και τον νομικό κίνδυνο. Με την εν λόγω Πράξη παρέχεται, επίσης, η δυνατότητα στις τράπεζες να επιλέγουν μεταξύ τυποποιημένων και εξελιγμένων

προσεγγίσεων για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων και για τον κίνδυνο αυτό

ΠΔ/ΤΕ 2646/9.9.2011 «Υπολογισμός Κεφαλαιακών Απαιτήσεων των Πιστωτικών Ιδρυμάτων για τον Κίνδυνο Αγοράς»

Η ΠΔ/ΤΕ 2646/2011 αντικαθιστά την ΠΔ/ΤΕ 2591/2007, όπως ισχύει, προκειμένου να ενσωματώσει στην ελληνική έννομη τάξη τις διατάξεις της Οδηγίας 2010/76/ΕΚ. Οι κύριες αλλαγές σχετίζονται με τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων για το χαρτοφυλάκιο συναλλαγών. Ειδικότερα, προβλέπεται, μεταξύ άλλων:

- η υποχρέωση των πιστωτικών ιδρυμάτων τα οποία έχουν εγκεκριμένα εσωτερικά μοντέλα για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων για τον γενικό κίνδυνο, να υπολογίζουν επιπλέον κεφαλαιακές απαιτήσεις, σύμφωνα με την εκτίμηση της δυνητικής ζημιάς κάτω από ακραίες συνθήκες (stressed VaR)
- η υποχρέωση των πιστωτικών ιδρυμάτων, τα οποία έχουν εγκεκριμένα εσωτερικά μοντέλα για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων για τον ειδικό κίνδυνο, να υπολογίζουν επιπλέον κεφαλαιακές απαιτήσεις για τον κίνδυνο αθέτησης και μεταβολής της πιστοληπτικής αξιοπιστίας (incremental default and migration risk) του εκδότη χρεωστικών τίτλων και μετοχών
- η υποχρέωση των πιστωτικών ιδρυμάτων να διενεργούν, κατ' ελάχιστον, υποθετικό εκ των υστέρων δοκιμαστικό έλεγχο (hypothetical back testing) για την αξιολόγηση των εσωτερικών υποδειγμάτων δυνητικής ζημιάς
- η αύξηση του συντελεστή στάθμισης από 4% σε 8% για τον ειδικό κίνδυνο, για τον υπολογισμό της κεφαλαιακής απαίτησης από μετοχές με βάση την τυποποιημένη μέθοδο
- η υποχρέωση των πιστωτικών ιδρυμάτων να καθιερώσουν διαδικασίες με τις οποίες θα προσαρμόζουν την τρέχουσα αξία των στοιχείων τους, τα οποία δεν είναι άμεσα ρευστοποιήσιμα

ΠΔ/ΤΕ 2655/19.03.2012 «Τεχνικά Κριτήρια σχετικά με τη διαφάνεια και τις δημοσιοποιήσεις από τα πιστωτικά ιδρύματα εποπτικής φύσεως πληροφοριών – Αντικατάσταση της ΠΔ/ΤΕ 2592/20.8.2007, όπως ισχύει»

Με τη ΠΔ/ΤΕ 2655/19.3.2012 κωδικοποιούνται σε ενιαίο κείμενο οι ΠΔ/ΤΕ 2592/20.8.2007 και ΠΔ/ΤΕ 2632/29.10.2010. Η εν λόγω Πράξη καθορίζει τα γενικά

κριτήρια και τις υποχρεώσεις δημοσιοποίησης, από κάθε πιστωτικό ίδρυμα, πληροφοριών που αφορούν κυρίως:

- α) τις επιχειρήσεις του ομίλου του πιστωτικού ιδρύματος (όπως ορίζεται για σκοπούς εποπτείας αλλά και για λογιστικούς σκοπούς),
- β) τα ίδια κεφάλαια και τον τρόπο υπολογισμού της κεφαλαιακής του επάρκειας, και
- γ) την έκθεσή του σε κάθε κατηγορία κινδύνου, περιλαμβανομένων των στρατηγικών στόχων, των μεθόδων αξιολόγησης και των τεχνικών μείωσης των κινδύνων αυτών.
- δ) τις αποδοχές του προσωπικού

Επίσης, καθορίζονται η συχνότητα, ο τρόπος και τα μέσα δημοσιοποίησης και επαλήθευσης των πληροφοριών. Οι σχετικές πληροφορίες δημοσιοποιούνται, κατά κανόνα, τουλάχιστον μία φορά το χρόνο στον ιστοχώρο του πιστωτικού ιδρύματος.

ΠΔ/ΤΕ 2645/2011 «Υπολογισμός Σταθμισμένων Ανοιγμάτων για Θέσεις σε Τιτλοποίηση»

Με την ΠΔ/ΤΕ 2645/12.08.2011, η οποία αντικαθιστά την ΠΔ/ΤΕ 2633/29.10.2010:

(i) κωδικοποιούνται σε ενιαίο κείμενο οι διατάξεις που αφορούν στον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων των τραπεζών έναντι του πιστωτικού κινδύνου ανοιγμάτων τους σε τιτλοποιήσεις (securitisation), προκειμένου να διασφαλιστεί ότι τα πιστωτικά ιδρύματα διαθέτουν επαρκή κεφάλαια για την κάλυψη του πιστωτικού κινδύνου που διατηρούν ή αναλαμβάνουν στο πλαίσιο της εν λόγω τεχνικής και

(ii) ενσωματώνονται οι διατάξεις της Οδηγίας 2010/76/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου που αφορούν στις κεφαλαιακές απαιτήσεις για τις θέσεις σε επανατιτλοποίηση (CRD III) και ειδικότερα:
α. εισάγεται ο ορισμός της «επανατιτλοποίησης» και της «θέσης σε επανατιτλοποίηση»,
β. προστίθενται συντελεστές στάθμισης για θέσεις σε επανατιτλοποιήσεις,
γ. εξειδικεύεται η εφαρμογή της μεθόδου του εποπτικού υποδείγματος στις θέσεις σε επανατιτλοποίηση.

ΠΔ/ΤΕ 2594/20.8.2007 «Κίνδυνος αντισυμβαλλομένου» και η τροποποιητική αυτής, ΠΔ/ΤΕ 2634/29.10.2010

Παρέχεται στα πιστωτικά ιδρύματα η δυνατότητα χρησιμοποίησης και νέων εξελιγμένων μεθόδων για τον υπολογισμό της αξίας των ανοιγμάτων, ειδικά από συναλλαγές τύπου πώλησης και επαναγοράς (REPOS) και από συμβάσεις παραγώγων,

προκειμένου να υπολογιστούν οι κεφαλαιακές απαιτήσεις έναντι του κινδύνου αντισυμβαλλομένου. Ο κίνδυνος αυτός αφορά τη ζημία που θα προκύψει για το πιστωτικό ίδρυμα εάν ο αντισυμβαλλόμενος δεν ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του, λαμβανομένων υπόψη και των πιθανών διακυμάνσεων των τιμών αγοράς των χρηματοπιστωτικών μέσων τα οποία αφορά η συναλλαγή ΠΔ/ΤΕ 2595/20.8.2007 «Καθορισμός των κριτηρίων που πρέπει να διέπουν τη Διαδικασία Αξιολόγησης Επάρκειας Εσωτερικού Κεφαλαίου (ΔΑΕΕΚ) των πιστωτικών ιδρυμάτων και της Διαδικασίας Εποπτικής Αξιολόγησης (ΔΕΑ) από την Τράπεζα της Ελλάδος»

Με την Πράξη αυτή θεσπίζονται πέραν των προβλεπόμενων στον Πυλώνα 1:

- α) Ποιοτικού χαρακτήρα κριτήρια υπολογισμού της κεφαλαιακής επάρκειας κάθε πιστωτικού ιδρύματος, ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του.
- β) Η έννοια των «εσωτερικών κεφαλαίων», η οποία είναι ευρύτερη εκείνης των «εποπτικών» που υπολογίζονται με τις μεθόδους του Πυλώνα 1, καθώς αφορά τα κεφάλαια που το πιστωτικό ίδρυμα πρέπει να διαθέτει σε επάρκεια από πλευράς ποσότητας, ποιότητας και κατανομής για την αντιμετώπιση των πάσης φύσεως κινδύνων που έχει αναλάβει ή στους οποίους ενδέχεται να εκτεθεί. Ως τέτοιοι κίνδυνοι θεωρούνται, ενδεικτικά, αυτοί που δεν καλύπτονται ή δεν αντιμετωπίζονται επαρκώς στο πλαίσιο του Πυλώνα 1, όπως ο κίνδυνος συγκέντρωσης, ο κίνδυνος στρατηγικής, ο κίνδυνος φήμης αλλά και εξωγενείς κίνδυνοι που απορρέουν από το θεσμικό, οικονομικό ή επιχειρηματικό περιβάλλον.
- γ) Η διαδικασία αξιολόγησης από την Τράπεζα της Ελλάδος της εν γένει συμμόρφωσης του πιστωτικού ιδρύματος προς τις εποπτικές του υποχρεώσεις, η οποία θα αποτελεί αντικείμενο διαλόγου με το πιστωτικό ίδρυμα. Στόχος του διαλόγου είναι η αμοιβαία κατανόηση των εφαρμοζόμενων μεθόδων και διαδικασιών και η έγκαιρη αντιμετώπιση των αδυναμιών τους. Στο πλαίσιο αυτό, η Τράπεζα της Ελλάδος μπορεί να λαμβάνει τα εποπτικά μέτρα που προβλέπονται από τον ν. 3601/2007, μεταξύ των οποίων και η επιβολή πρόσθετων προβλέψεων ή, εφόσον κρίνει ότι με τα σχετικά διορθωτικά μέτρα δεν αντιμετωπίζονται επαρκώς οι κίνδυνοι, να επιβάλλει πρόσθετες κεφαλαιακές απαιτήσεις. Τα επιμέρους θέματα της σχετικής διαδικασίας, η οποία θα εφαρμόζεται ως προς το εύρος και τη συχνότητα με βάση την αρχή της αναλογικότητας, θα εξειδικευθούν περαιτέρω στο πλαίσιο των διαβουλεύσεων της Τράπεζας της Ελλάδος με τα πιστωτικά ιδρύματα.

ΠΔ/ΤΕ 2635/29.10.2010 «Εποπτεία και έλεγχος των μεγάλων χρηματοδοτικών ανοιγμάτων των πιστωτικών ιδρυμάτων»

Με την Πράξη αυτή προσαρμόζονται και κωδικοποιούνται σε ενιαίο κείμενο οι ισχύουσες διατάξεις σχετικά με τον έλεγχο των μεγάλων χρηματοδοτικών ανοιγμάτων. Οι κυριότερες προσαρμογές αφορούν:

- α) την αναγνώριση εξασφαλίσεων που μειώνουν το ύψος των μεγάλων χρηματοδοτικών ανοιγμάτων, κατ' αντιστοιχία με τα καθοριζόμενα στις προαναφερόμενες Πράξεις Διοικητή τις σχετικές με τον Πιστωτικό Κίνδυνο και τον Κίνδυνο Αγοράς,
- β) τον καθορισμό χωριστού ορίου για το σύνολο των χρηματοδοτικών ανοιγμάτων της τράπεζας έναντι των σημαντικών μετόχων της και των συνδεδεμένων με αυτούς προσώπων και επιχειρήσεων.

ΠΔ/ΤΕ 2620/28.8.2009 Κωδικοποίηση 2598/02.11.2007 Πλαίσιο εποπτείας καλυμμένων ομολογιών που εκδίδονται από Π.Ι. covered bonds

Με την Πράξη αυτή συμπληρώνονται και κωδικοποιούνται σε ενιαίο κείμενο οι διατάξεις που αφορούν στο πλαίσιο εποπτείας των καλυμμένων ομολογιών οι οποίες εκδίδονται από πιστωτικά ιδρύματα, βάσει σχετικής εξουσιοδότησης που παρέχεται από το άρθρο 91 του ν. 3601/2007 (όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 48 του ν. 3693/2008 και το άρθρο 69 του ν. 3746/2009) στην Τράπεζα της Ελλάδος. Οι καλυμμένες ομολογίες (covered bonds) είναι ομολογιακοί τίτλοι, οι οποίοι παρέχουν στους επενδυτές μία πρόσθετη εξασφάλιση επί ενός σαφώς διαχωρισμένου, από τα λοιπά περιουσιακά στοιχεία του πιστωτικού ιδρύματος, χαρτοφυλακίου υψηλής ποιότητας απαιτήσεων. Το εν λόγω χαρτοφυλάκιο, το οποίο αποτελεί το κάλυμμα της έκδοσης, απαρτίζεται κυρίως από ενυπόθηκα δάνεια και κρατικά ομόλογα. Ειδικότερα με την παρούσα Πράξη:

- α. Αναγνωρίζεται εποπτικά νέο σχήμα έκδοσης καλυμμένων ομολογιών που έχει εισαχθεί με το ν. 3746/2009, σύμφωνα με το οποίο παρέχεται η δυνατότητα έκδοσης καλυμμένων ομολογιών από πιστωτικά ιδρύματα με εγγυητή εταιρία ειδικού σκοπού στην οποία έχει μεταβιβασθεί το χαρτοφυλάκιο ασφαλείας και η οποία ευθύνεται ανεκκλήτως, άνευ όρων και αυτοτελώς ως αυτοφειλέτης για το σύνολο των απαιτήσεων των ομολογιούχων και άλλων δανειστών οι απαιτήσεις των οποίων συνδέονται με την έκδοση καλυμμένων ομολογιών.

β. Περιορίζονται τα αποδεκτά ως εξασφάλιση ανοίγματα που αναφέρονται στις παραγράφους 8β (i),(ii) και (iii) του Τμήματος Β της ΠΔ/ΤΕ 2588/20.8.2007 μόνο σε δάνεια.

γ. Καθορίζεται ότι τα δάνεια που υπερβαίνουν τις 90 ημέρες καθυστέρησης δεν θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται στο χαρτοφυλάκιο ασφαλείας κατά τον υπολογισμό των ελέγχων επάρκειάς του.

δ. Εξειδικεύονται οι έλεγχοι οι οποίοι θα διενεργούνται από τους ανεξάρτητους ελεγκτές κατά τους ετήσιους ελέγχους που προβλέπονται από την παρούσα Πράξη για τις εκδόσεις καλυμμένων ομολογιών που θα πραγματοποιηθούν εφεξής.

1.2.2.2 Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου

Με την ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006 προσαρμόστηκαν στις τρέχουσες συνθήκες οι αρχές λειτουργίας και τα κριτήρια αξιολόγησης της οργάνωσης και των Συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου (ΣΕΕ) των πιστωτικών και χρηματοδοτικών ιδρυμάτων, τόσο σε επίπεδο ιδρύματος όσο και σε επίπεδο ομίλου. Οι βασικότερες προσαρμογές που πραγματοποιούνται αφορούν κυρίως τα εξής:

- Θεσπίζεται η υποχρέωση σύστασης ανεξάρτητης υπηρεσιακής Μονάδας Διαχείρισης Κινδύνων σε όλα τα πιστωτικά ιδρύματα προκειμένου να παρακολουθούνται αποτελεσματικά όλες οι μορφές κινδύνων, περιλαμβανομένου του λειτουργικού. Επιπλέον, ανάλογα με το μέγεθος και την πολυπλοκότητα των δραστηριοτήτων του κάθε πιστωτικού ιδρύματος, θεσπίζεται και υποχρέωση σύστασης Επιτροπής Διαχείρισης Κινδύνων.

- Θεσπίζεται η υποχρέωση σύστασης λειτουργίας Κανονιστικής Συμμόρφωσης, η οποία θα καλύπτει θέματα συμμόρφωσης του πιστωτικού ιδρύματος προς το ισχύον νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο, με ιδιαίτερη αναφορά στα θέματα της πρόληψης και καταστολής της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.

- Προβλέπεται η υποχρέωση του Διοικητικού Συμβουλίου να διαθέτει, συλλογικά, επαρκείς γνώσεις και εμπειρία για τις κύριες δραστηριότητες του πιστωτικού ιδρύματος, ώστε να έχει τη δυνατότητα άσκησης εποπτείας επί του συνόλου των λειτουργιών του πιστωτικού ιδρύματος.

- Ενισχύεται η σημασία της διασφάλισης της ποιότητας των υπηρεσιών που παρέχονται στους πελάτες, καθώς και της διαφάνειας των συναλλαγών, ως αναπόσπαστο μέρος της διαχείρισης του λειτουργικού κινδύνου.

- Καθορίζονται οι βασικές αρχές που θα ισχύουν στην περίπτωση εκχώρησης δραστηριοτήτων σε τρίτους, περιλαμβανομένων των εργασιών είσπραξης οφειλών και διαχείρισης καρτών.

Για την ομαλή εφαρμογή της Πράξης, εξουσιοδοτήθηκε η αρμόδια Διεύθυνση Εποπτείας Πιστωτικού Συστήματος της Τράπεζας της Ελλάδος να προβαίνει σε τεχνικές προσαρμογές για τις μικρές ιδίως τράπεζες ή τα χρηματοδοτικά ιδρύματα χωρίς να αλλοιώνονται οι βασικές αρχές και κατευθύνσεις της Πράξης.

1.2.2.3 Επάρκεια προβλέψεων

Με την ΠΔ/ΤΕ 2442/29.1.1999, όπως ισχύει, καθορίζονται οι συντελεστές που εφαρμόζονται επί ορισμένων κατηγοριών απαιτήσεων σε καθυστέρηση των πιστωτικών ιδρυμάτων για τον υπολογισμό του ελάχιστου ποσού προβλέψεων. Οι ελάχιστες αυτές προβλέψεις καθορίζονται για εποπτικούς σκοπούς και συνδέονται με την αξιολόγηση της κεφαλαιακής επάρκειας των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Επισημαίνεται ότι οι μηχανισμοί Εσωτερικού Ελέγχου και διαχείρισης των κινδύνων τους οποίους, με βάση τις θεσμοθετημένες αρχές από την Τράπεζα της Ελλάδος, εφαρμόζουν οι ίδιες οι τράπεζες, οφείλουν να ενσωματώσουν τις απαραίτητες προσαρμογές των κριτηρίων έγκρισης ή απόρριψης δανείων κατά τη διαδικασία προ αξιολόγησης. Τα κριτήρια αυτά πρέπει να αναγνωρίζουν τη δυναμική του οικονομικού περιβάλλοντος και τις επιπτώσεις του έντονου ανταγωνισμού στην πολιτική ανάληψης κινδύνων και την ταχεία πιστωτική επέκταση.

Με το έγγραφο 1635/21.10.2005 καθορίστηκε περαιτέρω ως γενικά αποδεκτό όριο της σχέσης των οφειλόμενων μηνιαίων τοκοχρεωλυτικών δόσεων έναντι του ύψους του διαθέσιμου εισοδήματος στο στάδιο της προ αξιολόγησης το 30-40% και προσδιορίστηκαν οι ελάχιστοι παράγοντες, οι οποίοι θα λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό του πιο πάνω ποσοστού (σταθερότητα εισοδήματος, απόλυτο ύψος εισοδήματος, επάρκεια στοιχείων κ.λπ.).

Οι αρμόδιες υπηρεσίες της Τράπεζας της Ελλάδος παρακολουθούν την αποτελεσματική ενσωμάτωση των εν λόγω παραγόντων στο σύστημα διαχείρισης κινδύνων κάθε τράπεζας και λαμβάνουν τα τυχόν αναγκαία πρόσθετα μέτρα, συμπεριλαμβανομένου του καθορισμού υψηλότερου Δείκτη Κεφαλαιακής Επάρκειας.

1.2.2.4 Ρευστότητα

Με την Πράξη Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος 2614/7.4.2009 όπως τροποποιήθηκε από την απόφαση ΕΤΠΘ 285/8/09.07.2009 & την ΠΔ/ΤΕ

2626/29.7.2010 μεταβλήθηκε, συμπληρώθηκε και ενισχύθηκε το πλαίσιο και οι αρχές διαχείρισης της ρευστότητας των πιστωτικών ιδρυμάτων τα οποία είχαν οριστεί με την προγενέστερη και πλέον καταργηθείσα ΠΔ/ΤΕ 2560/01.04.2005. Οι βασικότερες προσαρμογές που πραγματοποιούνται αφορούν κυρίως στα εξής:

- Καθορίζεται η τήρηση των δεικτών ρευστότητας και η υποβολή των σχετικών στοιχείων και σε ενοποιημένη βάση, πέραν της προγενέστερης σχετικής υποχρέωσης μόνο σε επίπεδο τράπεζας.

- Υιοθετούνται αρχές διαχείρισης ρευστότητας σύμφωνα με τις πρόσφατες εκθέσεις της Επιτροπής Ευρωπαϊκών Αρχών Τραπεζικής Εποπτείας (CEBS) και της Επιτροπής της Βασιλείας (Basel Committee for Banking Supervision) για τη διαμόρφωση των οποίων έχει συνεκτιμηθεί η μέχρι σήμερα σχετική εμπειρία από την κρίση. Ειδικότερα, έμφαση δίδεται:

- στη διενέργεια των ασκήσεων προσομοίωσης καταστάσεων κρίσης ρευστότητας (stress testing) που καλύπτουν όχι μόνον τις άμεσες ανάγκες αλλά και τις ανάγκες σε πιο μακροπρόθεσμο ορίζοντα και, κατά το δυνατόν, τη συσχέτιση της ρευστότητας με τους λοιπούς κινδύνους,
- στην ενίσχυση του ρόλου του Διοικητικού Συμβουλίου των τραπεζών στη διαχείριση του κινδύνου ρευστότητας ως προς τη διαμόρφωση της στρατηγικής και των πολιτικών διαχείρισης. Έμφαση δίδεται στη λήψη των κατάλληλων μέτρων για την προσαρμογή των εσωτερικών διαδικασιών και των σχετικών ορίων κατ' αντιστοιχία με τη φύση και το επίπεδο κινδύνου που επιθυμούν να αναλάβουν, καθώς και στα σχέδια αντιμετώπισης καταστάσεων κρίσης ρευστότητας.

- Παρέχονται κίνητρα για την αποφυγή της υπερβολικής στήριξης στη χρηματαγορά και την κεφαλαιαγορά με κατάλληλες τεχνικές προσαρμογές του τρόπου υπολογισμού των δεικτών ρευστότητας.

- Καθορίζονται κριτήρια διάκρισης μεταξύ καταθέσεων χονδρικής και λιανικής που διαθέτουν διαφορετικά χαρακτηριστικά κινδύνου ρευστότητας, δηλαδή διαφορετικό βαθμό μεταβλητότητας. Τα πιστωτικά ιδρύματα ενθαρρύνονται να διενεργούν αναλύσεις συμπεριφοράς των εν λόγω κατηγοριών ώστε να αξιολογηθεί από την Τράπεζα της Ελλάδος η περαιτέρω προσαρμογή ορισμένων τεχνικών παραμέτρων των δεικτών ρευστότητας.

- Θεσπίζεται η ευχέρεια της Τράπεζας της Ελλάδος να εγκρίνει τη μείωση μέχρι ύψους 10% του υποχρεωτικού ελάχιστου ορίου δείκτη ρευστών διαθέσιμων πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν την έδρα τους στην Ελλάδα και δεν ασκούν τη δραστηριότητα της αποδοχής καταθέσεων ή άλλων επιστρεπτέων κεφαλαίων από το κοινό.

1.2.2.5 Υποβολή στοιχείων

Εδώ, παρουσιάζονται θέματα υποβολής στοιχείων από τα πιστωτικά ιδρύματα που εδρεύουν στην Ελλάδα προς την Τράπεζα της Ελλάδος, τα οποία αφορούν:

- α) χρηματοδοτικά ανοίγματα προς κατοίκους εξωτερικού, με διάκριση κατά χώρα και ευρύτερη οικονομική και γεωγραφική ζώνη, και
- β) υποχρεώσεις περιοδικής υποβολής εποπτικής φύσεως στοιχείων και πληροφοριών.

Με τις ρυθμίσεις αυτές διευκολύνεται η εκπλήρωση από τα πιστωτικά ιδρύματα των υποχρεώσεών τους σε σχέση με το ισχύον ρυθμιστικό πλαίσιο εποπτείας, ενώ ενισχύεται και η αποτελεσματικότητα της εποπτείας των πιστωτικών ιδρυμάτων που ασκείται από την Τράπεζα της Ελλάδος. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχουν διαθέσιμες πληροφορίες για τα εξής:

ΠΔ/ΤΕ 2651/20.1.2012 «Στοιχεία και πληροφορίες που οφείλουν να υποβάλλουν σε περιοδική βάση στην Τράπεζα της Ελλάδος τα εποπτευόμενα ιδρύματα για σκοπούς άσκησης εποπτείας - Καθορισμός προσώπων που έχουν ειδική σχέση με το πιστωτικό ίδρυμα»

Με την ως ανωτέρω ΠΔ/ΤΕ επανακαθορίζονται και συμπληρώνονται οι υποχρεώσεις περιοδικής υποβολής εποπτικής φύσεως στοιχείων και πληροφοριών από τα πιστωτικά ιδρύματα προς την Τράπεζα της Ελλάδος, ολοκληρώνοντας και σε τεχνικό επίπεδο την εφαρμογή του πλαισίου εποπτείας της Βασιλείας II, όπως αυτό διαμορφώθηκε με τις ΠΔ/ΤΕ 2630/29.10.2010, 2631/29.10.2010, 2633/29.10.2010, 2634/29.10.2010 και 2625/2010.

ΠΔ/ΤΕ 2520/10.2.2003 (Α Μέρος, Β Μέρος) “Υποβολή στην Τράπεζα της Ελλάδος περιοδικών καταστάσεων των χρηματοδοτικών ανοιγμάτων των πιστωτικών ιδρυμάτων προς κατοίκους εξωτερικού, ανά χώρα και ανά ευρύτερη οικονομική και γεωγραφική ζώνη”

Με την ΠΔ/ΤΕ 2520/10.2.2003 θεσπίζεται η υποχρέωση παροχής, από τα πιστωτικά ιδρύματα που εδρεύουν στην Ελλάδα προς την Τράπεζα της Ελλάδος,

στοιχείων που αφορούν χρηματοδοτικά ανοίγματα προς κατοίκους εξωτερικού, με διάκριση κατά χώρα και ευρύτερη οικονομική και γεωγραφική ζώνη.

Τα στοιχεία για τα χρηματοδοτικά ανοίγματα κατά χώρα θα αξιοποιηθούν κυρίως για εποπτικούς σκοπούς, ενώ θα αποτελέσουν και βάση δεδομένων για την υποβολή προς την Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών (Consolidated International Banking Statistics of the Bank for International Settlements) των συγκεντρωτικών για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα ενοποιημένων στατιστικών στοιχείων. Σύμφωνα με την Πράξη, τα στοιχεία αφορούν τα εντός και εκτός ισολογισμού στοιχεία του ενεργητικού και περιλαμβάνουν:

- διασυνοριακά ανοίγματα μονάδων των πιστωτικών ιδρυμάτων που βρίσκονται στην Ελλάδα προς αντισυμβαλλομένους που είναι κάτοικοι ξένων χωρών, και
- τοπικά ανοίγματα σε μη τοπικό νόμισμα μονάδων των πιστωτικών ιδρυμάτων που βρίσκονται σε άλλη χώρα προς αντισυμβαλλομένους της αυτής χώρας.

1.2.3 Εποπτεία Πιστωτικού Συστήματος

Στην ενότητα αυτή, παρατίθεται το πλαίσιο που διέπει τις εποπτικές αρμοδιότητες της Τράπεζας της Ελλάδος στο νέο χρηματοοικονομικό περιβάλλον. Η Διεύθυνση Εποπτείας Πιστωτικού Συστήματος (ΔΕΠΣ) της Τράπεζας της Ελλάδος είναι επιφορτισμένη με την άσκηση της προληπτικής εποπτείας των πιστωτικών και χρηματοδοτικών ιδρυμάτων, η οποία στοχεύει στη διασφάλιση της σταθερότητας και της εύρυθμης λειτουργίας του εγχώριου χρηματοπιστωτικού συστήματος. Το θεσμικό πλαίσιο για την άσκηση της εποπτείας έχει κατά κύριο λόγο διαμορφωθεί από την ενσωμάτωση της σχετικής κοινοτικής νομοθεσίας, η οποία με τη σειρά της είναι συμβατή με τις αρχές της Βασιλείας II. Πιο συγκεκριμένα, ο Νόμος 3601/2007 (όπως τροποποιήθηκε από: ν.3693/2008, ν.3746/2009, ν.3862/2010, 4002/2011 και 4021/2011) και οι Πράξεις Διοικητή 2630/2010, 2588/2007, 2589/2007, 2590/2007, 2646/2011, 2592/2007, 2645/2011, 2594/2007, 2595/2007, 2635/2010 συνιστούν το πλαίσιο εποπτείας (Βασιλεία II). Επιπλέον, στο θεσμικό εποπτικό πλαίσιο περιλαμβάνονται και οι Πράξεις Διοικητή, 2577/2006, 2595/2007 και 2597/2007 που αφορούν τα Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου, καθώς και οι αποφάσεις ΕΤΠΘ 281/17.03.2009, 285/6/9.7.2009 και 290/12/11.11.2009 που αφορούν την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση των εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και λοιπά θέματα.

Ειδικότερα, ο ν. 3601/2007, όπως ισχύει, και οι ανωτέρω ΠΔ/ΤΕ σχετικά με το πλαίσιο εποπτείας «Βασιλεία II» αποτελούν ενσωμάτωση στην ελληνική έννομη τάξη των αντίστοιχων διατάξεων των

Οδηγιών 2006/48/ΕΚ, 2006/49/ΕΚ, και 2007/64/ΕΚ, 2009/111/ΕΚ (CRDII) και 2010/76/ΕΕ (CRD III) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και των Οδηγιών 2009/27/ΕΚ και 2009/83/ΕΚ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Με το ν. 4021/2011 ενσωματώθηκαν οι διατάξεις της Οδηγίας 2009/111/ΕΚ (CRD II) οι οποίες αφορούν τροποποιήσεις του ν. 3601/2007 και συνίστανται κυρίως στα εξής:

- ορίζεται η έννοια των σημαντικών υποκαταστημάτων πιστωτικών ιδρυμάτων,
- καθιερώνεται ο θεσμός του «σώματος εποπτών» (ομάδα συγκροτούμενη από τις εποπτικές αρχές πιστωτικών ιδρυμάτων με παρουσία σε άλλα κράτη-μέλη ή τρίτες χώρες, μέσω θυγατρικού πιστωτικού ιδρύματος ή σημαντικού υποκαταστήματος),
- καθιερώνεται η υποχρέωση υιοθέτησης των κατευθυντήριων γραμμών, προτύπων, συστάσεων της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Αρχής με γνώμονα τη σύγκλιση των εποπτικών μέσων και μεθόδων σε ευρωπαϊκό επίπεδο και θεσπίζεται η υποχρέωση της Τράπεζας της Ελλάδος να συμμετέχει στις δραστηριότητές της,
- καθορίζεται το πλαίσιο συνεργασίας των αρμόδιων εποπτικών αρχών και λήψης απόφασης σε περιπτώσεις πιστωτικών ιδρυμάτων με παρουσία σε διαφορετικά κράτη-μέλη σε καιρούς ομαλής λειτουργίας ή κρίσεων.

Οι λοιπές διατάξεις της Οδηγίας 2009/111/ΕΚ (CRD II) οδήγησαν στην αντικατάσταση ή/και τροποποίηση προϋπάρχουσων κανονιστικών διατάξεων. Συγκεκριμένα, εκδόθηκαν οι ΠΔ/ΤΕ 2630-2631-2632-2633-2634-2635/29.10.2010, που αφορούν αντίστοιχα: α) τον ορισμό των Ιδίων Κεφαλαίων, β) την εφαρμογή της Τυποποιημένης Προσέγγισης, της Προσέγγισης Εσωτερικών Διαβαθμίσεων και τον λειτουργικό κίνδυνο, γ) τη δημοσιοποίηση στοιχείων (Πυλώνας III), δ) την τιτλοποίηση, ε) τους κινδύνους αγοράς και αντισυμβαλλομένου, και στ) τα μεγάλα χρηματοδοτικά ανοίγματα. Επιπλέον, με το ν. 4021/2011:

- Ενσωματώνονται ορισμένες διατάξεις της Οδηγίας 2010/76/ΕΕ (CRD III), σχετικά με τα μέτρα του Πυλώνα II (ν. 3601/2007, άρθρο 62, παρ. 2, εδ. στ) και η)) και με τα κριτήρια που λαμβάνονται υπόψη για τον καθορισμό του κατάλληλου επιπέδου των ιδίων κεφαλαίων των πιστωτικών ιδρυμάτων (ν. 3601/2007, άρθρο 62, παρ. 4).
- Υιοθετούνται οι διατάξεις της Οδηγίας 2009/110/ΕΚ για τη ρύθμιση έκδοσης ηλεκτρονικού χρήματος και την εποπτεία της έκδοσης ηλεκτρονικού χρήματος.

Οι διατάξεις του κεφ. Ι του ν. 3601/2007 που αναφέρονται στα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος (άρθρα 51-59) καταργούνται δεδομένου ότι με τις νέες διατάξεις τα Ιδρύματα Ηλεκτρονικού Χρήματος παύουν να είναι πιστωτικά ιδρύματα και εντάσσονται πλέον στην κατηγορία των χρηματοδοτικών ιδρυμάτων.

- Ενισχύεται το πλαίσιο εποπτείας των πιστωτικών ιδρυμάτων και θεσπίζονται μέτρα εξυγίανσης εκ μέρους της Τράπεζας της Ελλάδος επί αυτών, με στόχο την αποτελεσματική διασφάλιση της χρηματοοικονομικής σταθερότητας. Ειδικότερα, ενισχύονται σημαντικά οι εποπτικές αρμοδιότητες της Τράπεζας της Ελλάδος προκειμένου να αντιμετωπισθεί έγκαιρα η μη συμμόρφωση ή ο κίνδυνος μη συμμόρφωσης πιστωτικών ιδρυμάτων με τις απαιτήσεις του νόμου και των σχετικών αποφάσεών της, και εξειδικεύεται περαιτέρω το ισχύον καθεστώς ειδικής εκκαθάρισης.

Επιπρόσθετα, με την ΠΔ/ΤΕ 2651/20.1.2012, επανακαθορίζονται και συμπληρώνονται οι υποχρεώσεις περιοδικής υποβολής εποπτικής φύσεως στοιχείων και πληροφοριών από τα πιστωτικά ιδρύματα, ορισμένα χρηματοδοτικά ιδρύματα και τα ιδρύματα πληρωμών προς την Τράπεζα της Ελλάδος και καθορίζονται τα πρόσωπα που έχουν ειδική σχέση με το πιστωτικό ίδρυμα.

Επίσης, για την ενημέρωση των εποπτευόμενων ιδρυμάτων και άλλων φορέων της τραπεζικής αγοράς και των συναλλασσόμενων, στην ενότητα αυτή διατίθενται τα σχετικά με τις διαδικασίες Διαβούλευσης κείμενα, τη συνεργασία με άλλες αρχές, την πιστοποίηση των στελεχών, καθώς και Ανακοινώσεις εποπτικού περιεχομένου, κατά χρονολογική σειρά.

Στην ιστοσελίδα Εποπτικές Δημοσιοποιήσεις παρουσιάζονται το θεσμικό πλαίσιο και οι κατευθυντήριες οδηγίες (Εγκύκλιος για τον Πυλώνα ΙΙ) που αφορούν την εφαρμογή του νέου πλαισίου κεφαλαιακής επάρκειας των πιστωτικών ιδρυμάτων. Επίσης, δημοσιεύονται υπό μορφή Συχνών Ερωτήσεων (FAQ – Frequently Asked Questions) διευκρινίσεις σχετικές με την εφαρμογή του εν λόγω πλαισίου. Τέλος, είναι διαθέσιμοι Πίνακες Ιδρυμάτων Εποπτευόμενων από την Τράπεζα της Ελλάδος¹³.

13

<http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Supervision/LegalF/creditinstitutions/supervisionrules/default.aspx>

1.2.4 Διαφάνεια Τραπεζικών Συναλλαγών

Η Τράπεζα της Ελλάδος, βάσει των αρμοδιοτήτων της για τη διαφάνεια των τραπεζικών συναλλαγών, έχει θεσπίσει με την ΠΔ/ΤΕ 2501/2002 κανόνες πληροφόρησης των συναλλασσόμενων με τα πιστωτικά ιδρύματα. Βασικές αρχές των κανόνων αυτών είναι, μεταξύ άλλων :

- η ενημέρωση των συναλλασσόμενων για τη φύση και τα χαρακτηριστικά των προσφερόμενων προϊόντων και υπηρεσιών και εν γένει για τους όρους που διέπουν τις τραπεζικές συναλλαγές τόσο προ συμβατικά όσο και κατά τη διάρκεια λειτουργίας της σύμβασης,
- η ανταπόκριση των τραπεζών σε καθορισμένο χρονικό διάστημα στα ερωτήματα και τις καταγγελίες των πελατών τους,
- η διαμόρφωση των διαφημίσεων κατά τρόπο σαφή και κατανοητό,
- η κατάλληλη εκπαίδευση των υπαλλήλων για την παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών.

1.2.5 Θεσμικό Πλαίσιο Διαφάνειας Τραπεζικών Συναλλαγών

Η Πράξη Διοικητή ΠΔ/ΤΕ 2501/2002 διευκρινίστηκε και συμπληρώθηκε με τις εξής αποφάσεις της Επιτροπής Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων:

1. ΕΤΠΘ 178/3/19.07.2004

Προσδιορίστηκε ρητώς ότι δεν είναι συμβατός ο διοικητικός καθορισμός ανώτατου ορίου στα τραπεζικά επιτόκια, τα οποία διαμορφώνονται ελεύθερα ύστερα από στάθμιση των εκτιμώμενων κατά περίπτωση κινδύνων, των εκάστοτε συνθηκών των χρηματοπιστωτικών αγορών, καθώς και των εν γένει υποχρεώσεων των τραπεζών που απορρέουν από τις διατάξεις που διέπουν τη λειτουργία τους. Επίσης, διευκρινίστηκαν θέματα σχετικά με τον τρόπο διαμόρφωσης του κυμαινόμενου επιτοκίου, τα κριτήρια εξειδίκευσης κατά την αιτιολογία και το εύλογο ύψος για τις δαπάνες και τα έξοδα που συνεπάγεται η παροχή των τραπεζικών υπηρεσιών, τη δωρεάν παροχή της περιοδικής ενημέρωσης κ.ά.

2. ΕΤΠΘ 234/20/11.12.2006

Απαγορεύθηκε η είσπραξη εξόδων αδράνειας σε λογαριασμούς καταθέσεων ταμειυτηρίου, στο βαθμό που υπερβαίνουν τους τόκους και θίγουν το εκάστοτε υπόλοιπο του κεφαλαίου της κατάθεσης. Επίσης, καθορίστηκε ότι σε περίπτωση μεταβολής όρου

της σύμβασης με μονομερή ενέργεια του πιστωτικού ιδρύματος, η πληροφόρηση θα παρέχεται πλέον σε εξατομικευμένη βάση.

3. ΕΤΠΘ 243/2/16.05.2007

Απαγορεύθηκε η είσπραξη εξόδων διαχείρισης σε λογαριασμούς καταθέσεων ταμειυτηρίου για την πραγματοποίηση τουλάχιστον πέντε (5) συναλλαγών ανά μήνα στις θυρίδες των καταστημάτων.

4. ΕΤΠΘ 259/4/02.05.2008 και 263/2/21.07.2008

Δόθηκαν διευκρινίσεις σχετικά με τον τρόπο παρουσίασης των βασικών στοιχείων ενημέρωσης που περιλαμβάνονται στις διαφημιστικές καταχωρήσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων.

1.2.6 Ξέπλυμα Χρήματος

Η Τράπεζα της Ελλάδος αποτελεί την αρμόδια εποπτική αρχή για την εφαρμογή από τα εποπτευόμενα από αυτήν ιδρύματα του νομοθετικού πλαισίου πρόληψης και καταστολής της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες (ξέπλυμα χρήματος) και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, από τα εποπτευόμενα από αυτήν ιδρύματα. Το ισχύον θεσμικό πλαίσιο έχει, κυρίως, διαμορφωθεί από την ενσωμάτωση της σχετικής κοινοτικής νομοθεσίας, η οποία είναι εναρμονισμένη με τις «Σαράντα (40) Συστάσεις για την καταπολέμηση του Ξεπλύματος Χρήματος, της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και της Διασποράς Όπλων Μαζικής Καταστροφής (ΟΜΚ)», όπως υιοθετήθηκαν το Φεβρουάριο του 2012 από την Ομάδα Χρηματοπιστωτικής Δράσης (Financial Action Task Force-FATF) ως διεθνής φορέας θέσπισης των σχετικών προτύπων και οδηγιών.

Η Τράπεζα της Ελλάδος, στο πλαίσιο των εποπτικών της αρμοδιοτήτων, ελέγχει τη συμμόρφωση των εποπτευόμενων ιδρυμάτων με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το ισχύον θεσμικό πλαίσιο και αξιολογεί την επάρκεια και αποτελεσματικότητα των διαδικασιών αντιμετώπισης του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας που εφαρμόζουν. Επιπρόσθετα, η Τράπεζα της Ελλάδος, έχει αποστείλει στα Εποπτευόμενα Ιδρύματα, εκτενή τυπολογία ύποπτων συναλλαγών με βάση την ελληνική πραγματικότητα και τη διεθνή βιβλιογραφία.

Τονίζεται ότι η Τράπεζα της Ελλάδος δεν έχει προανακριτικές αρμοδιότητες, ούτε την ευθύνη διερεύνησης της ουσίας των αναφορών ύποπτων συναλλαγών που

υποβάλλονται από τα εποπτευόμενα ιδρύματα, η οποία είναι αποκλειστική αρμοδιότητα της Αρχής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης, καθώς και των διοικητικών και δικαστικών αρχών.

1.2.7 Θεσμικό πλαίσιο για το Ξέπλυμα

Βάση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου αποτελεί ο ν. 3691/05.08.2008, ο οποίος αναβαθμίζει σημαντικά τους μηχανισμούς πρόληψης του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας της χώρας μας και ενσωματώνει τις διατάξεις της Οδηγίας 2005/60/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, καθώς και της Οδηγίας 2006/70/EK της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που αποτελεί εφαρμοστικό μέτρο της Οδηγίας 2005/60/EK. Σημαντικές τροποποιήσεις του ν. 3691/2008 πραγματοποιήθηκαν μεταγενέστερα με το ν. 3875/2010 (αφορούν κυρίως στο ποινικό αδίκημα της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας) και το ν. 3932/2011 (αφορούν στη διάρθρωση της Αρχής Καταπολέμησης του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και τις διαδικασίες δέσμευσης των περιουσιακών στοιχείων των υποκείμενων σε συγκεκριμένες οικονομικές κυρώσεις προσώπων, ομάδων ή οντοτήτων).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.Εσωτερικός Έλεγχος

2.1 Ορισμός

Τα λεξικά της Αγγλικής γλώσσας ορίζουν τη λέξη «έλεγχος» ως ένα πολυδιάστατο μηχανισμό που ενέχει παροχή κατεύθυνσης ,ρυθμιστική παρέμβαση, καθορισμό ορίων , περιορισμών και απαγορεύσεων , εξέταση, επισκόπηση και επιβεβαίωση.

Ο Εσωτερικός Έλεγχος σύμφωνα με το Αγγλοελληνικό λεξικό Κ Κάντζου¹⁴είναι το σύστημα μέσω του οποίου η διοίκηση μίας επιχείρησης επιδιώκει τον έλεγχο της λειτουργίας της επιχείρησης σύμφωνα με τις προδιαγραφές και την πολιτική της. Το Αγγλοελληνικό λεξικό Ι.Χρυσοβιτσιώτη – Ι. Σταυρακοπούλου¹⁵ ορίζει τους εσωτερικούς ελεγκτές ως τις μεθόδους και μέτρα εποπτείας για την πιστή εφαρμογή των αποφάσεων και της πολιτικής της διοίκησης , τον έλεγχο της αξιοπιστίας των στοιχείων, τη διαφύλαξη της περιουσίας και την αποφυγή ατασθαλιών.

Ο Εσωτερικός Έλεγχος είναι μία ανεξάρτητη, αντικειμενική, διαβεβαιωτική και συμβουλευτική δραστηριότητα σχεδιασμένη να προσθέτει αξία και να βελτιώνει τις λειτουργίες του οργανισμού. Βοηθάει τον οργανισμό να επιτύχει τους αντικειμενικούς σκοπούς του υιοθετώντας μία συστηματική επαγγελματική προσέγγιση στην αξιολόγηση και βελτίωση της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών διαχείρισης κινδύνων, των συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου και εταιρικής διακυβέρνησης.¹⁶

Η επαγγελματική ένωση των εσωτερικών ελεγκτών των ΗΠΑ, δηλαδή το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών, όρισε την υπηρεσία του Εσωτερικού Ελέγχου ως μια ανεξάρτητη υπηρεσία αξιολόγησης, η οποία οργανώνεται και λειτουργεί μέσα σε έναν οργανισμό για να εξετάσει και να αξιολογήσει τις δραστηριότητες του, ως μια προσφερόμενη υπηρεσία στον οργανισμό αυτό¹⁷.

Ο όρος Εσωτερικός Έλεγχος χρησιμοποιείται για να αποδώσει τόσο το έργο της επιχειρησιακής εκείνης μονάδας η οποία είναι επιφορτισμένη με τη διενέργεια εσωτερικών ελέγχων, όσο και το σύνολο των ασφαλιστικών δικλείδων, των μέτρων, των

¹⁴ΛΕΞΙΚΟ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΑΓΓΛΟ-ΕΛΛΗΝΙΚΟ / ΕΛΛΗΝΟ-ΑΓΓΛΙΚΟ,ΚΑΝΤΖΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ , Εκδόσεις Σταμούλη 2000

¹⁵Χρυσοβιτσιώτης, Ιωάννης. Λεξικό αγγλοελληνικό και ελληνοαγγλικό εμπορικών, τραπεζικών και χρηματο-οικονομικών όρων : Ερμηνευτικό, χρηστικό, εγκυκλοπαιδικό / Ι. Χρυσοβιτσιώτη, Ι. Σταυρακόπουλου · επιμέλεια Ιωάννης Σταυρακόπουλος. - 7η έκδ. - Αθήνα : Εκδόσεις Παπαζήση, 2011

¹⁶Διεθνές Πλαίσιο για την Επαγγελματική Εφαρμογή του Εσωτερικού Ελέγχου 2013

¹⁷Καζαντζής Χ, (2006), Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος-Μια συστηματική προσέγγιση εννοιών, αρχών και προτύπων, Πειραιάς

μεθόδων και των τεχνικών που θεσπίζει η διοίκηση μιας επιχείρησης για να διασφαλίσει την προστασία των περιουσιακών της στοιχείων αλλά και την αποτελεσματική αξιοποίηση των παραγωγικών της πόρων, γνωστό ως Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου¹⁸.

2.2 Αρχές

Βασικές αρχές του Εσωτερικού Ελέγχου αποτελούν η αποκέντρωση της Διοίκησης, ο διαχωρισμός των καθηκόντων, η τεκμηρίωση των διαδικασιών και των συναλλαγών, η επισκόπηση της εργασίας, η έγκαιρη και τακτική ενημέρωση, η έκταση των ελέγχων ανάλογα με τον κίνδυνο και η ελάχιστη αλληλεξάρτηση των ελέγχων¹⁹. Οι Εσωτερικοί Ελεγκτές αναμένεται ότι θα εφαρμόζουν και θα υπερασπίζονται τις ακόλουθες αρχές²⁰ :

1.Ακεραιότητα

Η Ακεραιότητα των Εσωτερικών Ελεγκτών εδραιώνει την εμπιστοσύνη και παρέχει έτσι τη βάση για στήριξη της κρίσης τους.

2.Αντικειμενικότητα

Οι Εσωτερικοί Ελεγκτές επιδεικνύουν το υψηλότερο επίπεδο επαγγελματικής αντικειμενικότητας κατά την συγκέντρωση, αξιολόγηση και κοινοποίηση των πληροφοριών για τη δραστηριότητα ή τη διαδικασία που εξετάζεται. Οι Εσωτερικοί Ελεγκτές προβαίνουν σε μία ισορροπημένη εκτίμηση όλων των σχετικών περιπτώσεων και δεν επηρεάζονται αδικαιολόγητα από τα δικά τους συμφέροντα, ή τα συμφέροντα άλλων, κατά το σχηματισμό των κρίσεων τους.

3.Εμπιστευτικότητα

Οι Εσωτερικοί Ελεγκτές σέβονται την αξία και την κυριότητα της πληροφόρησης που λαμβάνουν και δεν κοινοποιούν πληροφορίες χωρίς κατάλληλη εξουσιοδότηση, εκτός εάν υπάρχει νομική ή επαγγελματική υποχρέωση για να γίνει κάτι τέτοιο.

4.Επάρκεια

Οι Εσωτερικοί Ελεγκτές χρησιμοποιούν τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις εμπειρίες που απαιτούνται για την παροχή των υπηρεσιών του Εσωτερικού Ελέγχου.

¹⁸Καζαντζής Χ, (2006)

¹⁹Καζαντζής Χ, (2006)

²⁰Διεθνές Πλαίσιο για την Επαγγελματική Εφαρμογή του Εσωτερικού Ελέγχου 2013

Βασική αρχή του Εσωτερικού Ελέγχου είναι η έγκαιρη διαπίστωση λαθών ή παραλείψεων και η διόρθωση ή συμπλήρωση αυτών.

Η αποτελεσματικότητα του ελέγχου εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το αν είναι συστηματικός και κατά πόσο στηρίζεται σε θεσμοθετημένους κανόνες που να αποτελούν ένα σύστημα. Το σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου για να είναι αποτελεσματικό οφείλει ²¹:

- Να είναι προκαθορισμένο, σαφές και εφαρμόσιμο,
- Να είναι ουσιαστικό και αποτελεσματικό, προληπτικό λαθών και αποτρεπτικό καταχρήσεων,
- Να προλαμβάνει και να προειδοποιεί για τα λάθη, τις ατασθαλίες, τις καταχρήσεις²²,
- Να μην αναφέρεται μόνο ιστορικά στο παρελθόν, αλλά δυναμικά και στο παρόν και στο μέλλον²³,
- Να είναι προσανατολισμένο στη διαπίστωση των προβλημάτων και στην επίλυσή τους και όχι μόνο στον εντοπισμό τους,
- Να είναι επικεντρωμένο στην επισημάνση αποκλίσεων, από τις προκαθορισμένες πολιτικές της Διοίκησης και τις καθιερωμένες διαδικασίες
- Να παρέχει έγκαιρη πληροφόρηση στη Διοίκηση για τις διαπιστώσεις του ελέγχου,
- Να αιτιολογεί τις διαπιστώσεις, επισημάνσεις, παρατηρήσεις που προέκυψαν από τον έλεγχο,
- Να καταλογίζει ευθύνες όπου και όταν χρειάζεται,
- Να υποβάλλει προτάσεις διορθωτικής δράσης και να παρακολουθεί την εφαρμογή τους,
- Να παρέχει τη δυνατότητα βελτίωσης και τελειοποίησής του.

2.3 Σκοπός

Η σκοπιμότητα του Εσωτερικού Ελέγχου έγκειται στο ότι αυτός ενεργεί²⁴:

- **Προληπτικά**, αφού γίνεται κατά τη διάρκεια εκτέλεσης των οικονομικών πράξεων και προλαβαίνει λάθη, παραλείψεις και αντικανονικές ενέργειες που αν

²¹Καζαντζής, 2006

²²Μακρής Α. (1992), Προληπτικός και κατασταλτικός έλεγχος τραπεζικών εργασιών πλην πιστοδοτήσεων, οδηγός τραπεζικών στελεχών, Αθήνα

²³Μακρής, 1992

²⁴Δήμου, Ν. (2000), Ελεγκτική: βασικές αρχές γενικής και τραπεζικής ελεγκτικής, εκδόσεις ΕΛΛΗΝ

διαπιστώνονταν αργότερα και ιδίως μετά την απομάκρυνση των συναλλασσόμενων, θα απαιτούσε η τακτοποίησή τους πρόσθετη και πολλαπλή απασχόληση διαφόρων οργάνων της μονάδας

- **Αποτρεπτικά**, αφού γνωρίζοντας οι υπάλληλοι ότι κάθε τους λογιστική ή ταμειακή ενέργεια ελέγχεται, δεν θα αποτολμήσουν καταχρήσεις ή υπεξαυρέσεις.
- **Κατασταλτικά**, αφού πραγματοποιείται και δεύτερος έλεγχος των πιο σημαντικών πράξεων από τον ελεγκτή της μονάδας ή τον προϊστάμενο του τμήματος, για τη διαπίστωση των λαθών που διέφυγαν της προσοχής, συνήθως λόγω φόρτου εργασίας, από το ασκήσαντα τον προληπτικό έλεγχο αρμόδιο όργανο.

Ο Εσωτερικός Έλεγχος αποβλέπει στο να προλάβει τα από πρόθεση ή αμέλεια λάθη, τις πιθανές απάτες και την εκμετάλλευση των πελατών, για ίδιο όφελος των υπαλλήλων. Επίσης αντιμετωπίζει άμεσα τυχόν παράπονα πελατείας, δίνει λύσεις σε τρέχοντα προβλήματα και γενικά ενεργεί έγκαιρα και αποτελεσματικά για την ομαλοποίηση των συναλλαγών και τη διατήρηση κανονικής και ασφαλούς ροής διαδικασιών και εξυπηρέτησης πελατών²⁵.

2.4 Εκτέλεση

Σε παγκόσμιο αλλά και σε εθνικό επίπεδο τα πλέον έγκυρα και γενικής αποδοχής ελεγκτικά πρότυπα που καθορίζουν τη φύση, την έκταση και το σκοπό της υπηρεσίας Εσωτερικού Ελέγχου εμπεριέχονται στις εκδόσεις του Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών "Πρότυπα για την Επαγγελματική Εφαρμογή Εσωτερικού Ελέγχου". Η υποχρεωτική φύση των Προτύπων χαρακτηρίζεται από τη χρήση του όρου «πρέπει». Τα Πρότυπα χρησιμοποιούν τον όρο «πρέπει» για να προσδιορίσουν μια απαρέγκλιτη απαίτηση²⁶.

2.5 Εσωτερικός Έλεγχος Τραπεζών

Οι Τράπεζες από την αρχή της λειτουργίας τους θέσπισαν αρχές και κανόνες Εσωτερικού Ελέγχου των εργασιών και των διαδικασιών τους. Ο Εσωτερικός Έλεγχος των τραπεζών είναι μια διοικητική λειτουργία που αποσκοπεί στον έλεγχο και στην παρακολούθηση των δραστηριοτήτων των στελεχών και των υπαλλήλων τους, για να διαπιστωθεί η τήρηση των οδηγιών τους. Παράλληλα με τον εσωτερικό έλεγχο

²⁵Γκότσης, 2009

²⁶Διεθνές Πλαίσιο για την Επαγγελματική Εφαρμογή του Εσωτερικού Ελέγχου 2013

επιδιώκεται να διαπιστωθεί η εύρυθμη λειτουργία των υπηρεσιών τους και η αποτελεσματικότητά τους στην πραγματοποίηση των στόχων που τέθηκαν.

2.5.1 Αντικειμενικοί Στόχοι Εσωτερικού Ελέγχου Τραπεζών

Η ελεγκτική, ως πολύτιμο μέσο διασφάλισης της περιουσίας και των συμφερόντων κάθε οικονομικής μονάδας, βρίσκει τη δικαίωση της αποστολής της στο χώρο των τραπεζών, τόσο λόγω του μεγέθους τους όσο και λόγω του αντικειμένου της δράσης τους, δηλαδή της εμπορίας του πιο δελεαστικού εμπορεύματος, του χρήματος. Αντικειμενικοί στόχοι του Εσωτερικού Ελέγχου κάθε Τράπεζας είναι οι ακόλουθοι²⁷:

- Εξακρίβωση και προστασία της περιουσίας της Τράπεζας
- Διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας και ευταξίας της Τράπεζας
- Διαπίστωση της κανονικής διεκπεραίωσης και κατοχύρωσης των συναλλαγών
- Εξασφάλιση χρηστής διοίκησης και διαχείρισης
- Εξασφάλιση εφαρμογής των επιλεγμένων πολιτικών της Τράπεζας
- Έγκαιρη, αξιόπιστη και περιεκτική πληροφόρηση
- Παρακολούθηση για την εφαρμογή των στόχων
- Παρακολούθηση για την επίτευξη των στόχων
- Παρακολούθηση της απόδοσης και επίδοσης του προσωπικού
- Περιεκτική αξιολόγηση των εργασιών, ποσοτικά και ποιοτικά
- Προστασία των συμφερόντων της Τράπεζας, των μετόχων, των καταθετών και του προσωπικού της
- Παρακολούθηση εφαρμογής των υποχρεώσεων της Τράπεζας προς την Πολιτεία

Η διενέργεια του Εσωτερικού Ελέγχου πραγματοποιείται από την Υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου. Αντικειμενικός σκοπός της Υπηρεσίας Εσωτερικού Ελέγχου είναι η παροχή υψηλού και εξειδικευμένου επιπέδου υπηρεσιών προς τη Διοίκηση κάθε οργανισμού, η αξιολόγηση των μέτρων, πολιτικών και συστημάτων στα οποία στηρίζει ο οργανισμός τη λειτουργία του.

2.5.2. Διακρίσεις Ελέγχων

Οι Τράπεζες διαχειρίζονται χρήματα και αξιόγραφα, συνεπώς είναι πιο ευάλωτες από τις λοιπές επιχειρήσεις, σε εκούσια ή ακούσια λάθη των υπαλλήλων τους. Γι' αυτό και από την αρχή της λειτουργίας τους, καθόρισαν συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου των

²⁷ Δήμου, Ν. (2000), Ελεγκτική: βασικές αρχές γενικής και τραπεζικής ελεγκτικής, εκδόσεις ΕΛΛΗΝ

συναλλαγών και των διαδικασιών τους, σε καθημερινή βάση, ενώ παράλληλα δημιούργησαν ειδικό σώμα ελεγκτών, τους Επιθεωρητές, οι οποίοι επιφορτίστηκαν με το έργο του ελέγχου των πράξεων που διενεργούνται στις Κεντρικές και Περιφερειακές Μονάδες τους.

Οι έλεγχοι διακρίνονται σε διάφορες κατηγορίες ανάλογα με τη μορφή, την έκταση και την τακτικότητα πραγματοποίησής τους. Γενικά κατατάσσονται στις ακόλουθες βασικές κατηγορίες²⁸:

2.5.2.1 Εσωτερικός και εξωτερικός έλεγχος

Εσωτερικός Έλεγχος είναι αυτός που ενεργείται από όργανα της ίδιας μονάδας. Συνήθως γίνεται κατά την εκτέλεση μιας πράξης και αποβλέπει στο να προλάβει λάθη κατά την πραγματοποίηση της συναλλαγής, όταν ο πελάτης είναι παρών και συνεπώς η διόρθωση είναι άμεση και εύκολη. Ο Εσωτερικός Έλεγχος μπορεί να περιλάβει ακόμη και την αξιολόγηση της ακολουθούμενης επιχειρηματικής πολιτικής, την εκτίμηση της ορθής ή μη άσκησης της διοίκησης και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των εφαρμοζόμενων διαδικασιών και μεθόδων.

Εξωτερικός Έλεγχος είναι αυτός που γίνεται από ανεξάρτητα από την ελεγχόμενη μονάδα πρόσωπα και αποσκοπεί στο να διαπιστώσει αιτίες που προκάλεσαν ζημιογόνα γεγονότα ή οργανωτικές αδυναμίες, να ενεργήσει αποτιμήσεις επιχειρήσεων, για εξαγορές και συγχωνεύσεις, εκτιμήσεις στοιχείων παγίων ενεργητικού, κλπ. Ο εξωτερικός έλεγχος γίνεται είτε από θεσμοθετημένα όργανα είτε από εξειδικευμένες ελεγκτικές εταιρείες.

Σύμφωνα με τον Καζαντζή²⁹ εκτός από εσωτερικούς και εξωτερικούς, διακρίνουμε και τους κρατικούς ελέγχους με βάση το κριτήριο του ποιος ασκεί τον έλεγχο. Έτσι λοιπόν οι εσωτερικοί έλεγχοι ασκούνται από εσωτερικούς ελεγκτές που έχουν υπαλληλική σχέση με την επιχείρηση, οι εξωτερικοί ασκούνται από ανεξάρτητους επαγγελματίες ορκωτούς ελεγκτές και οι κρατικοί έλεγχοι ασκούνται από διάφορους κρατικούς και ημικρατικούς φορείς.

²⁸Σακέλλης, Ε.(1987), Λογιστική και Ελεγκτική των εμπορικών τραπεζών, εκδόσεις Ελληνική Λιθογραφία

²⁹ Καζαντζής, 2006

2.5.2.2 Τυπικός και Ουσιαστικός Έλεγχος

Τυπικός είναι ο έλεγχος που εξετάζει στατικά την τυπικότητα μιας πράξης. Αντίθετα, **ουσιαστικός** είναι ο έλεγχος που υπεισέρχεται στην εξέταση της σκοπιμότητας της πράξης και της αποτελεσματικότητάς της. Ελέγχει δηλαδή την αναγκαιότητα της οικονομικής πράξης.

2.5.2.3 Τακτικός και Έκτακτος Έλεγχος

Τακτικός είναι ο έλεγχος που γίνεται κατά τακτά, ημερολογιακά προσδιορισμένα, χρονικά διαστήματα και αφορά στην εξέταση των στοιχείων και αποτελεσμάτων μιας εταιρικής χρήσης ή μιας οικονομικής περιόδου. Έχει το προτέρημα της συγκρισιμότητας με αντίστοιχες χρονικά για την εξαγωγή συμπερασμάτων.

Έκτακτος έλεγχος είναι αυτός που διενεργείται οποτεδήποτε προκύψει ανάγκη και αποσκοπεί στην εξυπηρέτηση συγκεκριμένης ανάγκης. Στις Τράπεζες, έκτακτοι έλεγχοι διενεργούνται συνήθως μετά την αποκάλυψη διαχειριστικών ανωμαλιών ή για τη διαπίστωση της τήρησης των κανόνων Νομισματικής και Πιστωτικής Πολιτικής της Τράπεζας της Ελλάδος.

2.5.2.4 Γενικός και Μερικός Έλεγχος

Γενικός είναι ο έλεγχος που περιλαμβάνει το σύνολο των δραστηριοτήτων μιας επιχείρησης, χωρίς περιορισμούς χρονικού βάθους ελέγχου και ελεγχόμενων αντικειμένων.

Μερικός έλεγχος είναι αυτός που αφορά ορισμένες μόνο δραστηριότητες ή όλες αλλά για περιορισμένο χρονικό διάστημα ή τις πράξεις και ενέργειες συγκεκριμένων στελεχών. Ο έλεγχος αυτός διενεργείται συνήθως αιφνιδιαστικά και αποβλέπει στη διαπίστωση υπεξαίρέσεων, καταχρήσεων, ζημιολόγων παραλείψεων και παρεκκλίσεων από τις οδηγίες της Διοίκησης.

Συνήθως οι εσωτερικοί έλεγχοι είναι γενικοί, ουσιαστικοί και τακτικοί.

Αυτοέλεγχος, είναι η μορφή του ελέγχου που πραγματοποιεί μια επιχείρηση, προκειμένου να αξιολογήσει την κατάστασή της. Εκτιμά την ολική απόδοση της επιχείρησης, αξιολογώντας όχι μόνο τους υφιστάμενους αλλά και τους μελλοντικούς της στόχους.

2.5.2.5 Προληπτικός και Κατασταλτικός Έλεγχος

Ο Εσωτερικός Έλεγχος των τραπεζών διακρίνεται σε **προληπτικό** , που διεξάγεται κατά το χρόνο διενέργειας της συναλλαγής και γενικότερα της λογιστικής πράξης και στοχεύει στην πρόληψη εκούσιων ή ακούσιων λαθών και σε **κατασταλτικό**, που διεξάγεται από την Επιθεώρηση, μετά τη διενέργεια των συναλλαγών και γενικότερα των λογιστικών πράξεων , και στοχεύει στον εντοπισμό και την αποκάλυψη ακούσιων ή εκούσιων λαθών³⁰.

Οι προληπτικοί έλεγχοι ασκούνται είτε από εξουσιοδοτημένα στελέχη της Τράπεζας στο χώρο της εργασίας και κατά την ώρα της διεκπεραίωσής της, είτε από ειδικά όργανα της Τράπεζας, όπου προβλέπεται να ασκούν τέτοιους ελέγχους. Κατασταλτικοί έλεγχοι ασκούνται περιοδικά από εξουσιοδοτημένα στελέχη περιοδικά, σύμφωνα με τις οδηγίες του Συστήματος Γενικής Επιθεώρησης και από ειδικά όργανα της Τράπεζας, τους Επιθεωρητές³¹.

Από τους ελέγχους, μεγαλύτερη βαρύτητα έχει ο προληπτικός έλεγχος, που αποτελεί και τον ουσιαστικό έλεγχο, γιατί με αυτόν αναγνωρίζονται και αντιμετωπίζονται εγκαίρως τα προβλήματα και οι τραπεζικοί κίνδυνοι³².

2.6 Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου (ΣΕΕ)

2.6.1 Έννοια Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου

Σύμφωνα με τον Ι. Φίλο³³ το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου ορίζεται ως το σύνολο των μέτρων ελέγχου εκείνων που έχουν επινοηθεί και χρησιμοποιούνται σε μια επιχείρηση για να προωθήσουν , να κατευθύνουν ,να περιορίσουν, να διοικήσουν και να ελέγξουν τις διάφορες δραστηριότητες αποβλέποντας στην ικανοποίηση των στόχων της επιχείρησης.

Σύμφωνα με τον Καζαντζή³⁴ Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου μίας επιχείρησης είναι το επηρεαζόμενο από τη διοίκηση και το προσωπικό της σύστημα, το οποίο περιλαμβάνει την κατάλληλη οργάνωση των λειτουργιών της, την κατανομή αρμοδιοτήτων και ευθυνών , την χρηματοοικονομική και λογιστική της οργάνωση ,

³⁰Σακέλλης, 1987

³¹Καζαντζής, 2006

³²Μακρής Α. (1992), Προληπτικός και κατασταλτικός έλεγχος τραπεζικών εργασιών πλην πιστοδοτήσεων, οδηγός τραπεζικών στελεχών, Αθήνα

³³Φίλος Ι. Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου Επιχειρήσεων (2004)

³⁴Καζαντζής, 2006

καθώς και όλα τα μέτρα και τις διαδικασίες που χρησιμοποιούνται με σκοπό την παροχή λογικής διασφάλισης για :

- a) Τη διαφύλαξη των περιουσιακών της στοιχείων,
- b) Τη μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια και αξιοπιστία των λογιστικών της στοιχείων και των οικονομικών της καταστάσεων,
- c) Τη συνεχή βελτίωση της αποδοτικότητας , της αποτελεσματικότητας και της οικονομικότητας όλων των δραστηριοτήτων της και
- d) Την ενθάρρυνση και τη μέτρηση της συμμόρφωσης της επιχείρησης στις στρατηγικές και τις πολιτικές της διοίκησης , καθώς και στους σχετικούς με τη λειτουργία της νόμους, διατάξεις και κανονισμούς.

Στο γλωσσάριο όρων από το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών ένα Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου συνίσταται από το σύνολο των αρχών και διαδικασιών (εσωτερικούς ελέγχους) που υιοθετεί η διοίκηση μιας οικονομικής μονάδας για να υποβοηθήσει την επίτευξη του αντικειμενικού σκοπού αυτής για τη διασφάλιση , κατά το δυνατόν, της τακτικής και αποτελεσματικής διεξαγωγής των εργασιών της , περιλαμβανομένης της τήρησης των αρχών της Διοίκησης , της διασφάλισης των περιουσιακών στοιχείων , της πρόληψης και εντοπισμού απάτης και σφάλματος , της ακρίβειας και πληρότητας των λογιστικών εγγραφών και της έγκαιρης κατάρτισης αξιόπιστων οικονομικών πληροφοριών .Το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου εκτείνεται και πέραν αυτών των θεμάτων που αφορούν άμεσα τις λειτουργίες του λογιστικού συστήματος³⁵.

2.6.2 Συστατικά Στοιχεία Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου

Οι σύγχρονες προσεγγίσεις μελέτης και αξιολόγησης των Συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου διακρίνουν τα παρακάτω συστατικά στοιχεία³⁶:

- Το περιβάλλον του ελέγχου

Το περιβάλλον του ελέγχου επηρεάζει όλα τα συστατικά στοιχεία του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου. Επηρεάζει την ανθρώπινη συμπεριφορά, την πειθαρχία, τις ανθρώπινες αξίες και τη στάση όλων των στελεχών έναντι των επιχειρησιακών αρχών και κανόνων.

- Την εκτίμηση των κινδύνων από την ίδια την οικονομική μονάδα

³⁵ Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα ,2002

³⁶ Καζαντζής, 2006

- Τους μηχανισμούς Εσωτερικού Ελέγχου

Μηχανισμοί Εσωτερικού Ελέγχου είναι οι πολιτικές, μηχανισμοί, μέτρα και διαδικασίες της οικονομικής μονάδας που βοηθούν στη διασφάλιση λήψης όλων των αναγκαίων αποφάσεων και ενεργειών που είναι απαραίτητες για την αντιμετώπιση των κινδύνων που σχετίζονται με την επίτευξη των στόχων της και την κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων. Οι μηχανισμοί αυτοί περιλαμβάνουν μέτρηση και αξιολόγηση επιδόσεων, επεξεργασία πληροφοριών, φυσικούς ελέγχους, διαχωρισμό αρμοδιοτήτων, καθηκόντων και ευθυνών.

- Τα συστήματα επικοινωνίας και πληροφόρησης

Ο ελεγκτής πρέπει να αποκτά επαρκή γνώση του Πληροφοριακού Συστήματος της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας. Το σύστημα αυτό αποτελείται από το λογιστικό σύστημα, τον εξοπλισμό, το λογισμικό, τους ανθρώπους, τις μεθόδους, αρχές, διαδικασίες, εγχειρίδια και αρχεία πληροφοριών.

- Την παρακολούθηση και διαχείριση του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου

Η παρακολούθηση και διαχείριση του συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου είναι μια διαδικασία διαρκούς εκτίμησης της επάρκειας και της ποιότητας του Εσωτερικού Ελέγχου σε τακτά χρονικά διαστήματα. Η διατήρηση ενός αποτελεσματικού Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου δεν είναι εύκολη. Απαιτεί διαρκή εξέλιξη και ανασκόπηση.

2.6.3 Παράγοντες Που Χαρακτηρίζουν Ένα Αποτελεσματικό ΣΕΕ

Ένα σύστημα ελέγχου για να είναι αποτελεσματικό θα πρέπει να είναι οικονομικό, ουσιώδες, κατάλληλο, σύμφωνο, επίκαιρο απλό και λειτουργικό. Η διαδικασία του ελέγχου έχει απλοποιηθεί με την εξέλιξη της τεχνολογίας της πληροφορικής και τη μείωση του κόστους της. Οι σημαντικότεροι παράγοντες είναι οι εξής³⁷:

Προσωπικό με επαγγελματική επάρκεια και ευσυνειδησία: Ο ανθρώπινος παράγοντας αποτελεί το σημαντικότερο στοιχείο κάθε Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου. Έντιμο, έμπιστο, ικανό και αποδοτικό προσωπικό είναι δυνατόν να πετύχει υψηλά αποτελέσματα ακόμη και σε περιπτώσεις αδύναμης υποστήριξης του από το σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου.

Οργανωτική δομή: Η ύπαρξη ενός σχεδίου που να καθορίζει με σαφήνεια τους τομείς ευθύνης όλων των λειτουργιών και των τμημάτων μιας επιχείρησης αποτελεί θεμελιώδη αρχή ενός επαρκούς Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου. Βασική αρχή της ορθής

³⁷Καζαντζής, 2006

οργανωτικής δομής είναι ότι κανένα άτομο ή υπηρεσία δεν πρέπει να χειρίζεται όλες τις πλευρές μιας συναλλακτικής πράξης από την αρχή μέχρι το τέλος. Αυτό μπορεί να διασφαλιστεί με μηχανισμούς που εξασφαλίζουν ότι οι συναλλακτικές πράξεις που διενεργούνται στα διάφορα επίπεδα της ιεραρχίας ανταποκρίνονται στις αποφάσεις και την πολιτική της διοίκησης, όπως για παράδειγμα η ύπαρξη εξουσιοδοτήσεων για τη διενέργεια των συναλλαγών.

Καλοσχεδιασμένο λογιστικό σύστημα: Βασικό χαρακτηριστικό ενός καλοσχεδιασμένου λογιστικού συστήματος είναι η ύπαρξη λογιστικού εγχειριδίου. Παράδειγμα καλοσχεδιασμένου λογιστικού συστήματος αποτελούν τα Λογιστικά Σχέδια, στα οποία περιλαμβάνονται ένα σχέδιο λογαριασμών και οι κανόνες λογιστικής κίνησής τους.

Περιορισμένη πρόσβαση στα περιουσιακά στοιχεία από άτομα χωρίς εξουσιοδότηση

Ύπαρξη υπηρεσίας εσωτερικών ελεγκτών: Τελευταίο και βασικό στοιχείο του Εσωτερικού Ελέγχου είναι η διαρκής επιθεώρηση και αξιολόγηση των διοικητικών και λογιστικών ελέγχων από το προσωπικό της ίδιας της επιχείρησης. Η υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου ορίζεται ως μια ανεξάρτητη, αντικειμενική, διαβεβαιωτική και συμβουλευτική υπηρεσία, καλά σχεδιασμένη και οργανωμένη, η οποία μέσω των τεχνικών και επιστημονικών προσεγγίσεών της, αξιολογεί την επάρκεια λειτουργίας του συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου. Η υπηρεσία προσθέτει αξία και βελτιώνει τις λειτουργίες του οργανισμού, με σκοπό την αποτελεσματική εκτίμηση και διαχείριση του επιχειρηματικού κινδύνου, τον περιορισμό ή την εξάλειψή του, τον οποίο βέβαια η διοίκηση της επιχείρησης αναλαμβάνει να διαχειριστεί για την επίτευξη των στρατηγικών και τακτικών επιχειρησιακών της στόχων.

2.7 Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου Τραπεζών

2.7.1 Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου

Ένα αποτελεσματικό σύστημα ελέγχου λειτουργεί αποτρεπτικά και σίγουρα βοηθά στην αποφυγή φαινομένων απάτης. Με την εφαρμογή παραπάνω συστημάτων καταργείται ο ένας από τους τρεις βασικούς παράγοντες που οδηγούν κάποιον στην απάτη που είναι η ευκαιρία. Μέχρι πρόσφατα τα Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου είχαν ένα βασικό ελάττωμα, το οποίο ήταν ο μη σαφής διαχωρισμός των ευθυνών και των

δικαιοδοσιών κάθε θέσης εργασίας. Η σημασία των εσωτερικών ελέγχων αναδεικνύεται στο άρθρο 404 του «SOX» το οποίο υποχρεώνει την διοίκηση να κάνει ετήσια αξιολόγηση του συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου και απαιτεί την εκτίμηση των εξωτερικών χρηματοοικονομικών εκλεκτών για την αποδοτικότητά του.

Η Τράπεζα της Ελλάδος με την ΠΔ/ΤΕ 2577/09.03.2006 καθορίζει τις βασικές γενικές αρχές και κριτήρια, τα οποία θα πρέπει να πληρούνται από κάθε πιστωτικό ίδρυμα και από τα χρηματοδοτικά ιδρύματα, που εποπτεύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος, προκειμένου να διασφαλίζεται ότι διαθέτουν, σε ατομικό επίπεδο καθώς και σε επίπεδο ομίλου, αποτελεσματική οργανωτική δομή και επαρκές Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου (ΣΕΕ), που θα περιλαμβάνει τις λειτουργίες Εσωτερικής Επιθεώρησης, Διαχείρισης Κινδύνων και Κανονιστικής Συμμόρφωσης. Επιπλέον με την συγκεκριμένη Πράξη Διοικητή, επισημαίνεται ότι οι βέλτιστες αρχές της εταιρικής διακυβέρνησης αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα του ΣΕΕ των πιστωτικών και των χρηματοδοτικών ιδρυμάτων. Οι διατάξεις της Πράξης ισχύουν από 31 Μαΐου 2006. Η επάρκεια της οργανωτικής δομής και του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου των πιστωτικών ιδρυμάτων αξιολογούνται από την Τράπεζα της Ελλάδος³⁸.

Το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου αποτελεί σύνολο ελεγκτικών μηχανισμών και διαδικασιών που καλύπτει σε συνεχή βάση κάθε δραστηριότητα του πιστωτικού ιδρύματος και συντελεί στην αποτελεσματική και ασφαλή λειτουργία του.

Η ΠΔ/ΤΕ 2577/2006 θεωρεί το ΣΕΕ ως σύνολο ελεγκτικών μηχανισμών που εφαρμόζονται διαρκώς σε κάθε δραστηριότητα του πιστωτικού ιδρύματος. Οι ελεγκτικοί αυτοί μηχανισμοί αποσκοπούν :

- A) στην έγκαιρη και αποτελεσματική πρόληψη και διαχείριση όλων των επιχειρηματικών κινδύνων που σχετίζονται με το πιστωτικό ίδρυμα
- B) στην τήρηση όλων των υποχρεώσεων που επιβάλλει η ισχύουσα νομοθεσία αλλά και τυχόν εσωτερικοί κανονισμοί και κώδικες δεοντολογίας και μάλιστα σε διαρκή βάση
- Γ) στην πρόληψη παρατυπιών και στην αποτροπή ατασθαλιών
- Δ) στην αποτελεσματική αποτροπή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα και την καταστολή της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

Βάσει της προαναφερθείσας ΠΔ/ΤΕ , προϋπόθεση για το ΣΕΕ αποτελεί η ύπαρξη σαφούς επιχειρηματικού πλάνου με:

³⁸Γκόρτσος, Χ., Αλεξάκης, Π. (2006), Εισαγωγή στις Τραπεζικές Σπουδές -Α. Το νομισματικό και χρηματοπιστωτικό περιβάλλον, Ένωση Ελληνικών Τραπεζών

- ❖ Συγκεκριμένο χρονικό ορίζοντα
- ❖ Διάκριση αρμοδιοτήτων, ορίων ευθύνης και εξουσιοδοτήσεων για κάθε μονάδα της επιχείρησης και πολιτικές αποφυγής σύγκρουσης συμφερόντων
- ❖ Μέριμνα για διαρκή εκπαίδευση προσωπικού
- ❖ Κατοχύρωση της ανεξαρτησίας των ελεγκτικών μηχανισμών
- ❖ Μηχανισμούς αξιολόγησης της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών
- ❖ Μέτρα παρακολούθησης της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και αξιολόγηση της ποιότητας και αξιοπιστίας τους
- ❖ Μέτρα διασφάλισης των συστημάτων πληροφορικής.

Η εν λόγω ΠΔ/ΤΕ αποσκοπεί στην ενίσχυση και αναβάθμιση του ΣΕΕ με τη θέσπιση δύο ειδικών επιτροπών του Δ.Σ. (επιτροπή ελέγχου και επιτροπή διαχείρισης κινδύνων) και τριών υπηρεσιακών μονάδων (Εσωτερικής Επιθεώρησης, Διαχείρισης Κινδύνων και Κανονιστικής Συμμόρφωσης).

Το βασικότερο σημείο στην οργάνωση του ΣΕΕ μιας τράπεζας είναι η επιλογή και η χρησιμοποίηση των κατάλληλων μέτρων ελέγχου, κάποια από τα οποία μπορεί να έχουν πιο γενική μορφή και κάποια μπορεί να είναι εξειδικευμένα. Στα γενικά μέτρα ελέγχου εντάσσονται μεταξύ άλλων η ύπαρξη αξιόπιστων, έγκαιρων και επαρκών προϋπολογισμών και αναφορών, η απασχόληση επαρκούς και αποδοτικού προσωπικού και η λειτουργία υπηρεσίας Εσωτερικού Ελέγχου. Στα εξειδικευμένα μέτρα ελέγχου στην περίπτωση τραπεζικών επιχειρήσεων, εντάσσονται μεταξύ άλλων η καθιέρωση ορίων συναλλαγών, συμπεριλαμβανομένων των ανώτατων ορίων συναλλαγών, η σύνταξη εκθέσεων πιστοληπτικής ικανότητας προκειμένου περί αξιολόγησης χορηγήσεων κλπ.³⁹.

Πρώτιστης σημασία είναι και ο καθορισμός του εύρους του ελέγχου (έτσι ώστε να καλύπτονται ελεγκτικά όλες οι δραστηριότητες της Τράπεζας, για όλο το χρόνο λειτουργίας της και για όλα τα επίπεδα εργαζομένων) και ο κατάλληλος διαχωρισμός του ελεγκτικού χρόνου μεταξύ των δραστηριοτήτων και επιλογή των κατάλληλων ελεγκτικών βημάτων, έτσι ώστε να επιτευχθεί ένα ικανοποιητικό επίπεδο κάλυψης ή αντιμετώπισης των υφιστάμενων κινδύνων, ισορροπημένων, διαχωρισμένων μεταξύ των δραστηριοτήτων που ελέγχονται⁴⁰.

³⁹Φίλος, 2004

⁴⁰ Φίλος, 1.(2001), Κανονισμός Εσωτερικής Λειτουργίας Τραπεζών και λοιπών εταιρειών, δελτίο Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών β-γ τρίμηνο 2001

2.8 Πυλώνες Συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου Τραπεζών

Ο σκοπός του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου είναι η διασφάλιση της αποτελεσματικής και αποδοτικής λειτουργίας του οργανισμού. Οι βασικοί πυλώνες του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου κάθε οργανισμού είναι η Κανονιστική Συμμόρφωση, η Διαχείριση Κινδύνων και ο Εσωτερικός Έλεγχος. Παρακάτω αναλύονται τα συστατικά μέρη του συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου των τραπεζών.

2.8.1 Εσωτερικός Έλεγχος

Βασική αποστολή της εν λόγω μονάδας είναι ο έλεγχος των δραστηριοτήτων των ελεγχόμενων Μονάδων για να διαπιστωθεί αν λειτουργούν ορθά και αποτελεσματικά. Ελέγχονται οι διαχειριστικές και πιστοδοτικές δραστηριότητες, τα λειτουργικά συστήματα και οι εφαρμοζόμενες διαδικασίες, με σκοπό να εντοπιστούν τυχόν αδυναμίες, να παρασχεθούν οδηγίες αντιμετώπισής τους και να διαπιστωθεί η τήρηση των οδηγιών της Τράπεζας και των Νόμων της Πολιτείας.

Η Μονάδα Εσωτερικού Ελέγχου των Τραπεζών αποτελεί συνήθως μια οργανική Διεύθυνση, υπαγόμενη στη Διοίκηση της Τράπεζας και ονομάζεται στις περισσότερες περιπτώσεις, Διεύθυνση Επιθεώρησης ή Διεύθυνση Ελέγχου Εργασιών. Ο Εσωτερικός Ελεγκτής ως όργανο Εσωτερικού Ελέγχου που προβλέπεται από τις διατάξεις του Ν. 3016/2002 «Για την Εταιρική Διακυβέρνηση» κατά την άσκηση των καθηκόντων του, είναι ανεξάρτητος, δεν υπάγεται ιεραρχικά σε καμία υπηρεσιακή μονάδα της Τράπεζας και εποπτεύεται από ένα έως τρία μη εκτελεστικά μέλη του Δ.Σ. που ορίζονται από το Δ.Σ. και συμμετέχουν στην Επιτροπή Ελέγχου. Η Επιθεώρηση πρέπει να στηρίζεται στις εξής αρχές⁴¹ (Μακρής, 1992):

Α) στην ανεξαρτησία και την πλήρη ελευθερία των κινήσεών της

Β) στην αντικειμενικότητα και στην αμεροληψία των ενεργειών της

Γ) στην άριστη επιλογή των επιθεωρητών

Δ) στην επιμόρφωση και εξειδίκευση των επιθεωρητών

Ε) στην εκτίμηση της αναλογίας μεταξύ κόστους-οφέλους ελέγχου

Ορισμένοι από τους λόγους που καθιστούν απαραίτητη τη λειτουργία μιας ανεξάρτητης Μονάδας Επιθεώρησης, που αποτελεί την ανώτερη βαθμίδα ελέγχου του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου της Τράπεζας είναι οι εξής :

- η ιδιομορφία της σύνθεσης του Ενεργητικού και Παθητικού της Τράπεζας

⁴¹Μακρής, 1992

- η δυσαναλογία στη σχέση ιδίων και ξένων κεφαλαίων
- η έκταση των δραστηριοτήτων και όγκος και πολυπλοκότητα των συναλλαγών
- η ανάγκη προστασίας της περιουσίας της Τράπεζας και των συμφερόντων των καταθετών και μετόχων της
- η αδυναμία της διοίκησης να ελέγχει όλες τις δραστηριότητες της Τράπεζας
- η προστασία της Διοίκησης, των στελεχών και του προσωπικού της Τράπεζας.
- η ανάγκη ελέγχου για την τήρηση των επιλεγμένων πολιτικών της Τράπεζας
- η ανάγκη αξιόπιστης και περιεκτικής πληροφόρησης της Διοίκησης της Τράπεζας
- η Υποχρέωση από το Νόμο ή από άλλες διατάξεις του διεθνούς ή του εθνικού δικαίου
- η ανάγκη ομοιόμορφης λειτουργίας της Τράπεζας
- η προκλητικότητα της εμπορίας του χρήματος που εξασκεί η Τράπεζα

2.8.1.1 Κατηγορίες ελέγχων

Τα πιστωτικά ιδρύματα, στην προσπάθειά τους να δημιουργήσουν αξία προς τους μετόχους τους και λόγω του διαρκώς εντεινόμενου ανταγωνισμού, αναπτύσσουν στρατηγικές, βάσει των οποίων αναλαμβάνουν συνεχώς αυξανόμενους κινδύνους, προσδοκώντας υψηλότερες αποδόσεις. Για να ανταποκριθεί στο έργο της η Μονάδα Εσωτερικής Επιθεώρησης συντάσσει πρόγραμμα ελέγχων , το οποίο καταρτίζεται και αναθεωρείται με κριτήριο την επικινδυνότητα των μονάδων ή των δραστηριοτήτων του τραπεζικού ομίλου. Οι έλεγχοι που διενεργεί η Μονάδα Εσωτερικής Επιθεώρησης μπορούν να ταξινομηθούν στις εξής κατηγορίες ⁴²:

- **Διοικητικοί-διαχειριστικοί έλεγχοι:** με αυτούς τους ελέγχους αξιολογείται η εν γένει προσέγγιση της διοίκησης της ελεγχόμενης Μονάδας αναφορικά με τη διαχείριση και τον έλεγχο των αναλαμβανόμενων κινδύνων, στο πλαίσιο των οδηγιών και των στόχων που έχουν καθοριστεί σχετικά.
- **Λειτουργικοί ή διαδικαστικοί έλεγχοι:** με αυτούς αξιολογείται η ποιότητα και η καταλληλότητα των πολιτικών, πρακτικών και διαδικασιών που διέπουν τη λειτουργία της ελεγχόμενης Μονάδας, η οργανωτική δομή της και η επάρκεια των πόρων που έχουν διατεθεί για τις δραστηριότητές της

⁴²Πάσχος, Γ. (2001), Ο ρόλος των εποπτικών αρχών και η αναγκαιότητα λειτουργίας επαρκών συστημάτων εσωτερικού ελέγχου, δελτίο Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών β-γ' τρίμηνο 2001

- **Χρηματοοικονομικοί έλεγχοι:** με αυτούς αξιολογείται η ποιότητα και η αξιοπιστία των διαδικασιών και της πληροφόρησης που αφορούν στην κατάρτιση των οικονομικού περιεχομένου καταστάσεων και αναφορών της ελεγχόμενης μονάδας
- **Έλεγχοι συμμόρφωσης:** με αυτούς τους ελέγχους αξιολογείται η ποιότητα και η καταλληλότητα των πολιτικών, πρακτικών και διαδικασιών στην ελεγχόμενη Μονάδα για τη συμμόρφωσή της με το θεσμικό και κανονιστικό πλαίσιο, καθώς και με τις αρμοδίως θεσπισθείσες εγκύκλιες οδηγίες.

2.8.1.2 Αρμοδιότητες Μονάδας Εσωτερικής Επιθεώρησης (ΜΕΕ) σύμφωνα με την Πράξη Διοικητή 2577/2006

Σε όλα τα πιστωτικά ιδρύματα , όπως προβλέπεται από την παραπάνω Πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, πρέπει να υπάρχει υπηρεσιακή Μονάδα Εσωτερικής Επιθεώρησης (ΜΕΕ), η οποία είναι διοικητικά ανεξάρτητη από μονάδες με εκτελεστικές αρμοδιότητες και από τις υπηρεσίες που είναι αρμόδιες για την πραγματοποίηση ή λογιστικοποίηση συναλλαγών. Αναφέρεται, για τα θέματα αρμοδιότητάς της, στο Δ.Σ. μέσω της Επιτροπής Ελέγχου και στη Διοίκηση, μετά από τον καθορισμό των κατάλληλων προϋποθέσεων που θα διασφαλίζουν την ανεξαρτησία της ΜΕΕ. Στις κύριες **αρμοδιότητες** της ΜΕΕ εντάσσονται:

- Η διενέργεια ελέγχων προκειμένου να διαμορφωθεί αντικειμενική, ανεξάρτητη και τεκμηριωμένη άποψη για την επάρκεια και την αποτελεσματικότητα του ΣΕΕ, σε επίπεδο πιστωτικού ιδρύματος και του ομίλου του οποίου είναι επικεφαλής.
- Η διενέργεια ειδικών ελέγχων, στις περιπτώσεις που υπάρχουν ενδείξεις για βλάβη των συμφερόντων του πιστωτικού ιδρύματος ή των εταιρειών του ομίλου, με σκοπό τη διεξοδική εξέταση του θέματος και την εξακρίβωση της έκτασης της τυχόν ζημίας.
- Η επιβεβαίωση προς την Τράπεζα της Ελλάδος της πληρότητας και εγκυρότητας των πιο πάνω διαδικασιών και ειδικότερα των διαδικασιών εκτίμησης των παραμέτρων, στις οποίες βασίστηκε η εκτίμηση του ύψους της πιθανής ζημίας
- Η αξιολόγηση της οργανωτικής διάρθρωσης, κατανομής αρμοδιοτήτων και καθηκόντων και διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού, καθώς και του βαθμού

κατά τον οποίο έχουν καθιερωθεί κατάλληλες πολιτικές και διαδικασίες εταιρικής διακυβέρνησης.

- Η αξιολόγηση του έργου των τομέων Εσωτερικού Ελέγχου, όπου υπάρχουν, στις μονάδες του πιστωτικού ιδρύματος και των εταιρειών του ομίλου του.
- Η αξιολόγηση της οργάνωσης και λειτουργίας των συστημάτων και μηχανισμών που αφορούν την παραγωγή αξιόπιστης, πλήρους και έγκαιρης χρηματοοικονομικής και διοικητικής πληροφόρησης, όπου αυτή κατά περίπτωση παρέχεται
- Η αξιολόγηση της οργάνωσης και λειτουργίας των συστημάτων πληροφορικής και των λογιστικών συστημάτων
- Η αξιολόγηση, μέσω των ελέγχων που διενεργεί, του βαθμού εφαρμογής και της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών που έχουν θεσπιστεί για τη διαχείριση κινδύνων και τον υπολογισμό των παραμέτρων στις οποίες βασίστηκε η εκτίμηση της κεφαλαιακής επάρκειας του πιστωτικού ιδρύματος και των εταιρειών του ομίλου, όπου προβλέπεται, καθώς και του βαθμού ενσωμάτωσης του συστήματος διαχείρισης κινδύνων στους μηχανισμούς λήψης αποφάσεων (use tests).
- Η αξιολόγηση του βαθμού κατά τον οποίο τα συλλογικά όργανα και οι μονάδες του πιστωτικού ιδρύματος καθώς και οι εταιρείες του ομίλου:
 - 1) χρησιμοποιούν αποτελεσματικά τα μέσα και τους πόρους που τους διατίθενται για τη συνεπή υλοποίηση της επιχειρησιακής στρατηγικής
 - 2) τηρούν τις κατευθύνσεις και τις διαδικασίες που έχουν αρμοδίως καθορισθεί με στόχο τη συστηματική παρακολούθηση και διαχείριση των πάσης φύσεως κινδύνων που αναλαμβάνονται (π.χ. θέσπιση και τήρηση ορίων)
 - 3) μεριμνούν για την διασφάλιση της πληρότητας και ακρίβειας των στοιχείων και πληροφοριών που απαιτούνται για την κατάρτιση αξιόπιστων οικονομικών καταστάσεων, σύμφωνα με τις ισχύουσες λογιστικές αρχές
 - 4) μεριμνούν για την ενσωμάτωση σε όλες τις διαδικασίες και συναλλαγές που διενεργούνται, των κατάλληλων προληπτικών και κατασταλτικών ελεγκτικών μηχανισμών και ασφαλιστικών δικλείδων (controls)
- Η αξιολόγηση των διαδικασιών που έχουν θεσπιστεί για την Κανονιστική Συμμόρφωση.
- Η υποβολή προτάσεων για τη θεραπεία τυχόν αδυναμιών που εντοπίζονται στο ΣΕΕ, ή και τη βελτίωση των υφιστάμενων, διαδικασιών και πρακτικών, προκειμένου να επιτυγχάνονται πλήρως οι στόχοι του ΣΕΕ.

- Η παρακολούθηση της εφαρμογής και αποτελεσματικότητας των διορθωτικών μέτρων από τις ελεγχόμενες μονάδες του πιστωτικού ιδρύματος και τις εταιρείες του ομίλου, για την επαρκή αντιμετώπιση των πιο πάνω αδυναμιών και των παρατηρήσεων που καταγράφονται στις εκθέσεις των πάσης φύσεως ελέγχων (εσωτερικών ελεγκτών, εξωτερικών ελεγκτών, εποπτικών αρχών, φορολογικών αρχών κλπ.), με σχετική ενημέρωση της Διοίκησης και της Επιτροπής Ελέγχου
- Η εύλογη και αντικειμενική διαβεβαίωση του Δ.Σ. και της Διοίκησης του πιστωτικού ιδρύματος σχετικά με τη επίτευξη των στόχων του ΣΕΕ
- Παρέχει στην Τράπεζα της Ελλάδος, κατά κανόνα εγγράφως, οποιαδήποτε στοιχεία ή πληροφορίες ζητηθούν, στο πλαίσιο της ειδικής νομοθεσίας για την εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων

2.8.1.3 Αντικείμενο ελέγχου ΜΕΕ

Αντικείμενο ελέγχου αποτελούν όλες οι δραστηριότητες της Τράπεζας, παραγωγής και υποστήριξης, συναλλακτικές, διοικητικές κλπ. Η επιθεώρηση ελέγχει και αξιολογεί, την εξέλιξη και την ποιότητα όλων των δραστηριοτήτων της, την ποιότητα των διαδικασιών της, αξιολογεί το προσωπικό της Τράπεζας, υποβάλλει προτάσεις διόρθωσης και ενημερώνει τη Διοίκηση⁴³.

Το αντικείμενο ελέγχου διαφέρει από Μονάδα σε Μονάδα και είναι συνυφασμένο με τη δραστηριότητά της και τις εκχωρημένες σε αυτή αρμοδιότητες και υπευθυνότητες. Ο τομέας Γενικής Επιθεώρησης ελέγχει⁴⁴:

- τις διαχειρίσεις (ταμειακή διαχείριση, χαρτοφυλάκιο αξιών, διαχείριση ενσήμεν ασφαλιστικών ταμείων, μίσθωση θυρίδων θησαυροφυλακίου, αγοραπωλησία συναλλάγματος)
- τις καταθέσεις (σε ευρώ και σε συνάλλαγμα) : η Διοίκηση της Τράπεζας με εγκύκλιες οδηγίες της, καθορίζει με σαφήνεια τις διαδικασίες που διέπουν τις καταθέσεις για την αποδοχή, τις αναλήψεις, τον εκτοκισμό και τη λογιστική παρακολούθηση αυτών. Ο Εσωτερικός Έλεγχος της Τράπεζας πρέπει να στοχεύει στη διαπίστωση ότι εφαρμόζονται οι οδηγίες της Διοίκησης της Τράπεζας και ειδικότερα ότι οι υπάλληλοι του Καταστήματος συμμορφώνονται προς τις οδηγίες της Διοίκησης και των Νομισματικών Αρχών, γίνονται περιοδικές συμφωνίες των γενικών με τους

⁴³Μακρής, 1992

⁴⁴Μακρής, 1992

αναλυτικούς λογαριασμούς, γίνεται ορθή λογιστικοποίηση των συναλλαγών αποδοχής, ανάληψης και τοκοφορίας των καταθέσεων, παρακολουθούνται τα έντυπα αξίας (επιταγές, βιβλιάρια, ομόλογα).

- Την κίνηση κεφαλαίων.
- τις χορηγήσεις: η υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου οφείλει να εξετάζει αν τα Καταστήματα συμμορφώνονται προς τις εγκύκλιες οδηγίες της Διοίκησης στις οποίες περιγράφονται οι προβλεπόμενες διαδικασίες από την αίτηση δανειοδότησης του πελάτη μέχρι την εξόφληση του δανείου του. Ο έλεγχος των χορηγήσεων αναφέρεται στην ενημερότητα, την ασφάλεια και τη ρευστότητά τους, καθώς και στον αν έγιναν σύμφωνα με τα όσα ορίζουν οι γενικές και ειδικές διαταγές της Τράπεζας και οι κατά περίπτωση εγκρίσεις των αρμόδιων Κεντρικών Υπηρεσιών της Τράπεζας και των αποφάσεων των Νομισματικών Αρχών. Σε γενικές γραμμές οι έλεγχοι που διενεργούνται εξετάζουν κυρίως τα παρακάτω θέματα:
 1. η δανειοδότηση να βρίσκεται μέσα στα όρια που τίθενται από τη Διοίκηση της Τράπεζας και τις Νομισματικές Αρχές
 2. να λαμβάνονται οι εγγυήσεις που ορίζονται στις αποφάσεις της Διοίκησης
- να γίνεται αξιολόγηση της οικονομικής θέσης του δανειολήπτη και του εγγυητή σύμφωνα με τις οδηγίες της Διοίκησης
- να λαμβάνονται όλα τα δικαιολογητικά στοιχεία που είναι απαραίτητα προκειμένου το Κατάστημα να προβεί στην εκταμίευση του ποσού της χορήγησης
- να γίνεται αξιολόγηση της χορήγησης και εκτίμηση της ομαλής εξέλιξής της
- να γίνονται περιοδικές συμφωνίες μεταξύ των γενικών λογαριασμών και των αναλυτικών λογαριασμών των πελατών
- στις εισαγωγές και τις εξαγωγές: Για κάθε εισαγωγή αγαθών από το εξωτερικό, ανεξάρτητα από τον τρόπο διακανονισμού της αξίας τους, ο ελεγκτής πρέπει να διαπιστώσει ότι υποβλήθηκαν όλα τα απαιτούμενα δικαιολογητικά, ότι η Τράπεζα νομότυπα χορήγησε την άδεια εισαγωγής, εισέπραξε προμήθειες, φόρους, τέλη, τόκους, έξοδα, δασμούς κλπ.
- στα λογιστικά-φορολογικά θέματα
- στην ασφάλεια
- στα εργασιακά θέματα
- στα διαθέσιμα : Τα διαθέσιμα της τράπεζας πρέπει να καλύπτονται από ένα πλήρες και εξασφαλιστικό σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου καθώς

α) απαρτίζονται από χρηματικά μέσα, δηλαδή αντικείμενα κατεξοχήν επιδεκτικά καταχρήσεων,

β) είναι τεράστιος ο όγκος των συναλλαγών των τραπεζών σε χρηματικά διαθέσιμα , δεδομένου ότι η Τράπεζα εμπορεύεται χρήμα και γ) από τη σωστή διαχείρισή τους εξαρτάται η κερδοφόρα πορεία της Τράπεζας. Ένα πλήρες σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου των διαθεσίμων πρέπει να εξασφαλίζει τα ακόλουθα:

- Τη φυσική προστασία τους
- Τις δοσοληψίες με άλλες Τράπεζες
- Τις μεταφορές χρημάτων με τεχνικά μέσα
- Τη συστηματική παρακολούθηση του λογαριασμού που εμφανίζει το υπόλοιπο των επιταγών που βρίσκονται στη διαδικασία της είσπραξης
- στο αρχείο
- στη διαχείριση περιουσίας
- στις κλείδες-επικοινωνίες
- στις μεσολαβητικές εργασίες : η Διοίκηση της Τράπεζας πρέπει να καθορίζει σαφώς τις διαδικασίες , τις προϋποθέσεις, τις προμήθειες κλπ. κάθε μιας επιμέρους εργασίας που εντάσσεται στην κατηγορία των μεσολαβητικών εργασιών. Ο εσωτερικός ελεγκτής οφείλει να διαπιστώνει ότι οι εργασίες αυτές διεξάγονται και λογιστικοποιούνται σύμφωνα με τις οδηγίες της Διοίκησης.
- λοιπά θέματα όπως: διαδικαστικά θέματα διάθεσης μεριδίων αμοιβαίου κεφαλαίου, ομολόγων, εντόκων γραμματίων δημοσίου, θέματα νομικής κάλυψης, εφαρμογή των υπηρεσιακών εγκυκλίων και των κανονισμών της Τράπεζας.
- Οι εργασίες της Διεύθυνσης αυτής διέπονται από ειδικό Κανονισμό και αναφέρονται στη διενέργεια πλήρους διαχειριστικού, λογιστικού και διοικητικού ελέγχου της δραστηριότητας της Τράπεζας. Η επιθεώρηση περιλαμβάνει ευρύτατες ελεγκτικές αρμοδιότητες στις οποίες περιλαμβάνεται και η έκφραση γνώμης για τη σκοπιμότητα των πράξεων ή παραλείψεων των καταστημάτων της Τράπεζας.

2.8.2 Διεύθυνση Διαχείρισης Κινδύνων

Σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος η Μονάδα Διαχείρισης Κινδύνων (ΜΔΚ) έχει ως κύριο στόχο την αποτελεσματική κάλυψη όλων των μορφών κινδύνου, περιλαμβανομένων των χρηματοοικονομικών και λειτουργικών, τη διασφάλιση του ενοποιημένου ελέγχου τους, την εξειδικευμένη αντιμετώπιση τους και τον απαιτούμενο

συντονισμό σε επίπεδο Τράπεζας. Για την επίτευξη του εν λόγω στόχου η ΜΔΚ έχει επιφορτιστεί με τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

- Τη Διαχείριση Χρηματοοικονομικών Κινδύνων με έργο τη διαχείριση κινδύνων από επενδυτικές δραστηριότητες της Τράπεζας και τη διαχείριση κινδύνων από την παροχή ρευστότητας στο τραπεζικό σύστημα.
- Τη διαμόρφωση κατάλληλων πολιτικών και διαδικασιών καθώς και την παροχή μεθοδολογικής υποστήριξης και εκπαίδευσης στις υπηρεσιακές μονάδες στο πλαίσιο της αναγνώρισης, αξιολόγησης και αντιμετώπισης των Λειτουργικών Κινδύνων τους (συμπεριλαμβανομένων όσων απορρέουν από μη συμμόρφωση με το κανονιστικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία της Τράπεζας), καθώς και σε θέματα διαχείρισης Επιχειρησιακής Συνέχειας.

Η ΜΔΚ εισηγείται στην Επιτροπή Διαχείρισης Κινδύνων (ΕΔΚ) της Τράπεζας της Ελλάδος τις κατάλληλες τεχνικές προσαρμογής των κινδύνων σε ανεκτά επίπεδα, συντάσσει και υποβάλλει στην Επιτροπή αναφορές σε θέματα αρμοδιότητάς της, και υποβάλλει σε αυτήν εξαμηνιαίες Εκθέσεις καθώς και το ετήσιο πρόγραμμά της για έγκριση, το οποίο κοινοποιείται και στην Επιτροπή Ελέγχου (ΕΕ). Επίσης η ΜΔΚ λαμβάνει περιοδικές και έκτακτες αναφορές από τις Διευθύνσεις της Τράπεζας. Η αποτελεσματικότητα και επάρκεια της λειτουργίας της Μονάδας Διαχείρισης Κινδύνων ελέγχονται και αξιολογούνται από την Επιτροπή Διαχείρισης Κινδύνων της ΤτΕ.

Η ανεξαρτησία της ΜΔΚ διασφαλίζεται ιδίως δια: α) του αποτελεσματικού διαχωρισμού της από τις λοιπές εκτελεστικές εργασίες της Τράπεζας, β) της δυνατότητας υποβολής Εκθέσεων απευθείας στο Διοικητή και στην ΕΔΚ και της κοινοποίησης αυτών στην ΕΕ, καθώς και γ) της άμεσης πρόσβασης της ΜΔΚ σε όλα τα αρχεία, τις πληροφορίες και τα στοιχεία που είναι αναγκαία για την κατάλληλη και απρόσκοπτη επιτέλεση των καθηκόντων της⁴⁵.

2.8.2.1 Αρμοδιότητες Μονάδας Διαχείρισης Κινδύνων (ΜΔΚ), σύμφωνα με την Πράξη Διοικητή 2577/2006

Σε όλα τα πιστωτικά ιδρύματα, σύμφωνα με την ΠΔ/ΤΕ 2577/2006, υπάρχει υπηρεσιακή Μονάδα Διαχείρισης Κινδύνων (ΜΔΚ), η οποία είναι διοικητικά ανεξάρτητη από μονάδες με εκτελεστικές αρμοδιότητες και από τις υπηρεσίες που είναι αρμόδιες για την πραγματοποίηση ή λογιστικοποίηση συναλλαγών και αξιοποιούν την

⁴⁵<http://www.bankofgreece.gr>

ανάλυση των κινδύνων που διενεργεί. Για θέματα της αρμοδιότητάς της αναφέρεται στη Διοίκηση και στην Επιτροπή Διαχείρισης Κινδύνων ή και μέσω αυτής στο Δ.Σ. Η ΜΔΚ υπόκειται στον έλεγχο της Μονάδας Εσωτερικής Επιθεώρησης ως προς την επάρκεια και αποτελεσματικότητα των διαδικασιών διαχείρισης κινδύνων και έχει την ευθύνη για το σχεδιασμό, εξειδίκευση και υλοποίηση της πολιτικής σε θέματα διαχείρισης κινδύνων και κεφαλαιακής επάρκειας, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις του Δ.Σ. Ειδικότερα, όπως αναφέρει η προαναφερόμενη Πράξη Διοικητή, η ΜΔΚ:

- Χρησιμοποιεί τις κατάλληλες μεθόδους για τη διαχείριση των κινδύνων τους οποίους εν γένει το πιστωτικό ίδρυμα αναλαμβάνει ή στους οποίους μπορεί να εκτεθεί, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης υποδειγμάτων (models) για την πρόβλεψη, αναγνώριση, μέτρηση, παρακολούθηση, αντιστάθμιση, μείωση και αναφορά τους.
- Εξειδικεύει (με τη συνεργασία των αρμόδιων εκτελεστικών μονάδων) τα όρια ανάληψης κινδύνων του πιστωτικού ιδρύματος ταυτοποιώντας /καθορίζοντας τις επιμέρους παραμέτρους κατά είδος κινδύνου και ανά κατηγορία αντισυμβαλλομένου, κλάδο, χώρα, νόμισμα, είδος πιστοδοτήσεων, μορφή χρηματοπιστωτικών τίτλων, μετοχών, παραγώγων, επιχειρησιακό χώρο, λειτουργία, δραστηριότητα, προϊόν, σύστημα κλπ. και παρακολουθεί την τήρησή τους, θεσπίζοντας τις κατάλληλες διαδικασίες.
- Καθορίζει κριτήρια έγκαιρου εντοπισμού κινδύνων (early warning system) σε ατομικά και συνολικά χαρτοφυλάκια και εισηγείται για τις κατάλληλες διαδικασίες και μέτρα αυξημένης παρακολούθησης, διαρκώς, ή και περιοδικά, αναλόγως της φύσεως των κινδύνων.
- Εισηγείται στην Επιτροπή Διαχείρισης Κινδύνων τις κατάλληλες τεχνικές προσαρμογής των κινδύνων στα αποδεκτά επίπεδα.
- Αξιολογεί περιοδικά την επάρκεια των μεθόδων και συστημάτων αναγνώρισης, μέτρησης και παρακολούθησης κινδύνων και προτείνει διορθωτικά μέτρα εφόσον κριθεί σκόπιμο.
- Διενεργεί ετησίως (με στοιχεία τέλους έτους ή εξαμήνου) δοκιμές προσομοίωσης καταστάσεων κρίσης (stress tests) με σενάρια προσαρμοσμένα στη φύση των δραστηριοτήτων του πιστωτικού ιδρύματος ή/και κατόπιν οδηγιών της Τράπεζας της Ελλάδος για όλες τις μορφές των κινδύνων και ιδίως του πιστωτικού, αγοράς, επιτοκίων και ρευστότητας, αναλύει τα αποτελέσματά τους, εισηγείται τις κατάλληλες πολιτικές και υποβάλλει τα σχετικά αποτελέσματα στην Τράπεζα της

Ελλάδος (Διεύθυνση Εποπτείας Πιστωτικού Συστήματος) εντός τριών (3) μηνών από τη λήξη του έτους ή του εξαμήνου.

- Συντάσσει τις απαιτούμενες για την επαρκή πληροφόρηση της Διοίκησης και του Διοικητικού Συμβουλίου αναφορές σε θέματα της αρμοδιότητάς της, τουλάχιστον ανά τρίμηνο. Τα πιστωτικά ιδρύματα που δεν υπόκεινται σε σημαντική μεταβολή της διάρθρωσης των δραστηριοτήτων τους μπορούν να εφαρμόσουν διαφορετική συχνότητα.
- Προσδιορίζει τις κεφαλαιακές απαιτήσεις και την εν γένει ανάπτυξη μεθοδολογιών εκτίμησής τους για την κάλυψη όλων των κινδύνων στους οποίους εκτίθεται το πιστωτικό ίδρυμα και εισηγείται τις πολιτικές διαχείρισής τους.

Ο τομέας της Διαχείρισης Κινδύνων γίνεται ολοένα και πιο σημαντικός λόγω των απαιτήσεων του τρίτου συμφώνου της Επιτροπής της Βασιλείας (Basel III) αλλά και των Οδηγιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, απαιτήσεις και οδηγίες που πρέπει να υιοθετηθούν από όλες τις Τράπεζες διεθνώς. Η διαχείριση των κινδύνων αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της τραπεζικής δραστηριότητας. Η διεθνής οικονομική κρίση έφερε ακόμη περισσότερο στο προσκήνιο το θέμα της διαχείρισης των κινδύνων.

Η ανάπτυξη και εφαρμογή συστημάτων διαχείρισης των κινδύνων, μέσω των οποίων τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είναι σε θέση να μετρήσουν με σαφείς ποσοτικούς όρους τους κινδύνους στους οποίους εκτίθενται και να αναπτύξουν στρατηγικές περιορισμού και αντιστάθμισης κινδύνων, είναι ζωτικής σημασίας για κάθε πιστωτικό ίδρυμα.

Ως προς τους κινδύνους που αντιμετωπίζει ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα και τον τρόπο διαχείρισής τους, μπορούμε να διακρίνουμε⁴⁶:

Διαχείριση Πιστωτικού Κινδύνου: Ο Πιστωτικός Κίνδυνος αναφέρεται στην πιθανότητα αθέτησης των υποχρεώσεων από τους χρηματοδοτούμενους πελάτες. Σημαντικό τμήμα της διαχείρισης πιστωτικού κινδύνου για την Τράπεζα, αποτελεί η ανάπτυξη νέων και η συνεχής βελτίωση των υφιστάμενων συστημάτων αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας των πελατών.

Διαχείριση Κινδύνου Ρευστότητας: Ο Κίνδυνος Ρευστότητας αναφέρεται σε πιθανή αδυναμία της Τράπεζας να ανταποκριθεί στις ταμειακές της υποχρεώσεις.

⁴⁶Κουμπλής, Α. (2006), "Πολιτικές για Αποτελεσματικό Εσωτερικό Έλεγχο και Διαχείριση Κινδύνων στο Σύγχρονο Τραπεζικό Σύστημα",

Διαχείριση Κινδύνου Αγοράς: απορρέουν από το σύνολο των δραστηριοτήτων της Τράπεζας. Ο κίνδυνος αγοράς αντανακλάται στη μεταβλητότητα της αξίας του χαρτοφυλακίου τίτλων, η οποία οφείλεται στις αλλαγές των αγοραίων τιμών των στοιχείων του ενεργητικού.

Διαχείριση Λειτουργικού Κινδύνου: ο λειτουργικός κίνδυνος αναφέρεται στις απώλειες που μπορεί να προκύψουν λόγω της ανεπάρκειας των συστημάτων και των εσωτερικών ελέγχων, των ανθρώπινων σφαλμάτων, αποτυχιών της διοίκησης και ενδεχόμενων δυσχερειών μεταξύ των βασικών παραγόντων της εταιρικής διοίκησης. Τέτοια προβλήματα μπορεί να ανακύψουν από την αδυναμία ανάληψης προληπτικής δράσης. Ένα σημαντικό είδος λειτουργικού κινδύνου αφορά στον τεχνολογικό κίνδυνο, δηλαδή στον κίνδυνο βλάβης ή ανεπάρκειας των συστημάτων τεχνολογίας πληροφορικής⁴⁷.

Η παρακολούθηση των κινδύνων που απορρέουν από τη χρήση των χρηματοοικονομικών προϊόντων όπως Πιστωτικός, Ρευστότητας, Επιτοκίου, Συναλλάγματος, Αγοράς και Λειτουργικός είναι συνεχής και αποτελεί αντικείμενο εξέλιξης και βελτίωσης. Το πλαίσιο διαχείρισης κινδύνων επανεξετάζεται σε ετήσια βάση, ώστε να ανταποκρίνεται στις μεταβολές των προσφερόμενων προϊόντων, στη δυναμική των αγορών και στις διεθνείς πρακτικές⁴⁸.

2.8.3 Διεύθυνση Κανονιστικής Συμμόρφωσης

Η Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης (ΜΚΣ) έχει ως κύριο στόχο την ελαχιστοποίηση των σημαντικών κινδύνων που μπορεί να προκληθούν από τυχόν μη έγκαιρη και συνεπή συμμόρφωση της Τράπεζας της Ελλάδος προς το κανονιστικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία της, περιλαμβανομένων των διατάξεων του ν. 3691/2008 «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και άλλες διατάξεις», που αφορούν την Τράπεζα της Ελλάδος ως υπόχρεο πρόσωπο. Για την επίτευξη του εν λόγω στόχου η ΜΚΣ έχει επιφορτιστεί με τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

- συμβολή στη διαμόρφωση και υλοποίηση κατάλληλων σχετικών πολιτικών, κανόνων και εσωτερικών διαδικασιών, σε συνεργασία με τις αρμόδιες, κατά

⁴⁷Προβόπουλος Γ., Καπόπουλος Π.(2001) , Η δυναμική του χρηματοοικονομικού συστήματος, εκδόσεις Κριτική, Επιστημονική Βιβλιοθήκη

⁴⁸Κουμπλής, 2006

περίπτωση, Διευθύνσεις και παρακολούθηση της διαρκούς και συνεπούς εφαρμογής τους

- παροχή συμβουλών στη Διοίκηση και στους υπαλλήλους με θέση ευθύνης ώστε να διασφαλίζεται ότι έχουν πλήρη γνώση και αντίληψη του κανονιστικού πλαισίου που διέπει τις εργασίες του χώρου ευθύνης τους
- καλλιέργεια νοοτροπίας συμμόρφωσης του προσωπικού προς το εκάστοτε ισχύον κανονιστικό πλαίσιο, ως πρότυπο εταιρικής συμπεριφοράς
- έλεγχος τυχόν παραβάσεων του Κανονιστικού Πλαισίου και λήψη διορθωτικών μέτρων σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Εσωτερικής Επιθεώρησης
- συνεργασία με άλλες αρχές της Ελλάδας και του εξωτερικού για θέματα της αρμοδιότητά της

Η Προϊσταμένη της ΜΚΣ είναι, επίσης, επιφορτισμένη με τα καθήκοντα του, κατά το άρθρο 44 του ν. 3691/2008, διευθυντικού στελέχους . Η ΜΚΣ υποβάλλει εξαμηνιαίες αναφορές στην Επιτροπή Ελέγχου καθώς και ενημερωτικές αναφορές σε άλλα όργανα εντός ή εκτός της Τράπεζας της Ελλάδος, εφόσον και όποτε αυτό απαιτείται. Το ετήσιο πρόγραμμα εργασιών της ΜΚΣ εγκρίνεται από το Γενικό Συμβούλιο της Τράπεζας της Ελλάδος, στο οποίο υποβάλλεται μέσω της Επιτροπής Ελέγχου⁴⁹.

Κατά την ΠΔ/ΤΕ 2577/2006 το αντικείμενο της Κανονιστικής Συμμόρφωσης περιλαμβάνει ιδίως την τραπεζική και επενδυτική νομοθεσία, την προστασία των καταναλωτών και τους γενικούς όρους συναλλαγών και την εν γένει διαφάνεια των συναλλαγών καθώς και την ορθή προ συμβατική πληροφόρηση, την προστασία των προσωπικών δεδομένων, τη νομοθεσία για την αποτροπή νομιμοποίησης εσόδων εγκληματικής δραστηριότητας και την αποτροπή χρηματοδότησης της τρομοκρατίας⁵⁰.

Οι δραστηριότητες των Μονάδων Κανονιστικής Συμμόρφωσης ποικίλουν ανάλογα με το μέγεθος του πιστωτικού ιδρύματος και τη διοικητική του οργάνωση. Γενικά ωστόσο θα μπορούσαν να αναφερθούν οι παρακάτω δραστηριότητες⁵¹.

- **Ελεγκτικό έργο:** Βασική αποστολή της μονάδας είναι να παράσχει νομικές συμβουλές στο πιστωτικό ίδρυμα σε σχέση με την εφαρμογή της νομοθεσίας αλλά παράλληλα ασκεί ελεγκτικό έργο στις λοιπές διευθύνσεις και υπηρεσιακές μονάδες για να διασφαλίσει κατά πόσο τηρείται η ισχύουσα νομοθεσία. Η μονάδα

⁴⁹<http://www.bankofgreece.gr/>

⁵⁰Χρυσανθής, Χ. (2006), "Η Κανονιστική Συμμόρφωση στο πλαίσιο του συστήματος εσωτερικού ελέγχου", δελτίο Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών Ιανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος 2006

⁵¹Χρυσανθής, 2006

πραγματοποιεί δειγματοληπτικούς ελέγχους και γνωστοποιεί στη Διοίκηση τα αποτελέσματα των ελέγχων της

- **Νομοθετική ενημέρωση:** η μονάδα ενημερώνει την επιχείρηση για τις μεταβολές της νομοθεσίας που αφορούν σε κρίσιμους τομείς που σχετίζονται με τη λειτουργία της.
- **Διάχυση πληροφόρησης:** η μονάδα ενημερώνει τις λοιπές διευθύνσεις για την αναθεώρηση και συμπλήρωση της ισχύουσας νομοθεσίας και προς το σκοπό αυτό συντάσσει ενημερωτικές εγκυκλίους, εγχειρίδια διαδικασιών και πρακτικών ενώ ασκεί και εκπαιδευτικό έργο με τη μορφή σεμιναρίων.
- **Πρόληψη κινδύνων παραβίασης νομικών κανόνων:** η μονάδα ασκεί και προληπτικό έλεγχο συμμετέχοντας συμβουλευτικά στο σχεδιασμό νέων προϊόντων και επιχειρηματικών κινήσεων (όπως π.χ. εξαγορές, συγχωνεύσεις κλπ.)
- **Έγκαιρη και διαρκής συμμόρφωση στο ισχύον νομικό πλαίσιο:** η μονάδα φροντίζει για τη συμμόρφωση κυρίως σε ζητήματα πρόληψης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα και καταστολής της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, είναι επιφορτισμένη με την εκπόνηση ετήσιου προγράμματος διαρκούς συμμόρφωσης προς το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο
- **Συντονισμός έργου υπευθύνων Κανονιστικής Συμμόρφωσης:** η μονάδα έχει την ευθύνη του συντονισμού του έργου των υπεύθυνων Κανονιστικής Συμμόρφωσης του ομίλου, συμπεριλαμβανομένων των μονάδων εσωτερικού και εξωτερικού.

2.8.4 Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες (Ξέπλυμα Χρήματος)

Ο ορισμός της «Προεδρικής Επιτροπής για το Οργανωμένο Έγκλημα των Η.Π.Α.»⁵² αναφέρει ότι: «Ως νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες περιγράφεται η διαδικασία μέσω της οποίας αποκρύπτεται η ύπαρξη, η παράνομη πηγή ή η παράνομη χρήση εσόδων, τα οποία στη συνέχεια μεταμφιέζονται με τέτοιο τρόπο ώστε η προέλευσή τους να εμφανίζεται νόμιμη.» Ο όρος «νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες (εγκληματικές) δραστηριότητες αναφέρεται διεθνώς σε πολλές νομοθετικές ρυθμίσεις, αναλύσεις και αναφορές με την ονομασία ‘money laundering’.

⁵² President’s Commission on Organised Crime- 1986

2.8.5 Δραστηριότητα F.A.T.F (Financial Action Task Force)

Η F.A.T.F είναι μια ομάδα χρηματοοικονομικής δράσης που έχει ως σκοπό την πρόληψη νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Στόχοι της F.A.T.F. είναι:

- Υιοθέτηση προτύπων
- Ανάπτυξη πολιτικών
- Παρακολούθηση συμμόρφωσης
- Ενθάρρυνση συμμόρφωσης
- Προώθηση
- Μελέτη μεθόδων και τάσεων

Οι εγκληματικές ενέργειες που εμπίπτουν στην F.A.T.F είναι οι εξής:

- ✓ Συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση
- ✓ Τρομοκρατία & χρηματοδότηση τρομοκρατικών ενεργειών
- ✓ Εμπορία ανθρώπων, λαθρεμπόριο μεταναστών
- ✓ Σωματεμπορία συμπεριλαμβανόμενης της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών
- ✓ Παράνομη διακίνηση ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών
- ✓ Παράνομη διακίνηση όπλων
- ✓ Παράνομη διακίνηση κλοπιμαίων και άλλων αγαθών
- ✓ Διαφθορά και εξαγορά συνειδήσεων
- ✓ Απάτη
- ✓ Παραχάραξη νομίσματος
- ✓ Παραχάραξη και πειρατεία προϊόντων
- ✓ Περιβαλλοντικά εγκλήματα
- ✓ Φόνος, σοβαρή σωματική βλάβη
- ✓ Απαγωγή, παράνομη παρακράτηση και ομηρία
- ✓ Ληστεία
- ✓ Λαθρεμπόριο
- ✓ Εκβιασμός
- ✓ Πλαστογραφία
- ✓ Πειρατεία
- ✓ Κατάχρηση αγοράς

2.9 Πληροφοριακά Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου

Τόσο οι στρατηγικές της Τράπεζας όσο και η ίδια η οργάνωσή της, εξαρτώνται από την τεχνολογία. Το επίπεδο της εγκατεστημένης τεχνολογίας καθορίζει την ανταγωνιστική θέση μιας τράπεζας⁵³.

Για να ανταποκριθεί η Επιθεώρηση στο έργο της, πρέπει να εφαρμόζει μορφές σύγχρονης ελεγκτικής διαδικασίας, εμπλουτισμένες με όλα τα νέα τεχνολογικά συστήματα επεξεργασίας δεδομένων, ώστε να είναι σε θέση να ενεργεί επαλήθευση και αξιολόγηση του επιτελούμενου έργου⁵⁴.

Η ανάπτυξη της τεχνολογίας στις Τράπεζες είναι αποτέλεσμα της προόδου που συντελέστηκε στην τεχνολογία κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Χαρακτηριστικά παραδείγματα της ανάπτυξης της τεχνολογίας αποτελούν:

- η εισαγωγή της μικροηλεκτρονικής στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, με αποτέλεσμα την θεαματική αύξηση της δυναμικότητάς τους και περιορισμού του όγκου τους
- η δημιουργία λογισμικού (software) έτοιμο να ανταποκριθεί στις ανάγκες κάθε χρήστη
- η ραγδαία ανάπτυξη των τηλεπικοινωνιών (π.χ. ψηφιακή τεχνολογία, οπτικές ίνες κλπ.) που συντέλεσε στην ταχύτατη και αξιόπιστη μετάδοση δεδομένων

Οι νέες τεχνολογικές εφαρμογές βοήθησαν στη μείωση του κόστους των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών, στην υποστήριξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών καθώς και στην ανάπτυξη εναλλακτικών καναλιών διανομής και διάθεσης των προϊόντων. Επιπλέον, μειώθηκαν οι χρόνοι εξυπηρέτησης, αποδεδειγμένα η γεωγραφική ακόμη και η φυσική παρουσία του πελάτη από την τράπεζα, βελτιώθηκαν οι εσωτερικές λειτουργίες και δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις για ανάπτυξη νέων αποδοτικότερων συστημάτων διοίκησης τραπεζών⁵⁵.

2.9.1 Δυνατότητες Πληροφοριακών Συστημάτων

Με τον όρο Πληροφοριακά Συστήματα εννοούμε ένα σύνολο διαδικασιών, ανθρώπινου δυναμικού και αυτοματοποιημένων υπολογιστικών συστημάτων, που προορίζονται για τη συλλογή, εγγραφή, ανάκτηση, επεξεργασία, αποθήκευση και ανάλυση πληροφοριών⁵⁶. Τα συστήματα αυτά μπορούν να περιλαμβάνουν λογισμικό,

⁵³Γκότσης, Χ. (2007), Τεχνολογικές εφαρμογές στη λειτουργία των Τραπεζών, εκδόσεις Σταμούλης

⁵⁴ Δήμου, 2000

⁵⁵ Γκότσης, 2007

⁵⁶www.wikipedia.gr

υλικό και τηλεπικοινωνιακό σκέλος⁵⁷. Οι κυριότερες δυνατότητες των Πληροφοριακών Συστημάτων είναι οι ακόλουθες⁵⁸:

- Πραγματοποιούν υψηλής ταχύτητας και μεγάλης ποιότητας αριθμητικούς υπολογισμούς
- Παρέχουν γρήγορη, ορθή και χαμηλού κόστους επικοινωνία μέσα και μεταξύ των οργανισμών
- Αποθηκεύουν μεγάλο όγκο πληροφοριών σε έναν εύκολα προσβάσιμο και σχετικά μικρό χώρο
- Επιτρέπουν γρήγορη και φθηνή πρόσβαση σε μεγάλο πλήθος πληροφοριών, παγκοσμίως
- Επιταχύνουν τις διαδικασίες εκτύπωσης και σύνταξης
- Αυτοματοποιούν τις διαδικασίες
- Αυξάνουν την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα της ομαδικής εργασίας
- Παρουσιάζουν με οργανωμένο τρόπο τις πληροφορίες ώστε να δημιουργούν γνώση
- Μπορούν να λειτουργούν ασύρματα και έτσι να υποστηρίζουν πρωτοποριακές εφαρμογές

Επίσης, τα μηχανογραφικά προγράμματα έχουν αυτόματες δικλίδες ασφαλείας, οι οποίες⁵⁹:

- αποτρέπουν λάθη,
- ελέγχουν την τήρηση των εντολών της διοίκησης,
- επαληθεύουν τα στοιχεία των συναλλασσόμενων με αυτά του αρχείου,
- εκδίδουν παραστατικά,
- συγκρίνουν τις υπογραφές των δικαιούχων,
- εξετάζουν την ύπαρξη δεσμεύσεων ή υποχρεώσεων των πελατών,
- εκ τοκίζουν αυτόματα οφειλές ή καταθέσεις.
- ελέγχουν τη γνησιότητα διαφόρων στοιχείων και

⁵⁷ Αρχοντάκης Α., Παπαδιάς Δ. και Τσαντίλας Π., (1994) Οι τεχνολογίες πληροφορικής στο Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα, μελέτη της ελληνικής εταιρείας επιστημόνων Η/Υ και Πληροφορικής

⁵⁸ Δουκίδης, Γ. (2003), Διοίκηση Επιχειρήσεων και Πληροφοριακά Συστήματα, εκδόσεις ΣΙΔΕΡΗΣ

⁵⁹ Δήμου, 2000

- γενικά ενεργούν άμεσα πράξεις που παλαιότερα απαιτούσαν την απασχόληση αρκετών υπαλλήλων και χρονοβόρες διαδικασίες.

2.9.2 Τεχνολογικές Εφαρμογές Εσωτερικών Ελεγκτών

Ορισμένες από τις εφαρμογές που δύνανται να βοηθήσουν τις δραστηριότητες Εσωτερικού Ελέγχου στην αποτελεσματική και αποδοτική περάτωση των εργασιών τους⁶⁰:

- Η **χρησιμοποίηση των λογιστικών φύλλων EXCEL** ή εξειδικευμένων μηχανογραφικών πακέτων αξιολόγησης κινδύνων και ανάπτυξης πλάνων ελέγχου σε σταθερούς και φορητούς ηλεκτρονικούς υπολογιστές θεωρείται ιδανική λύση στον προσδιορισμό και αποτύπωση τόσο του μακροχρόνιου, όσο και ετήσιου πλάνου εργασιών Εσωτερικού Ελέγχου.
- **Επεξεργαστές κειμένου WORD** μπορεί να χρησιμοποιηθούν για την προετοιμασία και καταγραφή των ελεγκτικών εγχειριδίων, των οδηγιών, των τυποποιημένων φύλλων εργασίας, των ερωτηματολογίων, των προγραμμάτων ελέγχου, των πορισμάτων, των εκθέσεων, κ.λπ. Οι επεξεργαστές κειμένου δίνουν την δυνατότητα εύκολων αλλαγών, εγγραφής σε σκληρό δίσκο, δισκέτες, CD, ή άλλα μέσα, ενώ διευκολύνει την εργασία των εσωτερικών ελεγκτών με την δυνατότητα συστηματικής προσέγγισης της εργασίας τους.
- Η **αρχειοθέτηση** εργασιών Εσωτερικού Ελέγχου τα οποία αποθηκεύονται στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές της υπηρεσίας αποτελεί μια ακόμη σημαντική χρήση για τους εσωτερικούς ελεγκτές λόγω του μεγάλου όγκου στοιχείων και δεδομένων τα οποία μπορούν να επεξεργάζονται πολύ γρήγορα.
- Πολύ χρήσιμα για την λειτουργία των υπηρεσιών Εσωτερικού Ελέγχου είναι τα **στατιστικά προγράμματα** που βοηθούν τους εσωτερικούς ελεγκτές στην επιλογή ενός ακριβούς και στατιστικά υγιούς δείγματος (χρησιμοποίηση είτε τυχαίας δειγματοληψίας, είτε δειγματοληψίας ανά διαστήματα, είτε άλλων τεχνικών δειγματοληψίας).

⁶⁰Κουτούπης, Α. (2009), Διδακτορική διατριβή: "Οι επιδράσεις του Θεσμικού Πλαισίου Εταιρικής Διακυβέρνησης και των Βέλτιστων Πρακτικών στην Ανάπτυξη των Συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου των, Επιχειρήσεων-Η περίπτωση των εισηγμένων στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών Εταιρειών", Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

- Με την πληθώρα των **ιστοσελίδων** που σχετίζονται με την Εταιρική Διακυβέρνηση, την διαχείριση κινδύνων και τον εσωτερικό έλεγχο δίνεται η δυνατότητα στους εσωτερικούς ελεγκτές να έχουν πρόσβαση σε διάφορες πηγές γνώσεις
- Βασική χρήση του **λογισμικού** που χρησιμοποιούν οι εσωτερικοί ελεγκτές αποτελεί η μεταφόρτωση των πληροφοριών από μια βάση δεδομένων στον σκληρό δίσκο του ηλεκτρονικού υπολογιστή τους. Στην παρούσα εργασία επικεντρωνόμαστε στην ανάλυση ενός εξειδικευμένου ελεγκτικού λογισμικού, όπως έχει ήδη αναλυθεί στην εισαγωγή.

2.9.3 Επιπτώσεις Χρήσης Νέων Τεχνολογιών Στην Ελεγκτική Διαδικασία

Για την υποστήριξη των λειτουργιών του ελέγχου, οι ελεγκτές χρησιμοποιούν, όπως προαναφέρθηκε, ένα μεγάλο αριθμό τεχνολογιών πληροφορικής όπως π.χ. τη χρήση ηλεκτρονικής αλληλογραφίας (e-mail), τη χρήση ηλεκτρονικών προγραμμάτων ελέγχου και φύλλων εργασίας, τεχνολογίες διαχείρισης εγγράφων, τοπικών δικτύων, παράγουν αυτοματοποιημένα εκθέσεις ελέγχου και άλλες αναφορές, αυτοματοποιούν τις διαδικασίες επανελέγχων (follow up) κλπ. Οι σύγχρονες δραστηριότητες Εσωτερικού Ελέγχου απαιτείται να χρησιμοποιούν την τεχνολογία πληροφορικής εκτενώς προκειμένου να επιτυγχάνουν τους στόχους τους με την μεγαλύτερη δυνατή αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα. Ορισμένα θετικά αποτελέσματα της χρήσης της τεχνολογίας στις λειτουργίες της Υπηρεσίας Εσωτερικού Ελέγχου είναι⁶¹:

- Ενίσχυση της δυνατότητας ομαδικής εργασίας τόσο ταυτόχρονα (π.χ. 2 ή περισσότεροι χρήστες να έχουν πρόσβαση), όσο και μεταγενέστερα της ελεγκτικής εργασίας (π.χ. 1 προϊστάμενος να επισκοπεί την εργασία των ελεγκτών του)
- Δυνατότητα επισκόπησης της ελεγκτικής εργασίας των σχετικών φύλλων εργασίας και του φακέλου εργασιών από απόσταση (Remote review)
- Δυνατότητα πρόσβασης σε σημαντικά στοιχεία και δεδομένα από απόσταση
- Δυνατότητα ευκολότερης σύνδεσης των ευρημάτων ελέγχου με καλές πρακτικές, πολιτικές και διαδικασίες και κινδύνους (διαμέσου σχετικών βάσεων δεδομένων)
- Δυνατότητα ευκολότερης μελέτης και ανάλυσης αντίστοιχων παλαιών εκθέσεων ελέγχου και επιτυγχάνεται αποδοτικότερη χρήση των ήδη καταγεγραμμένων στοιχείων και δεδομένων

⁶¹Κουτούπης, 2009

- Δυνατότητα αναζήτησης (search) βάσει οποιασδήποτε λέξης-κλειδί (Keyword) με σκοπό την γρήγορη ανεύρεση της πληροφορίας στον κατάλληλο τόπο και χρόνο
- Η αποτελεσματική Διαχείριση της γνώσης διευκολύνει το αποτελεσματικότερο «follow up» των εκκρεμοτήτων δια μέσου της δυνατότητας υπενθύμισης
- Αυξάνει την αποτελεσματικότητα, την αποδοτικότητα στην χρήση των πόρων της υπηρεσίας Εσωτερικού Ελέγχου
- Η απασχόληση μόνο συγκεκριμένων στελεχών στην ενημέρωση και την διαχείριση των συγκεκριμένων βάσεων δεδομένων έχει ως αποτέλεσμα να επιτυγχάνεται μεγιστοποίηση της δυνατότητας αποτελεσματικής χρησιμοποίησης του χρόνου για τα υπόλοιπα στελέχη
- Εξασφαλίζεται η ομοιόμορφη διεκπεραίωση των ελέγχων σύμφωνα με την μεθοδολογία της εκάστοτε εταιρείας, καθώς επίσης και η απαραίτητη διάχυση της γνώσης εντός των υπηρεσιών Εσωτερικού Ελέγχου

Η τεχνολογία πληροφορικής μπορεί να βοηθήσει τις δραστηριότητες εσωτερικού ελέγχου σε μια σειρά πρακτικών θεμάτων , όπως για παράδειγμα:

- Στον προγραμματισμό και στον έλεγχο των επιμέρους εργασιών των υπηρεσιών Εσωτερικού Ελέγχου
- Στην προετοιμασία των ελεγκτικών εγχειριδίων, των οδηγιών, των ερωτηματολογίων Εσωτερικού Ελέγχου, των λεπτομερών προγραμμάτων Εσωτερικού Ελέγχου, στην τυποποίηση των εντύπων και των φύλλων εργασίας
- Στην εξακρίβωση και καταγραφή των συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου των επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων των απαραίτητων διαγραμμάτων ροής
- Στην επιβεβαίωση της ορθής κατανόησης των συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου
- Στην δοκιμή προς εξακρίβωση της ορθότητας - πληρότητας των διαφόρων στοιχείων και δεδομένων
- Στην χρήση στατιστικών μεθόδων προς επαλήθευση των διαφόρων δοκιμών που διενεργούνται προς εξακρίβωση της ορθότητας διαφόρων στοιχείων
- Στην υποβολή πορισμάτων και εκθέσεων συμπερασμάτων προς την διοίκηση της εταιρείας και λοιπούς ενδιαφερόμενους (π.χ. ελεγχόμενους)

2.9.4 Η Χρήση Ολοκληρωμένων Εφαρμογών Εσωτερικού Ελέγχου Στο Τραπεζικό Σύστημα

Οι τράπεζες, σήμερα περισσότερο από ποτέ, βρίσκονται αντιμέτωπες με πληθώρα ρυθμιστικών οδηγιών που επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα την τεχνολογική υποδομή τους. Διεθνή πρότυπα που επηρεάζουν το επιχειρηματικό λογισμικό αποτελούν οι οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που κατευθύνουν τον τομέα των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών και ιδρυμάτων, όπως φυσικά οι οδηγίες φορέων που ελέγχουν το τραπεζικό σύστημα σε εθνικό επίπεδο. Οι λύσεις λογισμικού που χρησιμοποιούνται από τις τράπεζες πρέπει απαραίτητα να λαμβάνουν υπόψη τους κανονισμούς και τις ρυθμιστικές επιταγές που αφορούν στην καθημερινή λειτουργία των τραπεζών. Οι περισσότερες από αυτές τις ρυθμίσεις δίνουν έμφαση στη διαφάνεια των διαδικασιών εκτέλεσης συναλλαγών, γεγονός που οι εταιρείες παροχής επιχειρησιακού λογισμικού καλούνται να αντιμετωπίσουν αναπτύσσοντας εφαρμογές που εγγυώνται την απρόσκοπτη ροή δεδομένων και εξασφαλίζουν την ενοποίηση των διαφόρων πληροφοριακών συστημάτων.

Οι τεχνολογίες πληροφοριών απορροφούν πολύ μεγάλο μέρος του επενδυόμενου κεφαλαίου των τραπεζών και αποτελούν κρίσιμα στρατηγικά περιουσιακά στοιχεία.

Οι λόγοι που ωθούν τις διευθύνσεις Εσωτερικού Ελέγχου να χρησιμοποιούν ολοκληρωμένες μηχανογραφικές εφαρμογές Εσωτερικού Ελέγχου, είναι⁶²:

- Η επιθυμία για ταχύτερους, αποτελεσματικότερους, αρτιότερους και υψηλότερης ποιότητας εσωτερικούς ελέγχους και αξιολογήσεις επιχειρηματικών κινδύνων
- Η δυνατότητα για καταγραφή και τεκμηρίωση του ελεγκτικού έργου και του έργου αξιολόγησης κινδύνων σε ενιαίο μηχανογραφικό κείμενο χωρίς την χρήση χαρτιού και με δυνατότητες αυτόματων παραπομπών σε σχετικά ευρήματα ελέγχου
- Η διευκόλυνση της επισκόπησης του ελεγκτικού έργου από τους ιεραρχικά προϊστάμενους ελεγκτές και η δυνατότητα συνολικής μηχανογραφικής παρακολούθησης ανεξάρτητα από τις γεωγραφικές περιοχές στις οποίες διενεργούνται τα διάφορα ελεγκτικά έργα
- Η χρήση μηχανογραφικών εφαρμογών Εσωτερικού Ελέγχου εξασφαλίζει ομοιόμορφη εφαρμογή και παρακολούθηση των κανόνων διεκπεραίωσης των έργων σύμφωνα με τις εγκεκριμένες πολιτικές και διαδικασίες των διευθύνσεων

⁶²Κουτούπης, 2009

ή υπηρεσιών Εσωτερικού Ελέγχου, έτσι όπως αυτές περιγράφονται στα σχετικά εγχειρίδια (Internal Audit Manuals)

- Πολύ σημαντική θεωρείται η δυνατότητα αυτόματης εκτύπωσης αναφορών ευρημάτων ελέγχου, καθώς και άλλων σχετικών αναφορών από τις μηχανογραφικές εφαρμογές Εσωτερικού Ελέγχου, γεγονός που μειώνει τον χρόνο παραγωγής τους, καθώς επίσης βελτιώνει την ποιότητα τους και την ομοιομορφία στην παρουσίαση. Επίσης, δίνεται η δυνατότητα ειδικά για τις αξιολογήσεις κινδύνων με την σχετική παραμετροποίηση να μπορεί να παράγεται αυτοματοποιημένα πληθώρα αναφορών σχετικά με τις απαιτούμενες αξιολογήσεις των κινδύνων τόσο για σκοπούς ενημέρωσης, όσο και για σκοπούς τεκμηρίωσης του ελεγκτικού έργου
- Διευκολύνεται η δυνατότητα διαχείρισης του ανθρώπινου δυναμικού των διευθύνσεων Εσωτερικού Ελέγχου, καθώς σε αρκετές περιπτώσεις δίνεται η δυνατότητα σύνδεσης του διαθέσιμου ανθρώπινου δυναμικού με αντίστοιχα έργα βάσει της σχετικής τους εμπειρίας, γνώσεων και άλλων ειδικών δεξιοτήτων και γνωρισμάτων απαραίτητων για τον εκάστοτε έλεγχο (π.χ. έλεγχο συστημάτων πληροφορικής)
- Δίνεται η δυνατότητα παρακολούθησης της ανάλωσης των διαθέσιμων ωρών εργασίας από τους εσωτερικούς ελεγκτές και η χρήση απολογιστικών στατιστικών στοιχείων ώστε να προσδιορίζεται το πλάνο ελέγχου βάσει της προγενέστερης εμπειρίας. Το δε πλάνο ελέγχου μπορεί να συσχετίζεται και να τεκμηριώνεται βάσει της σχετικής αξιολόγησης κινδύνων
- Δίνεται η δυνατότητα αυτοματοποιημένης χρήσης ελεγκτικών βημάτων, προγραμμάτων ελέγχου και η αυτοματοποιημένη σύνδεση με τις σχετικές πολιτικές και διαδικασίες της εταιρείας
- Πολύ σημαντικές θεωρούνται οι μηχανογραφικές εφαρμογές Εσωτερικού Ελέγχου όσον αφορά την διαχείριση της γνώσης (Knowledge Management), καθώς δίνεται η δυνατότητα αποθήκευσης παλαιών προγραμμάτων ελέγχου, παλαιών ευρημάτων και αναφορών, καθώς και η εύκολη πρόσβαση σε αυτές από τους εσωτερικούς ελεγκτές ώστε να αξιοποιούν κατάλληλα την προγενέστερη εμπειρία και να μειώνουν τους χρόνους εκτέλεσης των ελεγκτικών εργασιών τους
- Τα ετήσια και μακροχρόνια πλάνα ελέγχου καταρτίζονται και παρακολουθούνται ηλεκτρονικά με σχετική συσχέτιση με τους κινδύνους που χαρακτηρίζουν την

εταιρεία και ενδεχόμενες αλλαγές ή αποκλίσεις αιτιολογούνται από την Υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου και κοινοποιούνται στους εσωτερικούς ελεγκτές μέσω της χρήσης του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου

- Διευκολύνεται η χρήση τυποποιημένων φακέλων ελεγκτικού έργου (Audit Files), καθώς επίσης και η χρήση τυποποιημένων φύλλων εργασίας (Working Papers), ώστε να επιτυγχάνεται ομοιομορφία στην άσκηση του ελεγκτικού έργου και να μην είναι εφικτές αποκλίσεις από τις βέλτιστες πρακτικές
- Δίνεται η δυνατότητα προσέγγισης των έργων από διάφορες σκοπιές όπως για παράδειγμα αποτελεί ο έλεγχος βάσει σχετικών ερωτηματολογίων, έλεγχος βάσει προγραμμάτων ελέγχου, έλεγχος βάσει συγκεκριμένων κινδύνων, έλεγχος βάσει καλών πρακτικών, κ.λπ.
- Βελτιώνει την εικόνα των υπηρεσιών Εσωτερικού Ελέγχου προς τους 'πελάτες' του, δηλαδή το Διοικητικό Συμβούλιο, την Επιτροπή Ελέγχου, τους ελεγχόμενους και τους άλλους ενδιαφερόμενους για την εταιρεία (stakeholders)

2.9.5 ΣΕΕ Πιστωτικών Ιδρυμάτων Και Πληροφοριακά Συστήματα

Χαρακτηριστικά αναφέρεται στην Πράξη Διοικητή της ΤτΕ 2577/2006, "η λειτουργία των Συστημάτων Πληροφορικής στοχεύει, αφενός στην αποτελεσματική υποστήριξη της επιχειρησιακής στρατηγικής των πιστωτικών ιδρυμάτων, αφετέρου στην ασφαλή διακίνηση, επεξεργασία και αποθήκευση των κρίσιμων επιχειρησιακών πληροφοριών. Παράλληλα, η αυξημένη ανάγκη χρήσης συστημάτων πληροφορικής από τα πιστωτικά ιδρύματα, σε συνδυασμό με την τυχόν ανάθεση κρίσιμων έργων πληροφορικής σε τρίτους, ενισχύει συγκεκριμένες κατηγορίες κινδύνων με σημαντικότερη αυτή του λειτουργικού κινδύνου. Επομένως είναι φανερό ότι η χρήση Συστημάτων Πληροφορικής δεν διευκολύνει μόνο τις διαδικασίες Εσωτερικού Ελέγχου, διαχείρισης κινδύνων και Κανονιστικής Συμμόρφωσης αλλά εισάγει και νέους κινδύνους.

2.10 Έννοια Εταιρικής Διακυβέρνησης

Στη διεθνή βιβλιογραφία υπάρχει πληθώρα ορισμών σχετικά με την έννοια της Εταιρικής Διακυβέρνησης, αυτό δείχνει και την πολυπλοκότητα και τη δυναμική της Εταιρικής Διακυβέρνησης .

Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ⁶³ η Εταιρική Διακυβέρνηση ορίζεται ως ένα σύστημα με το οποίο παρακολουθούνται και ελέγχονται οι επιχειρήσεις. Σύμφωνα με τον La Porta⁶⁴ η Εταιρική Διακυβέρνηση ασχολείται με τους μηχανισμούς, οι οποίοι προστατεύουν τα συμφέροντα των εξωτερικών επενδυτών (μέτοχοι και πιστωτές) ενάντια στις ατασθαλίες των εσωτερικών (διοίκηση / μάνατζερ). Σύμφωνα με τους Shleifer και Vishny⁶⁵ η Εταιρική Διακυβέρνηση ασχολείται με το πώς οι χρηματοδότες των επιχειρήσεων θα πάρουν πίσω τα χρήματά τους, εξασφαλίζοντας φυσικά κάποια απόδοση για την επένδυσή τους.

Ο Tricker⁶⁶ αναφέρει ότι εάν η διοίκηση σχετίζεται με τη λειτουργία της επιχείρησης, η Εταιρική Διακυβέρνηση σχετίζεται με το εάν λειτουργεί σωστά. Η Aguilera⁶⁷ ορίζει την ΕΔ ως τη μελέτη της κατανομής των δικαιωμάτων και των ευθυνών μεταξύ των διαφόρων συμμετεχόντων στην εταιρία. Οι συμμετέχοντες είναι τα στελέχη, οι μέτοχοι, το Διοικητικό Συμβούλιο και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη (π.χ. εργαζόμενοι, προμηθευτές και πελάτες).

Ο Monks⁶⁸ δηλώνει ότι η Εταιρική Διακυβέρνηση είναι μία διαδικασία αποτελεσματικής λογοδοσίας της διοίκησης σε ενημερωμένους και ενεργούς ιδιοκτήτες. Οι Gillan⁶⁹ and Starks ορίζουν την ΕΔ ως ένα σύστημα νόμων, κανόνων και παραγόντων που ελέγχουν τις λειτουργίες μίας εταιρίας. Σύμφωνα με την Ελληνική Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, ως Εταιρική Διακυβέρνηση ορίζεται το σύνολο πρακτικών που υιοθετεί μια επιχείρηση προκειμένου να εξασφαλίσει την αποδοτική λειτουργία της, την προστασία των μετόχων της, αλλά και το σύνολο αυτών που έχουν νόμιμα συμφέροντα στην εταιρία.

Τέλος, ένας κοινά αποδεκτός ορισμός είναι ο ακόλουθος: «Εταιρική Διακυβέρνηση είναι το σύνολο νομικών, θεσμικών και εθιμικών ρυθμίσεων, οι οποίες πρέπει να χαρακτηρίζουν τη δραστηριότητα κυρίως των εισηγμένων στα χρηματιστήρια εταιριών, αλλά όχι μόνο αυτών. Απαντά δε, στα ερωτήματα ποιος και πώς ελέγχει τις

⁶³ OECD, (1999) OECD Principles of Corporate Governance (www.oecd.org)

⁶⁴ La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A. and Vishny, R., W. (2000) Agency Problems and Dividend Policies around the World, *Journal of Finance*, 55(1), pp. 1-33

⁶⁵ Shleifer, A. and Vishny, R., W. (1989) Management entrenchment: The case of manager specific investments, *Journal of Financial Economics*, 25, pp. 123-140

⁶⁶ Tricker, R.I. (1984), "Corporate Governance", Gower Publishing Company, Aldershot, UK.

⁶⁷ Aguilera, R.V. (2005), "Corporate Governance", *International Encyclopedia of Economic Sociology*, edited by Jen Beckert and Milan M. Zafiroski.

⁶⁸ Monks, R.A.G. 2002 "Creating value through corporate governance", *Corporate Governance: An international review*, Vol. 10

⁶⁹ Gillan and Starks, L.T. (1998) "A survey of shareholder activism: motivation and empirical evidence", *Contemporary Finance Digest*, Vol. 2, No. 3.

δραστηριότητες των εταιριών, καθώς και σε ποιους κατανέμονται τα οφέλη, αλλά και οι κίνδυνοι που απορρέουν από την εταιρική δραστηριότητα»⁷⁰.

⁷⁰Οικονομικά Χρονικά, 2006

3. ΑΠΑΤΗ ΚΑΙ ΔΙΑΦΘΟΡΑ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

3.1 Ιστορική Αναδρομή της Απάτης

Παλαιότερα ο όρος που χρησιμοποιούσαν οι αναλυτές για την σημερινή έννοια της απάτης ήταν ‘Εγκλημα του άσπρου κολάρου –White collar crime’. Οι πρώτοι που αναφέρθηκαν στην διεθνή βιβλιογραφία για την απάτη ήταν ο Edwin H. Sutherland⁷¹ με το ομώνυμο έργο του «White collar crime», ο Donald R. Cressey⁷² με το έργο του ‘Other People's Money’ και τέλος ο Norman Jaspan⁷³ με το έργο του ‘The thief in the White Collar’. Όλοι οι προαναφερόμενοι είχαν καταλήξει στα σωστά συμπεράσματα πως οι λόγοι που οδηγούν κάποιον στην απάτη μέσα σε ένα οργανισμό είναι τα προσωπικά του χαρακτηριστικά όπως, οι αξίες του τα πιστεύω του αλλά και τα ήθη του, μεγάλο ρόλο παίζει και το εταιρικό περιβάλλον που επικρατεί. Όταν αναφερόμαστε στο εταιρικό περιβάλλον εννοούμε τις ηθικές αξίες που επικρατούν αλλά και αυτές που προβάλλουν τα ανώτατα- ανώτερα στελέχη, την συμπεριφορά απέναντι στους εργαζόμενους και φυσικά την σύγκριση απολαβών με προσφορά. Μεγάλο ρόλο στην αποτροπή της απάτης όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Jaspan⁷⁴ παίζει ο βαθμός του Εσωτερικού Ελέγχου καθώς λειτουργεί αποτρεπτικά.

Για να κατανοήσουμε την επίπτωση της απάτης σε μία οικονομία φτάνει να αναλογιστούμε πως σύμφωνα με την έρευνα της «ACFE»⁷⁵ το Α. Ε. Π. των Η. Π. Α. κατά την περίοδο 1996-2004 έχει ζημιωθεί κατά 6%. Το 1998 η επιτροπή «COSO»⁷⁶ δημοσίευσε έρευνα με τίτλο «Land mark Study on Fraud in Financial Reporting» η οποία αφορούσε την εξέταση 200 τυχαία επιλεγμένων υποθέσεων απάτης που είχαν οδηγηθεί στην επιτροπή κεφαλαιαγοράς των Η.Π.Α- «Security and Exchange Commission- SEC» και κατέληγε πως το 67% περιλάμβανε σχέσεις κυρίως μικρομεσαίων επιχειρήσεων με δημόσιες υπηρεσίες. Σε όμοια αποτελέσματα κατέληξε πιο πρόσφατα η τρίτη ετήσια έρευνα για την απάτη «Fraud Survey»⁷⁷ που δημοσίευσε «KPMG» το 2003 η οποία

⁷¹Edwin H. Sutherland, White-Collar Criminality American Sociological Review, Vol. 5, No. 1 (Feb., 1940), pp. 1-12. <http://www.jstor.org/stable/2083937>

⁷²Donald R. Cressey, Other People's Money: Study in the Social Psychology of Embezzlement – April 1, 1972

⁷³ Norman Jaspan, The thief in the white collar – 1971

⁷⁴ Norman Jaspan, 1971

⁷⁵ ACFE, Report to the Nation, 2004

⁷⁶ COSO, Landmark Study on Fraud in financial Report, 1998.

⁷⁷ «Fraud Survey» από την «KPMG» 2003,

http://faculty.usfsp.edu/gkearns/Articles_Fraud/Fraud%20Survey_040855_R5.pdf

πραγματοποιήθηκε σε 459 δημόσιες υπηρεσίες των Η. Π. Α. και αποδείκνυε πως το 75% αυτών είχε αναφέρει υπόθεση απάτης το 2003 σε σύγκριση με 62% αντίστοιχα το 1998. Η ζημία των δημοσίων υπηρεσιών το 2003 αποτιμήθηκε σε 257,9 εκατομμύρια δολάρια κατά μέσο όρο και αντίστοιχα ο μέσος όρος κάθε κρούσματος ήταν 1,2 εκατομμύρια δολάρια.

Συνοπτικά παρατηρούμε πως στη σύγχρονη εποχή η πρόβλεψη για την αποφυγή της απάτης παίζει κυρίαρχο ρόλο στην εταιρική πολιτική ανεξαρτήτου των οικονομικών οργανισμών, ανεξαρτήτως μεγέθους. Σύμφωνα με το Sarbanes- Oxley act 2002 η μόνη κοινά αποδεκτή λύση είναι η υιοθέτηση αυστηρών και συστηματικών εσωτερικών ελέγχων αλλά και περιοδικών εξωτερικών από ανεξάρτητες αρχές, γεγονός που επαληθεύει και την αναγκαιότητά τους, αυτές είναι και βασικές προϋποθέσεις συμμόρφωσης.

3.2 Έννοια της Απάτης

Η απάτη ως φαινόμενο εμφανίζεται από την αρχή της συγκρότησης των ανθρώπων και της εμφάνισης οργανωμένης κοινωνίας. Η απάτη συνδέεται πολλές φορές με την προσπάθεια των ανθρώπων να αποκτήσουν παράνομα περιουσιακά στοιχεία τρίτων με σκοπό το ίδιο όφελος. Οι ορισμοί σχετικά με την έννοια της απάτης διαφέρουν, παρακάτω θα παρατεθούν δύο επικρατούντες ορισμοί.

Η απάτη ορίζεται από το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών ως «Παράνομη πράξη που χαρακτηρίζεται από εξαπάτηση, απόκρυψη και κατάχρηση της εμπιστοσύνης». Η ομοσπονδία λογιστών απάτης που ονομάζεται Association of Fraud Examiners (ACFE) ορίζει την απάτη ως «Τη χρήση ξένων περιουσιακών στοιχείων για προσωπικό πλουτισμό δια μέσου της σκόπιμης κατάχρησης ή μη σωστής εφαρμογής των πόρων και των περιουσιακών στοιχείων μιας επιχείρησης». Μερικοί ακόμη από τους ορισμούς που έχουν αποδοθεί για την έννοια της λογιστικής απάτης παρατίθενται παρακάτω.

Σύμφωνα με τον Καζαντζή⁷⁸, η ασυμφωνία οριοθέτησης αυτού του φαινομένου μπορεί να αποδοθεί στις διαφορετικές ερμηνείες των εμπειρικών δεδομένων από τους ερευνητές.

Στις Η.Π.Α., όπου έχουν συντελεστεί και τα μεγαλύτερα σκάνδαλα αναφορικά με την λογιστική απάτη, ο όρος που χρησιμοποιείται κυρίως είναι «απάτη» (fraud) και ερμηνεύεται ως η σκόπιμη αλλοίωση των οικονομικών καταστάσεων. Ως μέσα για την

⁷⁸Καζαντζή 2006

πραγματοποίηση των παραποιήσεων χρησιμοποιούνται διάφοροι μέθοδοι που περιλαμβάνονται στον όρο δημιουργική ή επινοητική λογιστική (creative accounting)⁷⁹. Σύμφωνα με το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών, αποδίδει στο πρότυπο SAS 99 την παραποίηση λογιστικών καταστάσεων ως «απάτη», μέσα από τη σκόπιμη παράβλεψη λογαριασμών ή παραποίηση αυτών. Ενώ το πρότυπο SAS 82 χρησιμοποιεί μια πιο στενή άποψη για την απάτη παρόλο που είναι ένας ευρύς νομικός όρος, το ενδιαφέρον των ελεγκτών σχετίζεται συγκεκριμένα με τις πράξεις οι οποίες προκαλούν σε μεγάλο βαθμό παρερμηνεία των λογιστικών καταστάσεων. Συγκεκριμένα το πρότυπο αυτό επικεντρώνεται σε δύο βασικές παραμέτρους κινδύνου που αφορούν την παραποίηση λογιστικών καταστάσεων και τη μη ορθή αποτίμηση περιουσιακών στοιχείων που οδηγεί στην απόκλιση από τις βασικές αποδεκτές λογιστικές αρχές.⁸⁰ Η λογιστική απάτη έχει τα παρακάτω χαρακτηριστικά⁸¹:

- > Νόθευση, παραποίηση ή αθέμιτη τροποποίηση οικονομικών μεγεθών, υποστηρικτικών εγγράφων ή επιχειρηματικών συναλλαγών.
- > Σκόπιμα εσφαλμένες δηλώσεις, παραλείψεις ή διαστρεβλώσεις γεγονότων, εμπορικών συναλλαγών, λογαριασμών και άλλων σημαντικών πληροφοριών από τις λογιστικές καταστάσεις.
- > Σκόπιμα κακή εφαρμογή, ερμηνεία και εκτέλεση των λογιστικών προτύπων, αρχών και των πρακτικών που χρησιμοποιούνται για την αναγνώριση και αναφορά οικονομικών και επιχειρησιακών συναλλαγών.
- > Εσκεμμένη παράβλεψη και αποκάλυψη ή παρουσίαση ανακριβών λογιστικών προτύπων, αρχών και πρακτικών.
- > Χρήση λογιστικών τεχνασμάτων για την αποκόμιση παράνομων κερδών.
- > Μεθοδεύσεις λογιστικών τεχνικών που βρίσκονται μέσα στα όρια των νόμων αλλά είναι εύκολο να μεταβληθούν μέσα από τα «παραθυράκια» αυτών.

⁷⁹Spathis Christos ,2002. Detecting false financial statements using published data: Some evidence from Greece. Managerialauditingjournal.Vol 17.No 4, p.p. 179-191.

⁸⁰Χρυσοβαλάντης Π. Γαγάνης, Κωνσταντίνος Δ. Ζοπουνίδης «Αναγνώριση παραποιημένων λογιστικών καταστάσεων: μεθοδολογικό πλαίσιο και εφαρμογές», εκδόσεις κλειδάριθμος, 2008.

⁸¹Rezaee Z.,2005. Causes, consequences and deterrence of financial statement fraud. Critical perspectives of accounting. Vol16,p.p. 277-298.

Στο Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 240 ο όρος «απάτη» (fraud) αποδίδεται με τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- > Νόθευση ή αλλοίωση των καταχωρήσεων ή των αποδεικτικών στοιχείων.
- > Αλλοιωμένη παρουσίαση των στοιχείων του ενεργητικού της επιχείρησης.
- > Απόκρυψη ή παράλειψη αποτελεσμάτων συναλλαγών από λογιστικές εγγραφές ή παραστατικά.
- > Καταχώρηση συναλλαγών άνευ ουσίας («εικονικές συναλλαγές»).
- > Καταχρηστική εφαρμογή των λογιστικών αρχών και προτύπων.

Η Ένωση Πιστοποιημένων Εξεταστών Απάτης (AOPE) των Η.Π.Α. χαρακτήρισε αυτήν την κατηγορία απάτης ως επαγγελματική απάτη και κατάχρηση και την όρισε ως τη χρησιμοποίηση του επαγγέλματος κάποιου, προκειμένου να πλουτίσει προσωπικά, κάνοντας σκόπιμα κακή χρήση ή κακή αξιοποίηση των πόρων ή των περιουσιακών στοιχείων του εργοδότη του. Η επαγγελματική αυτή απάτη και κατάχρηση ταξινομείται στη διεθνή βιβλιογραφία σε δύο μεγάλες κατηγορίες:

1. Απάτες εις βάρος της εταιρίας και
2. Απατηλές πράξεις και απάτες οι οποίες ωφελούν της εταιρία.

Στη βιβλιογραφία της λειτουργίας Εσωτερικού Ελέγχου, πολλοί υποστηρίζουν τη σημαντικότητα της πιο κάτω εξίσωσης για την Απάτη:

Απάτη = Κίνητρο + Μέσα + Ευκαιρία

Από την εξίσωση αυτή προκύπτει ότι ένα στέλεχος μιας επιχείρησης που: αντιμετωπίζει ένα σοβαρό οικονομικό πρόβλημα, διαθέτει τις απαιτούμενες γνώσεις για παραποίηση του προγράμματος είσπραξης των απαιτήσεων ή έχει την ευκαιρία, σε συνεργασία με ένα συνάδελφο του, να αποκρύψει το γεγονός της απάτης, είναι πολύ πιθανόν να διαπράξει απάτη σε βάρος της επιχείρησης. Απάτη μπορεί να διαπραχθεί εσωτερικά από εργαζόμενους μιας επιχείρησης ή εξωτερικά από τρίτους. Μπορεί επίσης να διαπραχθεί από τη συνεργασία τρίτων και εργαζόμενων της επιχείρησης.

Μια Απάτη μπορεί γενικά να έχει σχεδιασθεί προσεκτικά για μεγάλο χρονικό διάστημα. Μια τέτοια απάτη με τη συνήθη πορεία των πραγμάτων είναι αρκετά δύσκολο να αποκαλυφθεί χωρίς πρόσθετους ελέγχους.⁸²

⁸²Καζαντζής, 2006

Σύμφωνα με τη νομική προσέγγιση, η απάτη ως ποινική συμπεριφορά, ερμηνεύεται και τιμωρείται κατά την ελληνική νομοθεσία από το άρθρο 386 του Ποινικού Κώδικα, το οποίο αναφέρει τα εξής: "1. Όποιος με σκοπό να αποκομίσει ο ίδιος ή άλλος παράνομο περιουσιακό όφελος βλάπτει ξένη περιουσία πείθοντας κάποιον σε πράξη, παράλειψη ή ανοχή με την εν γνώσει παράσταση ψευδών γεγονότων σαν αληθινών ή την αθέμιτη απόκρυψη ή παρασιώπηση αληθινών γεγονότων τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών· και αν η ζημία που προξενήθηκε είναι ιδιαίτερα μεγάλη, με φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών. 2. Οι διατάξεις του άρθρου 72 για το κατάστημα εργασίας εφαρμόζονται και εδώ. 3. Επιβάλλεται κάθειρξη μέχρι δέκα ετών: α) αν ο υπαίτιος διαπράττει απάτες κατ' επάγγελμα ή κατά συνήθεια και το συνολικό όφελος ή η συνολική ζημία υπερβαίνουν το ποσό των 14.500 ευρώ (5.000.000 δρχ.) ή β) αν το περιουσιακό όφελος ή η προξενηθείσα ζημία υπερβαίνει συνολικά το ποσό των 73.000 ευρώ(25.000.000 δρχ.)".

Σύμφωνα με τη Διεθνής Ένωσης Λογιστών⁸³ και συγκεκριμένα στο Διεθνές Πρότυπο Ελέγχου (ISA) 240, αναφέρονται τα εξής: «Απάτη, μια σκοπούμενη ενέργεια ενός ή περισσοτέρων μελών της διοίκησης, εκείνων που είναι επιφορτισμένοι με την διακυβέρνηση, υπαλλήλων, ή τρίτων μερών η οποία περιλαμβάνει δόλο προκειμένου να αποκτηθούν άδικες ή παράνομες ωφέλειες».

Σύμφωνα με την προσέγγιση του Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών⁸⁴, η έννοια της απάτης ερμηνεύεται ως εξής: «Η λέξη απάτη περιλαμβάνει ένα εύρος παρατυπιών και παράνομων πράξεων με κοινό χαρακτηριστικό τον σκόπιμο δόλο ή την παραποίηση δεδομένων που ένα άτομο γνωρίζει ότι είναι ψευδής δήλωση ή δεν πιστεύει ότι είναι αλήθεια».

3.3 Βασικές Κατηγορίες Απάτης

Απάτη ως έγκλημα: Η απάτη είναι ένας γενικός όρος που δεν μπορεί να δοθεί ακριβής ορισμός γενικότερα όμως περιλαμβάνει οποιαδήποτε ηθελημένη εξαπάτηση κάποιου ατόμου με σκοπό την ωφέλεια του προσώπου που διαπράττει την απάτη.

Απάτη ως αδικοπραξία: Για να θεωρηθεί απάτη από τις δικαστικές αρχές θα πρέπει να αποδεικνύονται οι παρακάτω προϋποθέσεις :

- Ο κατηγορούμενος είχε παρουσιάσει αρχικά κάποια στοιχεία τα οποία αφορούσαν τον ενάγοντα.

⁸³IFAC –International Federation of Accountants

⁸⁴(IIA) (Practice Advisory)

- Η παρουσίαση αυτών των στοιχείων αποδείχθηκε ψευδής.
- Η αναλήθεια των στοιχείων ήταν σε γνώση του κατηγορουμένου και είχε σαφής πρόθεση με την χρησιμοποίησή τους να ζημιώσει το άλλο νομικό πρόσωπο.

Εταιρική απάτη: Θεωρείται οποιαδήποτε απάτη έχει ως στόχο την ζημία μίας εταιρίας.

Στελεχιακή απάτη: Αναφέρεται στην ψευδή παρουσίαση των οικονομικών αποδόσεων μιας επιχείρησης από ανώτερα στελέχη με σκοπό την προσωπική τους ωφέλεια.

Σύμφωνα με R. Quinney⁸⁵, όπου είναι ο πρώτος εγκληματολόγος που εισήγαγε την έννοια του επαγγελματικού εγκλήματος, η έννοια του εγκλήματος του λευκού περιλαίμιου χωρίζεται στους επιμέρους όρους:

- «επαγγελματικό έγκλημα»,
- «επαγγελματική παρέκκλιση» και
- «επαγγελματική εγκληματική παρέκκλιση».

Σε συνέχεια καλύτερης κατανόησης οι Marshall Clinard & R. Quinney⁸⁶ οι όροι που χρησιμοποιούνται είναι:

- i. το επαγγελματικό έγκλημα, δηλαδή όταν μια απάτη κατά του καταναλωτή διαπράττεται από εξατομικευμένο επιχειρηματία ή επαγγελματία, το έγκλημα αυτό θα περιλαμβάνεται στο επαγγελματικό έγκλημα και μπορεί να οριστεί ως η παράβαση του ποινικού νόμου κατά τη δραστηριότητα που αναπτύσσεται στο πλαίσιο ενός νόμιμου επαγγέλματος⁸⁷,
- ii. το εταιρικό έγκλημα, δηλαδή όταν η απάτη κατά του καταναλωτή διαπράττεται από μια εταιρεία ή ένα εταιρικό στέλεχος, θα συμπεριλαμβάνεται στο εταιρικό έγκλημα.

Η απάτη, περιλαμβάνει στοιχεία διοίκησης, λογιστικής, ελέγχου αλλά και στοιχεία εγκληματολογίας και ψυχολογίας. Η συγκάλυψη είναι το σημαντικότερο χαρακτηριστικό για τη διάρκεια μιας απάτης, ενώ παράλληλα αποτελεί και την ειδοποιό διαφορά από τις άλλες ποινικές πράξεις. Παράγοντες που επηρεάζουν το μέγεθος της απάτης είναι ο

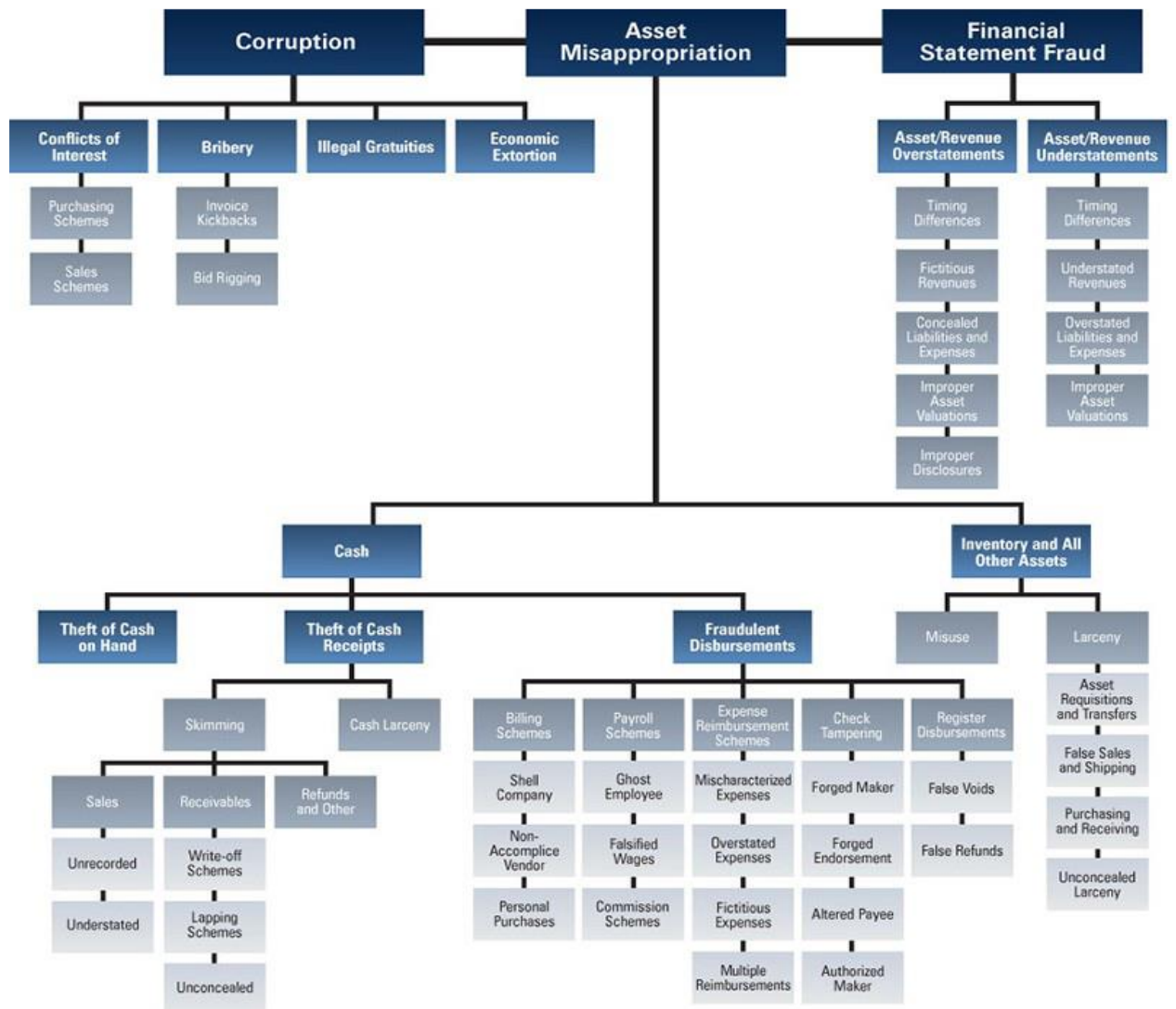
⁸⁵Quinney, R., (1977). "The Study Of White-Collar Crime: Toward A Reorientation In The Theory And Rerearch" στο G. Geis& Meier (eds) White -Collar Crime-Offences in Business, politics and the professions, *The Free Press, New York, London* σελ.285

⁸⁶Clinard, M. and Quinney, R., (1986). *Criminal Behavior Systems: A Typology*, Pilgrimage Anderson Publishing Cincinnati Ohio.

⁸⁷ Clinard M. and Quinney R., 1986, op. cit, σελ. 188.

κλάδος στον οποίο ανήκει η επιχείρηση, το μέγεθός της και η κατάσταση του συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου⁸⁸ (Singleton and Singleton, 2010).

Η Ένωση Πιστοποιημένων Ελεγκτών κατά της Απάτης ACFE), δημιούργησε ένα σύστημα ταξινόμησης Επαγγελματικής Απάτης και Κατάχρησης, που περιλαμβάνει ένα πλατύ φάσμα μορφών απάτης ως παραδείγματα οικονομικών εγκλημάτων που μπορούν να διαπραχθούν στο επαγγελματικό περιβάλλον, και τα οποία απεικονίζονται στο κάτωθι Γράφημα 1, το οποίο αναφέρεται και ως "**Fraud Tree**" (Δέντρο Απάτης).

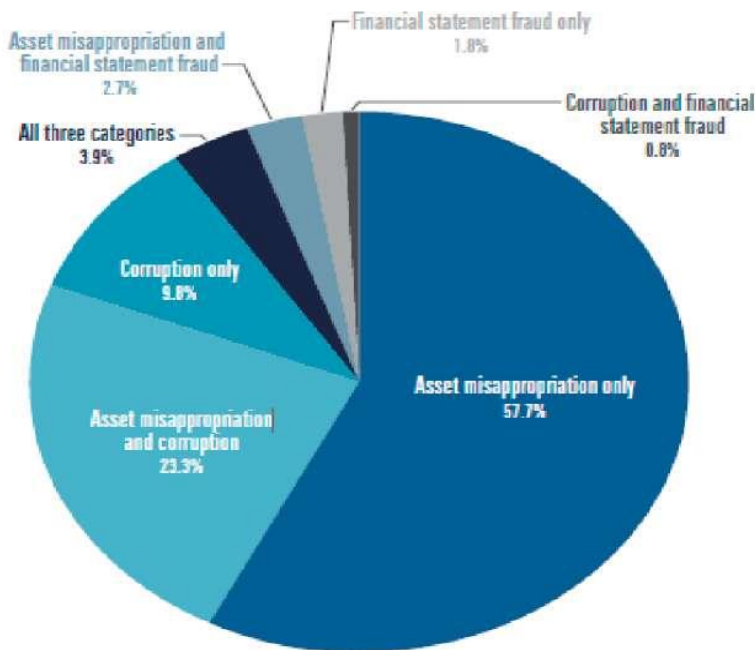

Γράφημα 1.Occupational Fraud and Abuse Classification System (Fraud Tree), Πηγή: ACFE (2014),Report to the Nations on Occupational Fraud and Abuse, 2014 Global Fraud Study, f. 3, p. 11

⁸⁸Singleton, W.T. And Singleton, J.A. (2010). *Fraud Auditing and Forensic Accounting*, 4th Edition, John Wiley & Sons Inc, New Jersey.

Σύμφωνα με την ACFE (2014), όπως φαίνεται και στο Γράφημα 1, υπάρχουν τρεις μεγάλες κατηγορίες απάτης, :

1. Υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων
2. Διαφθορά και
3. Απάτες χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

Γράφημα 2.Overlap of fraud schemes. Πηγή: ACFE (2014), Report to the Nations on Occupational Fraud and Abuse, 2014 Global Fraud Study, f. 8, p. 15.

Όπως έδειξε η ίδια έρευνα, το 30 % περιστατικών απάτης περιλαμβάνει δύο ή περισσότερες από τις ανωτέρω κατηγορίες απάτης (Γράφημα 2), ενώ κάποιες κατηγορίες απάτης, εμφανίζονται συχνότερα να διαπράττονται μαζί με κάποιες άλλες.

Σύμφωνα με έρευνα της PwC (2011), το ηλεκτρονικό έγκλημα ή αλλιώς κυβερνοέγκλημα (cybercrime), αποτελεί την τέταρτη μεγάλη κατηγορία απάτης, που αναδείχθηκε με την εξέλιξη της τεχνολογίας, ενώ η παρόμοια έρευνα της PwC⁸⁹ το 2014 καταλήγει ότι το 30% των ερωτηθέντων πιστεύουν ότι το κυβερνοέγκλημα είναι ο νέος και ταχύτατα ανερχόμενος κίνδυνος για τους οργανισμούς. Μια απάτη, αποτελεί κυβερνοέγκλημα, όταν οι υπολογιστές και το διαδίκτυο διαδραματίζουν πρωτεύοντα ρόλο και όχι

⁸⁹PwC, (2014). Global Economic Crime Survey

δευτερεύοντα ή περιφερειακό. Αποτελεί ένα σύγχρονο τρόπο παραπλάνησης που διαπράττεται με τη χρήση υπολογιστών και του διαδικτύου και περιλαμβάνει διαμοιρασμούς ιών, κλοπή προσωπικών δεδομένων, καθώς και οποιαδήποτε μη εξουσιοδοτημένη πρόσβαση σε βάσεις δεδομένων ενός οργανισμού.

Ανεξάρτητα από την κατηγοριοποίηση της απάτης, οι τεχνικές με τις οποίες διαπράττεται, μπορούν να χαρακτηριστούν σαν «νιφάδες χιονιού», καθότι καμία δεν μπορεί να έχει ακριβώς τα ίδια χαρακτηριστικά με κάποια άλλη. Υπάρχουν πολλοί τρόποι με τους οποίους δίνεται η δυνατότητα για κατηγοριοποίηση των περιστατικών και κάθε έρευνα χρησιμοποιεί διαφορετικό σύστημα διαχωρισμού των τεχνικών. Επιτυχημένη θεωρείται η επιλογή εκείνης της ταξινόμησης, στην οποία μπορεί να εφαρμοστεί καλύτερα και πιο αποτελεσματικά ένα πρόγραμμα καταπολέμησης της απάτης και οι αντίστοιχες δικλείδες ασφαλείας ⁹⁰.

3.3.1 Υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων

Η υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων αποτελεί την πιο κοινή ανάμεσα σε όλες τις επαγγελματικές απάτες. Διενεργείται με την αφαίρεση μετρητών ή αποθεμάτων και λοιπών περιουσιακών στοιχείων από την επιχείρηση και περιλαμβάνει δύο υποκατηγορίες: α) Την χρηματική απόσυρση και β) τη μη χρηματική απόσυρση. Η πρώτη αφορά τα χρηματικά διαθέσιμα και η δεύτερη τα αποθέματα και όλα τα υπόλοιπα περιουσιακά στοιχεία. Κάτω από αυτές, υπάρχουν πολλές από διαφορετικές τεχνικές απάτης (βλέπε και στο Γράφημα 1), διαμορφώνοντας την μεγαλύτερη κατηγορία. Αναλυτικά, για τα χρηματικά διαθέσιμα, υπάρχει μια σειρά από βασικές κατηγορίες τεχνικών που έχουν τη δυνατότητα να διαφοροποιούνται ανάλογα τις συνθήκες που διαπράττεται το έγκλημα. Ανάμεσα σε αυτές οι πιο γνωστές είναι η εκ προθέσεως κλοπή χρημάτων, η παράνομη διακίνηση χρημάτων από λογαριασμούς εξόδων, δημιουργία εταιριών για διακίνηση μετρητών μέσω αυτών (offshore), παράνομη επιλογή ενός προμηθευτή που δεν πληροί τα κριτήρια της εταιρείας, πώληση εμπορευμάτων σε υπάλληλο-προμηθευτή με αυξημένη τιμή καθώς και κατάχρηση της εξουσιοδότησης κάποιου να δίνει εντολή για να δαπανώνται χρήματα για προσωπικό όφελος. Στην κατηγορία που αφορά τα αποθέματα και τα λοιπά περιουσιακά στοιχεία, γνωστές

⁹⁰Singleton and Singleton, 2010

τεχνικές απάτης είναι η κατάχρηση του περιουσιακού στοιχείου για προσωπικό όφελος και η κλοπή ενός περιουσιακού στοιχείου με ταυτόχρονη συγκάλυψη της πράξης⁹¹⁹².

3.3.2 Διαφθορά

Η διαφθορά αποτελεί μία ακόμη μεγάλη κατηγορία διάπραξης απάτης. Σύμφωνα με τον Mc Cullen⁹³ ένας γενικός ορισμός της διαφθοράς είναι ο εξής : ένα άτομο ή μια ομάδα είναι ένοχη διαφθοράς εάν αποδέχεται χρήματα ή άλλη αξία για να πράξει ούτως ή άλλως κάτι που ή η ίδια έχει την υποχρέωση να πράξει ούτως ή άλλως , ή για να εξασκήσει τη διακριτική της ευχέρεια για ανάρμοστο λόγο.

Ως κατηγορία της διαφθοράς οι αναφορές είναι για πράξεις ιδιωτών (οι οποίοι απασχολούνται στον ιδιωτικό ή δημόσιο τομέα) καθώς και ιδιωτικών εταιριών, περιλαμβάνει τις εξής πράξεις: δωροδοκία, σύγκρουση συμφερόντων, παράνομες παροχές και οικονομικό εκβιασμό. Αποτελείται από τις εξής υποκατηγορίες: οικονομικές στρεβλώσεις, παράνομες δωρεάν παροχές, συγκρούσεις συμφερόντων και δωροδοκίες. Επιπρόσθετα, η δωροδοκία αναλύεται σε 3 υποκατηγορίες: χρηματικές ανταποδόσεις, νόθευση διαγωνισμών και λοιπές καταστάσεις. Το χαρακτηριστικό της διαφθοράς είναι ότι συνήθως υπάρχει συνεργασία ενός μέσα από την εταιρεία και κάποιου άλλου από έξω. Η διαδικασία αυτή παραμένει κρυφή και από τους ελεγκτές και από τη διοίκηση.⁹⁴

Ορισμένοι συγγραφείς πιστεύουν ότι η διαφθορά μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη⁹⁵ και ότι οι αναπτυσσόμενες χώρες δεν μπορούν να αποφύγουν τη διαφθορά δεδομένου ότι η δημοκρατία δεν έχει ωριμάσει αρκετά⁹⁶, ο Sethi⁹⁷, υποστηρίζει ότι η

⁹¹Singleton and Singleton, 2010

⁹²Κραμβία- Καπαρδή, Μ., Τσολάκης, Χ., (2011). Οικονομικά Εγκλήματα στις Επιχειρήσεις: Πρόληψη, διερεύνηση, αποτροπή. Εκδόσεις ΚριτικήΑΕ

⁹³McMillan, Edward J., (2006), "Policies and Procedures to Prevent Fraud and Embezzlement: Guidance, Internal Controls and Investigation", John Wiley & Sons. Inc., USA

⁹⁴Singleton and Singleton, 2010

⁹⁵Huntington, S. (1965). «Political Development and Political Decay». World Politics, p. 386-430

⁹⁶Wraith, R., and Simpkins, E. (1963). *Corruption in Developing Countries*. London: Oxford University Press

⁹⁷Sethi, M. (2000). «Pakistan: crime and politics in a developing economy». Economic crime in a Globalization Worlds: Mainstream or Parasite, a Conference by the Royal Institute of International Affairs in Association with Corruption Risk Group, International Police Review Official Publication, Chatham House financial Services, London

διαφθορά γεννά την υπανάπτυξη και όχι το αντίστροφο. Όπως υποστηρίζει ο Levi⁹⁸, η διαφθορά είναι ένα διεθνές έγκλημα στο οποίο συμμετέχουν δημόσιοι υπάλληλοι, επιχειρηματίες, πολιτικοί κ.λπ. Η διαφθορά καλύπτει τόσο τον ιδιωτικό όσο και τον δημόσιο τομέα, με τεράστιες οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές συνέπειες.⁹⁹ Η έρευνα της Ernst&Young¹⁰⁰, κατέληξε ότι το 59%, των ερωτηθέντων πιστεύουν ότι η διεύθυνση μιας επιχείρησης δεν θα δίσταζε να κάνει κάτι που δεν είναι σωστό για την επίτευξη των στόχων της εταιρείας και το 40% έχουν την άποψη ότι εφόσον η οικονομική κατάσταση μιας χώρας χειροτερεύει, η διαφθορά θα αυξάνεται. Στην ίδια έρευνα, ένας στους πέντε (20%) ερωτηθέντες, ανέφερε ότι είναι αποδεκτή η ενεργητική δωροδοκία για την επίτευξη των στόχων της εταιρείας. Σε παρόμοια έρευνα που διενεργήθηκε από την PwC¹⁰¹, διαπίστωσε ότι το 27% των ερωτηθέντων που είχαν αναφέρει την τέλεση οικονομικού εγκλήματος, ανέφεραν ότι έλαβαν χώρα φαινόμενα διαφθοράς στην επιχείρησή τους, καθιστώντας τη διαφθορά ως το τρίτο υψηλού κινδύνου έγκλημα στην επιχείρηση, μετά την ιδιοποίηση περιουσιακών στοιχείων και το κυβερνοέγκλημα.

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα¹⁰² τα αίτια της διαφθοράς είναι πολύπλοκα και αποτελούν ενδεχομένως συμπτώματα «άλλων, καλά σχεδιασμένων, οικονομικών πολιτικών, χαμηλού επιπέδου εκπαίδευσης, υποανάπτυκτης κοινωνίας των πολιτών και αφερεγγυότητας των δημόσιων οργανισμών». Επομένως η διαφθορά είναι ενσωματωμένη στην εταιρική κουλτούρα αλλά και γενικά στο πολιτισμό της χώρας και στο τι θεωρείται αποδεκτό και κοινωνικό. Η Παγκόσμια Τράπεζα έχει αναγνωρίσει ότι η διαφθορά δεν μπορεί να εξαλειφθεί εντελώς, και έτσι είναι σημαντικό για κάθε κυβέρνηση να κινηθεί «από τη συστηματική διαφθορά σε ένα περιβάλλον με καλή

⁹⁸Levi, M. (1997). The crime of corruption. In Rider, B.A.K., Corruption: Enemy Within. London: Kluwer Law International, p. 35-47

⁹⁹Βλέπε αναλυτικότερα Κραμβία-Καπαρδή, Μ., Τσολάκης, Χ., (2011). *Οικονομικά Εγκλήματα στις Επιχειρήσεις: Πρόληψη, διερεύνηση, αποτροπή*. Εκδόσεις Κριτική ΑΕ, σελ. 59-113.

¹⁰⁰Ernst & Young (2011). *European Fraud Survey 2011: Recovery, regulation and integrity*. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://www.ey.com/GL/en/Services/Assurance/Fraud-Investigation—Dispute-Services/European-fraud-survey-2011--recovery--regulation-and-integrity—Summary-of-findings>

¹⁰¹PwC, (2014). Global Economic Crime Survey

¹⁰²World Bank (1997a). "Helping countries combat corruption :The role of the world bank " Poverty Reduction and economic management , διαθέσιμο στη διεύθυνση :

<http://www1.worldbank.org/publicsector/anticorrupt/corruptn/corruptn.pdf>

World Bank (1997b). " World Development Report 1997: The state in Changing World". Oxford: Oxford University Press.

κυβερνητική απόδοση που θα ελαχιστοποιεί τις αρνητικές επιπτώσεις της διαφθοράς για την ανάπτυξη»¹⁰³. Σε μικρό επίπεδο, αποτελεί ευθύνη κάθε οργανισμού να διαθέτει τους κατάλληλους εσωτερικούς ελέγχους και μια εταιρική κουλτούρα που να καθιστά τη διαφθορά απαράδεκτη συμπεριφορά, με επιπρόσθετη τιμωρία των παραβατών, ώστε να καθίστανται αρνητικά παραδείγματα και να λειτουργώντας ως αποτρεπτικός παράγοντας για τους υπόλοιπους.

3.3.3 Απάτες χρηματοοικονομικών καταστάσεων

Οι απάτες οικονομικών καταστάσεων ορίζονται από την ACFE (2008), «ως η σκόπιμη παραποίηση της οικονομικής κατάστασης μιας επιχείρησης, που επιτυγχάνεται με την εσκεμμένη αλλοίωση ή παράλειψη ποσών ή γνωστοποιήσεων στις οικονομικές καταστάσεις με σκοπό την εξαπάτηση εκείνων που θα τις χρησιμοποιήσουν». Μια ψευδής δήλωση ή δόλια οικονομική κατάσταση είναι ένα ουσιώδες γεγονός το οποίο είναι αναληθές ή έχει συνταχθεί με ενσυνείδητη αδιαφορία για την αλήθεια ή την αναλήθειά του. Μια οικονομική κατάσταση ή δήλωση μπορεί επίσης να είναι ψευδής ή δόλια όταν αποτελεί τη «μισή αλήθεια» ή ουσιαστικά αποκρύπτει ένα ουσιώδες γεγονός. Είναι μια απάτη που συνήθως χρησιμοποιείται για την επίτευξη ενός άλλου σκοπού¹⁰⁴. Το «μαγείρεμα των βιβλίων», γίνεται για έναν ή περισσότερους από τους εξής λόγους: α. για να κερδίσει η επιχείρηση χρόνο, ώστε να βελτιώσει την οικονομική της κατάσταση, β. για να εμφανίσει αυξημένα κέρδη ανά μετοχή ή αυξημένα κέρδη για τους μετόχους, πράγμα που επιτρέπει τη διανομή μεγαλύτερων μερισμάτων, γ. για να αποκρύψει την ανικανότητά της να καλύψει την ταμειακή ροή, δ. για να εξαλείψει τις αρνητικές επιπτώσεις της αγοράς, ε. για να εξασφαλίσει χρηματοδότηση ή να πετύχει ευνοϊκούς όρους στην υπάρχουσα χρηματοδότηση, στ. για να ικανοποιήσει τους στόχους της εταιρείας και ζ. για να εξασφαλίσει μόνους που συνδέονται με την απόδοση (ACFE, 2008). Υπάρχουν δύο κύριες κατηγορίες απάτης οικονομικών καταστάσεων¹⁰⁵¹⁰⁶:

α. οικονομικές

οι οικονομικές απάτες μπορεί να είναι είτε η υπερεκτίμηση ενεργητικού/εσόδων είτε η υποτίμηση ενεργητικού/ εσόδων, χρονικές διαφορές ,δηλαδή την καταχώρηση εσόδων/

¹⁰³World Bank, 1997a,b

¹⁰⁴Κραμβία-Καπαρδή και Τσολάκης, 2011

¹⁰⁵Singleton and Singleton 2010

¹⁰⁶Κραμβία-Καπαρδή και Τσολάκης, 2011

εξόδων σε λανθασμένες περιόδους, εικονικά έσοδα τα οποία μπορεί να προκύπτουν από εγγραφές πωλήσεων προϊόντων ή υπηρεσιών που δεν έχουν πραγματοποιηθεί, ,απόκρυψη παθητικών και εξόδων ,ώστε να φαίνονται αυξημένα τα κέρδη, αντικανονικές γνωστοποιήσεις όπως όρους κάποιου δανείου, αντικανονική αποτίμηση ενεργητικού και αποθεμάτων, λογαριασμοί εισπρακτέοι /απαιτήσεις, για παράδειγμα μη διαγραφή ποσών που δεν μπορούν να εισπραχθούν και πάγιο ενεργητικό όπως για παράδειγμα εγγραφές παγίων τα οποία δεν υφίστανται .

β. Μη οικονομικές απάτες.

Οι μη οικονομικές απάτες, περιλαμβάνουν τα προσόντα πρόσληψης και τα παραποιημένα εσωτερικά ή εξωτερικά έγγραφα.

3.4 Παράγοντες που οδηγούν στην Απάτη

Ο «Donald Cressey»¹⁰⁷ το 1950 προσπάθησε να κατανοήσει τους λόγους που οδηγούν τα άτομα να διαπράξουν μια απάτη μέσα σε ένα οργανισμό. Για το σκοπό αυτό προχώρησε σε συνεντεύξεις 200 φυλακισμένων οι οποίοι φυσικά είχαν καταδικαστεί για απάτη. Το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε ήταν πως τρεις είναι οι βασικοί παράγοντες και που επηρεάζουν και το ονόμασε το «Τρίγωνο της Απάτης- Fraud Triangle». Αναλυτικότερα το τρίγωνο αποτελείται από 1) Κίνητρο, 2) Εκλογίκευση, 3) Ικανότητα και ευκαιρία να διαπράξει την απάτη. Πιο αναλυτικά :

1. **Κίνητρο:** Είναι φυσικό πως για να οδηγηθεί κάποιος στην απάτη πρέπει να έχει κάποιο κίνητρο. Για κάθε άνθρωπο αυτό μπορεί να είναι διαφορετικό. Τα συνηθέστερα που προέκυψαν από τις συνεντεύξεις των κρατουμένων είναι, οικονομικοί λόγοι δηλαδή κάποια άμεση ανάγκη χρημάτων για την κάλυψη των αναγκών διαβίωσης ή παθολογικών εξαρτήσεων (ναρκωτικά, τζόγος, κλπ.),καταξίωση με απλά λόγια την προσωπική ανάδειξη μέσα σε οποιαδήποτε ομάδα ατόμων, ψυχολογικοί όπως για παράδειγμα κλεπτομανία και τέλος εξωτερικοί παράγοντες δηλαδή είτε κάποιιο κοινωνικοί είτε πολιτικοί, κλπ.
2. **Εκλογίκευση:** Έρευνες έχουν αποδείξει πως αυτοί που διαπράττουν την απάτη προσπαθούν να δικαιολογήσουν στον ίδιο τους τον εαυτό την πράξη τους ως μια

¹⁰⁷Donald R. Cressey, Other People's Money: Study in the Social Psychology of Embezzlement Paperback – April 1, 1972

δικαιοσύνης για την αδικία που υφίστανται είτε αυτή πρόκειται για τις απολαβές τους είτε για τον τρόπο που τους αντιμετωπίζουν οι προϊστάμενοι τους. Σύμφωνα με έρευνα των Hollinger και Clark¹⁰⁸ σε 900 Αμερικανούς υπαλλήλους συνθήκες εργασίας ,και ειδικότερα η δυσαρέσκεια στην εργασία, δημιουργούν τη δικαιολογία για διάπραξη απάτης. Οι Hollinger και Clark¹⁰⁹δημιούργησαν ένα γραπτό ερωτηματολόγιο , το οποίο εστάλη και επεστράφη με έγκυρες απαντήσεις κατά ποσοστό 54% του δείγματος, στο οποίο το ένα τρίτο περίπου των εργαζομένων έχει εμπλακεί σε κάποια μορφή διάπραξης απάτης. Τα συμπεράσματα της έρευνας επαληθεύονται με την έρευνα του Siegel¹¹⁰, όπου συμπεραίνει ότι η απάτη από εργαζόμενους εξηγείται με μεγαλύτερη ακρίβεια σε σχέση με το περιβάλλον της εργασίας, όπως η ικανοποίηση από την εργασία και η πεποίθηση των υπαλλήλων ότι τυγχάνουν εκμετάλλευσης από τους εργοδότες.

3. **Ικανότητα και ευκαιρία:** Η έρευνα «Cressey»¹¹¹ επίσης κατέληξε σε ένα ευνόητο συμπέρασμα το οποίο είναι πως για να οδηγηθεί κάποιος στην απάτη θα πρέπει να έχει και την κατάλληλη γνώση για την διαπράξει και να μη γίνει αντιληπτός από τους εσωτερικούς ελέγχους της εταιρίας. Απόδειξη του παραπάνω είναι πως στο μεγαλύτερο ποσοστό οι κρατούμενοι για απάτη είχαν υπάρξει για πολλά χρόνια εργαζόμενοι και ταυτόχρονα κατείχαν υψηλές θέσεις εργασίας στο οργανόγραμμα. Είναι λογικό πως μια ανώτερη- ανώτατη διοικητική θέση λόγω των αρμοδιοτήτων που τη διακατέχει μπορεί να γνωρίζει τις αδυναμίες των συστημάτων ελέγχων και συνεπώς να δημιουργεί ευκαιρίες και πειρασμό για απάτη. Άρα οδηγούμαστε στο συμπέρασμα πως η αυστηρότητα των ελέγχων είναι αντιστρόφως ανάλογη με τις ευκαιρίες που δημιουργούνται για την πραγματοποίηση απάτης. Στο προηγούμενο συμπέρασμα είχε οδηγηθεί και η «Committee of Sponsoring Organization- COSO» στις αρχές της δεκαετίας του 1980 μετά την έξαρση σε περιπτώσεις απάτης που είχε εμφανιστεί στο τότε τραπεζικό σύστημα. Για την αποτροπή μελλοντικών περιπτώσεων είχαν

¹⁰⁸Holinger. R.C. Και Clark ,JP.(1983) Theft by Employees. Lexington ,MA :Lexington Books

¹⁰⁹Holinger. R.C. Και Clark ,JP.(1983) Theft by Employees. Lexington ,MA :Lexington Books

¹¹⁰Siegel, L.J.(2009) Criminology,10^η εκδ. , Thomson

¹¹¹Cressey, Others Peoples Money

διαθέσιμο:<https://www.ncjrs.gov/App/Publications/abstract.aspx?ID=12687>

συμπεριλάβει στις απαιτήσεις τους στις οικονομικές εκθέσεις των οργανισμών απαίτηση για αξιολόγηση των εσωτερικών ελέγχων συγκεκριμένα την, SAS No 78 « Consideration of internal Control in a Financial statement Audit». Την απαίτηση αυτή την υιοθέτησε και το «SOX - section 404 Annual Evaluation of Internal Controls by Management with the Independent Opinion of Financial Auditors ».

3.5 Πρόληψη κατά της Απάτης

Η διάπραξη απάτης ,νοούμενη ως η εκ προθέσεως παραποίηση ενός πραγματικού γεγονότος για την ενθάρρυνση ενός μέρους να δράσει εις βάρος του εαυτού του, είναι ασφαλώς τόσο παλιά όσο και η ίδια η ανθρώπινη φυλή. Η διάπραξη απάτης με τον έναν ή με τον άλλο τρόπο έχει καταστεί πραγματικότητα στην επιχειρηματική ζωή για χιλιάδες χρόνια . Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί ότι η αυστηρότητα της ποινής που επιβάλλει ένα δικαστήριο σε κάποιον που έχει καταδικαστεί για ποινικό αδίκημα διάπραξης απάτης ή οι συνέπειες σε έναν υπάλληλο όταν ο εργοδότης ανακαλύψει τη διάπραξη απάτης εις βάρος της εταιρίας είναι ένα απαραίτητο στοιχείο στην προσπάθεια αποτροπής της απάτης. Το άλλο στοιχείο είναι ως πόσο υψηλό αντιλαμβάνεται ο δράστης τον κίνδυνο να τον ανακαλύψουν , να καταδικαστεί και να του επιβληθεί κάποια ποινή. Για να αποτραπεί ένα ποινικό αδίκημα, πρέπει ταυτόχρονα να συντρέχουν ένας αρκετά υψηλός κίνδυνος και μία αρκετά αυστηρή ποινή , κάτι που σπάνια συμβαίνει. Για το λόγο αυτό μία εταιρία αξίζει να επενδύσει περισσότερο στην πρόληψη παρά στην αποτροπή διάπραξης απάτης ¹¹².

Από το Μεσαίωνα μέχρι περίπου το 1892 η αντιμετώπιση της διάπραξης απάτης ήταν η σωματική τιμωρία ή ο εγκλεισμός ή κάποια απειλή για θρησκευτικό ,πολιτικό η κοινωνικό εξοστρακισμό. Οι σύγχρονοι τρόποι πρόληψης της απάτης έχουν εξελιχθεί με τη χρήση νόμων, κανονισμών ,συστημάτων επίσημου Εσωτερικού Ελέγχου¹¹³.

Ο Dooley¹¹⁴ αναφέρει ότι « η πρόληψη της οικονομικής απάτης είναι σαν την πρόληψη της αμαρτίας». Ωστόσο η απάτη μπορεί να ελαχιστοποιηθεί και να μειωθούν οι επιπτώσεις της, εφόσον αναγνωριστεί σε αρχικό στάδιο, διότι όλες οι οικονομικές απάτες ξεκινούν μικρές, και αναπτύσσονται ολοένα και περισσότερο, μέχρι να προκαλέσουν

¹¹²Κραμβία-Καπαρδή και Τσολάκης, 2011

¹¹³Κραμβία-Καπαρδή και Τσολάκης, 2011

¹¹⁴Dooley, D.V., (2002), "Financial Fraud: Accounting Theory and Practice", *Fordham Journal of Corporate & Financial Law*, Vol. 8 (Symposium), pages 53-88

σημαντική βλάβη. Επομένως η εφαρμογή μιας επαρκούς επαγρύπνησης και επαγγελματικής επιφυλακτικότητας μπορεί να λειτουργήσει ως αποτρεπτικός παράγοντας της απάτης. Ο ίδιος τονίζει την χρησιμότητα των κατάλληλων διαδικασιών Εσωτερικού Ελέγχου καθώς και του αποτελεσματικού εξωτερικού ελέγχου στον τομέα της πρόληψης της απάτης.

Οι Tiscini και DiDonato¹¹⁵ αναφερόμενοι στους μηχανισμούς πρόληψης της λογιστικής απάτης επισημαίνουν τα κύρια στοιχεία των μηχανισμών αυτών, τα οποία είναι:

- α) Εταιρική Διακυβέρνηση σε επαγρύπνηση,
- β) κώδικας επιχειρησιακής συμπεριφοράς,
- γ) επαρκής και αποτελεσματική δομή και λειτουργία Εσωτερικού Ελέγχου και
- δ) αποτελεσματικός εξωτερικός έλεγχος.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στους εσωτερικούς και εξωτερικούς ελέγχους, οι οποίοι συνδέονται στενά με τα συστήματα εταιρικής διακυβέρνησης και θα πρέπει να έχουν πρωταρχικό ρόλο και στον εντοπισμό κάθε είδους λογιστικής απάτης. Σύμφωνα με τον McMillan¹¹⁶, το 18% των περιπτώσεων απάτης αποκαλύπτεται μέσω του Εσωτερικού Ελέγχου των επιχειρήσεων, γεγονός που αποδεικνύει την αποτελεσματικότητα ενός καλού συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου στην αποκάλυψη της λογιστικής απάτης. Οι Pickett S. & J.¹¹⁷, τονίζουν την εξασφάλιση ενός ηθικού εργασιακού περιβάλλοντος ως βασικό μέτρο για την καταπολέμηση της εταιρικής απάτης. Σύμφωνα με τον Rezaee¹¹⁸, οι στρατηγικές πρόληψης και ανίχνευσης της λογιστικής απάτης, προκειμένου να είναι αποτελεσματικές, πρέπει να περιλαμβάνουν τα εξής:

- Εκτίμηση της ευπάθειας της επιχείρησης απέναντι σε απάτες (fraud vulnerability)

¹¹⁵Tiscini, Riccardo and Di Donato, Francesca, (2006), "The Relation between Accounting Frauds and Corporate Governance Systems: An Analysis of Recent Scandals", Working Paper Series, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://ssrn.com/abstract=1086624>

¹¹⁶McMillan, Edward J., (2006), "Policies and Procedures to Prevent Fraud and Embezzlement: Guidance, Internal Controls and Investigation", John Wiley & Sons. Inc., USA

¹¹⁷Pickett, Spenser K.H. and Pickett, Jennifer, (2002), "Financial Crime Investigation and Control", John Wiley & Sons, Inc

¹¹⁸Rezaee Z., 2005. Causes, consequences and deterrence of financial statement fraud. Critical perspectives of accounting. Vol16, p.p. 277-298.

- Εξέταση (ύποπτης) ικανότητας επικράτησης σε συνθήκες έντονου ανταγωνισμού (Gamesmanship)
- Αποτελεσματική Εταιρική Διακυβέρνηση
- «Ενεργές» επιτροπές ελέγχου
- Προγράμματα πρόληψης της απάτης
- Αποτελεσματικός εξωτερικός έλεγχος
- Ανεξαρτησία ορκωτού ελεγκτή - λογιστή
- Αποτελεσματικότητα Εσωτερικού Ελέγχου

Οι Bierstaker¹¹⁹ πραγματοποίησαν μία έρευνα ανάμεσα σε (86) ογδόντα έξι λογιστές, εσωτερικούς ελεγκτές και πιστοποιημένους εξεταστές της απάτης, προκειμένου να αξιολογήσουν τον βαθμό στον οποίο χρησιμοποιούνται μέθοδοι ανίχνευσης και πρόληψης της απάτης και να καταλήξουν σε συμπεράσματα σχετικά με την αποτελεσματικότητα των μεθόδων αυτών σύμφωνα με την άποψη των ερωτηθέντων. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι αντιπυρικές ζώνες (firewalls), η προστασία από τους ιούς, η προστασία των κωδικών πρόσβασης, η επισκόπηση και βελτίωση των συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου αποτελούν τους συνηθέστερους τρόπους αντιμετώπισης της απάτης. Αξίζει επίσης να σημειωθεί, ότι πολλές μέθοδοι εντοπισμού και πρόληψης παρά την αποτελεσματικότητά τους δεν χρησιμοποιούνται συχνά από τις επιχειρήσεις πιθανότατα λόγω του υψηλού κόστους και της έλλειψης πόρων από τις εταιρείες.

3.6 Κλασσικές προσεγγίσεις απέναντι στην πρόληψη και τον έλεγχο της απάτης

Παρακάτω θα παραθέσουμε προσεγγίσεις που συναντάμε στη διεθνή βιβλιογραφία και συνδράμουν ουσιαστικά στην εφαρμογή ενός αποτελεσματικού συστήματος πρόληψης και ελέγχου της απάτης στο εσωτερικό ενός οργανισμού.

3.6.1 Ως άμεση οδηγία

Με πιο απλά λόγια δηλώνει σαν εντολή στους υπαλλήλους να μην «κλέψουν γιατί θα απολυθούν». Υιοθετείται από τις εταιρίες που δεν ενεργούν προληπτικά εναντίον της απάτης αλλά αντίθετα ενεργούν μετά την διάγνωση και την εύρεση απάτης. Συνήθως δεν διώκει δικαστικά τους υπεύθυνους απλά προχωρά στη απόλυσή τους.

¹¹⁹Bierstaker, J. L., Brody, R. G., and Pacini, C. (2006). Accountants' perceptions regarding fraud detection and prevention methods. *Managerial Auditing Journal*, 21(5), 520-535.

3.6.2 Ανατροφοδότηση στοιχείων

Στα κρίσιμα σημεία της λειτουργίας θέτονται συστηματική λογιστικοί έλεγχοι οι οποίοι έχουν ως αυτοσκοπό να επιβεβαιώνουν αν πράγματι οι συναλλαγές που πραγματοποιούνται συνοδεύονται με όλα τα απαραίτητα παραστατικά και αν ανταποκρίνονται σε πραγματικά κεφάλαια, είτε υλικά είτε όχι.

3.6.3 Διάγνωση απάτης

Η καλύτερη μέθοδος για την πρόληψη της απάτης κατά πολλούς συνδέεται με το φόβο της διάγνωσης, πιο συγκεκριμένα ο φόβος να συλληφθεί κάποιος, για την απάτη που σκέφτεται να διαπράξει, είναι αρκετός για να τον αποθαρρύνει. Επομένως οι οργανισμοί θα πρέπει να υιοθετούν αποτελεσματικές πολιτικές διάγνωσης απάτης τόσο για να είναι σε θέση να ανακαλύψουν την απάτη και τους υπαίτιους αλλά και για να αποθαρρύνουν τους δυνητικούς «απατεώνες». Φυσικά όταν πρόκειται για εξωτερικό έλεγχο πάλι η λογική είναι κοινή. Οι υπό εξέταση εταιρίες όταν θεωρούν ότι είναι πολύ πιθανό να συλληφθούν για παράτυπες πράξεις και να υποστούν τις συνέπειες, που θα είναι πολύ πιο ζημιογόνες από τα κέρδη που απολαμβάνουν, απορρίπτουν την ιδέα της απάτης.

3.6.4 Επιτήρηση

Πολλοί οργανισμοί χρησιμοποιούν τη βοήθεια της τεχνολογίας για την καλύτερη και την αποδοτικότερη επιτήρηση των τομέων που έχουν θεωρηθεί μετά την αξιολόγηση «υψηλού» κινδύνου. Τομείς που διαπραγματεύονται για παράδειγμα ρευστά διαθέσιμα ταμεία παρατηρούνται και ελέγχονται με κάμερες επιτήρησης. Η χρήση των καμερών βιντεοσκόπησης έχουν δεχθεί μεγάλη κριτική όμως έχουν αποδείξει πως συντελούν σε μεγάλο βαθμό στη διάγνωση περιπτώσεων απάτης που συνήθως έχουν ως θύμα τον οργανισμό από τους υπαλλήλους της. Ένα αποδοτικό σύστημα επιτήρησης συνιστά ένα αποτρεπτικό παράγοντα ενώ αντίθετα ένα μη αποδοτικό ως κίνητρο.

3.6.5 Παρατήρηση

Με τη βοήθεια φυσικά και των νέων τεχνολογιών παρακολούθησης πολλές φορές η διοίκηση παρακολουθεί την εργασιακή αλλά και τη γενικότερη συμπεριφορά των υπαλλήλων. Έχει αποδειχθεί πως οι υπάλληλοι που έχουν διαπράξει κάποια απάτη έχουν μεγάλες αποκλίσεις στην συμπεριφορά τους γεγονός που συνήθως χρησιμοποιείται ως ένδειξη (**REDFLAG**) για ενδεχόμενη απάτη.

Επιπλέον, η παρατήρηση των εργαζόμενων στο αν δαπανούν πολύ περισσότερα από την αμοιβή τους (π.χ. παρατήρηση για ακριβά αυτοκίνητα, πολυτελή τρόπο ζωής κλπ.). Όλοι οι εργαζόμενοι να λαμβάνουν , δέκα τουλάχιστον συνεχόμενες ημέρες διακοπών , ώστε να γίνεται ευκολότερος ο εντοπισμός κάποιας απάτης που μπορεί να βρίσκεται σε εξέλιξη.

3.6.6 Ανώνυμες Πηγές

Η μέθοδος αυτή έχει να κάνει με τη αφοσίωση που επιδεικνύουν οι υπάλληλοι απέναντι στον οργανισμό. Δηλαδή σχετίζεται με το κατά πόσο έτοιμοι είναι οι υπάλληλοι να καταδώσουν, ανώνυμα πάντα, κάποιο συνάδερφο τους που παρανομεί εις βάρος του οργανισμού. Τα αποτελέσματα είναι πάντα ανάλογα με τη φιλοσοφία που διακατέχει ο οργανισμός και την πολιτική που ακολουθεί. Δηλαδή αν η εταιρία φέρεται σωστά απέναντι στους υπαλλήλους της επιβραβεύοντας τους χρηματικά αλλά και συναισθηματικά, τότε οι ανώνυμες πληροφορίες είναι μέθοδος που συνιστάται και βοηθά τόσο στη διάγνωση τόσο όμως και στην πρόληψη της απάτης. Όπως είναι ευνόητο η προσέγγιση αυτή πρέπει να εξετάζει τις καταγγελίες και να τις τεκμηριώνει, αν πραγματικά έχουν βάση.

3.6.7 Γραμμή κατά της Απάτης

Γραμμή κατά της απάτης είναι ένας από τους μηχανισμούς υποβολής εκθέσεων της απάτης που θα πρέπει να εφαρμοστούν προκειμένου να λάβουν συμβουλές τόσο από εσωτερικές όσο και από εξωτερικές πηγές¹²⁰. Αυτός ο μηχανισμός υποβολής εκθέσεων θα πρέπει να επιτρέψει την ανωνυμία και το απόρρητο του πληροφοριοδότη. Οι εργαζόμενοι θα πρέπει να ενθαρρύνονται να αναφέρουν οποιαδήποτε ύποπτη δραστηριότητα χωρίς το φόβο των αντιποίνων που συνοδεύει έναν πληροφοριοδότη¹²¹. Αυτή η τεχνική μπορεί να λειτουργήσει ως εργαλείο αποτροπής, αλλά και ως ένα αποτελεσματικό εργαλείο ανίχνευσης,¹²².

¹²⁰Center for Audit Quality [CAQ.] (2010, October). Detering and Detecting Financial Reporting Fraud: A Platform for Action, Washington, D.C

¹²¹Bierstaker, J. L., Brody, R. G., and Pacini, C. (2006). Accountants' perceptions regarding fraud detection and prevention methods. *Managerial Auditing Journal*, 21(5),520-535.

¹²²Bierstaker , 2006

3.6.8 Μη προγραμματισμένοι - ξαφνικοί έλεγχοι

Ο Εσωτερικός Έλεγχος που πραγματοποιείται ως καθιερωμένη διαδικασία σε καθορισμένα χρονικά διαστήματα έχει αμφισβητηθεί σε διεθνές επίπεδο. Η αιτία είναι πως τα άτομα που πράττουν τις απάτες στη σύγχρονη εποχή είναι σε θέση να συγκαλύπτουν τα «ίχνη» τους πριν γίνει ο έλεγχος καθώς γνωρίζουν πότε θα πραγματοποιηθεί. Η λύση είναι η καθιέρωση των απρογραμμάτιστων ελέγχων, από εξωτερικούς ελεγκτές κατά προτίμηση, με σκοπό την διάγνωση οποιονδήποτε παρατυπιών λαμβάνουν πράξη συγχρόνων όμως με το καταλογισμό ευθυνών. Είναι φυσικό πως η ύπαρξη αυτών των ελέγχων βοηθά στη διάγνωση απάτης καθώς οι υπεύθυνοι δεν έχουν προλάβει να κάνουν τις απαραίτητες προσαρμοσείς για την «εξαφάνιση» των στοιχείων που τους καταδεικνύουν. Συμπερασματικά με τα παραπάνω καταλήγουμε πως οι ξαφνικοί έλεγχοι βοηθούν αποτελεσματικά στη πρόληψη καθώς λειτουργούν ως αντικίνητρο για τους δυνητικούς «θύτες» αλλά και στη διάγνωση¹²³.

3.6.9 Αγωγές και χρησιμοποίηση των δικαστικών μέσων

Η πρακτική που ακολουθούν οι περισσότερες εταιρίες όταν ανακαλύπτουν κάποια απάτη, είναι συνήθως η απλή απόλυση όλων των αποδεδειγμένα υπευθύνων. Ακολουθούν αυτή τη τακτική γιατί δεν θέλουν να δώσουν συνέχεια και μεγάλη διάσταση στο θέμα αφού θεωρούν πως η δημοσιότητα απάτης στα εσωτερικά του οργανισμού θα έχει αρνητικές συνέπειες για τη φήμη του. Η παραπάνω πρακτική βοηθά στη διατήρηση της καλής φήμης του οργανισμού αλλά δεν βοηθά καθόλου στη διάγνωση και πολύ περισσότερο στη πρόληψη της απάτης. Όταν οι υπεύθυνοι δεν οδηγούνται απέναντι από τις νομικές τους συνέπειες έχουν φυσικά μεγαλύτερο κίνητρο να οδηγηθούν στην απάτη αφού υπάρχει πιθανότητα να κερδίσουν πολλά χρήματα και ως συνέπεια μόνο την απόλυση τους.

Συνεπώς οι οργανισμοί πρέπει να χρησιμοποιούν όλα τα ένδικα μέσα τους για τη απαγγελία κατηγοριών στους υπεύθυνους. Όσο πιο μεγάλες είναι οι ποινές που θα καταλογιστούν τόσο πιο μεγάλος θα είναι ο «φόβος» που θα δημιουργείτε στους «υποψήφιους» για απάτη. Σε εταιρίες που κινήθηκαν δικαστικά απέναντι σε υπαλλήλους του παρατηρήθηκε μεγάλη μείωση του αριθμού των περιπτώσεων απάτης.

¹²³Albrecht, W. S., and Albrecht, C .C. (2002). Root out financial deception: Detect and eliminate fraud or suffer the consequences, *Journal of Accountancy*, April 2002, 30-34.

Είναι χαρακτηριστικό το παράδειγμα μίας πολυεθνικής τράπεζας στην οποία ο αντιπρόεδρος του Δ. Σ. αποδείχθηκε πως είχε υπεξαιρέσει 5 εκατομμύρια δολάρια και ως συνέπεια είχε μόνο την απόλυση του. Στη συγκεκριμένη τράπεζα παρατηρήθηκε αύξηση των περιπτώσεων απάτης και φυσικά των οικονομικών ζημιών που είχαν ως συνέπεια. Άρα καταλήγουμε πως η πρακτική που ακολούθησε η τράπεζα ήταν λανθασμένη καθώς η χρηματοοικονομική συνέπεια της εξακολούθησης των περιστατικών απάτης ήταν πολύ μεγαλύτερη από τις συνέπειες που θα είχε από την επίδραση της δημοσιότητας του θέματος στην φήμη της εταιρίας.

3.6.10 Ενίσχυση της Ηθικής και των Πολιτικών για την απάτη

Μία εταιρία αν θέλει να έχει θετικά αποτελέσματα απέναντι στην απάτη, εμπνέοντας το κατάλληλο κλίμα που θα αποθαρρύνει όποιον προτίθεται να τη διαπράξει, θα πρέπει να καθιερώσει και να γνωστοποιήσει σε όλα τα επίπεδα μια πολιτική απέναντι στην απάτη και αυτούς που τη διαπράττουν. Η πολιτική αυτή θα πρέπει να είναι αποτέλεσμα συστηματικών διεργασιών και να μην αμφισβητείται από κανέναν. Επίσης θα πρέπει να τηρείται στο έπακρο για να θεμελιώνεται η ισχύ της. Μια ισχυρή πολιτική απέναντι στην απάτη έχει αποδειχτεί ότι λειτουργεί καταλυτικά προς όφελος της αποθάρρυνσης των υπαλλήλων να οδηγηθούν στην απάτη¹²⁴.

3.6.11 Κατάρτιση Ηθικής

Ηθική εκπαίδευση είναι σε ζήτηση σήμερα ως αποτέλεσμα των διαφόρων ειδών απάτης που αντιμετωπίζουν οι τράπεζες και άλλοι οργανισμοί. Η ηθική σαν πρόγραμμα κατάρτισης χρησιμεύει ως προληπτικό μέσο κατά της απάτης σε πολλές από τις μορφές της. Επιπλέον, η ηθική εκπαίδευση μπορεί να αποτελέσει ιδανικό εργαλείο για να μειώσει την επιρροή των πολιτισμικών παραγόντων στο να πάρει κάποιος μια ηθική απόφαση¹²⁵. Οι πολιτιστικοί παράγοντες μπορεί να επηρεάσουν τη δράση του δράστη, δεδομένου ότι η αντίληψη του σωστού ή λάθους, η δικαιοσύνη, η ηθική και η πίστη μπορεί να διαφέρει από χώρα σε χώρα. Αυτό είναι πραγματικά σημαντικό για πολυεθνικούς οργανισμούς ή διεθνείς τράπεζες που εξυπηρετούνται από διάφορες εθνικότητες¹²⁶ (CAQ, 2010).

¹²⁴Κραμβία-Καπαρδή και Τσολάκης, 2011

¹²⁵Bierstaker, Brody και Pacini, 2006

¹²⁶Center for Audit Quality [CAQ.] (2010, October). Detering and Detecting Financial Reporting Fraud: A Platform for Action, Washington, D.C

3.6.12 Κώδικας Δεοντολογίας

Την ύπαρξη ενός κώδικα επιχειρησιακής συμπεριφοράς αλλά και στην διασφάλιση συμμόρφωσης στον κώδικα αυτό αναφέρεται ο Καζαντζής (2006), ως πολιτική αποθάρρυνσης της απάτης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Ένας κώδικας επιχειρησιακής συμπεριφοράς θα πρέπει να παρέχει γενικές αλλά πλήρεις οδηγίες προκειμένου να υπάρχει οριοθέτηση της ευθύνης κάθε ατόμου και πιστή τήρησή στα όσα αναγράφει ο κώδικας.

3.6.13 Πληροφορικά Συστήματα και επικοινωνία

Τα πληροφοριακά συστήματα διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στα συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου, δεδομένου ότι παρέχουν εκθέσεις, συμπεριλαμβανομένων των λειτουργικών, χρηματοοικονομικών και ζητημάτων συμμόρφωσης, που καθιστούν δυνατή τη λειτουργία και τον έλεγχο της επιχείρησης. Υπό μία ευρύτερη έννοια, η αποτελεσματική επικοινωνία πρέπει να εξασφαλίζει τη ροή πληροφοριών προς όλες τις κατευθύνσεις εντός του οργανισμού. Για παράδειγμα οι τυποποιημένες διαδικασίες, υφίσταται προκειμένου οι άνθρωποι να έχουν τη δυνατότητα να αναφέρουν μια πιθανολογούμενη απάτη¹²⁷.

3.6.14 Πολιτικές και διαδικασίες

Είναι πιστεύουμε ο βασικότερος παράγοντας στην πρόληψη και την αποφυγή της απάτης σε έναν οργανισμό. Η καθιέρωση συγκεκριμένης πολιτικής εναντίον της απάτης είναι η θεμελιώδης αρχή για τη δημιουργία και την εφαρμογή ενός αποδοτικού συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου. Καθορίζει ποιες κινήσεις και ποιες πράξεις σύμφωνα με την πολιτική της εταιρίες είναι ανήθικες. Ποιες θα πρέπει να είναι οι κυρώσεις αυτών που προβαίνουν σε τέτοιες πράξεις όχι μόνο ως εσωτερικές διεργασίες αλλά και με τη βοήθεια των ένδικων μέσων.

Το πόσο σημαντικό είναι η καθιέρωση μιας πολιτικής ενάντια στην απάτη επισημαίνεται από τον ορισμό της ως προϋπόθεση- υποχρέωση από το «SOX» να δημοσιεύουν τη συγκεκριμένη πολιτική στο ευρύτερο κοινό όλες οι εισηγμένες εταιρίες. Για να μπορέσει να ορίσει επιτυχημένη πολιτική για την απάτη μία εταιρία θα πρέπει:

- Να σχεδιάσει ένα συστηματικό πρόγραμμα ενάντια της απάτης.
- Να αποσαφηνίσει και να ορίσει τις περιπτώσεις απάτης.

¹²⁷Κραμβία-Καπαρδή και Τσολάκης, 2011

- Να οργανώσει και να επικοινωνήσει τις διεργασίες που ακολουθούν όταν προκύψει κάποιο περιστατικό.
- Να κάνει συγκεκριμένες τις ενέργειες που ακολουθούν για την σύνδεση των γεγονότων και των στοιχείων, ώστε να καταλήξει στην εύρεση των υπευθύνων.
- Να σχεδιάσει ένα συστηματικό και αποδοτικό σύστημα ελέγχου για τη εύρεση όλων των μορφών απάτης που μπορούν να προκύψουν.
- Να ορίσει τις συνέπειες για κάθε περίπτωση απάτης.
- Να καθορίσει τις διαδικασίες που θα χρησιμοποιεί για την εύρεση των αποδεικτικών στοιχείων, την ανάλυση τους αλλά και πως αυτά θα τα συνδέει ώστε να έχουμε το επιθυμητό αποτέλεσμα.
- Να δημοσιεύσει και να μεταδώσει την πολιτική που θα καθορίσει.
- Να εφαρμόσει αποτελεσματικά τους ελέγχους που έχει σχεδιάσει για την απάτη χωρίς όμως να επηρεάσει την γενικότερη λειτουργία του οργανισμού ή τουλάχιστον στον ελάχιστο βαθμό.
- Να καθιερώσει μεθόδους που θα εξετάζουν την αποδοτικότητα των παραπάνω ελέγχων.
- Να εκπαιδεύσει σωστά και σε μικρό χρονικό διάστημα το προσωπικό που εμπλέκεται στους νέους εσωτερικούς ελέγχους.
- Τέλος να σχεδιάσει και να επικοινωνήσει τα μέτρα που θα παρθούν για την πρόληψη και την αποφυγή των περιπτώσεων απάτης.

Η πολιτική σαν έγγραφο ωστόσο δεν μπορεί να επιφέρει από μόνη της αποτέλεσμα. Θα πρέπει να η ίδια η διοίκηση να προβάλει και να λειτουργεί ως πρότυπο στους υπόλοιπους εργαζόμενους. Δηλαδή θα πρέπει να προβάλουν τις αξίες, το όραμα και την αποστολή που διέπει τον οργανισμό. Επίσης η επικοινωνία και η δημοσίευση δεν έχουν το επιθυμητό αποτέλεσμα αν δεν υπάρχει από τη διοίκηση συνεχής αξιολόγηση της πολιτικής, των ελέγχων που ανακύπτουν από αυτή, αλλά και τέλος το βαθμό που αυτή εφαρμόζεται από το υπόλοιπο ανθρώπινο δυναμικό της εταιρίας.

Η πολιτική τέλος έχει πολύ σημαντικό ρόλο στην πρόληψη της απάτης διότι εκτός από τα άτομα που δρουν και εργάζονται στο εσωτερικό της εταιρίας επηρεάζει σημαντικά και τους εξωτερικούς παράγοντες (προμηθευτές, μεταπωλητές, πελάτες), που συνδέονται με τη φυσική λειτουργία της.

3.6.15 Έλεγχος και συμπεριφορά των ανώτερων - ανώτατων στελεχών

Έχουμε αναφέρει και παραπάνω πως για να είναι μία πολιτική επιτυχημένη είναι σημαντική η συμπεριφορά των στελεχών μίας εταιρίας. Η διοίκηση είναι αυτή που θα πρέπει να λειτουργεί ως πρότυπο στον υπόλοιπο οργανισμό. Θα πρέπει να ηγείται στην εφαρμογή των πολιτικών και των ενεργειών ενάντια στην απάτη. Είναι απαραίτητο πως τα στελέχη θα πρέπει να αντιπροσωπεύουν την ηθική και τη κουλτούρα. Για το παραπάνω λόγο θα πρέπει να γίνεται σημαντική αναφορά και καθοδήγηση στη συμπεριφορά όλων αυτών που βρίσκονται στις υψηλές θέσεις της ιεραρχίας.

Επίσης η θέση των στελεχών είναι και η πιο κρίσιμη στην εμφάνιση απάτης. Είναι αυτοί που λόγω θέσης και γνώσης μπορούν εύκολα να παρακάμψουν τους εσωτερικούς ελέγχους με αποτέλεσμα να μην γίνονται εύκολα αντιληπτοί από τα υπόλοιπα όργανα. Συνεπώς είναι απαραίτητο να γίνεται συστηματικός έλεγχος και στα ανώτερα κλιμάκια του οργανογράμματος ώστε να αποφεύγονται και να προβλέπονται απάτες που είναι δυσδιάκριτες από τους εσωτερικούς ελέγχους αλλά και συνήθως η πιο ζημιογόνες για μια εταιρία. Κάθε άλλο από τυχαίο είναι πως η περιπτώσεις που έχουν απασχολήσει τελευταία την επιχειρηματική πραγματικότητα (ENRON, World Com, Tyco) είχαν ως υπεύθυνους τη διοίκηση. Επομένως καθοριστικής σημασίας για την προώθηση μιας υγιούς και κοινώς αποδεκτής εταιρικής κουλτούρας είναι η δέσμευση και η στάση της ανώτατης διοίκησης¹²⁸. Σχετική έκφραση γράφτηκε το 1987 από την επιτροπή Treadway¹²⁹ «Το παράδειγμα από την κορυφή» (‘Tone at the top’, Treadway Comission, 1987).

3.6.16 Τρόπος διοίκησης

Η παροχή θετικής ανατροφοδότησης και αναγνώρισης της προσπάθειας των εργαζομένων βοηθά στη μείωση της πιθανότητας διάπραξης εσωτερικής απάτης και κλοπής μέσω της αναπέρωσης του ηθικού. Υπάλληλοι με θετικά συναισθήματα ηθικής με τον οργανισμό και τα αφεντικά τους είναι λιγότερο πιθανό να διαπράξουν απάτη σε βάρος του οργανισμού. Επομένως η διοίκηση ,μπορεί να συνδράμει στην αποτροπή της απάτης ή στην ενθάρρυνσή της.

¹²⁸Κραμβία-Καπαρδή και Τσολάκης, 2011

¹²⁹Treadway Commission (1987). The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission(COSO).http://en.wikipedia.org/wiki/committee_of_sponsoring_organizations_of_the_Treadway_Commission

3.6.17 Ορθή Εταιρική Διακυβέρνηση

Έρευνες έχουν δείξει πως οι περισσότερες περιπτώσεις που απασχόλησαν την επικαιρότητα για τις επιζήμιες επιπτώσεις που είχαν από απάτες, είχαν ως κοινό παρονομαστή την ελλιπή Εταιρική Διακυβέρνηση. Συγκεκριμένα μία μεγάλη έρευνα που έγινε από την «**COSO- Landmark Study, 1998**»¹³⁰ που αφορούσε τις 200 από τις 300 εταιρίες που εξέτασε η «SEC» κατά τη διάρκεια των ετών 1987-1997 παρατηρήθηκε πως είχαν χαρακτηριστικά που οδηγούσαν στο συμπέρασμα πως η Εταιρική Διακυβέρνηση ήταν ελλιπής. Τα κυριότερα χαρακτηριστικά που σημειώθηκαν ήταν τα εξής:

- Τα μέλη του Δ. Σ. δεν ήταν ανεξάρτητα από εξωγενή συμφέροντα
- Το Δ.Σ. αποτελείτο από μέλη τα οποία επηρεάζονταν σημαντικά από στελέχη τις εταιρίας.
- Μικρός αριθμός από τα μέλη του Δ. Σ. είχαν στη κατοχή σημαντικό αριθμό μετοχών και έτσι επηρέαζαν καθοριστικά τις αποφάσεις.
- Το Δ.Σ. το αποτελούσαν άτομα με πολύ μικρή εμπειρία.
- Δεν υπήρχε συνεργασία του Δ. Σ. και των επιτροπών που ήταν υπεύθυνοι για τον εσωτερικό έλεγχο.
- Πολλά από τα μέλη είχαν άγνοια της χρηματοοικονομικής κατάστασης των εταιριών είτε επειδή δεν έδειχναν ενδιαφέρον είτε επειδή κάποιοι ηθελημένα απέκρυπταν την πραγματικότητα.
- Υπήρχε απουσία ελεγκτικού συμβουλίου.
- Τα μέλη της ελεγκτικής επιτροπής δεν συνεδρίαζαν σχεδόν ποτέ.
- Τα ίδια τα μέλη του Δ. Σ. ήταν συνεργοί στην απάτη που λάμβανε χώρα.

Είναι χαρακτηριστικό επίσης πως στην παραπάνω έρευνα αποδείχτηκε πως στο 72% είχε συμμετοχή ο γενικός διευθυντής (CEO) και στο 43% ο διευθυντής του οικονομικού τομέα (CFO). Στις περισσότερες των περιπτώσεων μάλιστα ο CEO κατείχε και τη θέση του προέδρου του Δ. Σ. οπότε είναι απλό να αντιληφθούμε πόσο εύκολο ήταν να επηρεάσει και τις αποφάσεις του.

Στο νόμο «**Sarbanes Oxley Act 2002- SOX**» γίνεται εκτεταμένη αναφορά για το νευραλγικό ρόλο που έχει η Εταιρική Διακυβέρνηση στην καταπολέμηση της απάτης. Συγκεκριμένα δίνονται οδηγίες στο πως πρέπει να λειτουργούν οι εισηγμένες εταιρίες, οι οποίες είναι οι εξής:

¹³⁰COSO , Landmark Study on Fraud in financial Report, 1998.

- Το Δ.Σ. σε συνεργασία με την επιτροπή του Εσωτερικού Ελέγχου είναι υπεύθυνα για την εφαρμογή των ανώνυμων καταγγελιών, ενός συστήματος διαχείρισης παραπόνων και τέλος ενός συστήματος που θα επισημαίνει και θα φέρνει στην επιφάνεια τις «ενδείξεις- REDFLAGS» που ανακύπτουν.
- Το Δ.Σ. σε συνεργασία με την επιτροπή του Εσωτερικού Ελέγχου πρέπει να αναθέτουν σε εξωτερική και ανεξάρτητη ελεγκτική εταιρία να πραγματοποιεί συστηματικούς ελέγχους, που θα δίνουν ιδιαίτερη σημασία στη χρηματοοικονομική κατάσταση. Επίσης είναι υπεύθυνοι να ορίζουν και να συμφωνούν στην απολαβή που θα έχει η προαναφερθείσα εταιρία.
- Επισημαίνει την ουσιαστική και συνεχή συνεργασία που θα πρέπει να υπάρχει μεταξύ του Δ. Σ. , της επιτροπής Εσωτερικού Ελέγχου και των εξωτερικών ελεγκτών.

Ένα σύστημα εταιρικής διακυβέρνησης προσαρμοσμένο στον οργανισμό μειώνει σε μεγάλο βαθμό το κίνητρο διάπραξης απάτης. Ένα τέτοιο σύστημα εταιρικής διακυβέρνησης θα μπορούσε να δημιουργήσει μια τέτοια κουλτούρα σε έναν οργανισμό ,που θα δρα προληπτικά όσο αφορά τη μη διάπραξη απάτης. Η κουλτούρα συνίσταται στην κοινή ιστορία , τις κοινές αξίες , τα πιστεύω, τους στόχους και τον κοινό τρόπο λειτουργίας των οργανισμών¹³¹ .

3.6.18 Εσωτερικός Έλεγχος , εργαλείο για την πρόληψη της απάτης

Ο Εσωτερικός Έλεγχος έχει να διαδραματίσει ένα ρόλο στην πρόληψη και την ανίχνευση της απάτης και μπορεί να λειτουργήσει ως η δεύτερη γραμμή άμυνας κατά τη διάπραξη απάτης. Ένας Εσωτερικός Έλεγχος που είναι αποδοτικός και αποτελεσματικός στην ανίχνευση απάτης , μπορεί να λειτουργήσει ως αποτρεπτικός παράγοντας για τη μη διάπραξη απάτης¹³².Ιδανικά ένας οργανισμός επιβάλλεται να ζητά από το τμήμα Εσωτερικού Ελέγχου να¹³³:

- Παρέχει εγγυήσεις σχετικά με την αποτελεσματικότητα των πολιτικών και διαδικασιών για την πρόληψη, τον εντοπισμό και τη διερεύνηση της απάτης,
- Είναι σε διαρκή ετοιμότητα για τον κίνδυνο διάπραξης απάτης,
- Διευκολύνει και να καθοδηγεί τη διεύθυνση στο σχεδιασμό και την εφαρμογή της διαδικασίας για τη διαχείριση των κινδύνων διάπραξης απάτης,

¹³¹Κραμβία-Καπαρδή και Τσολάκης, 2011

¹³²Κραμβία-Καπαρδή και Τσολάκης, 2011

¹³³Κραμβία-Καπαρδή και Τσολάκης, 2011

- Προωθεί τους κανόνες δεοντολογίας του διοικητικού συμβουλίου,
- Διερευνά τα αίτια των περιστατικών απάτης

Το τμήμα Εσωτερικού Ελέγχου επιβάλλεται να ενεργεί χωρίς αναστολές όσο αφορά το εύρος της εργασίας και των εισηγήσεών του και να χαίρει της στήριξης της διεύθυνσης του οργανισμού . Το τμήμα Εσωτερικού Ελέγχου μπορεί να διαδραματίσει ουσιώδη ρόλο όσο αφορά την πρόληψη διάπραξης απάτης , και επιβάλλεται ένας οργανισμός να επαναξιολογεί το ρόλο του , όσον αφορά την καταστολή του κινδύνου διάπραξης απάτης.

3.6.19 Τμήμα ανθρώπινου δυναμικού και πρόληψη απάτης

Το τμήμα ανθρώπινου δυναμικού ενός οργανισμού ,σε γενικές γραμμές είναι υπεύθυνο να εξασφαλίζει ότι τα προγράμματα αποζημίωσης και οι πολιτικές / διαδικασίες που αφορούν στο ανθρώπινο δυναμικό :

- Ανταμείβουν επαρκώς τους εργαζόμενους για τις προσπάθειές τους,
- Υποστηρίζουν με θετικό τρόπο το ηθικό του οργανισμού και
- Δημιουργούν ένα περιβάλλον όπου οι εργαζόμενοι εργάζονται για την επιτυχία του Εσωτερικού Ελέγχου.

Επιπλέον το τμήμα Ανθρώπινου Δυναμικού θα πρέπει να κάνει έλεγχο αναφοράς για τους εργαζόμενους , δηλαδή να ζητήσει τη συγκατάθεση μελλοντικού εργαζόμενου να κάνει έναν διεξοδικό έλεγχο του ιστορικού του. Αυτό περιλαμβάνει δραστηριότητες των αναφορών ελέγχου, απασχολήσεις στο παρελθόν και τις τυχόν ποινικές καταδίκες. Ο Bierstaker¹³⁴ έδειξε ότι η διαδικασία αυτή βοήθησε να βρεθούν όσοι έχουν διαπράξει ένα μεγάλο αριθμό δόλιων ενεργειών. Θα πρέπει να ζητηθεί η γνωμοδότηση νομικού συμβούλου σχετικά με το ποιες πληροφορίες μπορούν να ζητηθούν ή όχι καθώς και για το ποιες είναι οι κατάλληλες διαδικασίες που συνίστανται για να ακολουθήσουν έλεγχοι για όλους τους υπαλλήλους , σε μια προκαθορισμένη χρονική βάση¹³⁵.

Οι εταιρίες προληπτικά πριν από κάθε πρόσληψη ενός υπαλλήλου θα πρέπει να κάνουν ενδελεχή έλεγχο για τον αν έχει προηγούμενο ιστορικό που τον συνδέουν με απάτη, επίσης πολλές φορές χρησιμοποιούν κάποια ψυχογραφικά τεστ τα οποία

¹³⁴Bierstaker 2006

¹³⁵Biegelman M.T. και Bartow,J.T.(2006). Executive Roadmap to fraud prevention and internal control: Creating a culture of compliance .New Jersey: John Wiley & Sons,Inc.

εξετάζουν την προσωπικότητα του υπαλλήλου και το πόσο ειλικρινής είναι. Εκτός από τις παραπάνω ενέργειες οι εταιρίες για να μειώσουν προληπτικά την πιθανότητα να προκύψει απάτη προσπαθούν, μέσα στη γενικότερη φιλοσοφία του Εσωτερικού Ελέγχου να καταμερίζουν τις ευθύνες αλλά και τις αρμοδιότητες στο μέγιστο βαθμό ώστε να είναι σαφώς πιο δύσκολο να παρακαμφθεί κάποιος έλεγχος χωρίς τη συνεργία των ανώτατων στελεχών ή την συνεργασία ομάδα υπαλλήλων.

Το τμήμα Ανθρώπινου Δυναμικού επίσης θα πρέπει να οργανώνει σεμινάρια ευαισθητοποίησης που αφορούν τον κίνδυνο διάπραξης απάτης. Ένα εργατικό δυναμικό που έχει επίγνωση γύρω από τα θέματα απάτης θα μπορούσε να καταστεί αποτελεσματικότερο όπλο ενός οργανισμού όσον αφορά την παρεμπόδιση δημιουργίας ευκαιριών που επιτρέπουν τη διάπραξη απάτης. Η αποτελεσματικότητα αυτών των σεμιναρίων στηρίζεται στον υποχρεωτικό χαρακτήρα της παρακολούθησης και στην περιοδική επανάληψή τους¹³⁶.

3.6.20 Εφικτοί στόχοι απόδοσης

Οι οργανισμοί τείνουν να βασίζονται στην αποζημίωση των βασικών στελεχών αποκλειστικά στην απόδοση του οργανισμού και σε σχέση με ποσοτικά μέτρα: κέρδος, όγκος πωλήσεων, κόστος. Η επιβράβευση των επιδόσεων που βασίζεται μόνο σε ποσοτικά μέτρα και σε βραχυπρόθεσμη βάση μπορεί να δημιουργήσει κίνητρο για τους υπαλλήλους προς διάπραξη απάτης¹³⁷. Ακόμη ένα σύνηθες φαινόμενο είναι οι στόχοι που θέτονται από τη διοίκηση να είναι υπερβολικοί και αδύνατο να επιτευχθούν. Ίσως ο σκοπός της υπερβολικής στοχοποίησης να ήταν η προσπάθεια να δώσουν τα υπόλοιπα στελέχη το 100% των δυνατοτήτων τους. Έχει αποδειχθεί όμως πως οι συνέπειες αυτής της πρακτικής είναι μάλλον αντίθετες. Τα στελέχη δέχονται μεγάλη ψυχολογική πίεση για να βρουν τον τρόπο να επιτύχουν αυτούς τους στόχους. Η συνέπεια αυτής της πίεσης τις περισσότερες φορές είναι να οδηγεί τα στελέχη να παραποιούν τα αποτελέσματά τους, φυσικά προς τα πάνω, συνέπεια που όπως έχουμε σχολιάσει οδηγεί σε ζημιωγόνες καταστάσεις.

Παραπάνω είχαμε σχολιάσει το τρίγωνο της απάτης. Αυτό αποτελούταν από την πίεση- ανεπίτευκτοι στόχοι, την ευκαιρία- τα στελέχη λόγω της θέσης τους και των γνώσεων τους μπορούν να παρακάμψουν τους ελέγχους και τέλος την ηθική. Με πιο

¹³⁶Κραμβία-Καπαρδή και Τσολάκης, 2011

¹³⁷Κραμβία-Καπαρδή και Τσολάκης, 2011

απλά λόγια το μόνο στοιχείο του τριγώνου που απομένει είναι η ηθική του στελέχους που όμως κάτω από τόσο ψυχολογική πίεση δοκιμάζεται έντονα.

Επομένως θα πρέπει οι οικονομικοί στόχοι επίδοσης που θέτονται, να είναι εφικτοί με συνέπεια να έχουν ένα ακόμα λιγότερο κίνητρο τα στελέχη να οδηγηθούν στη απάτη. Πριν ολοκληρώσουμε το θέμα των προσεγγίσεων είναι σημαντικό να αναφέρουμε πως, για να έχουν αποτέλεσμα και να συμβάλλουν στην κερδοφορία του οργανισμού θα πρέπει η διοίκηση να είναι ακέραιη. Είναι φυσικό πως όταν συμμετέχουν άτομα της διοίκησης τα οποία είναι σε θέση να γνωρίζουν πώς να παρακάμψουν τους ελέγχους, τότε κανένα από τα παραπάνω μέτρα δεν θα έχει αποτέλεσμα. Επίσης αξίζει να σχολιάσουμε πως παρόλο την εφαρμογή όλων των παραπάνω μέτρων σύμφωνα με τις έρευνες των «ACFE» το 1996, 2002, αλλά και την δημοσίευση του «RTTN» το 2004 η απώλεια που παρουσιάζεται από την απάτη στις εταιρίες αγγίζει το 6% των καθαρών εσόδων τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 Περιπτώσεις Τραπεζικής απάτης

4.1.1 Περίπτωση Τράπεζας Κρήτης (Σκάνδαλο Κοσκωτά)

Ο Γιώργος Κοσκωτάς το 1979 αναλαμβάνει διευθυντική θέση στην Τράπεζα Κρήτης. Πέντε χρόνια αργότερα, στα τέλη του 1984 όταν η Τράπεζα Κρήτης διατίθεται προς πώληση έναντι του ποσού των 9 εκατομμυρίων δολαρίων, ο Κοσκωτάς με αξιοπερίεργο τρόπο κατορθώνει να την αγοράσει. Εκείνη την περίοδο ουδείς ασχολήθηκε με την προέλευση των χρημάτων. Σταδιακά ο Κοσκωτάς αυξάνει τη δύναμη του και μέχρι τα 34 του φθάνει να έχει στην κατοχή του εκτός της Τράπεζας Κρήτης την εκδοτική εταιρία Γραμμή Α.Ε.(η οποία περιλάμβανε 5 περιοδικά,3 εφημερίδες και 1 ραδιοφωνικό σταθμό) και τη λαοφιλέστερη ομάδα της χώρας, τον Ολυμπιακό.

Οι μεγάλοι εκδοτικοί οίκοι της εποχής βλέποντας την ραγδαία άνοδο του νέου μεγαλοεκδότη και φοβούμενες τον ανταγωνισμό, αρχίζουν να αναζητούν την πηγή του πλουτισμού του Κοσκωτά. Τα άρθρα που μέχρι τότε αναρωτιόντουσαν για το «ποιος είναι τελικά αυτός ο Κοσκωτάς» απέκτησαν τότε πηχυαίους τίτλους. Έτσι, το 1988 μετά από έλεγχο στην Τράπεζα Κρήτης ξεσπά ίσως το μεγαλύτερο οικονομικό σκάνδαλο στην Ελλάδα που αφορούσε υπεξαίρεση 32 δισεκατομμυρίων δραχμών.

Ο Κοσκωτάς συνελήφθη στις 23 Νοεμβρίου του 1988 στη Μασαχουσέτη και φυλακίστηκε στις Η.Π.Α. έως την έκδοση του στην Ελλάδα το 1991. Η δίκη που πέρασε στην ιστορία ως «Μεγάλη Δίκη», «Μητέρα των Δικών» ή «Δίκη του Αιώνα» άρχισε στις 16 Μαρτίου 1991 και κράτησε δέκα μήνες ενώ οι 142 συνεδριάσεις μεταδόθηκαν απ' ευθείας από την κρατική και την ιδιωτική τηλεόραση.¹³⁸

4.1.2 Περίπτωση PROTON Bank (Σκάνδαλο Λαυρεντιάδη)

Η PROTON Τράπεζα Α.Ε. (διακριτικός τίτλος *PROTON Bank*) ιδρύθηκε το 2001 και ξεκίνησε επίσημα τη λειτουργία της το 2002 ως επενδυτική Τράπεζα. Τον Δεκέμβριο του 2009 ο επιχειρηματίας Λαυρέντης Λαυρεντιάδης απέκτησε το 31,3% των μετοχών της τράπεζας. Από εκείνη την περίοδο μέχρι και τον Μάρτιο του 2011 υπήρξε αύξηση 70,7% στα επιχειρηματικά δάνεια που χορήγησε η τράπεζα, αύξηση που

¹³⁸http://to-paliatidiko.blogspot.gr/2012/04/blog-post_1425.html

αντιστοιχούσε σε 806,979 εκατομμύρια ευρώ, σύμφωνα με μηνυτήρια αναφορά που κατατέθηκε το 2012.

Το Νοέμβριο του 2011, η τράπεζα ζήτησε κεφαλαιακή ενίσχυση από την Ελληνική Κυβέρνηση και εντάχθηκε στο Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ). Η απόφαση του Υπουργείου Οικονομικών πάρθηκε έπειτα από απαίτηση της Τράπεζας της Ελλάδος. Ουσιαστικά πρόκειται για την πρώτη κρατικοποίηση που προέκυψε κατά την διάρκεια της κρίσης χρέους της Ελλάδας που ξεκίνησε το 2010. Με την κεφαλαιοποίηση από το ΤΧΣ η τράπεζα χωρίστηκε σε δύο επιχειρηματικές οντότητες, την παλαιά PROTON η οποία κράτησε τις απαιτήσεις παλαιών μετοχών και τμήμα του ισολογισμού και τη νέα PROTON, στην οποία μεταφέρθηκαν οι καταθέσεις ιδιωτών, επιχειρήσεων, τραπεζών και Δημοσίου, το δίκτυο καταστημάτων και οι δραστηριότητες της παλαιάς PROTON η οποία τέθηκε σε εκκαθάριση. Στις 23 Ιανουαρίου 2012 η παλαιά PROTON Bank κατέθεσε μήνυση κατά του επιχειρηματία Λαυρέντη Λαυρεντιάδη, άλλων έξι μελών του Διοικητικού Συμβουλίου από την περίοδο 2010-2011 και άλλων έξι ατόμων που εμπλέκονται σε εταιρείες που ζημίωσαν την τράπεζα με δάνεια ύψους 321 εκατομμυρίων ευρώ από σύνολο 700 εκατομμυρίων ευρώ που βρίσκονται υπό διερεύνηση από τις δικαστικές αρχές.

Αποκάλυψη της PROTON Bank αποτέλεσε το πόρισμα των ελεγκτών της Τράπεζας της Ελλάδος. Δεν είναι μόνο η υπεξαίρεση από τον κ. Λαυρέντη Λαυρεντιάδη των 52 εκατ. ευρώ, υπόθεση για την οποία έχει επιληφθεί ο Εισαγγελέας, αλλά ποσό σχεδόν δεκαπλάσιο που μέσα από ένα σύμπλεγμα τραπεζικών και επιχειρηματικών συναλλαγών και χρηματοδοτήσεων βγήκε από τα ταμεία της τράπεζας και μεταφέρθηκε στην Alaris. Όπως αναφέρουν κύκλοι της αγοράς, «το σκάνδαλο Κοσκωτά ωχριά μπροστά σ' αυτό της PROTON Bank».

Το πόρισμα των ελεγκτών της διεύθυνσης Εποπτείας Πιστωτικού Συστήματος της Τράπεζας της Ελλάδος που παρουσιάζει «Το Βήμα» αποκαλύπτει χρηματοδοτήσεις μεταξύ μετόχων, στελεχών και συνεργατών με χαλαρά, προνομιακά κριτήρια, ελλιπείς διαδικασίες και χαμηλές εξασφαλίσεις. Οι χρηματοδοτήσεις εμφανίζονται σαν να αφορούν προσωπικές συναλλαγές μεταξύ φίλων, χωρίς καμία αίσθηση τραπεζικής λειτουργίας, με βασικούς κανόνες και πρακτικές του χρηματοπιστωτικού συστήματος να καταπατούνται. Ένας κύκλος επιχειρηματιών με κοινά επενδυτικά συμφέροντα γύρω από τις εταιρείες του κ. Λαυρεντιάδη αντιμετωπίζουν την τράπεζα ως προσωπικό ταμείο

περιφρονώντας τους καταθέτες που είχαν εμπιστευθεί τα χρήματά τους. Αναμφίβολα το θέμα εγείρει ζητήματα για τη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος και προκαλεί ερωτήματα προς τις αρμόδιες αρχές που άφησαν το πράγμα να πάρει τέτοιες διαστάσεις. Εκτός από δάνειο 50,6 εκατ. ευρώ που έχει χορηγήσει η PROTON Bank στην Alaris, για το οποίο η Τράπεζα της Ελλάδος εκτιμά πιθανή ζημιά 20,1 εκατ. ευρώ, η τράπεζα χρηματοδότησε την εξαγορά θυγατρικών εταιρειών της Alaris από πρώην στελέχη της ύστερα από απόφαση της διοίκησης να επικεντρώσει τις δραστηριότητές της στον κλάδο του φαρμάκου και να απεμπλακεί από τις υπόλοιπες. Το σχέδιο πήρε την «έγκριση» της Deutsche Bank, η οποία είχε προσληφθεί από τον κ. Λαυρεντιάδη ως σύμβουλος για να υποδείξει τη μέθοδο της διάσπασης του ομίλου. «Η εισήγηση της Deutsche Bank προς τη διοίκηση της εταιρείας ήταν να προχωρήσει σε αποσχίσεις θυγατρικών και να επικεντρωθεί στα γεννόσημα φάρμακα, καθώς οι μεταρρυθμίσεις στην Υγεία αναμένεται να αυξήσουν τη διείδυση των γεννοσήμων στην αγορά» αναφέρεται στο πόρισμα της Τράπεζας της Ελλάδος.

Στο πόρισμα επισημαίνεται ότι από τα δάνεια που εκταμιεύθηκαν από την PROTON Bank προς αποσχίσεις θυγατρικών συνολικού ύψους 524 εκατ. ευρώ ποσό τουλάχιστον 490 εκατ. ευρώ μεταφέρθηκε στην Alaris. Δηλαδή, ο κ. Λαυρεντιάδης έσπασε την Alaris σε κομμάτια και τα πούλησε σε φίλους και συνεργάτες του, οι οποίοι για την αγορά τους πήραν δάνεια από την PROTON Bank. Με τον τρόπο αυτόν τα λεφτά των καταθετών μεταφέρθηκαν στις τσέπες του κ. Λαυρεντιάδη.

Οι χρηματοδοτήσεις των εξαγορών έγιναν με διαδικασίες - εξπρές και σε συγκεκριμένη περίοδο, μεταξύ 7 και 9 Ιουνίου 2010. Το χρονικό διάστημα όμως δεν ήταν αρκετό για να ολοκληρωθεί τυπικά η όλη διαδικασία, με αποτέλεσμα να καταγράφονται πολλές παρατυπίες. Μάλιστα σε αρκετές περιπτώσεις η εξ αγοράζουσα εταιρεία συστήθηκε λίγες ημέρες πριν, ακόμη και την ίδια ημέρα με την κατάθεση του αιτήματος προς την PROTON Bank για τη χρηματοδότηση της εξαγοράς.¹³⁹¹⁴⁰

4.1.3 Περίπτωση DEUTSCHE Bank

Η Deutsche Bank, το μεδούλι στη ραχοκοκαλιά της γερμανικής οικονομίας, κατηγορείται για εξοργιστικά σκάνδαλα και υφίσταται πρωτοφανή εξευτελισμό. Κορυφαία στελέχη του οίκου, μεταξύ των οποίων και ο συνδιευθύνων σύμβουλος,

¹³⁹http://el.wikipedia.org/wiki/Proton_Bank

¹⁴⁰<http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=434321>

περιλαμβάνονται στους υπόπτους. Αποδεικνύεται ότι τραπεζικά σκάνδαλα ολκής συμβαίνουν και σε χώρες αναμφίβολα περισσότερο προηγμένες και οργανωμένες από την Ελλάδα, με θεσμική θωράκιση και πείρα, που ήταν έως πρότινος εγγύηση ευταξίας. Τα στελέχη της Deutsche Bank κατηγορούνται για σειρά αδικήματα, μεταξύ των οποίων φοροδιαφυγή, ξέπλυμα χρήματος, παρακώλυση δικαιοσύνης - σε τέτοιο βαθμό που το κορυφαίο περιοδικό Spiegel διερωτάται μήπως τα νήματα της D.B. τα κινεί κάποια εγκληματική συμμορία. Και η D.B. δεν είναι ούτε η μόνη, ούτε η πιο ηχηρή περίπτωση μεταξύ των μυριάδων σκανδάλων που έπληξαν τους μεγάλους πολυεθνικούς τραπεζικούς κολοσσούς το 2012.

Οι ίδιες οι μεγάλες τράπεζες πληρώνουν αδρά το τίμημα. Εκτός από τα βαριά πρόστιμα, οι Αρχές προσπαθούν να τους επιβάλουν αυστηρότερες απαιτήσεις για τα στάνταρ κεφαλαιακής επάρκειας και ρευστότητας με τις ρυθμίσεις της Βασιλείας III, να κόψουν τα μπόνους των τραπεζιτών (η Ε.Ε. ζητά αυστηρό συντελεστή 2:1 σε σχέση με τον μισθό) και, πάνω απ' όλα, να διαχωρίσουν τις παραδοσιακές τραπεζικές από τις επενδυτικές τους δραστηριότητες, έτσι ώστε να μην είναι δυνατόν μια τράπεζα που παρέχει, για παράδειγμα, υπηρεσίες συμβούλων συγχώνευσης δύο επιχειρήσεων να μπορεί και να παίζει με δικά της κεφάλαια πάνω στις μετοχές τους. Για να ανταπεξέλθουν στις νέες ρυθμίσεις, οι τράπεζες απολύουν τους εργαζόμενους κατά χιλιάδες (παρόλο που τα μεγέθη είναι δύσκολο να συγκεντρωθούν, ο αριθμός των απολύσεων τραπεζικών υπαλλήλων στις ΗΠΑ και στην Ευρώπη, από το 2008 όπου ξέσπασε η διεθνής κρίση, ξεπερνά το εκατομμύριο), πωλούν μονάδες, κλείνουν υποκαταστήματα και κόβουν τα δάνεια. Έτσι, επιτείνουν την πιστωτική αποστράγγιση για τους καταναλωτές και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, βαθαίνοντας την ύφεση και προκαλώντας παράλυση στο φιλελεύθερο οικονομικό μοντέλο της σύγχρονης Δύσης, που στηρίζεται πάνω απ' όλα στους χρηματοπιστωτικούς οίκους.

Το χειρότερο σκάνδαλο της χρονιάς 2012 ήταν αδιαφιλονίκητα το σκάνδαλο Libor. Τα μεγαλύτερα ονόματα της δυτικής τραπεζικής βιομηχανίας (Bank of Scotland, HSBC, JPMorgan, Deutsche Bank, Barclays, UBS, Citigroup) συνωμότησαν για να χειραγωγήσουν το διατραπεζικό αυτό επιτόκιο. Έδιναν ψευδείς πληροφορίες στη βρετανική τραπεζική αρχή, η οποία συγκεντρώνει τα δεδομένα για τα διατραπεζικά επιτόκια ώστε να διαμορφώνει το βασικό επιτόκιο αναφοράς του πλανήτη. Καθώς λοιπόν το Libor είναι το κύριο επιτόκιο αναφοράς στο διεθνές διατραπεζικό σύστημα, ουσιαστικά καθορίζει κάθε κίνηση, κάθε επιτοκίου, σε κάθε γωνιά του πλανήτη. Ενδεικτικά, οι στεγαστικές υπηρεσίες FannieMae και FreddieMac των ΗΠΑ

υπολογίζουν ότι έχασαν μέχρι 3 δισ. δολάρια εξαιτίας της χειραγώγησης του βασικού αυτού επιτοκίου.

Το πιο δυνατό σημείο του σκανδάλου Libor ήταν ο συμβιβασμός που έκανε η ελβετική τράπεζα UBS με διεθνείς εποπτικές αρχές, πληρώνοντας το ιλιγγιώδες πρόστιμο του 1,5 δισ. δολαρίων. Η Barclays, η πρώτη που παραδέχτηκε τη συμμετοχή στο σκάνδαλο και βοήθησε στις έρευνες των αρχών, επιβαρύνεται μόνο με 450 εκατ. δολ. Το πρόστιμο για την RBS ξεπέρασε τα 500 εκατ. ευρώ.¹⁴¹

4.1.4 Τραπεζικό σκάνδαλο με στημένες ισοτιμίες

Έξι τράπεζες από τις μεγαλύτερες σε Ευρώπη και ΗΠΑ θα πρέπει να καταβάλουν σχεδόν 6 δισεκατομμύρια δολάρια σε πρόστιμα για το ρόλο τους στο σκάνδαλο καθορισμού των ισοτιμιών στην αγορά συναλλάγματος (FOREX). "Η ποινή που θα πληρώσουν όλες αυτές οι τράπεζες είναι η πέμπουσα, λαμβάνοντας υπόψη τη μακρόχρονη και σκανδαλώδους χαρακτήρα αντιανταγωνιστική συμπεριφορά τους", δήλωσε η Γενική Εισαγγελέας των ΗΠΑ.

Η Citigroup Inc, η JPMorgan Chase & Co, η Barclays Plc, η UBS AG και η Royal Bank of Scotland Plc κατηγορήθηκαν από τις αρχές των ΗΠΑ και του Ηνωμένου Βασιλείου για ασύστολη εξαπάτηση των πελατών προκειμένου να ενισχύσουν τα κέρδη τους χρησιμοποιώντας μόνο με πρόσκληση chat rooms και κωδικοποιημένη γλώσσα για να συντονίσουν τις συναλλαγές τους.

Όλες οι τράπεζες εκτός UBS ομολόγησαν την ενοχή τους για συνωμοσία με σκοπό τη χειραγώγηση της τιμής του δολαρίου και του ευρώ που ανταλλάσσονται στην αγορά spot FX. Η UBS ομολόγησε την ενοχή της σε μια διαφορετική κατηγορία. Στην Bank of America Corp επιβλήθηκε πρόστιμο, αλλά η τράπεζα απέφυγε την παραδοχή ενοχής για τη δράση των δικών της χρηματιστών στα chatrooms. Το σκάνδαλο αυτό έρχεται να συμπληρώσει μια σειρά μεγάλα σκάνδαλα συνωμοσίας για χειραγώγηση του διατραπεζικού επιτοκίου του Λονδίνου, των παραγώγων και CDS, του χρυσού, κοκ. Οι 10 μεγαλύτερες τράπεζες σε ΗΠΑ και Ευρώπη αποδεικνύεται ότι έχουν στήσει καρτέλ για να χειραγωγήσουν όλες τις βασικές λειτουργίες της χρηματοπιστωτικής αγοράς παγκόσμια. Η τελευταία εξέλιξη είναι ακόμη πιο εντυπωσιακή. Η αγορά συναλλάγματος FX σημειώνει τζίρους σε ημερήσια βάση άνω των 5 τρισεκατομμυρίων δολαρίων. Ενώ πάνω από το 60% των συναλλαγών αφορά στις ανταλλαγές δολαρίου και ευρώ. Το καρτέλ φρόντιζε να φτιάχνει πλαστές ισοτιμίες ανάλογα με τα κερδοσκοπικά

¹⁴¹<http://www.euro2day.gr/specials/topics/135/articles/747389/Article.aspx>

του ενδιαφέροντα κάθε φορά. Συνολικά, οι αρχές των ΗΠΑ και της Βρετανίας έχουν επιβάλει πρόστιμα σε 7 τράπεζες πάνω από 10 δισεκατομμύρια δολάρια για την αποτυχία τους να σταματήσουν τους χρηματιστές τους από το να προσπαθούν να χειραγωγήσουν τις συναλλαγματικές ισοτιμίες, οι οποίες χρησιμοποιούνται καθημερινά από εκατομμύρια ανθρώπους. Από επενδυτικούς οίκους τρισεκατομμυρίων δολαρίων έως τους τουρίστες που αγοράζουν ξένα νομίσματα για τις διακοπές τους.

Το καινοφανές στοιχείο είναι το γεγονός ότι το Υπουργείο Δικαιοσύνης των ΗΠΑ ανάγκασε την κύρια τραπεζική μονάδα Citicorp της Citigroup, όπως και τις μητρικές JPMorgan, Barclays και η Royal Bank of Scotland να δηλώσουν ένοχες στις ΗΠΑ για κακουρηγειατικές πράξεις. Είναι η πρώτη φορά μετά από πολλές δεκαετίες που η μητρική, ή η κύρια τραπεζική μονάδα ενός μεγάλου χρηματοπιστωτικού ιδρύματος παραδέχθηκαν την ενοχή τους σε ποινικές κατηγορίες. Μέχρι πρόσφατα, οι αρχές των ΗΠΑ επεδίωκαν σπάνια ποινικές καταδίκες εναντίον των μητρικών των παγκόσμιων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Αντίθετα αρκούσαν σε διευθετήσεις με μικρότερες θυγατρικές του εξωτερικού. Αυτό έκανε πιο εύκολο για την κυβέρνηση και τις τράπεζες των περιορισμό των επιπτώσεων στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και τους πελάτες των τραπεζών. Έτσι οι παγκόσμιοι τραπεζικοί οίκοι διατηρούσαν την έξωθεν καλή τους μαρτυρία. Όμως αυτή την φορά, το σκάνδαλο ξεπέρασε κάθε προηγούμενο. Κι έτσι ανάγκασε τις αρχές των ΗΠΑ να ασκήσουν ποινική δίωξη εναντίον των μητρικών για συνωμοσία και κακουρηγήματα. Στα οποία οι τράπεζες δήλωσαν ένοχες. Η παραδοχή αυτή θα έπρεπε αυτομάτως να θέσει εκτός χρηματοπιστωτικής αγοράς τα ιδρύματα αυτά και να ανασταλούν όλες οι χρηματιστικές συναλλαγές τους. Καθώς και να μπουν επίσημοι εκκαθαριστές προκειμένου να γίνουν φύλλο φτερό τα ενεργητικά του τραπεζικού ιδρύματος. Αντί γι' αυτό η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς των ΗΠΑ χορήγησε απαλλαγή για την JP Morgan και τις άλλες τράπεζες που ομολόγησαν την ενοχή του, επιτρέποντάς τους να συνεχίσουν τις συνήθεις συναλλαγές με τους τίτλους τους.

20/5/15

Η UBS θα δηλώσει ένοχη για απάτη στην υπόθεση Libor, μεταδίδει το Bloomberg. Οι κατηγορίες, που διερευνώνται από τις αμερικανικές αρχές, αφορούν τη χειραγώγηση των επιτοκίων στο διατραπεζικό δανεισμό και τα νέα πρόστιμα θα ανέρχονται στα \$203 εκατ., καθώς η ελβετική τράπεζα παραβίασε μία συμφωνία, βάσει της οποίας θα απέφευγε τη δίωξη. Η UBS απολάμβανε αμνηστία υπό όρους, ως ανταμοιβή για τη συνεργασία της σε μία χωριστή έρευνα στις ΗΠΑ για χειραγώγηση συναλλαγματικών τιμών, αποφεύγοντας περισσότερα πρόστιμα. Ωστόσο, θα πρέπει τελικά να πληρώσει \$342 εκατ. στην κεντρική

τράπεζα των ΗΠΑ και να λάβει μέτρα για επανόρθωση των βλαβών που προκλήθηκαν από τις παραβάσεις της στην αγορά συναλλάγματος. Οι έρευνες στο θέμα των αγορών συναλλάγματος οδήγησαν το υπουργείο δικαιοσύνης των ΗΠΑ να ακυρώσει μια συμφωνία μη-δίωξης με την UBS η οποία ανήκε στα πλαίσια συμβιβασμού για τη χειραγώγηση του Libor. Η συμφωνία αυτή είχε συναφθεί υπό τον όρο ότι η τράπεζα δε θα διέπραττε άλλα εγκλήματα στις ΗΠΑ για τα επόμενα δύο χρόνια. Όμως η έρευνα για την αγορά συναλλάγματος προέκυψε λιγότερο από ένα χρόνο μετά. Είναι η πρώτη φορά που το υπουργείο δικαιοσύνης ανακάλεσε μια τέτοια συμφωνία με τον τραπεζικό κλάδο, κάτι που δείχνει την αποφασιστικότητά του για σκληρά μέτρα έναντι επαναλαμβανόμενων παραβάσεων. Η UBS δήλωσε ότι θα δηλώσει ένοχη σε μία από τις κατηγορίες για ηλεκτρονικό έγκλημα και να αποδεχτεί μία τριετή επιτήρηση στα πλαίσια συμβιβασμού για το σκάνδαλο Libor.

«Είναι απογοητευτικό ότι έπρεπε να δηλώσουν ένοχοι σε μια κατηγορία για το Libor», σχολίασε ο Christopher Wheeler, αναλυτής της Atlantic Equities LLP στο Λονδίνο. «Δυστυχώς η ζημιά στη φήμη τους έχει ήδη γίνει».¹⁴²¹⁴³¹⁴⁴

¹⁴²<http://dimitriskazakis.blogspot.gr/2015/05/6-forex.html>

¹⁴³<http://finance.yahoo.com/news/ubs-says-settle-fx-probe-pay-545-million-053323621--sector.html>

¹⁴⁴<http://www.euro2day.gr/news/world/article/1335151/h-ubs-dhlonei-enohh-gia-to-skandalo-libor.html>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πρωτοπόρα έρευνα του Αμερικανού Austin Porterfield¹⁴⁵ χρησιμοποίησε το ερωτηματολόγιο στην προσπάθεια του να αποκαλύψει εγκλήματα ανηλίκων. Πολλοί ερευνητές ακολούθησαν παρόμοιες μεθόδους έρευνας της αφανούς εγκληματικότητας¹⁴⁶. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να διεξαχθούν αρχικά στις Η.Π.Α. και αργότερα στην Ευρώπη πάρα πολλές έρευνες και σύντομα επινοήθηκαν και νέες τεχνικές για την μελέτη του αντικειμένου (αντί γραπτού ερωτηματολογίου χρησιμοποιήθηκε μέθοδος προφορικής εξέτασης με ερωταποκρίσεις).

Παρ' όλες τις προσπάθειες που κατέβαλαν αρκετοί ερευνητές σε πολλές χώρες για να μπορέσουν να ερευνήσουν την αφανή εγκληματικότητα, είχαν να αντιμετωπίσουν δυσκολίες ως προς την έρευνα με την χρήση ερωτηματολογίου. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχουν δύο σημαντικά προβλήματα¹⁴⁷:

A) Για να μπορεί να υποστηριχθεί ότι η έρευνα της αφανούς εγκληματικότητας είναι κάπως ακριβής αναφορικά με την έκταση της, θα έπρεπε να περιληφθούν στο ερωτηματολόγιο *ερωτήσεις που να αναφέρονται σε όλα τα εγκλήματα που περιγράφονται στον ποινικό κώδικα και στους ειδικούς νόμους*. Κάτι τέτοιο όμως θα ήταν αδύνατο, λόγω της έκτασης που θα είχε το ερωτηματολόγιο.

B) Το δεύτερο σημαντικό πρόβλημα αναφέρεται στην αξιοπιστία των απαντήσεων που δίνουν οι ερωτώμενοι. Βέβαια, η ανωνυμία που επιδιώκεται να εξασφαλιστεί είναι ένα θετικό στοιχείο για το σκοπό αυτό. Πλην όμως, πολλοί ψυχολογικοί παράγοντες εξακολουθούν να επιδρούν στο υποκείμενο. Έτσι, π.χ. όταν η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου είναι υποχρεωτική, η ειλικρίνεια των απαντήσεων είναι σε μεγάλο βαθμό αμφισβητήσιμη (γεγονός που φαίνεται από το μεγάλο ποσοστό διαρροής, όταν η συμπλήρωση είναι προαιρετική). Επίσης, όσες εγγυήσεις και αν παρέχονται ότι θα εξασφαλιστεί η ανωνυμία και το απόρρητο των στοιχείων τους, υπάρχει πάντα ο φόβος στους ερωτώμενους για το ενδεχόμενο παραβίασης τους.

¹⁴⁵ Λαμπροπούλου Έφη (1994). *Κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 175

¹⁴⁶ Η αφανής εγκληματικότητα περιλαμβάνει τα εγκλήματα τα οποία δεν αποκαλύπτονται ή δεν καταγγέλλονται ποτέ και συνεπώς δεν εμφανίζονται σε επίσημα αρχεία ή στατιστική ,επομένως είναι άγνωστα στο επίσημο σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης.

¹⁴⁷ Αλεξιάδης Στέργιος

Παρόλα τα παραπάνω προβλήματα, τα σημεία εκείνα στα οποία η συμβολή των ερευνών της αφανούς εγκληματικότητας υπήρξε αναμφισβήτητα θετική είναι τα εξής¹⁴⁸:

α) καθιερώθηκε ως μέθοδος εγκληματολογικής έρευνας η χρησιμοποίηση ερωτηματολογίων και η προσφυγή σε προσωπική εξέταση με ερωταποκρίσεις. Έτσι, ο εξεταζόμενος, καλυπτόμενος πίσω από την ανωνυμία, εξηγεί ο ίδιος τις αιτίες και τις αφορμές, τον τρόπο ενέργειας κτλ. ώστε ο ερευνητής έρχεται σε άμεση επαφή με μια καθαρά υποκειμενική πλευρά του εγκληματία και του εγκλήματος.

β) έγινε δυνατή η διερεύνηση των αιτιών, για τα οποία ορισμένα εγκλήματα δεν καταγγέλλονται στις αρμόδιες αρχές, είτε από το ίδιο το θύμα είτε από τρίτους που είχαν οποιαδήποτε ανάμιξη στα σχετικά με το έγκλημα γεγονότα.

γ) ανοίχτηκαν νέοι ορίζοντες στην εγκληματολογική θεωρία, ειδικότερα πάνω στο πρόβλημα της αιτιολογίας του εγκλήματος και της αξίας της εγκληματολογικής στατιστικής.

Από όλα τα παραπάνω, μπορούμε να διακρίνουμε πόσο δύσκολο είναι να καταγράψουμε και να μετρήσουμε το πραγματικό μέγεθος του κοινωνικού προβλήματος, της εγκληματικότητας και ειδικότερα της οικονομικής εγκληματικότητας, αφού τα αρχεία και τα στατιστικά στοιχεία που έχουμε στην διάθεση μας εξαρτώνται από τις παραπάνω κατηγορίες καταγραφής της.

Σύμφωνα με τον Kershaw¹⁴⁹ η μέτρηση της απάτης είναι δύσκολη, αφού είναι γνωστό ότι ένα σημαντικό μέρος των περιστατικών δεν καταγγέλλεται στην αστυνομία. Όπως αναφέρει ο Maguire¹⁵⁰, τα επίσημα στατιστικά στοιχεία από εγκλήματα που έχουν καταγραφεί από την αστυνομία επηρεάζονται από μια σειρά παραγόντων και κατά συνέπεια έχουν τους περιορισμούς τους ως δείκτες του όγκου και του τύπου των εγκλημάτων στην διάρκεια του χρόνου. Σύμφωνα με τον Nelken¹⁵¹, για να έχουμε ένα πιο ακριβές μέτρο του όγκου και των τύπων των εγκλημάτων χρειάζεται:

¹⁴⁸ Αλεξιάδης Στέργιος

¹⁴⁹ Kershaw, C., Nicholas, S. και Walker, A. (επιμ.) (2008). *Crime in England and Wales 2007/2008: The British Crime Survey and Police Recorded Crime*, London, Home Office, Home Office Statistical Bulletin

¹⁵⁰ Maguire, M., Morgan, R. and Reiner, R., (επιμ.). *The Oxford Handbook of Criminology* (4th edit), p.990-1023. Oxford University Press.

¹⁵¹ Nelken, D., (2007). *"White-collar and Corporate Crime"*. In Maguire, M., Morgan, R. και Reiner, R. (επιμ.) (2007). *The Oxford Handbook of Criminology* (4thed), p 733770. Oxford University Press

- Να εφαρμόσουμε τη συμμετοχική παρατήρηση σε οργανισμούς που είναι γνωστό ότι διαπράττουν εγκλήματα (π.χ. Nelken, 1983).
- Να χρησιμοποιήσουμε τα προφίλ γνωστών παραβατών, που περιέχουν περιγραφή του τρόπου με τον οποίο διέπραξαν συγκεκριμένα εγκλήματα (π.χ. Geis, 1968)¹⁵².
- Να παρατηρήσουμε και να πάρουμε συνεντεύξεις από μέλη υπηρεσιών οι οποίες παρακολουθούν και ερμηνεύουν τα εγκλήματα (π.χ. Carson, 1970, 1981)¹⁵³¹⁵⁴.
- Να αναλύσουμε στοιχεία που αφορούν καταδικασμένους παραβάτες και να εντοπίσουμε τους τύπους ανθρώπων που διαπράττουν εγκλήματα (π.χ. Weisburd and Waring, 2001)¹⁵⁵.
- Να πάρουμε συνεντεύξεις από επιχειρηματίες (Braithwaite, 1984)¹⁵⁶.

Μεθοδολογικά εργαλεία των ερευνών μέτρησης της εγκληματικότητας αποτελούν τα εξής¹⁵⁷:

α. Εγκληματολογικές Στατιστικές, οι οποίες με τη σειρά τους διακρίνονται σε τρεις βασικές κατηγορίες i) τις στατιστικές της αστυνομίας (ή στατιστικές των διαπραχθέντων αδικημάτων και των θεωρούμενων ως δραστών, ii) στις στατιστικές των ποινικών δικαστηρίων ή των καταδικαστικών αποφάσεων και iii) στις σωφρονιστικές στατιστικές (ή στατιστικές των κρατουμένων), με τα μειονεκτήματα που έχουν προηγουμένως αναφερθεί

β. Η μέτρηση της εγκληματικότητας με ερωτηματολόγια . Είναι δυνατόν να εφαρμοστεί προς δύο κατευθύνσεις :είτε με ερωτηματολόγια υποβαλλόμενα προς τους δράστες εγκλημάτων (self-reported crimes) είτε με ερωτηματολόγια υποβαλλόμενα προς τα θύματα του εγκλήματος (Victimization Surveys).

¹⁵²Geis, G. (1968) «The Heavy Electrical Equipment Anti- Trust Cases of 1961», in Geis, G. White -Collar Crime. New York: Atherton Press.

¹⁵³Carson, W.G. (1970). «White-collar crime and the enforcement of factory legislation». British Journal of Criminology

¹⁵⁴ Carson, W.G. (1981). The Other Side of Britain's Oil. Oxford: Martin Robertson

¹⁵⁵Weisburd, D., Chayet, E.F., Waring, E .J. (1990). «White collar crime and criminal careers: some preliminary findings». Crime and Delinquency, p. 342-355.

¹⁵⁶Braithwaite, J. (1984). Corporate Crime in the Pharmaceutical Industry. London: Routledge & Kegan Paul.

¹⁵⁷Αλεξιάδης Στέργιος, Εγκληματολογία, Έκδοση , Εκδόσεις Σακούλα Α.Ε. 2011

Η παρούσα διπλωματική, εξετάζει το φαινόμενο της «απάτης» στους οργανισμούς (τράπεζες) μέσα από τη διεξαγωγή έρευνας με ερωτηματολόγιο στις Ελληνικές Τράπεζες.

Γνωρίζοντας, ότι η απάτη είναι ένα φαινόμενο που καμία επιχείρηση ή οργανισμός ανεξάρτητου τύπου ή μεγέθους, μπορεί να αποφύγει, η παρούσα έρευνα που αναλύεται ακολούθως, επιδιώκει να προσδιορίσει τα είδη της απάτης που διαπράττονται από και κατά των Ελληνικών Τραπεζών, σε μια προσπάθεια να ενθαρρύνει την εφαρμογή των κατάλληλων εσωτερικών διαδικασιών και μέτρων, με σκοπό τον περιορισμό της απάτης των τραπεζών, συμβάλλοντας κατ' αυτόν τον τρόπο σε μια υγιέστερη οικονομία προς όφελος όλων.

5.1 Ερευνητικά ερωτήματα

Λαμβάνοντας υπόψη το εννοιολογικό /ερευνητικό πλαίσιο το οποίο πραγματεύεται η παρούσα έρευνα ,αναδύονται μια σειρά από ερευνητικά ερωτήματα. Τα κύρια ερευνητικά ερωτήματα που επιδιώκει να απαντήσει το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο είναι :

- Κατά πόσο τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που έχουν αναπτύξει και εφαρμόσει σωστά τους Κανόνες και τις Αρχές της εταιρικής διακυβέρνησης, του Εσωτερικού Ελέγχου, Κώδικες Ηθικής, Ηθική Εταιρική Κουλτούρα μέσω Κωδίκων Δεοντολογίας και Πληροφοριακά Συστήματα, έχουν λιγότερες πιθανότητες να αντιμετωπίσουν φαινόμενα απάτης.
- Ποια είναι τα πιο αποτελεσματικά μέτρα για την πρόληψη και καταπολέμηση διάπραξης απάτης. Αυτό είναι ένα πολύ σημαντικό ερώτημα ,που αφορά όλους τους οργανισμούς αφού μπορούν να υποστούν πολύ σοβαρές συνέπειες σε περιπτώσεις απάτης.
- Η τρέχουσα Οικονομική Κατάσταση της χώρας (Κρίση) έχει επηρεάσει τον κίνδυνο απάτης στις τράπεζες .Δεδομένης της Οικονομικής Κρίσης πιθανόν το κίνητρο για διάπραξη απάτης να έχει αυξηθεί στους οργανισμούς. Επομένως απαιτείται μεγάλη προσοχή από τις Διοικήσεις των Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων.
- Υπάρχουν περιπτώσεις απάτης που δε μπορούν να τεκμηριωθούν. Η πολυπλοκότητα της απάτης πιθανόν να δημιουργεί υπόνοιες για διάπραξη απάτης ,τις οποίες όμως να μη μπορεί να τεκμηριώσει. Σε ανάλογη έρευνα που πραγματοποίησε η Deloitte ,έδειξε ότι

το 75% των ασφαλιστικών εταιριών έχει ανιχνεύσει περιστατικά απάτης, τα οποία δε μπορεί να αποδείξει.

- Σε ποιες ενέργειες προέβη ο οργανισμός (τράπεζα) ,μετά την ανακάλυψη απάτης. Ακόμη ένα σημαντικό ερώτημα είναι οι ενέργειες που προέβη ο οργανισμός σε περιπτώσεις απάτης, αφού μπορεί να αποτελέσει ανασταλτικό παράγοντα για τη διάπραξη απάτης.
- Ποιες είναι οι πιο σημαντικές επιπτώσεις για τους οργανισμούς (τράπεζες), σε περίπτωση που δεχτούν κατηγορία για διάπραξη απάτης. Ένα ακόμη αυξημένης σημασίας ερώτημα αποτελούν οι επιπτώσεις στους οργανισμούς από την κατηγορία διάπραξης απάτης, αφού συνδέονται άμεσα με τη συνέχιση της δραστηριότητας του οργανισμού.
- Ποιοι είναι οι κυριότεροι παράγοντες διάπραξης απάτης σε έναν οργανισμό (τράπεζα). Ένα ερώτημα που βοηθά να κατανοηθούν και να καταπολεμηθούν οι παράγοντες που οδηγούν στην απάτη.

5.2 Μεθοδολογία έρευνας

Παρακάτω θα περιγράψουμε τη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για την εμπειρική έρευνα που έλαβε χώρα, προκειμένου να δοθούν απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν. Η διεθνής βιβλιογραφική επισκόπηση υποστηρίζει την έρευνα θυματοποίησης εξ' απάτης, ως την επικρατούσα ερευνητική μεθοδολογία με βασικό εργαλείο το ερωτηματολόγιο, για την μελέτη του φαινομένου της απάτης. Η συγκεκριμένη μεθοδολογία, χρησιμοποιείται σε όλες τις έρευνες μελέτης φαινομένων απάτης, από ιδιωτικές επιχειρήσεις όπως οι Big 4¹⁵⁸, η ACFE και από κρατικούς και παγκόσμιους οργανισμούς και ακαδημαϊκές ερευνητικές πρωτοβουλίες (μέσω ερωτηματολογίων ή συνεντεύξεων- τηλεφωνικών ή μη).

Οι έρευνες για την απάτη με τη χρήση του ερωτηματολογίου, παρά το γεγονός ότι παρέχουν πληρέστερη εικόνα για την διάπραξη περιστατικών απάτης από τις επίσημες στατιστικές της αστυνομίας, αφού περιορίζουν όπως αναφέρθηκε τον σκοτεινό αριθμό των εγκλημάτων, ωστόσο δέχονται έντονη κριτική για την αξιοπιστία τους διότι:

- α. οι συμμετέχοντες μπορεί να μην θέλουν να αναφέρουν περιστατικά απάτης, στα οποία μπορεί να έχουν εμπλακεί και οι ίδιοι,

¹⁵⁸ Deloitte, PWC, Ernst & Young, KPMG

- β. μπορεί να είναι απρόθυμοι να «καρφώσουν» τον συνάδελφό τους που έχει διαπράξει την απάτη,
- γ. κάποιοι από τους συμμετέχοντες να έχουν υπερεκτιμήσει μια κατάσταση ύποπτη ως απάτη, ορμώμενοι από τις προσωπικές τους αντιπάθειες που έχουν για κάποιον συνάδελφό τους,
- δ. το κόστος της απάτης δεν είναι μόνο οικονομικό, αλλά υπάρχουν και πολλές κοινωνικές απώλειες που σχετίζονται με τη την εταιρική φήμη και άλλα (για παράδειγμα μία απάτη που έλαβε χώρα σε μία τράπεζα, δεν θα ήταν επιθυμητό από τον συμμετέχοντα να αναφερθεί υπό το φόβο ότι οι πελάτες της Τράπεζας ενδέχεται να θεωρήσουν ότι η Τράπεζα έχει αδυναμίες στον εσωτερικό έλεγχο και να πιστέψουν ότι οι καταθέσεις τους είναι σε ρίσκο), και
- ε. εξαιτίας του χρηματοοικονομικού βάρους της κυβέρνησης να ερευνήσει, να προσάγει και να καταδικάσει τον απατεώνα, αποτελούν παράγοντες που συντελούν στον περιορισμό της έρευνας.

Η μεθοδολογία επηρεάζει το ρυθμό με τον οποίο θα απαντήσουν οι ερωτηθέντες, τον τύπο των ερωτήσεων και πώς θα ερωτηθούν. Για την επιλογή της βέλτιστης μεθόδου, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας τον κατάλληλο τρόπο επικοινωνίας με τους ενδεχόμενους ερωτώμενους, τις ικανότητες των υπαλλήλων/ ερευνητών, τη διαθεσιμότητα εσωτερικών πόρων και του χρόνου. Η λύση είναι να επιλεγεί μια μέθοδος που θα:

- προβλέπει δυνατή ανταπόκρισή της συγκεκριμένης ομάδας
- είναι η πιο εύκολη
- ταιριάζει στο χρονοδιάγραμμα
- ταιριάζει στον προϋπολογισμό

Οι βασικοί μέθοδοι για αποτελεσματική έρευνα είναι οι εξής:

- α) Πρόσωπο με πρόσωπο συνεντεύξεις
- β) Τηλεφωνικές συνεντεύξεις
- γ) Τηλεομοιοτυπική αποστολή ερωτηματολογίου (συμπληρωμένο προσωπικά)
- δ) Έρευνες μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (συμπληρωμένες από τον καθένα μόνο του)
- ε) Διαδικτυακές (ιστοσελίδα) συνεντεύξεις(συμπληρωμένες από τον καθένα μόνο του)

Στην παρούσα έρευνα θα χρησιμοποιήσουμε τη μέθοδο του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, παρακάτω παρατίθενται τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της συγκεκριμένης μεθόδου :

Πλεονεκτήματα

- Γρηγορότερη ολοκλήρωση της διαδικασίας ερωτηματολογίων.

- Περιορισμός κόστους συγκέντρωσης απαντήσεων.
- Επισυνάπτονται εικόνες και ήχοι (Βίντεο).
- Η χρήση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου για την αποστολή ερωτηματολογίων επιφέρει μεγαλύτερη ανταπόκριση από ότι ερωτηματολόγια που αποστέλλονται μέσω ταχυδρομείου.
- Διατηρεί την ανωνυμία και την εμπιστευτικότητα των πληροφοριών που εμπεριέχονται.
- Ευκολότερη παραμετροποίηση των πληροφοριών με σκοπό την εφαρμογή τους σε στατιστικά υποδείγματα.

Μειονεκτήματα

- Δεν αντικατοπτρίζει τους πληθυσμούς που δεν έχουν υψηλή χρήση διαδικτύου και κυρίως εξαιρεί τον πληθυσμό που δεν είναι τόσο εξοικειωμένος στη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή.
- Πρέπει να γίνονται απλές και κατανοητές ερωτήσεις, που απαντώνται εύκολα.
- Πρέπει να βρεθούν λίστες των ηλεκτρονικών διευθύνσεων.
- Οι άνθρωποι μπορούν εύκολα να διακόψουν το ερωτηματολόγιο στη μέση και να μη το συνεχίσουν, κάτι που δεν θα έκαναν σε προσωπική συνέντευξη.

5.3 Πληθυσμός Ενδιαφέροντος

Το παρόν ερωτηματολόγιο έχει σαν πληθυσμό υπαλλήλους του Τραπεζικού χώρου και πιο συγκεκριμένα , Υπαλλήλους Διευθύνσεων Εσωτερικού Ελέγχου, Κανονιστικής Συμμόρφωσης, Διαρκούς Ελέγχου, Διεύθυνση κατά της Απάτης, Οικονομικούς Διευθυντές ή Διευθύνων συμβούλους και Εξωτερικούς Ελεγκτές.

5.4 Είδος Δειγματοληψίας

Για την επιλογή του δείγματος χρησιμοποιήθηκε δειγματοληψία ευκολίας, με την έννοια ότι το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο στάλθηκε στο Ελληνικό Ινστιτούτο κατά της Απάτης, στο Ελληνικό Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών και σε Διευθύνσεις Τραπεζών προκειμένου να αποσταλεί στα μέλη τους, γνωρίζοντας ότι τα πρόσωπα αυτά εξαιτίας των επαγγελματικών τους αρμοδιοτήτων έχουν ως μία από τις βασικές τους επαγγελματικές ενασχολήσεις, την αντιμετώπιση ή/και την πρόληψη ή/και η την ανίχνευση της απάτης, στις εταιρίες στις οποίες εργάζονται. Η μέθοδος αυτή θεωρείται ότι μπορεί να προσφέρει ένα τυχαίο, και άρα αξιόπιστο και αντιπροσωπευτικό δείγμα.

5.5 Όργανο Μέτρησης - Μέθοδος Χορήγησης

Για την εν λόγω έρευνα χρησιμοποιήθηκε ως όργανο μέτρησης το τυποποιημένο ανώνυμο ερωτηματολόγιο του οποίου η διανομή έγινε με τη χρήση του διαδικτύου (e-mailστα τυχαία δείγματα των εργαζομένων). Στην αρχή του ερωτηματολογίου υπήρχε ένα συνοδευτικό σημείωμα το οποίο παρείχε στους συμμετέχοντες όλες τις πληροφορίες αναφορικά με την ταυτότητα της έρευνας (ποιοι τη διεξάγουν, με ποιο σκοπό, ποια είναι τα ερευνητικά ερωτήματα, ποιος είναι ο αρμόδιος συντονιστής κτλ.).Λόγω του ευαίσθητου θέματος που πραγματεύεται η εν λόγω έρευνα, έγινε ιδιαίτερη αναφορά στο συνοδευτικό σημείωμα, ότι θα τηρηθεί η ανωνυμία και η εμπιστευτικότητα των συμμετεχόντων στην εν λόγω έρευνα, ενώ η συμμετοχή τους δεν ήταν υποχρεωτική(π.χ. δεν επιβλήθηκε ως υποχρέωση η συμμετοχή των μελών τους στην εν λόγω έρευνα).

Η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων πραγματοποιήθηκε ηλεκτρονικά από τους συμμετέχοντες σε μια ειδική φόρμα (ειδικά διαμορφωμένη) μέσω της Googleκαι πιο συγκεκριμένα drive.google.com και έτσι οι απαντήσεις αποθηκεύονταν αυτόματα σε σχετικό αρχείο του προγράμματος Excel.

Η έρευνα διεξήχθη κατά το χρονικό διάστημα δύο μηνών και συγκεκριμένα Μαΐου—Ιουνίου του 2015.

5.6 Το ερωτηματολόγιο και η δομή του

Το παρόν ερωτηματολόγιο προέκυψε μετά από ενδελεχή επισκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας, βασιζόμενο σε πληροφορίες και δεδομένα από βιβλία, άρθρα περιοδικών, εκθέσεις και έρευνες διαφόρων φορέων (ACFE 2010, 2012, PwC 2009, 2011, ErnstYoung 2006, 2010, 2013, KPMG 2007,2011 and others) και κυρίως από μία έρευνα που πραγματοποίησε η Deloitte για την πρόληψη της απάτης στην Ελληνική ασφαλιστική αγορά το 2014 και δομήθηκε κατά τέτοιο τρόπο ώστε να δώσει απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν ανωτέρω, παρέχοντας γνώσεις και πληροφορίες για το φαινόμενο της απάτης στον Τραπεζικό κλάδο. Οι τύποι ερωτήσεων που χρησιμοποιήθηκαν είναι:

- οι κλειστές ερωτήσεις ,στις οποίες οι κατηγορίες των απαντήσεων παρέχονται στους ερωτώντες, όπου απλά πρέπει να διαλέξουν την επιλογή ,
- οι πολλαπλές απαντήσεις , σε τέτοιες ερωτήσεις οι ερωτώντες επιλέγουν μία ή πολλές απαντήσεις ,σ 'αυτού του τύπου τις ερωτήσεις πρέπει να βεβαιωθούμε πως έχουν συμπεριληφθεί όλες τις σχετικές εναλλακτικές επιλογές απαντήσεων

- κλίμακες τύπου Likert οι οποίες κυμαίνονται από «καθόλου»(βαθμολογήθηκε με 1) σε «πολύ»(βαθμολογήθηκε με 5).

Αναλυτικότερα, οι πρώτες πέντε ερωτήσεις είναι προσωπικές πληροφορίες για τους συμμετέχοντες (φύλλο, ηλικία, εκπαίδευση, θέση εργασίας, χρόνος απασχόλησης στη συγκεκριμένη διεύθυνση). Οι επόμενες ερωτήσεις αφορούν στο βαθμό της παραβατικότητας του Κανονιστικού Πλαισίου, στις Εσωτερικές Εγκυκλίους για την απάτη, την εφαρμογή του Κώδικα Δεοντολογίας, τη συχνότητα της εκπαίδευσης του προσωπικού για την κατανόηση των κινδύνων απάτης, για το αν υπάρχει αναλυτική διαδικασία για τον εντοπισμό, τη διερεύνηση και την επίλυση περιπτώσεων απάτης, για το αν υπάρχει εσωτερική διαδικασία αναφοράς ενδείξεων απάτης (whistleblowing) και κατά πόσο αντιμετωπίζονται άμεσα από τον οργανισμό, για το αν έχει προσδιοριστεί πολιτική διαχείρισης κινδύνων από την απάτη, σε τι βαθμό χρησιμοποιούνται αναλυτικές διαδικασίες και εξελιγμένα πληροφοριακά συστήματα, αν η πολυπλοκότητα των πληροφοριακών συστημάτων έχει αυξήσει την έκθεση στην απάτη, κατά πόσο είναι εκτεθειμένη η τράπεζα σε κάποιες κατηγορίες απάτης(πχ νομιμοποίηση εσόδων, απάτη μέσω πιστωτικών κλπ.) ,αν ο οργανισμός επαναξιολογεί τις υφιστάμενες οδηγίες για συγκεκριμένους κινδύνους, αν ο ανασχεδιασμός σε περιπτώσεις που έχουν ανιχνευτεί συνέβαλε στο να μην επαναληφθούν, ποια τα πιο αποτελεσματικά μέτρα για τη μείωση περιπτώσεων απάτης, , κατά πόσο η κρίση έχει επηρεάσει τον κίνδυνο απάτης, εάν ο ερωτώμενος έχει συμμετάσχει στο παρελθόν σε έλεγχο περιστατικού απάτης, εάν σε περιπτώσεις εντοπισμού απάτης ο οργανισμός προχώρησε σε ανασχεδιασμό διαδικασιών, εάν υπάρχουν υποψίες για περιπτώσεις απάτης που δε μπορούν να τεκμηριωθούν, ποιο τμήμα ευθύνεται για τον εντοπισμό απάτης, ποιοι οι σημαντικότεροι τύποι απάτης,, σε ποιες ενέργειες προέβη ο οργανισμός μετά την ανακάλυψη απάτης, , ποιες οι επιπτώσεις σε περίπτωση που ο οργανισμός έχει δεχτεί κατηγορίες για διάπραξη εσωτερικής απάτης, εάν οι υποθέσεις ξέπλυμα χρήματος που αναφέρθηκαν έχουν επιλυθεί και τέλος ποιοι είναι οι παράγοντες στους οποίους οφείλεται η διαφθορά και το ξέπλυμα χρήματος.

Το τελευταίο βήμα στο σχεδιασμό του ερωτηματολόγιου ήταν να δοκιμαστεί με μια μικρή ομάδα ανθρώπων προτού ξεκινήσει η έρευνα, ώστε να γίνουν οι απαραίτητες διορθώσεις. Αυτό φυσικά βοήθησε στο να βρεθούν κάποια προβλήματα του ερωτηματολόγιου, στην ορολογία, την κατανόηση, τη σειρά των ερωτήσεων, οδηγίες κ.α. Μετά τις απαραίτητες διορθώσεις στάλθηκε στους ερωτηθέντες.

Αυτή η μελέτη έχει σχεδιαστεί για να συμπεριλάβει το σύνολο του πληθυσμού από το Τμήμα Εσωτερικού Ελέγχου, Κανονιστικής Συμμόρφωσης, διαρκούς ελέγχου, κατά της απάτης, οικονομικούς διευθυντές ή διευθύνων συμβούλους και εξωτερικούς ελεγκτές των Ελληνικών Τραπεζών¹⁵⁹. Στις 30 Μαΐου του 2015, υπάρχουν συνολικά οκτώ Τράπεζες στην Ελλάδα (Τράπεζα Πειραιώς Α.Ε., Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε., Τράπεζα Eurobank Ergasias Α.Ε., ALPHA BANK, Attica bank, Citibank, HSBC, ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑ) όπως καταγράφεται στα στοιχεία που ελήφθησαν από την Ελληνική Ένωση Τραπεζών στη διεύθυνση <http://www.hba.gr/>. Οι ερωτηθέντες για την έρευνα αυτή επιλέγονται τυχαία από το Τμήμα Εσωτερικού Ελέγχου, Κανονιστικής Συμμόρφωσης, διαρκούς ελέγχου, κατά της απάτης, οικονομικούς διευθυντές ή διευθύνων συμβούλους και εξωτερικούς ελεγκτές.

Η μελέτη χρησιμοποιεί ένα ερωτηματολόγιο για να βοηθήσει τη συλλογή πληροφοριών από τις στοχευμένες ερωτήσεις παρόμοια με ερωτήσεις που χρησιμοποιούνται από Bierstaker¹⁶⁰etal 2006, Nabhan και Hindi¹⁶¹ 2009, Abu Bakar¹⁶² 2009, Idolor¹⁶³ 2010). Συνολικά 200 ερωτηματολόγια διανεμήθηκαν στους υπαλλήλους που αναφέρθηκαν παραπάνω στις Ελληνικές Τράπεζες. Ωστόσο, μόνο 57 επεστράφησαν τα οποία αντιπροσωπεύουν ποσοστό ανταπόκρισης 28,5%.

5.7 Ανάλυση Ερωτηματολογίων - Αποτελέσματα

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της εμπειρικής έρευνας που διεξήχθη στα πλαίσια της εν λόγω διπλωματικής εργασίας, θέλοντας να δοθούν απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν και να προκύψουν ορισμένα συμπεράσματα. Το βασικότερο πρόγραμμα που χρησιμοποιήθηκε για την αποθήκευση αλλά και την ανάλυση των δεδομένων είναι το Microsoft Excel.

Οι πρώτες πέντε ερωτήσεις είναι προσωπικές για να αποτυπωθεί το προφίλ των ερωτηθέντων.

¹⁵⁹ Για λόγους Τραπεζικού και Κανονιστικού απορρήτου η εμπειρική ανάλυση από την επεξεργασία των ερωτηματολογίων δεν περιλαμβάνει διαχωρισμό ανά τράπεζα.

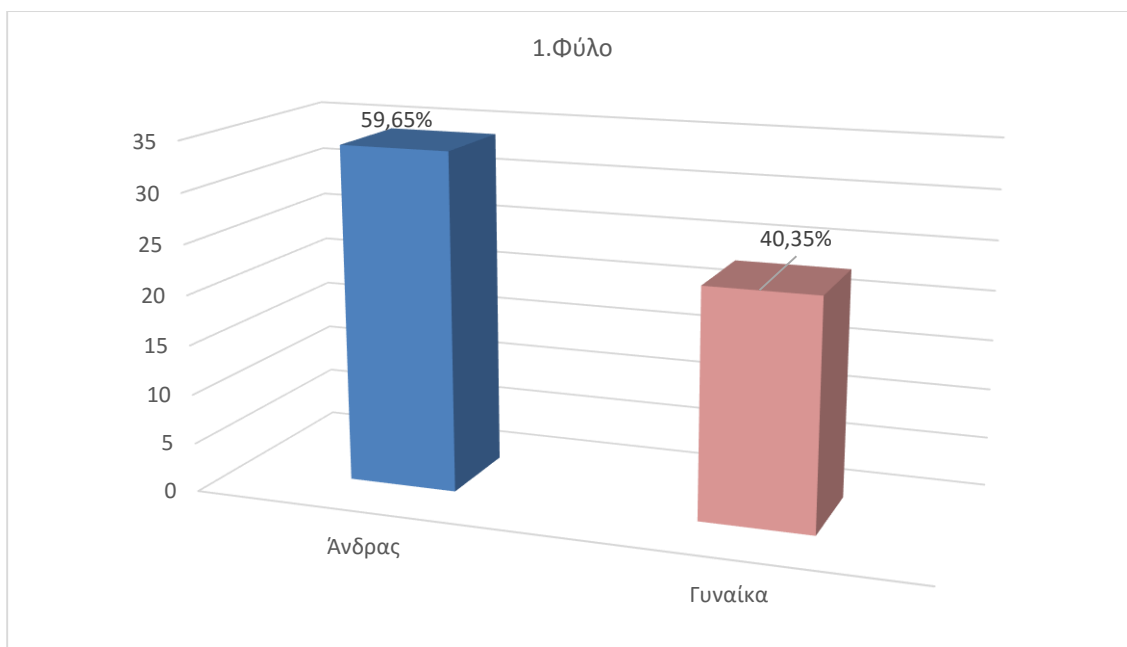
¹⁶⁰ Bierstaker, J. L., Brody, R. G., and Pacini, C. (2006). Accountants' perceptions regarding fraud detection and prevention methods. *Managerial Auditing Journal*, 21(5), 520-535

¹⁶¹ Nabhan, R. A. L., and Hindi, N. M. (2009). Bank Fraud: Perception of bankers in the state of Qatar. *Academy of Banking Studies Journal*, 8(1), 15-38.

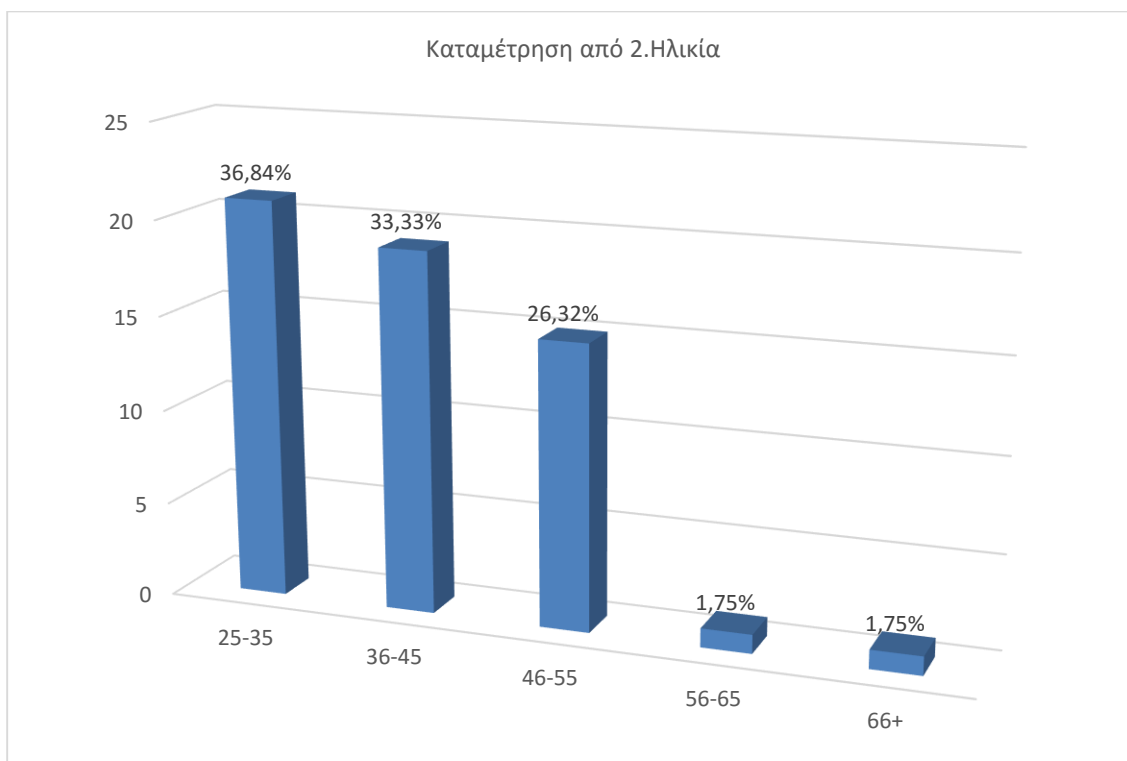
¹⁶² Abu Bakar, K.M. (2009). *Fraud Prevention Mechanisms in Government-linked Companies: An assessment of the level of existence and effectiveness*. Master Dissertation, Faculty of Accountancy, Universiti Teknologi Mara, Shah Alam

¹⁶³ Idolor, E.J. (2010). Bank Frauds in Nigeria: Underlying causes, effects and possible remedies. *African Journal of Accounting, Economics, Finance and Banking Research*, 6(6), 62-80

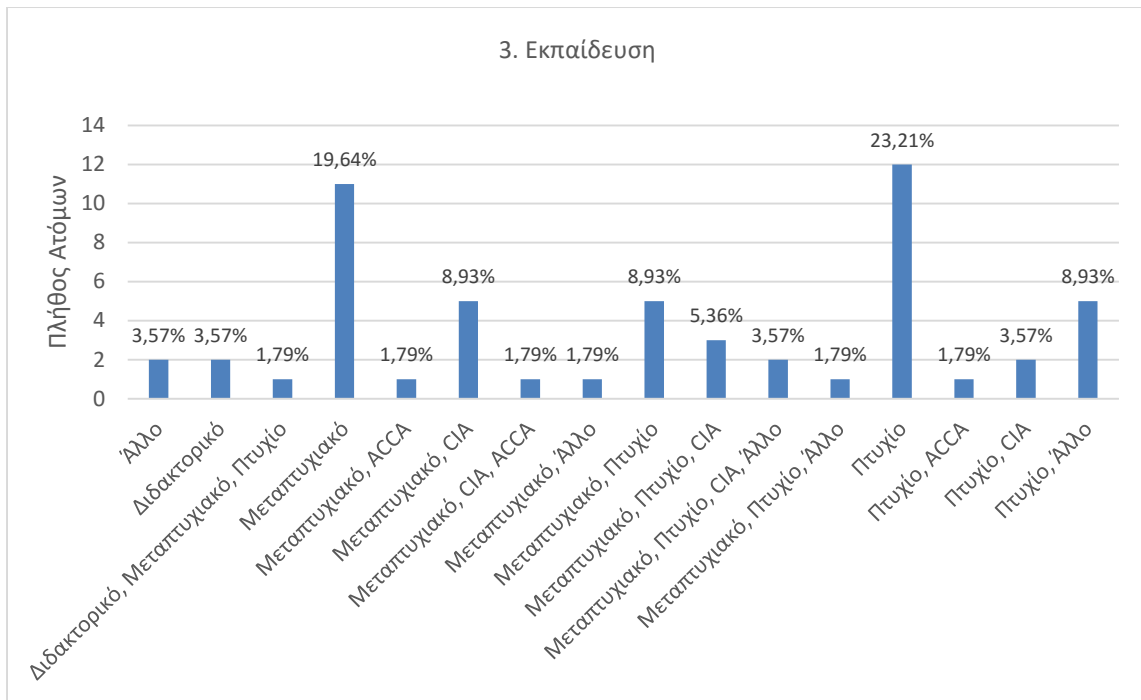
Σχήμα 1, Φύλο

Σχήμα 2, Ηλικία

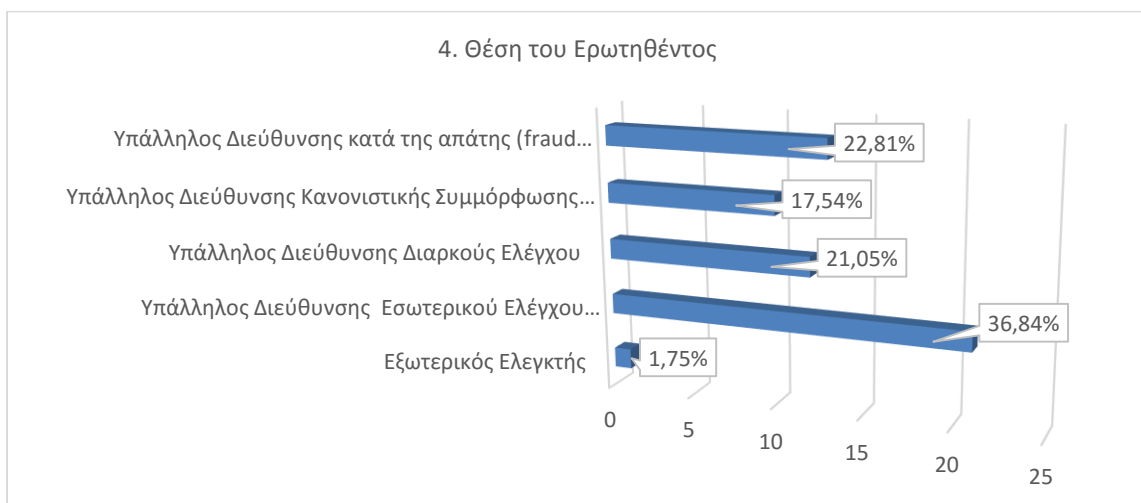

Σχήμα 3, Εκπαίδευση

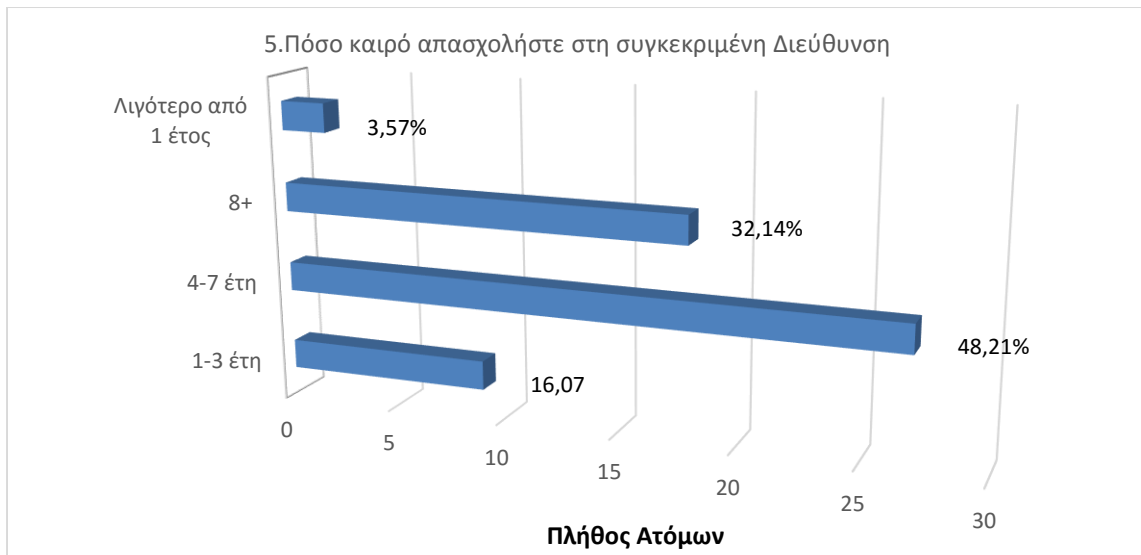

Από το **Σχήμα 1** παρατηρείται ότι περίπου 6 στους 10 ερωτηθέντες είναι άνδρες, γεγονός που αναμένεται αν σκεφτεί κανείς ότι το επάγγελμα του ελεγκτή αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα απαρτίζεται κυρίως από το ανδρικό φύλο. Το **Σχήμα 2** απεικονίζει τους συμμετέχοντες στην έρευνα να είναι κάτω από 45 ετών με ποσοστό περίπου 70%, το οποίο πιθανόν δείχνει την παραγωγικότητα και τη δυναμική των εργαζόμενων. Το **Σχήμα 3** αντικατοπτρίζει την εκπαίδευση του δείγματος της έρευνας με πρώτο σε ποσοστό 23,21% το πτυχίο και αμέσως μετά το μεταπτυχιακό με ποσοστό 19,64%.

Σχήμα 4, Θέση Ερωτηθέντος

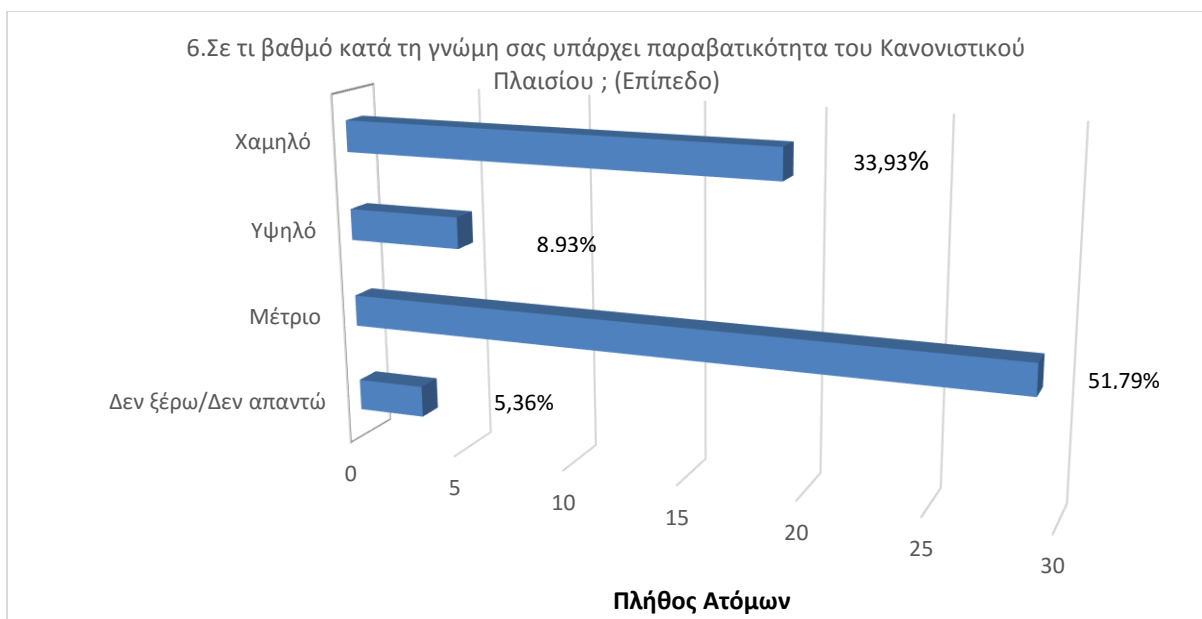

Σχήμα 5, Πόσο καιρό απασχολείστε στη συγκεκριμένη Διεύθυνση

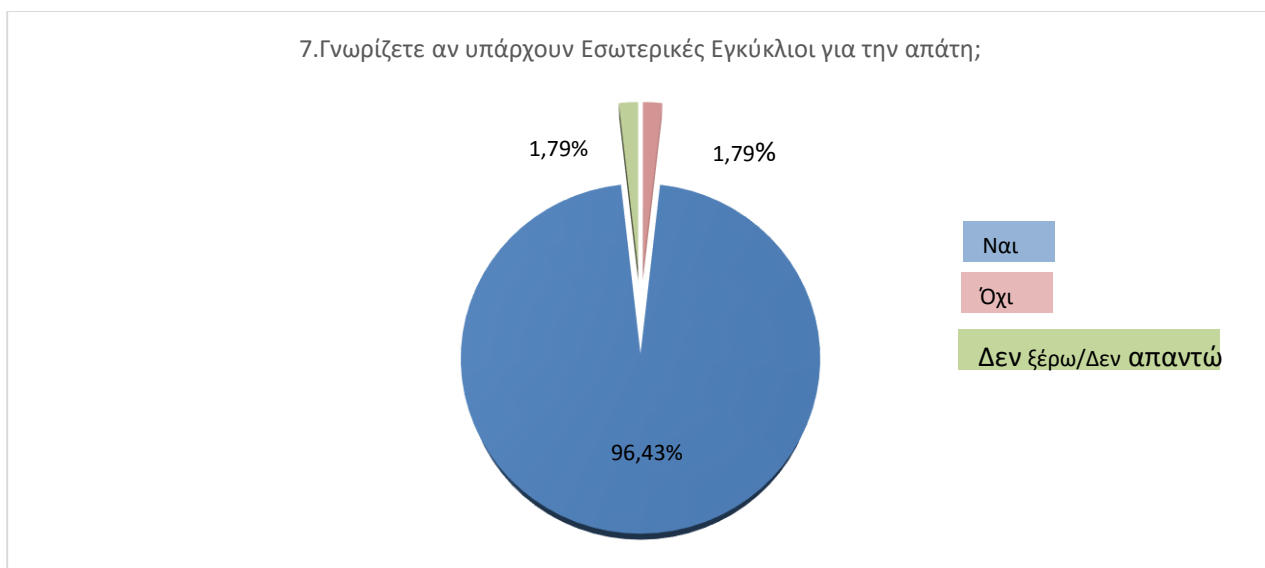
Αναφορικά με την θέση των ερωτηθέντων στον οργανισμό όπως φαίνεται στο **Σχήμα 4**, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων προέρχονται από τη Διεύθυνση Εσωτερικού Ελέγχου με ποσοστό 36,84% και με 22,81% ακολουθεί η Διεύθυνση κατά της Απάτης. Η προϋπηρεσία των ερωτηθέντων στις Συγκεκριμένες Διευθύνσεις με ποσοστό 48,21% είναι 4-7 έτη και 32,14% περισσότερα από 8 έτη όπως απεικονίζεται στο **Σχήμα 5**.

Σχήμα 6, Σε τι βαθμό κατά τη γνώμη σας υπάρχει παραβατικότητα του Κανονιστικού Πλαισίου (Επίπεδο).

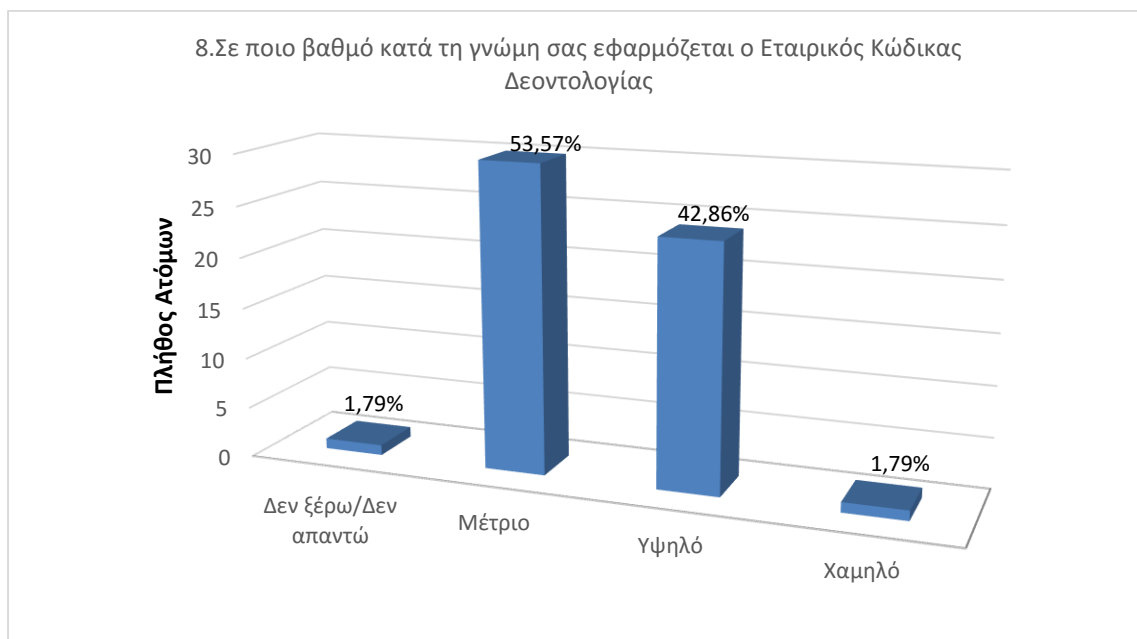

Με ποσοστό 51,79% απαντήθηκε, όπως φαίνεται στο **Σχήμα 6**, ότι υπάρχει παραβατικότητα του Κανονιστικού Πλαισίου σε μέτριο επίπεδο, γεγονός που αποδεικνύει ότι θα υπάρχουν και πιθανά προβλήματα στον οργανισμό.

Σχήμα 7, Γνωρίζετε αν υπάρχουν **Εσωτερικές Εγκυκλίους** για την απάτη.

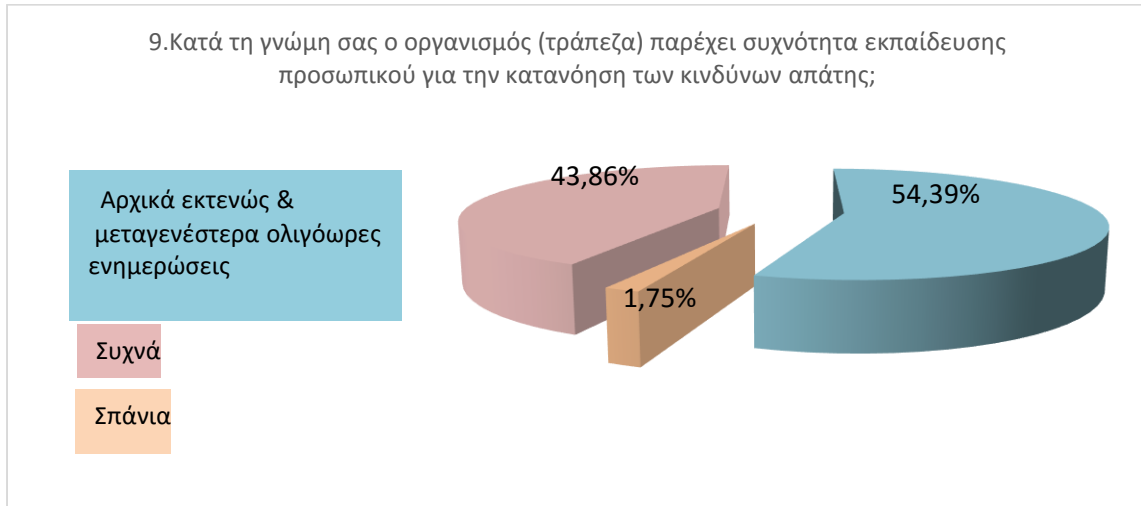
Σχήμα 8, Σε ποιο βαθμό κατά τη γνώμη σας εφαρμόζεται ο **Εταιρικός Κώδικας Δεοντολογίας**

Αναφορικά με τις Εσωτερικές Εγκυκλίους για την απάτη το 96,43% όπως φαίνεται στο **Σχήμα 7**,γνωρίζει τις σχετικές εγκυκλίους ,γεγονός που αποδεικνύει ότι οι ερωτηθέντες είναι ενημερωμένοι για σχετικά θέματα. Όσο αφορά τον Εταιρικό Κώδικα Δεοντολογίας οι ερωτηθέντες υποστηρίζουν ότι έχει μέτρια εφαρμογή με ποσοστό 53,57%, ενώ το

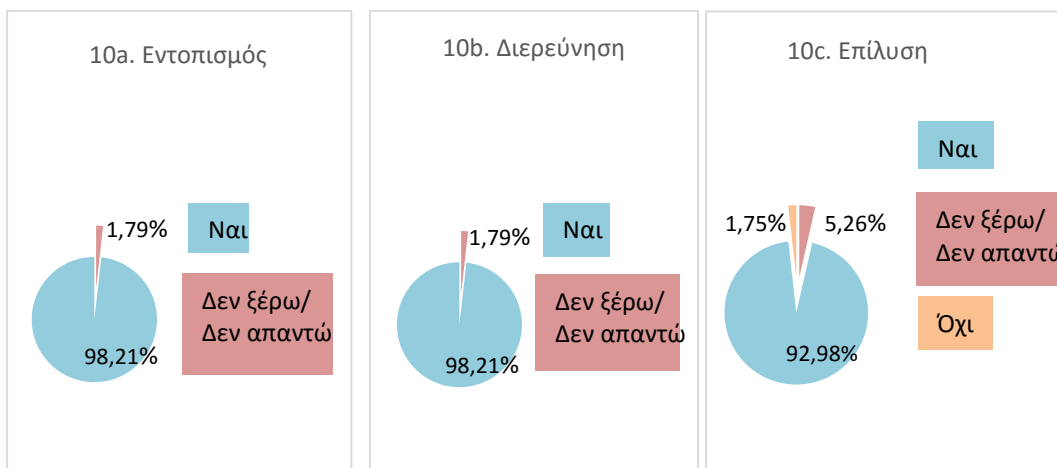
42,86% απαντά ότι υπάρχει υψηλή εφαρμογή(**Σχήμα 8**). Παρατηρείται ότι υπάρχει σύγκρουση απόψεων μεταξύ μέτριας και υψηλής εφαρμογής.

Σχήμα 9, Κατά τη γνώμη σας ο οργανισμός (τράπεζα) παρέχει **συχνότητα εκπαίδευσης** προσωπικού για την κατανόηση των κινδύνων απάτης.

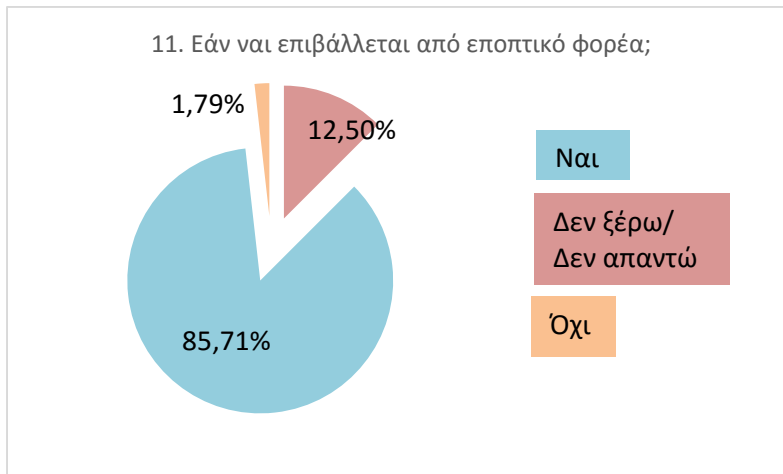

Το **Σχήμα 9** απεικονίζει τη συχνότητα εκπαίδευσης του προσωπικού για την κατανόηση των κινδύνων απάτης, με ποσοστό 54,39% να απαντά ότι αρχικά γίνεται εκτενής εκπαίδευση στο προσωπικό και εν συνεχεία ολιγώρες ενημερώσεις . Αυτό αποδεικνύει τη συνεχή ενημέρωση του προσωπικού για τους κινδύνους που μπορούν να προκύψουν από ενδεχόμενη απάτη αλλά και είναι ένα σημαντικό μέτρο πρόληψης για την αποφυγή της απάτης.

Σχήμα 10, Κατά τη γνώμη σας ο οργανισμός (τράπεζα) έχει θεσπίσει αναλυτική διαδικασία για τον **εντοπισμό, διερεύνηση και επίλυση** περιπτώσεων απάτης

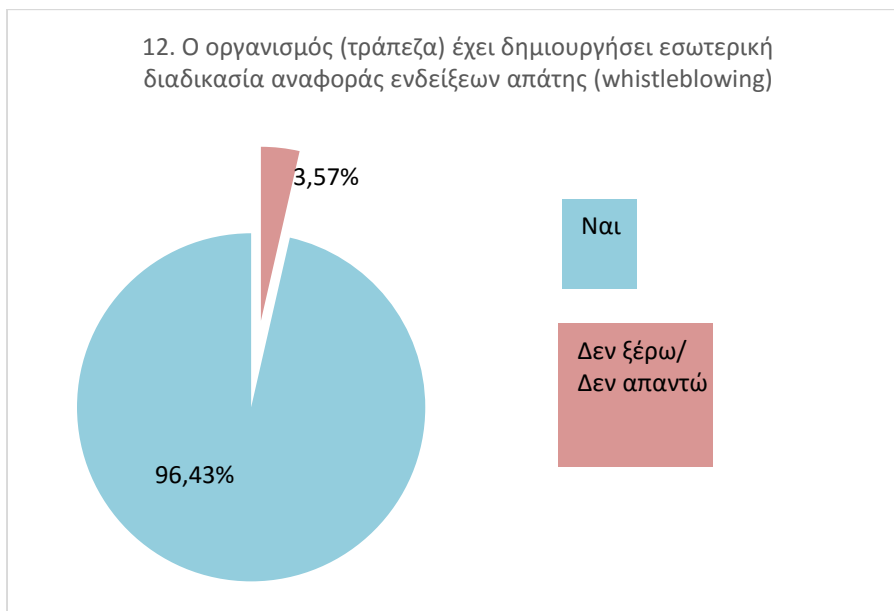

Σχήμα 11, Εάν ναι επιβάλλεται από εποπτικό φορέα;

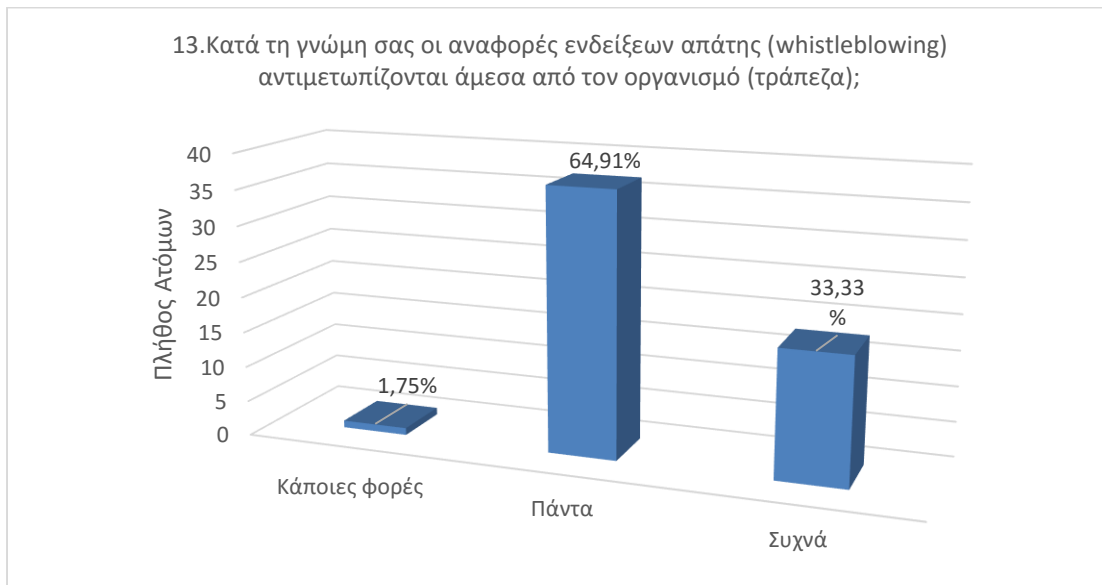

Αναφορικά με την θέσπιση αναλυτικής διαδικασίας για τον εντοπισμό και τη διερεύνηση των περιπτώσεων απάτης το 98,2% απάντησαν ότι έχουν θεσπιστεί αναλυτικές διαδικασίες, όσο αφορά την επίλυση υπάρχει μία μικρή διαφοροποίηση αφού το 92,98% απάντησε θετικά. Παρατηρείται μία απόκλιση της τάξης του 5% συγκριτικά με τον εντοπισμό και τη διερεύνηση(Σχήμα 10). Το Σχήμα 11 αντικατοπτρίζει ότι οι αναλυτικές διαδικασίες για τα παραπάνω επιβάλλονται από εποπτικό φορέα με ποσοστό 85,71%.

Σχήμα 12, Ο οργανισμός (τράπεζα) έχει δημιουργήσει εσωτερική διαδικασία αναφοράς ενδείξεων απάτης (whistleblowing)

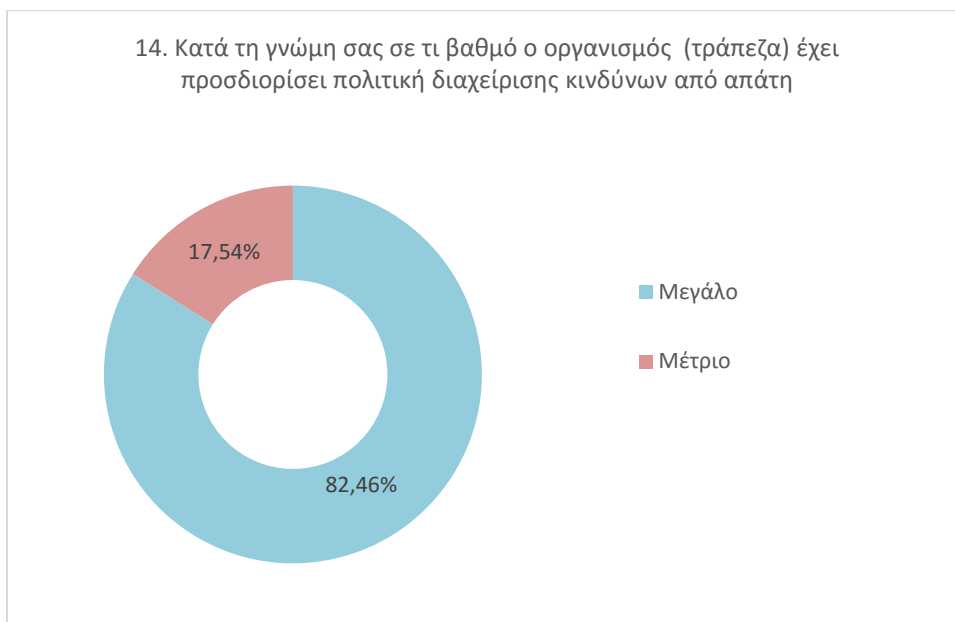

Σχήμα 13, Κατά τη γνώμη σας οι αναφορές ενδείξεων απάτης (whistleblowing) αντιμετωπίζονται άμεσα από τον οργανισμό (τράπεζα).

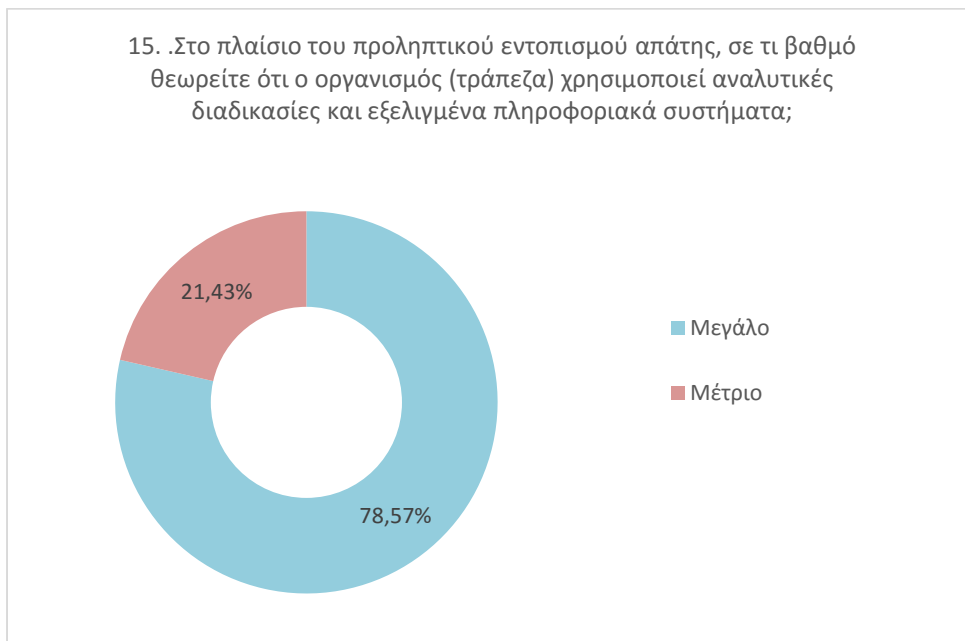
Παρατηρείται με ποσοστό 96,43% ότι ο οργανισμός έχει δημιουργήσει εσωτερική διαδικασία αναφοράς ενδείξεων απάτης (whistleblowing) ,οι οποίες αναφορές αντιμετωπίζονται άμεσα με ποσοστό 64,91% πάντα.

Σχήμα 14, Κατά τη γνώμη σας σε τι βαθμό ο οργανισμός (τράπεζα) έχει προσδιορίσει πολιτική διαχείρισης κινδύνων από απάτη

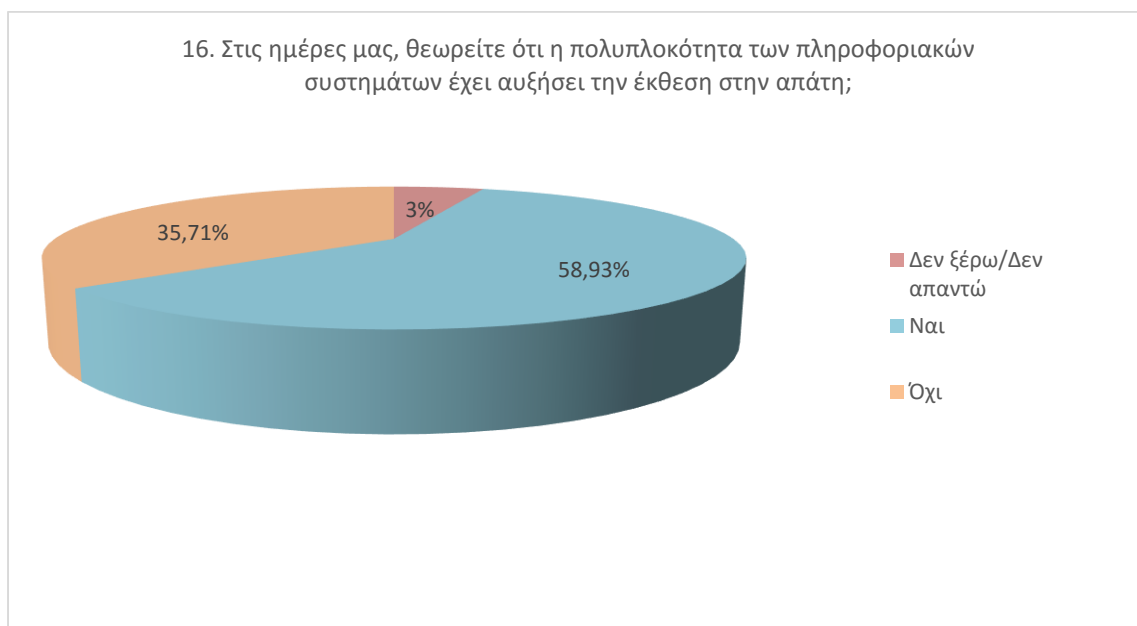
Σύμφωνα με τη γνώμη των ερωτηθέντων ο οργανισμός έχει προσδιορίσει σε μεγάλο βαθμό πολιτική διαχείρισης κινδύνων από την απάτη με ποσοστό 82,46%(**Σχήμα 14**).

Σχήμα 15, Στο πλαίσιο του προληπτικού εντοπισμού απάτης, σε τι βαθμό θεωρείτε ότι ο οργανισμός (τράπεζα) χρησιμοποιεί **αναλυτικές διαδικασίες και εξελιγμένα πληροφοριακά συστήματα**.

Στο πλαίσιο του προληπτικού εντοπισμού απάτης, ο οργανισμός χρησιμοποιεί αναλυτικές διαδικασίες και εξελιγμένα πληροφοριακά συστήματα σε μεγάλο βαθμό με ποσοστό 78,57%. (**Σχήμα 15**).

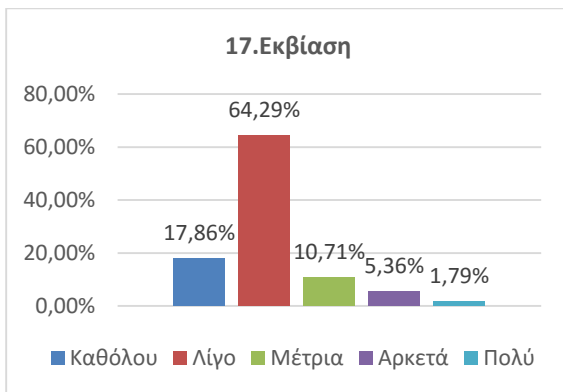
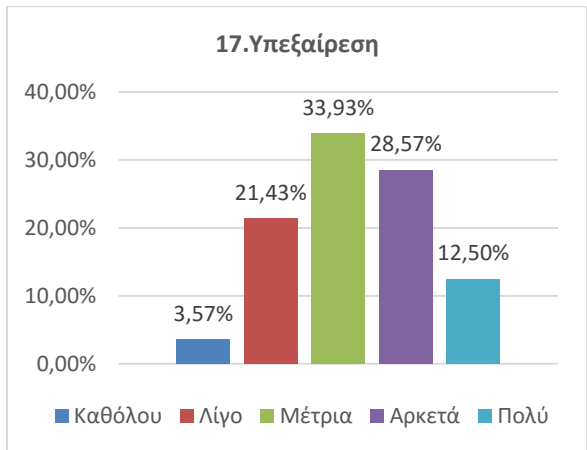
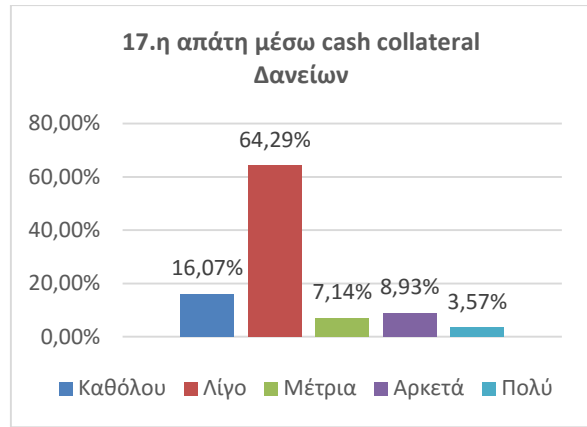
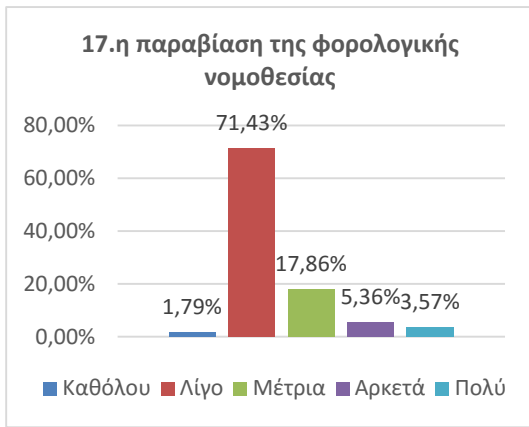
Σχήμα 16, Στις ημέρες μας, θεωρείτε ότι η **πολυπλοκότητα των πληροφοριακών συστημάτων έχει αυξήσει την έκθεση στην απάτη**.

Παρατηρείται στο **Σχήμα 16** αύξηση της έκθεσης στην απάτη στη σημερινή εποχή, λόγω της πολυπλοκότητας των πληροφοριακών συστημάτων με ποσοστό 58,93%.

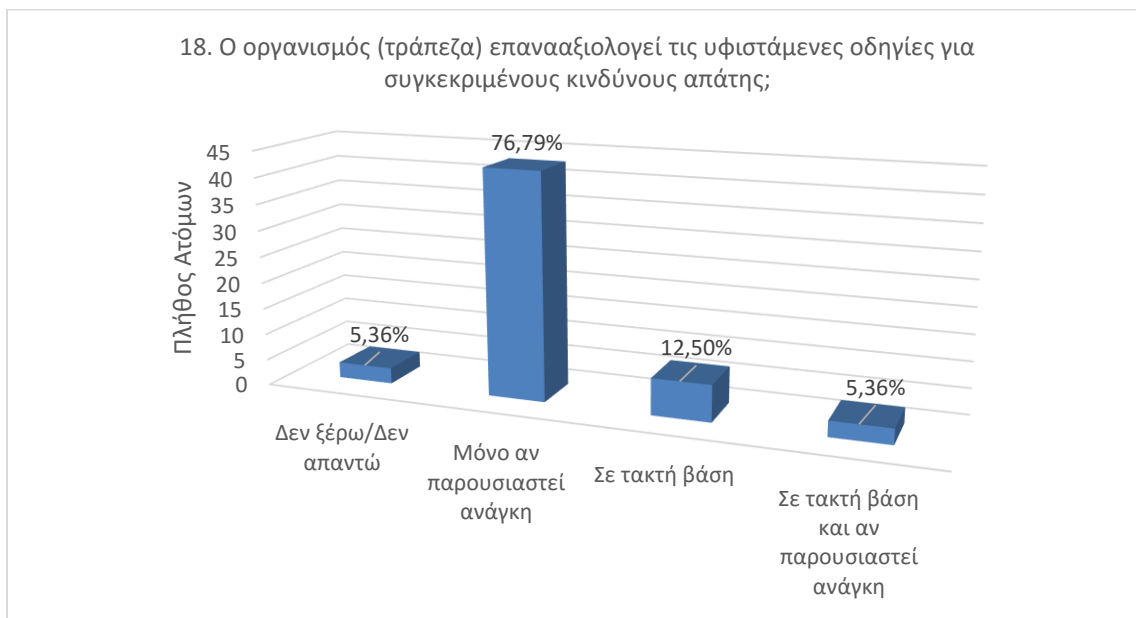
Σχήμα 17, Παρακαλώ αξιολογήστε τις παρακάτω περιπτώσεις απάτης, ανάλογα με το πόσο εκτεθειμένος θεωρείτε ότι είναι ο οργανισμός (τράπεζα) σε καθεμία από αυτές.

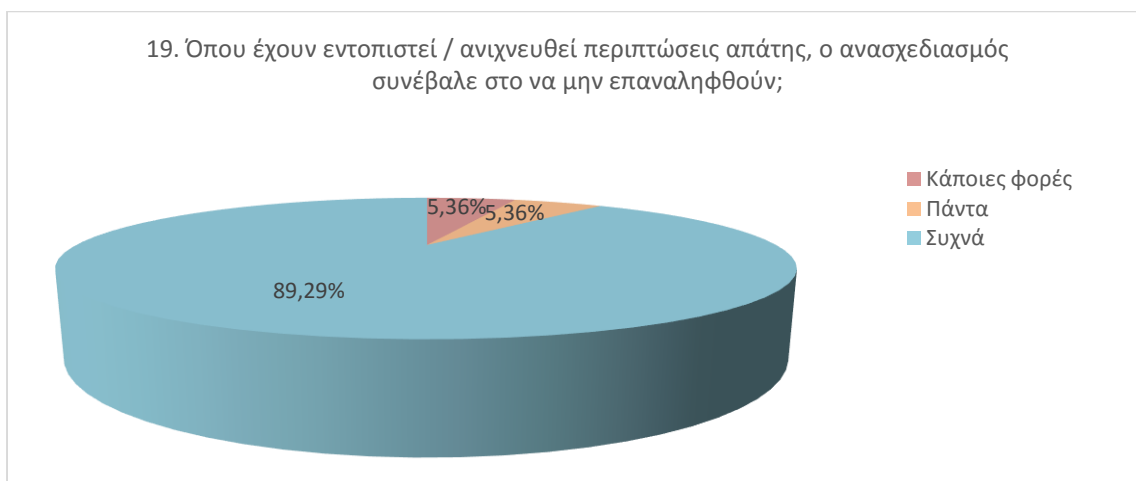
Στο ερώτημα αξιολογήστε τις περιπτώσεις απάτης, ανάλογα με το πόσο εκτεθειμένος θεωρείτε ότι είναι ο οργανισμός (τράπεζα) σε καθεμία από αυτές, το μεγαλύτερο ποσοστό συγκαταλέγεται στην εκμετάλλευση πληροφοριών με ποσοστό 71,43%, ακολουθεί η απάτη μέσω πιστωτικών καρτών και επιταγών με ποσοστό 69,64, η απάτη τραπεζικού λογαριασμού με 64,2%, η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες με 62,50 και τέλος αξίζει να αναφερθεί η υπεξαίρεση με ποσοστό 28,57%. (Σχήμα 17)

Σχήμα 18, Ο οργανισμός (τράπεζα) επαναξιολογεί τις υφιστάμενες οδηγίες για συγκεκριμένους κινδύνους απάτης

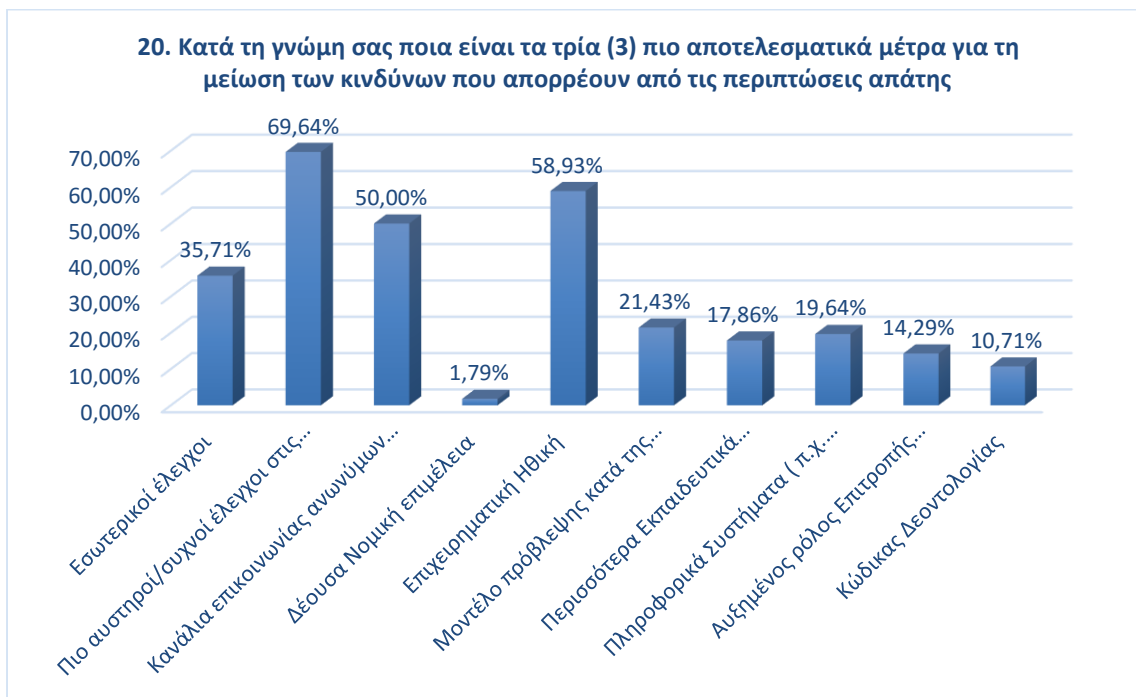
Ο οργανισμός (τράπεζα) επαναξιολογεί τις υφιστάμενες οδηγίες για συγκεκριμένους κινδύνους απάτης μόνο εάν παρουσιαστεί ανάγκη με ποσοστό 76,79% ,κάτι το οποίο είναι λογικό. (Σχήμα 18)

Σχήμα 19, Όπου έχουν εντοπιστεί / ανιχνευθεί περιπτώσεις απάτης, ο ανασχεδιασμός συνέβαλε στο να μην επαναληφθούν

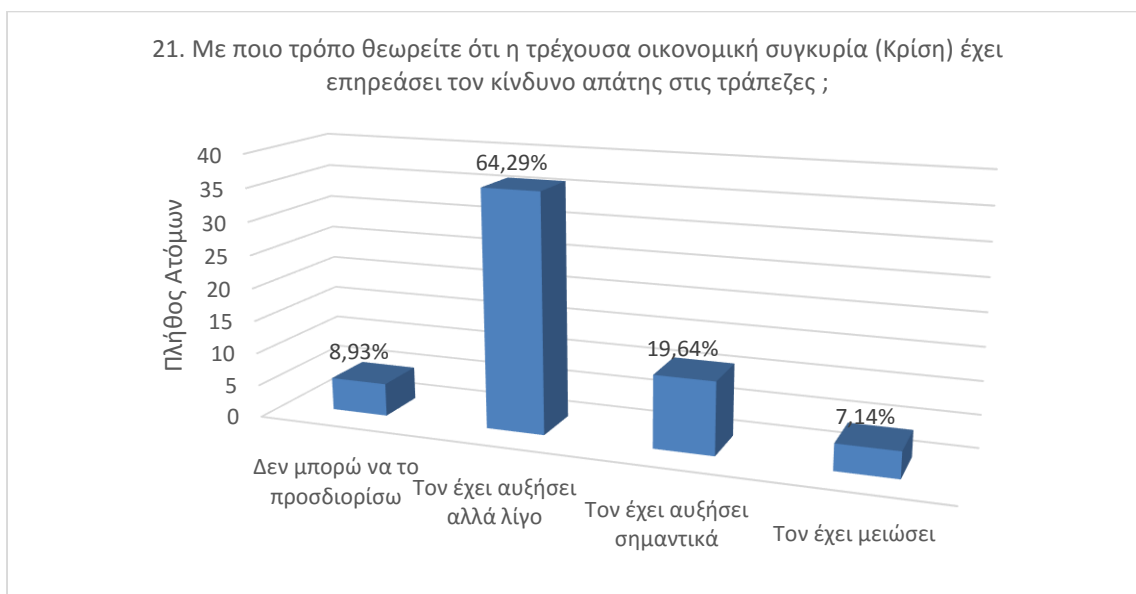
Ο ανασχεδιασμός ουσιαστικά γίνεται στις περιπτώσεις που υπάρχει διάπραξη ή υπόνοια απάτης με σκοπό την αποφυγή παρόμοιας περίπτωσης στο μέλλον. Οπότε είναι αναμενόμενο το αποτέλεσμα 89,29% να υποστηρίζει ότι όπου έχουν εντοπιστεί / ανιχνευθεί περιπτώσεις απάτης ο ανασχεδιασμός συνέβαλε **συχνά** στο να μην επαναληφθούν.(Σχήμα 19)

Σχήμα 20, Κατά τη γνώμη σας ποια είναι τα τρία (3) πιο αποτελεσματικά μέτρα για τη μείωση των κινδύνων που απορρέουν από τις περιπτώσεις απάτης.

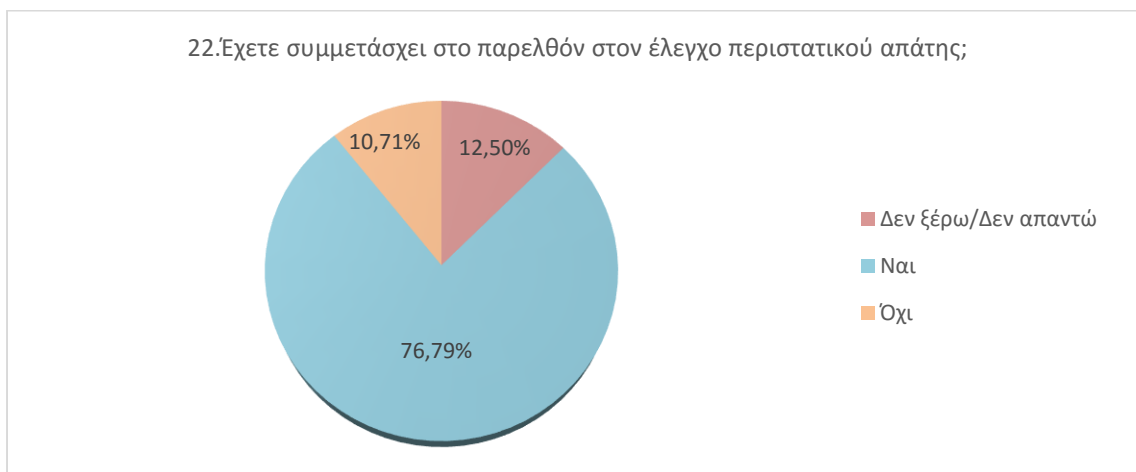
Οι ερωτηθέντες της παρούσας έρευνας για το ποια θεωρούν τα τρία (3) πιο αποτελεσματικά μέτρα για τη μείωση των κινδύνων που απορρέουν από τις περιπτώσεις απάτης, απάντησαν πιο αυστηρούς/ συχνούς ελέγχους στις συναλλαγές υψηλού κινδύνου με ποσοστό 69,64%, την επιχειρηματική ηθική με ποσοστό 58,93% και τα κανάλια επικοινωνίας ανώνυμων αναφορών ή και σχετική τηλεφωνική γραμμή με ποσοστό 50%. (Σχήμα 20)

Σχήμα 21, Με ποιο τρόπο θεωρείτε ότι η τρέχουσα οικονομική συγκυρία (Κρίση) έχει επηρεάσει τον κίνδυνο απάτης στις τράπεζες

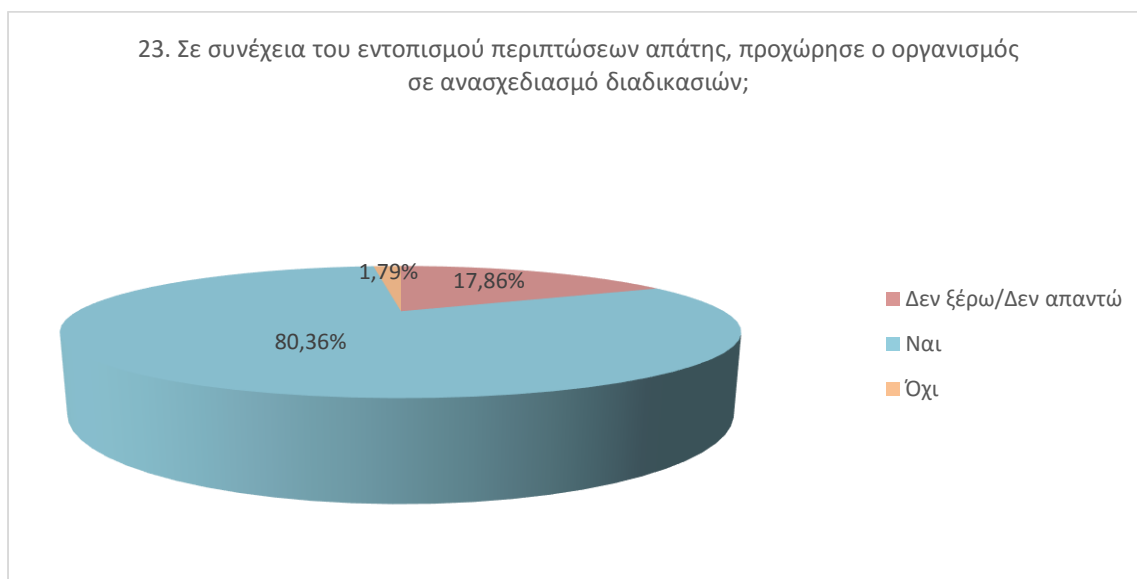
Αναφορικά με την οικονομική κατάσταση της χώρας (κρίση) σε σχέση με τον κίνδυνο απάτης στις τράπεζες το 64,29% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι έχει αυξηθεί αλλά λίγο ο κίνδυνος διάπραξης απάτης. (Σχήμα 21)

Σχήμα 22, Έχετε συμμετάσχει στο παρελθόν στον έλεγχο περιστατικού απάτης

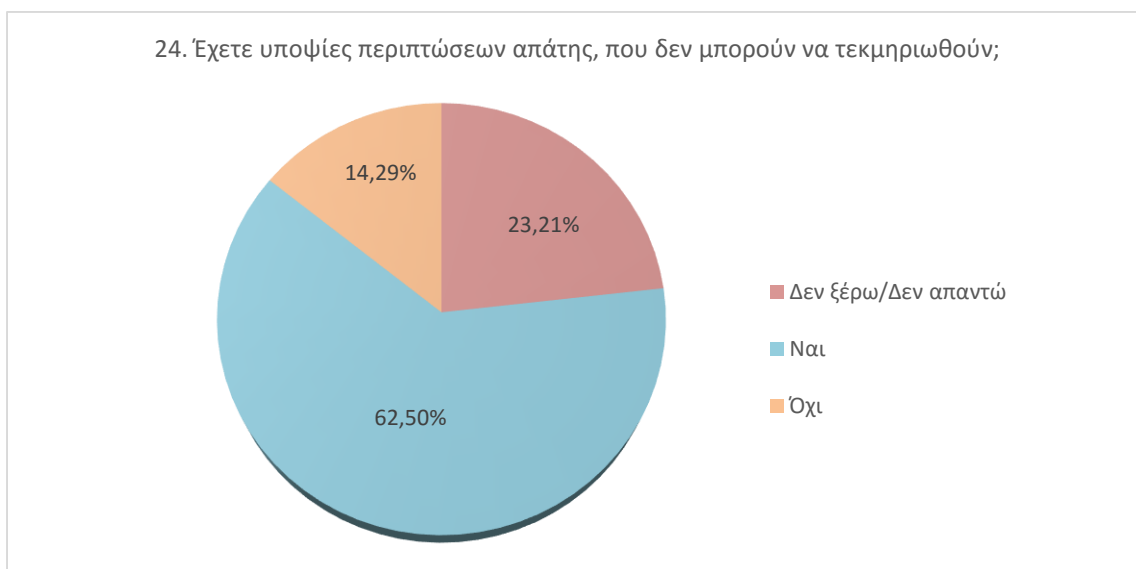
Το 76,79% έχει συμμετάσχει στον έλεγχο περιστατικού απάτης, το οποίο συνεπάγεται ότι παρά τα μέτρα και την πρόληψη κατά της απάτης, υπάρχουν περιπτώσεις διάπραξης απάτης. (Σχήμα 22)

Σχήμα 23, Σε συνέχεια του εντοπισμού περιπτώσεων απάτης, προχώρησε ο οργανισμός σε ανασχεδιασμό διαδικασιών

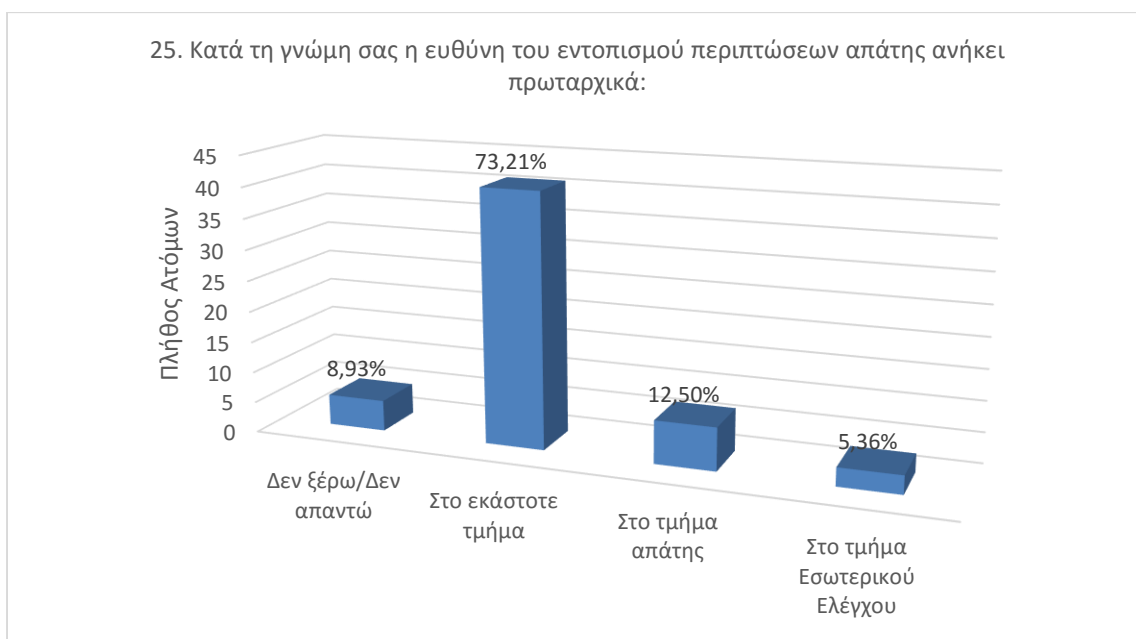
Μετά τον εντοπισμό περιπτώσεων απάτης ο οργανισμός προχώρησε σε ανασχεδιασμό των διαδικασιών απάντησε το 80,36% των ερωτηθέντων. (Σχήμα 23)

Σχήμα 24, Έχετε υποψίες περιπτώσεων απάτης, που δεν μπορούν να τεκμηριωθούν.

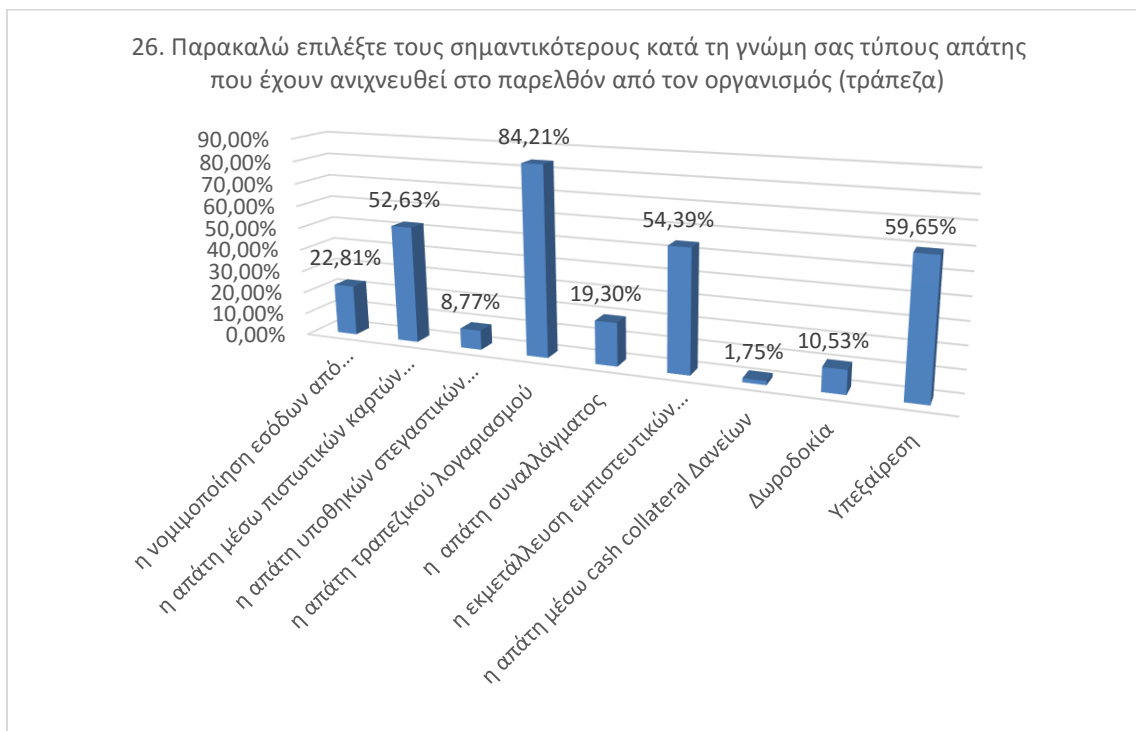
Στο **Σχήμα 24** παρατηρείται ότι 6 στους 10 ερωτηθέντες έχουν υποψίες περιπτώσεων απάτης, που δεν μπορούν να τεκμηριωθούν γεγονός που αποδεικνύει την πολυπλοκότητα του φαινομένου της απάτης.

Σχήμα 25, Κατά τη γνώμη σας η ευθύνη του εντοπισμού περιπτώσεων απάτης ανήκει πρωταρχικά

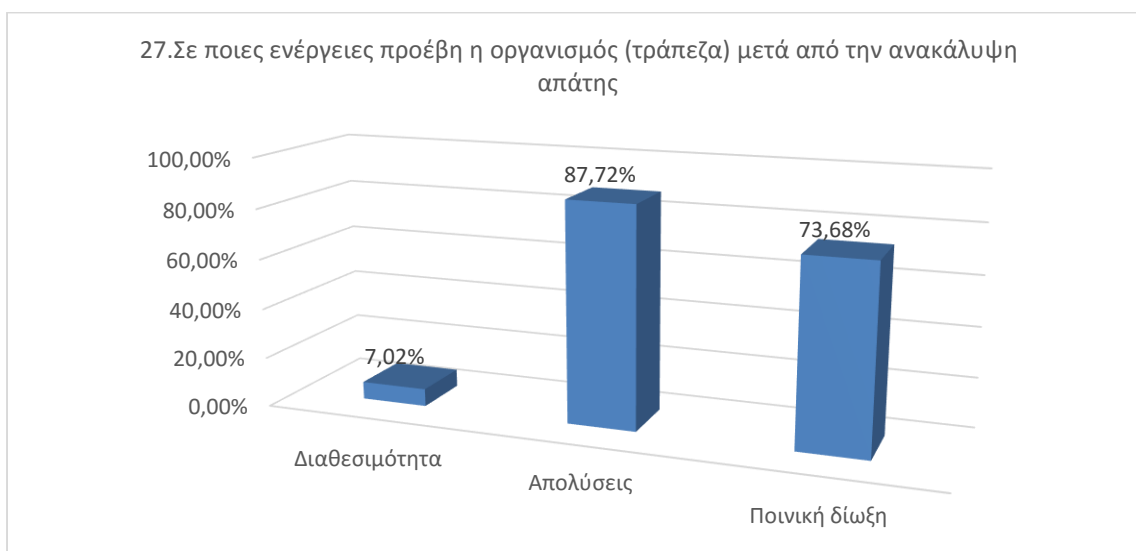
Την ευθύνη του εντοπισμού περιπτώσεων απάτης πρωταρχικά έχει το εκάστοτε τμήμα που διαπράττεται η απάτη, απάντησαν οι ερωτηθέντες με ποσοστό 73,21% (**Σχήμα 25**).

Σχήμα 26, Παρακαλώ επιλέξτε τους σημαντικότερους κατά τη γνώμη σας **τύπους απάτης** που έχουν ανιχνευθεί στο παρελθόν από τον οργανισμό (τράπεζα).

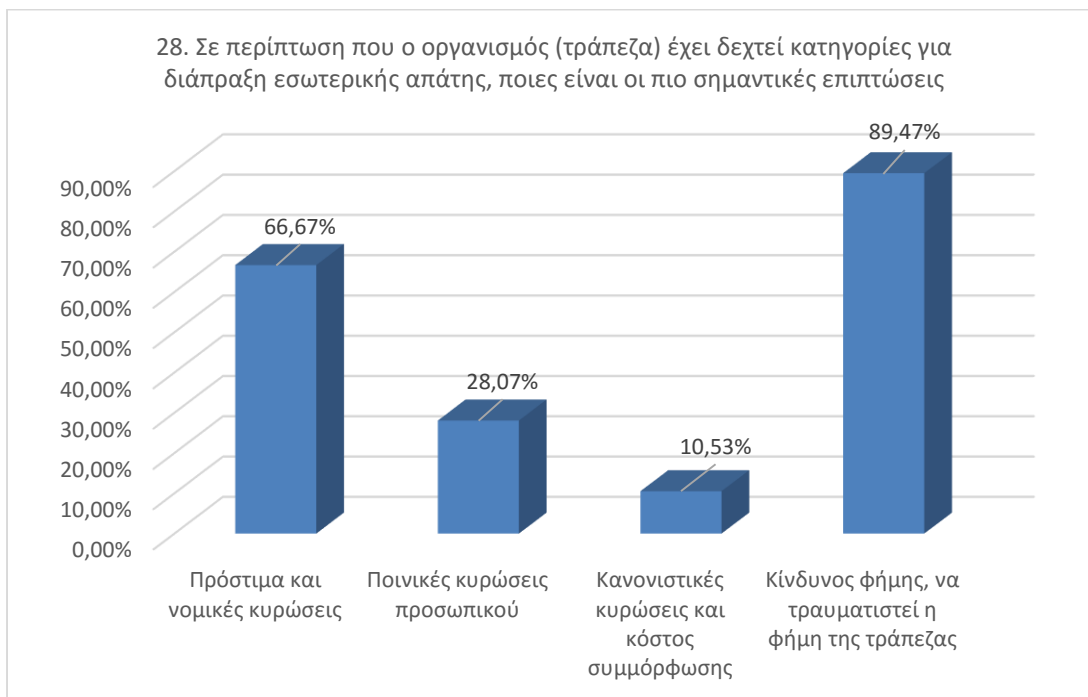
Οι σημαντικότεροι τύποι απάτης που έχουν ανιχνευθεί στο παρελθόν από τον οργανισμό είναι πρώτη η απάτη τραπεζικού λογαριασμού με ποσοστό 84,21%, ακολουθεί η υπεξαίρεση με ποσοστό 59,65%, η εκμετάλλευση πληροφοριών με 54,39% και η απάτη μέσω πιστωτικών καρτών και επιταγών(Σχήμα 26).

Σχήμα 27, Σε ποιες **ενέργειες** προέβη ο οργανισμός (τράπεζα) μετά από την **ανακάλυψη απάτης** .

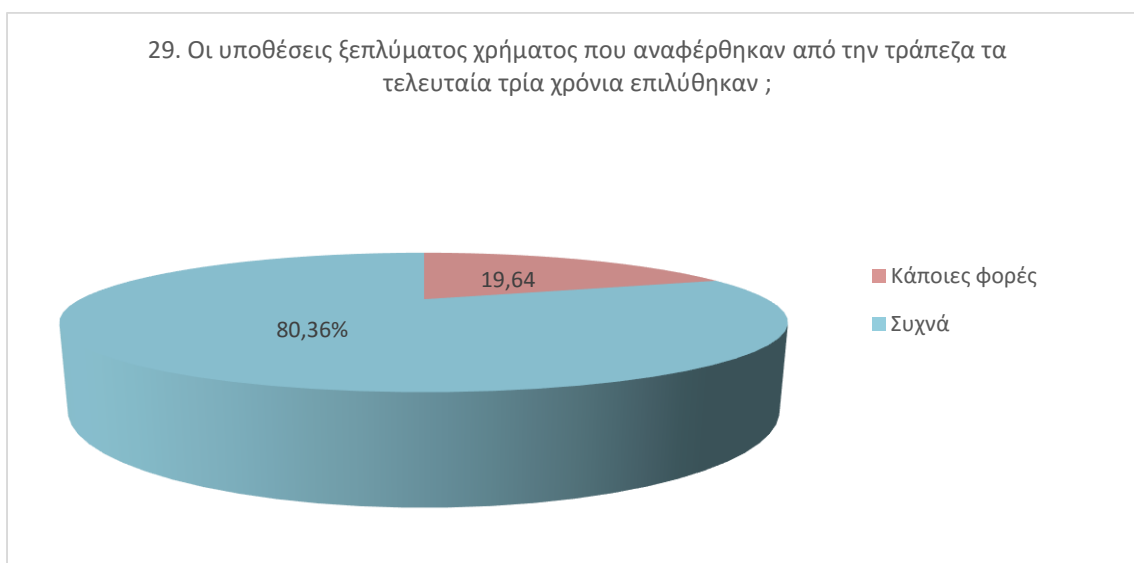
Μετά από την ανακάλυψη απάτης ο οργανισμός προέβη σε απολύσεις και ποινική δίωξη με ποσοστά 87,72% και 73,68% αντίστοιχα(Σχήμα 27).

Σχήμα 28, Σε περίπτωση που ο οργανισμός (τράπεζα) έχει δεχτεί κατηγορίες για διάπραξη εσωτερικής απάτης, ποιες είναι οι πιο σημαντικές **επιπτώσεις**.

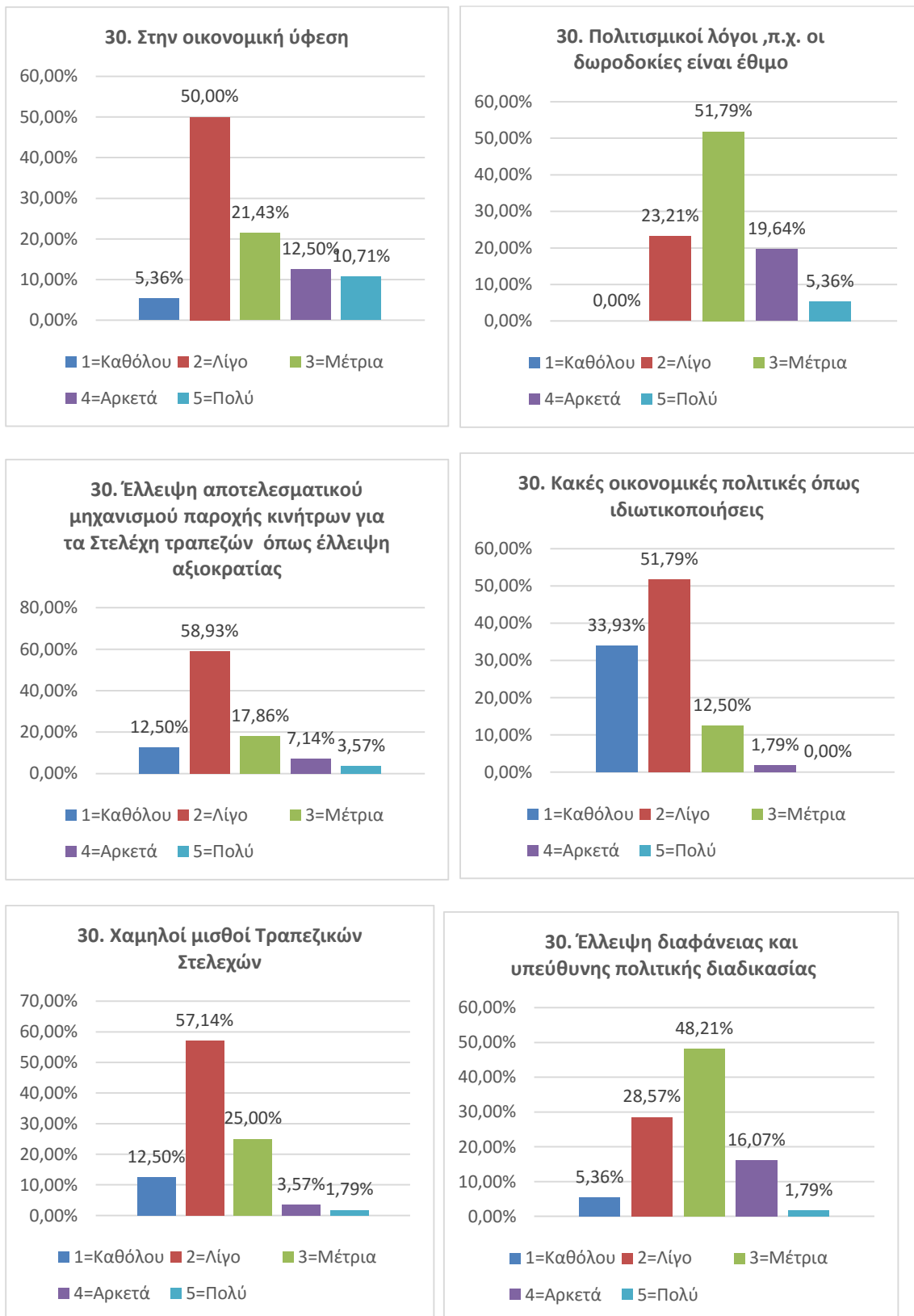
Οι σημαντικότερες επιπτώσεις σε περίπτωση που ο οργανισμός έχει δεχτεί κατηγορίες για διάπραξη εσωτερικής απάτης είναι ο κίνδυνος φήμης της τράπεζας με ποσοστό 89,47%, δηλαδή ο κίνδυνος να τραυματιστεί η φήμη της τράπεζας και τα πρόστιμα και οι νομικές κυρώσεις της τράπεζας με ποσοστό 66,67% (**Σχήμα 28**).

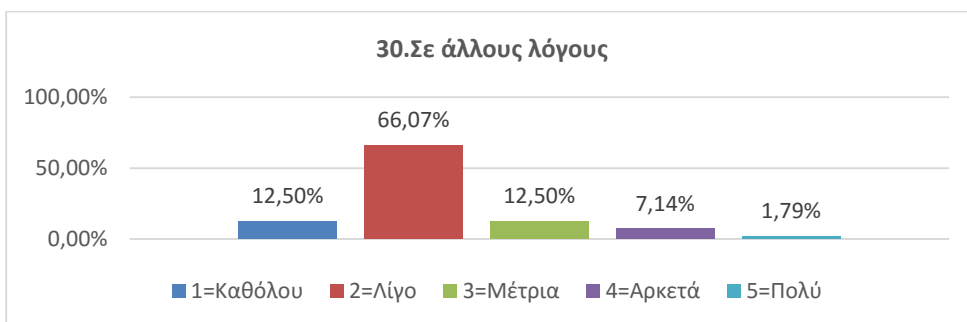
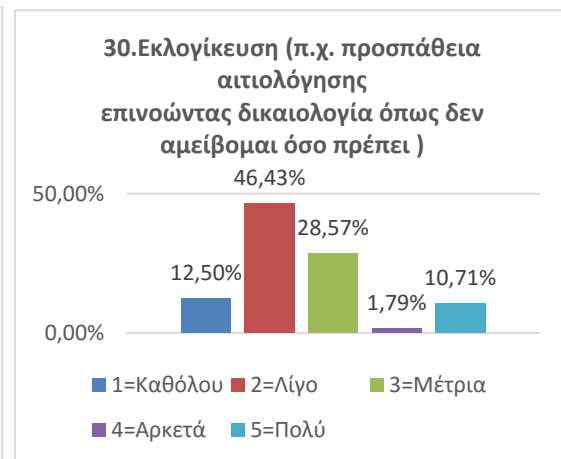
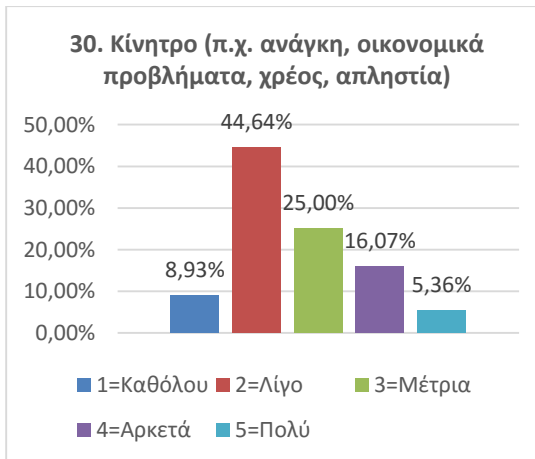
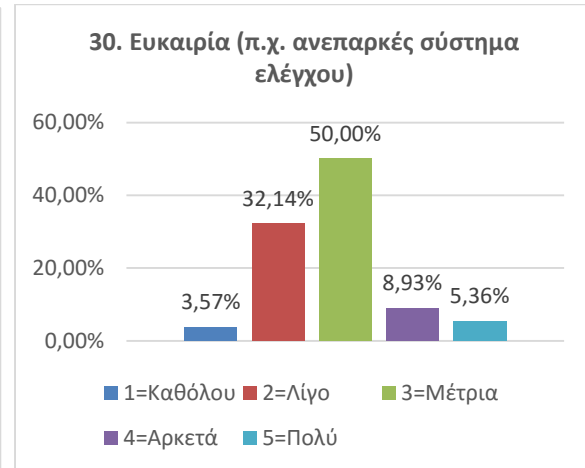
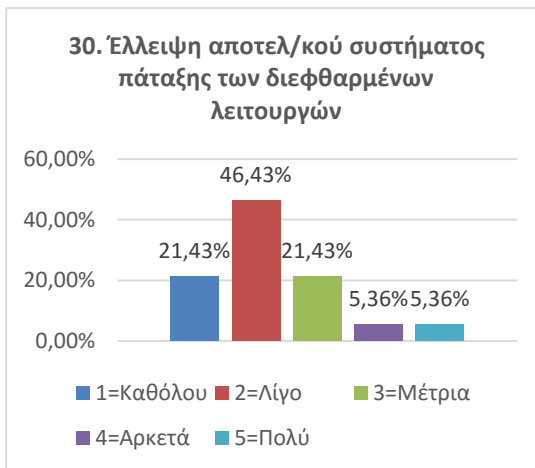
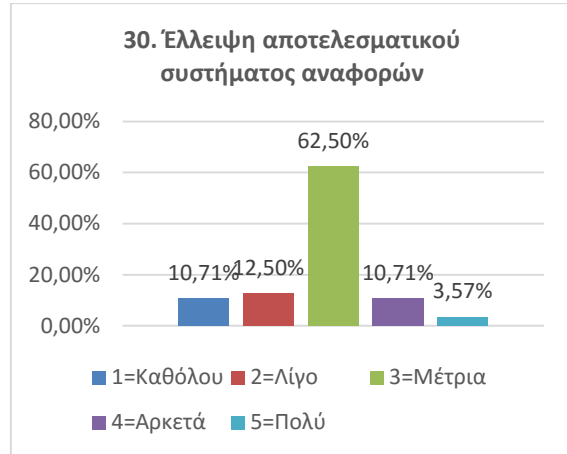
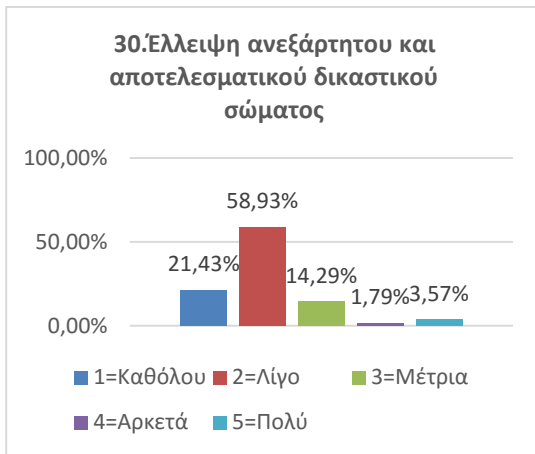
Σχήμα 29, Οι υποθέσεις ξεπλύματος χρήματος που αναφέρθηκαν από την τράπεζα τα τελευταία τρία χρόνια **επιλύθηκαν**.

Το 80% των ερωτηθέντων απαντά ότι οι υποθέσεις ξεπλύματος χρήματος που αναφέρθηκαν από την τράπεζα τα τελευταία τρία χρόνια συχνά επιλύθηκαν(**Σχήμα 29**).

Σχήμα 30, Σε ποιους από τους παρακάτω παράγοντες πιστεύετε ότι οφείλεται η διαφθορά και το ξέπλυμα χρήματος με σειρά σπουδαιότητας.

Στο ερώτημα σε ποιους παράγοντες πιστεύετε ότι οφείλεται η διαφθορά και το ξέπλυμα χρήματος απαντήθηκε μέτρια με ποσοστό 62,50% η έλλειψη αποτελεσματικού συστήματος αναφορών, πολιτισμικοί λόγοι με 51,79%, ευκαιρία με 50% ποσοστό και η έλλειψη διαφάνειας και υπεύθυνης πολιτικής διαδικασίας με 48,21% ποσοστό(Σχήμα 30).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την παρούσα εμπειρική έρευνα που διεξήχθη προκειμένου να δοθούν απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα.

Αρχικά πρέπει να σημειωθεί ότι οι ερωτηθέντες της παρούσας έρευνας απασχολούνται στις συγκεκριμένες Διευθύνσεις με ποσοστό 48,21% από 4-7 έτη και περισσότερα από 8 έτη το 32,14% του δείγματός της παρούσας έρευνας. Αυτό δείχνει ότι υπάρχει αρκετά μεγάλη εμπειρία και προϋπηρεσία στις επαγγελματικές ενασχολήσεις τους, επομένως μπορούν να δώσουν επαρκείς και αξιόπιστες απαντήσεις στα ερωτήματα που τέθηκαν.

Στα ερωτήματα που τέθηκαν για την παραβατικότητα του Κανονιστικού Πλαισίου και την εφαρμογή του Εταιρικού Κώδικα Δεοντολογίας 5 στους 10 ερωτηθέντες απάντησαν τη μέτρια παραβατικότητα αλλά και τη μέτρια εφαρμογή του Κώδικα Δεοντολογίας γεγονός που ενδεχομένως να σημαίνει την ύπαρξη κενών ελέγχου ικανό να διευκολύνει τη διάπραξη απάτης.

Σύμφωνα με 54,39% τα Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα παρέχουν αρχικά εκτενώς και εν συνεχεία ολιγόωρες ενημερώσεις εκπαίδευσης του προσωπικού για την κατανόηση των κινδύνων απάτης, ενώ το 43,86% απάντησε στο ίδιο ερώτημα συχνά. Και στις δύο περιπτώσεις παρατηρείται συχνότητα στην εκπαίδευση ,που σημαίνει τη διαρκή ενημέρωση και επαγρύπνηση των οργανισμών στους κινδύνους που απορρέουν από το ενδεχόμενο απάτης.

Παρατηρείται μία μικρή διαφοροποίηση των απαντήσεων στο ερώτημα αν ο οργανισμός έχει θεσπίσει αναλυτική διαδικασία για τον εντοπισμό, διερεύνηση και επίλυση των περιπτώσεων απάτης. Πιο συγκεκριμένα όσο αφορά τον εντοπισμό και τη διερεύνηση τα ποσοστά απαντήσεων συγκλίνουν με το 98,21% να απαντά ότι έχει θεσπιστεί αναλυτική διαδικασία ,ενώ στην επίλυση υπάρχει διαφορά πέντε μονάδων προς τα κάτω.

Στο πλαίσιο του προληπτικού εντοπισμού απάτης ο οργανισμός χρησιμοποιεί αναλυτικές διαδικασίες και εξελιγμένα πληροφοριακά συστήματα σε ποσοστό 78,57% , πάραυτα όμως το 58,93% θεωρεί πως η πολυπλοκότητα των πληροφορικών συστημάτων έχει αυξήσει την έκθεση στην απάτη, πιθανόν θεωρείται από τους ερωτηθέντες ότι δημιουργείται ευκαιρία από την πολυπλοκότητα των πληροφορικών συστημάτων.

Οι κίνδυνοι που απειλούν περισσότερο τον οργανισμό, όπως προκύπτει από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων, είναι η εκμετάλλευση εμπιστευτικών πληροφοριών, η απάτη μέσω πιστωτικών καρτών και επιταγών, η απάτη τραπεζικού λογαριασμού και η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, γεγονός που συνδέεται άμεσα και με τους τύπους απάτης που έχουν ανιχνευτεί στο παρελθόν στον οργανισμό οι οποίοι είναι η απάτη τραπεζικού λογαριασμού, η υπεξαίρεση, η εκμετάλλευση εμπιστευτικών πληροφοριών, η απάτη μέσω πιστωτικών καρτών αλλά και η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Εξετάζοντας το αν έχει επηρεάσει η παρούσα οικονομική συγκυρία (κρίση) τον κίνδυνο φαινομένων απάτης στον τραπεζικό τομέα διαπιστώνεται ότι τον έχει αυξήσει αλλά λίγο με ποσοστό 64,29%.

Αναφορικά με τα τρία πιο αποτελεσματικά μέτρα για τη μείωση των κινδύνων που απορρέουν από την περίπτωση απάτης οι ερωτηθέντες πιστεύουν ότι οι πιο αυστηροί/συχνοί έλεγχοι στις συναλλαγές υψηλού κινδύνου, η επιχειρηματική ηθική και τα κανάλια επικοινωνίας ανώνυμων αναφορών ή και σχετική τηλεφωνική γραμμή μπορούν να οδηγήσουν τον οργανισμό στον αποτελεσματικό περιορισμό διάπραξης φαινομένων απάτης.

Άξιο λόγου είναι το γεγονός ότι το 76,79% των ερωτηθέντων έχει συμμετάσχει στο παρελθόν στον έλεγχο περιστατικού απάτης, γεγονός το οποίο συνδέεται άμεσα με τη μέτρια εφαρμογή του Κανονιστικού Πλαισίου και του Εταιρικού Κώδικα Δεοντολογίας. Επιπρόσθετα αξίζει να σημειωθεί ότι παρά τις Εσωτερικές Εγκυκλίους, τα συχνά εκπαιδευτικά σεμινάρια για την απάτη και την κατανόηση των κινδύνων της απάτης, την εσωτερική διαδικασία αναφοράς ενδείξεων απάτης (whistleblowing), την πολιτική κινδύνων για την απάτη και τα εξελιγμένα πληροφοριακά συστήματα το φαινόμενο της απάτης συνεχίζει να εμφανίζεται, γεγονός που παραθέτει και την πολυδιάστατη και πολύπλοκη φύση του φαινομένου. Όπως αναμένεται, στις περιπτώσεις εντοπισμού φαινομένων απάτης ο οργανισμός έχει προχωρήσει στον ανασχεδιασμό των διαδικασιών αλλά και την επαναξιολόγηση των υφιστάμενων οδηγιών για τους κινδύνους που εμφανίστηκαν. Σύμφωνα με το 89,29% των ερωτηθέντων ο ανασχεδιασμός συνέβαλε στο να μην επαναληφθούν οι περιπτώσεις απάτης που έχουν εντοπιστεί ή ανιχνευτεί.

Ένα κρίσιμο σημείο της έρευνας αποτελεί το γεγονός ότι υπάρχουν υποψίες περιπτώσεων απάτης οι οποίες δε μπορούν να τεκμηριωθούν, πράγμα που επιβεβαιώνει την πολυπλοκότητα του φαινομένου της απάτης αλλά και τη συνεχή προσπάθεια που χρειάζεται από όλους τους φορείς που συνδέονται με το φαινόμενο της απάτης, ώστε να αντιμετωπιστεί.

Η αντίδραση του οργανισμού μετά την ανακάλυψη απάτης είναι οι απολύσεις και η ποινική δίωξη να ακολουθεί με μικρότερο κατά 15% ποσοστό ,το οποίο μπορεί να αιτιολογηθεί αφού οι ποινικές διώξεις δεν προτιμώνται λόγω της έκτασης και της δημοσιοποίησης που μπορεί να πάρει το θέμα και να καταλήξει να τραυματίσει τη φήμη του οργανισμού παρά να την ωφελήσει. Γεγονός που αποδεικνύεται και στο ερώτημα 28 όπου στην περίπτωση που ο οργανισμός έχει δεχτεί κατηγορίες για φαινόμενα απάτης οι πιο σημαντικές επιπτώσεις είναι ο κίνδυνος φήμης, τα πρόστιμα και οι νομικές κυρώσεις. Βέβαια πρέπει σ' αυτό το σημείο να τονιστεί ιδιαίτερα ότι η μη ποινική δίωξη μπορεί να οδηγήσει στην αύξηση των φαινομένων απάτης στον οργανισμό, αφού κλονίζεται το ηθικό του προσωπικού το οποίο μπορεί να θεωρήσει ότι τα οφέλη που θα αποκομίσει κάποιος από τη διάπραξη απάτης είναι πολύ περισσότερα από μία απλή απόλυση που θα δεχτεί.

Αναφορικά με τους παράγοντες που οφείλεται η διαφθορά και το ξέπλυμα χρήματος υπάρχουν διάχυτες απαντήσεις με επικρατέστερες σε μέτριο βαθμό την έλλειψη αποτελεσματικού συστήματος αναφορών, πολιτισμικούς λόγους, ευκαιρία και έλλειψη διαφάνειας και υπεύθυνης πολιτικής διαδικασίας . Σίγουρα ένα αποτελεσματικό σύστημα αναφορών μπορεί να ωθήσει στην πρόληψη των φαινομένων της διαφθοράς, αφού θα αποτελέσει ανασταλτικό παράγοντα για κάποιον που αμφιταλαντεύεται στο να προβεί σε πράξη απάτης. Πιο συγκεκριμένα εάν ο υποψήφιος δράστης γνωρίζει ότι υπάρχει αποτελεσματικό σύστημα αναφορών, θα διστάσει να προβεί σε ενέργειες απάτης αφού θα είναι σχεδόν βέβαιο ότι το σύστημα αναφορών θα τον εμφανίσει. Οι πολιτιστικοί παράγοντες επηρεάζουν τη δράση του πιθανού δράστη, αφού η αντίληψη του σωστού και του λάθους, η δικαιοσύνη και η ηθική μπορεί να διαφέρουν από χώρα σε χώρα αλλά και από οικογένεια σε οικογένεια. Επομένως πολύ σημαντικό ρόλο στην διάπραξη απάτης διαδραματίζει η ηθική που διακατέχει τον κάθε εργαζόμενο. Όπως έχει αναφερθεί και στην παρούσα εργασία η ηθική εκπαίδευση μπορεί να αποτελέσει εργαλείο για να μειώσει την επιρροή των πολιτισμικών παραγόντων ,προκειμένου κάποιος να πάρει μία ηθική απόφαση. Γι' αυτό στη σημερινή εποχή η ηθική εκπαίδευση είναι σε ζήτηση ως αποτέλεσμα των φαινομένων απάτης και διαφθοράς που αντιμετωπίζουν οι οργανισμοί.

ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η παρούσα έρευνα υπόκειται σε κάποιους περιορισμούς που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη προκειμένου να ερμηνευτούν και να κατανοηθούν σωστά τα αποτελέσματα της.

Λόγω του ευαίσθητου θέματος που πραγματεύεται η εν λόγω έρευνα, αξίζει να αναφερθεί ο δισταγμός πολλών να συμμετέχουν στην εν λόγω έρευνα και να αναφέρουν ευαίσθητα δεδομένα που σχετίζονται με την απάτη, παρά της ύπαρξης διαβεβαίωσης για την ανωνυμία των απαντήσεών τους, με αποτέλεσμα το χαμηλό ποσοστό ανταπόκρισης (28,50%). Παρόλα αυτά, το ποσοστό ανταπόκρισης θεωρείται ικανοποιητικό, αν λάβουμε υπόψη μας τα χαμηλά ποσοστά ανταπόκρισης διαφόρων ερευνών που πραγματεύονταν θέματα ευαίσθητων δεδομένων. Θα μπορούσε να προταθεί η λήψη μεγαλύτερου δείγματος για να εξαχθούν πιο αξιόπιστα συμπεράσματα, χωρίς να θεωρείται ότι το παρόν δείγμα οδηγεί σε αναξιόπιστα αποτελέσματα.

Για τη διερεύνηση του φαινομένου της απάτης στις τράπεζες, χρησιμοποιήθηκε η έρευνα με ερωτηματολόγιο, για την οποία θα πρέπει να λάβουμε υπόψη τους διάφορους περιορισμούς που έχουν ήδη αναφερθεί. Επιπλέον, λόγω του περιορισμένου χρόνου και της ανωνυμίας των συμμετεχόντων που προτιμήθηκε να επιλεγεί, χρησιμοποιήθηκε για την αποστολή των ερωτηματολογίων το διαδίκτυο και σε ειδική φόρμα καταχωρήθηκαν και οι απαντήσεις των ερωτήσεων, με αποτέλεσμα την ανυπαρξία επαφής με τον συμμετέχοντα, τη δυνατότητα προσαρμογής και επεξήγησης ερωτήσεων που ενδεχομένως να μην έχουν γίνει κατανοητές και να προκαλούν σύγχυση κτλ, οφέλη που η διαδικασία συνέντευξης για παράδειγμα θα παρείχε. Για το λόγο αυτό προτείνεται η διερεύνηση του φαινομένου και με άλλες μεθοδολογίες και τεχνικές.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Οι προτάσεις για μελλοντική έρευνα ,ύστερα από τη συγγραφή της παρούσας διπλωματικής αλλά και την ανάλυση των αποτελεσμάτων της εν λόγω έρευνας διαμορφώνονται παρακάτω.

Το φαινόμενο της απάτης λόγω της πολυπλοκότητας και της πολυμορφίας από την οποία διέπεται ,έχει ως αποτέλεσμα να παρουσιάζονται συνεχώς νέες μορφές περιπτώσεων διάπραξης απάτης, αλλά και υποψίες περιπτώσεων απάτης που δε μπορούν να τεκμηριωθούν. Συνεπώς η συνεχής παρατήρηση του φαινομένου σε τακτά χρονικά διαστήματα ,θα έχει να προσθέσει εξελίξεις στο φαινόμενο αλλά και στην καταπολέμηση και πρόληψη της διάπραξης περιπτώσεων απάτης.

Προτείνεται να μελετηθεί περαιτέρω η σχέση των πληροφοριακών συστημάτων με τη διάπραξη απάτης ,αφού έξι στους δέκα ερωτηθέντες απάντησαν πως η πολυπλοκότητα των πληροφοριακών συστημάτων έχει οδηγήσει στην αύξηση των περιπτώσεων διάπραξης απάτης.

Τέλος επειδή το φαινόμενο της απάτης συνδέεται άμεσα με την ηθική και την κουλτούρα της κάθε κοινωνίας ,υψηλό ενδιαφέρον θα παρουσίαζε να μελετηθεί πόσο προωθείται και αναπτύσσεται από τα Πανεπιστήμια αλλά και τα σχετικά σεμινάρια που διενεργούνται από τον τραπεζικό χώρο για την καταπολέμηση και την πρόληψη της απάτης και της διαφθοράς.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1.Φύλο	Καταμέτρηση	
Άνδρας	34	59,65%
Γυναίκα	23	40,35%

2.Ηλικία	Καταμέτρηση	
25-35	21	36,84%
36-45	19	33,33%
46-55	15	26,32%
56-65	1	1,75%
66+	1	1,75%

3.Εκπαίδευση	Καταμέτρηση	
Άλλο	2	3,57%
Διδακτορικό	2	3,57%
Διδακτορικό, Μεταπτυχιακό, Πτυχίο	1	1,79%
Μεταπτυχιακό	11	19,64%
Μεταπτυχιακό, ACCA	1	1,79%
Μεταπτυχιακό, CIA	5	8,93%
Μεταπτυχιακό, CIA, ACCA	1	1,79%
Μεταπτυχιακό, Άλλο	1	1,79%
Μεταπτυχιακό, Πτυχίο	5	8,93%
Μεταπτυχιακό, Πτυχίο, CIA	3	5,36%
Μεταπτυχιακό, Πτυχίο, CIA, Άλλο	2	3,57%
Μεταπτυχιακό, Πτυχίο, Άλλο	1	1,79%
Πτυχίο	12	23,21%
Πτυχίο, ACCA	1	1,79%
Πτυχίο, CIA	2	3,57%
Πτυχίο, Άλλο	5	8,93%

4. Θέση του Ερωτηθέντος	Καταμέτρηση	
Εξωτερικός Ελεγκτής	1	1,75%
Υπάλληλος Διεύθυνσης Εσωτερικού Ελέγχου (internal auditor)	21	36,84%
Υπάλληλος Διεύθυνσης Διαρκούς Ελέγχου	12	21,05%
Υπάλληλος Διεύθυνσης Κανονιστικής Συμμόρφωσης (compliance officer)	10	17,54%
Υπάλληλος Διεύθυνσης κατά της απάτης (fraud analyst)	13	22,81%

5.Πόσο καιρό απασχολήστε στην συγκεκριμένη Διεύθυνση	Καταμέτρηση	
1-3 έτη	9	16,07%
4-7 έτη	27	48,21%
8+	18	32,14%
Λιγότερο από 1 έτος	2	3,57%
	57	

6.Σε τι βαθμό κατά τη γνώμη σας υπάρχει παραβατικότητα του Κανονιστικού Πλαισίου ; (Επίπεδο)	Καταμέτρηση	
Δεν ξέρω/Δεν απαντώ	3	5,36%
Μέτριο	29	51,79%
Υψηλό	5	8,93%
Χαμηλό	19	33,93%
	57	

7.Γνωρίζετε αν υπάρχουν Εσωτερικές Εγκύκλιοι για την απάτη;	Καταμέτρηση	
Δεν ξέρω/Δεν απαντώ	1	1,79%
Ναι	54	96,43%
Όχι	1	1,79%
	57	

8.Σε ποιο βαθμό κατά τη γνώμη σας εφαρμόζεται ο Εταιρικός Κώδικας Δεοντολογίας ;	Καταμέτρηση	
Δεν ξέρω/Δεν απαντώ	1	1,79%
Μέτριο	30	53,57%
Υψηλό	24	42,86%
Χαμηλό	1	1,79%
	57	

9.Κατά τη γνώμη σας ο οργανισμός (τράπεζα) παρέχει συχνότητα εκπαίδευσης προσωπικού για την κατανόηση των κινδύνων απάτης;	Καταμέτρηση	
Αρχικά εκτενώς & μεταγενέστερα ολιγόωρες ενημερώσεις	31	54,39%
Σπάνια	1	1,75%
Συχνά	25	43,86%
	57	

10. Κατά τη γνώμη σας ο οργανισμός (τράπεζα) έχει θεσπίσει αναλυτική διαδικασία για τον εντοπισμό, διερεύνηση και επίλυση περιπτώσεων απάτης;	[Εντοπισμός]		[Διερεύνηση]		[Επίλυση]	
	Δεν ξέρω/Δεν απαντώ	1	1,79%	1	1,79%	3
Ναι	56	98,21%	56	98,21%	53	92,98%
Όχι	0	0	0	0	1	1,75%
	57		57		57	

11. Εάν ναι επιβάλλεται από εποπτικό φορέα;	Καταμέτρηση	
Δεν ξέρω/Δεν απαντώ	7	12,50%
Ναι	49	85,71%
Όχι	1	1,79%
	57	

12. Ο οργανισμός (τράπεζα) έχει δημιουργήσει εσωτερική διαδικασία αναφοράς ενδείξεων απάτης (whistleblowing) ;	Καταμέτρηση	
Δεν ξέρω/Δεν απαντώ	2	3,57%
Ναι	55	96,43%
	57	

13. Κατά τη γνώμη σας οι αναφορές ενδείξεων απάτης (whistleblowing) αντιμετωπίζονται άμεσα από τον οργανισμό (τράπεζα);	Καταμέτρηση	
Κάποιες φορές	1	1,75%
Πάντα	37	64,91%
Συχνά	19	33,33%
	57	

14. Κατά τη γνώμη σας σε τι βαθμό ο οργανισμός (τράπεζα) έχει προσδιορίσει πολιτική διαχείρισης κινδύνων από απάτη ;	Καταμέτρηση	
Μεγάλο	47	82,46%
Μέτριο	10	17,54%
	57	

15. Στο πλαίσιο του προληπτικού εντοπισμού απάτης, σε τι βαθμό θεωρείτε ότι ο οργανισμός (τράπεζα) χρησιμοποιεί αναλυτικές διαδικασίες και εξελιγμένα πληροφοριακά συστήματα;	Καταμέτρηση	
Μεγάλο	45	78,57%
Μέτριο	12	21,43%
	57	

16. Στις ημέρες μας, θεωρείτε ότι η πολυπλοκότητα των πληροφοριακών συστημάτων έχει αυξήσει την έκθεση στην απάτη;	Καταμέτρηση	
Δεν ξέρω/Δεν απαντώ	3	3%
Ναι	34	58,93%
Όχι	20	35,71%
	57	

17. Παρακαλώ αξιολογήστε τις παρακάτω περιπτώσεις απάτης, ανάλογα με το πόσο εκτεθειμένος θεωρείτε ότι είναι ο οργανισμός (τράπεζα) σε κάθε μία από αυτές											
	ξέπλυμα	η απάτη μέσω πιστωτικών καρτών και επιταγών	η απάτη υποθηκών στεγαστικών δανείων	η απάτη τραπεζικού λογαριασμού	η απάτη συναλλάγματος	η εκμετάλλευση εμπιστευτικών πληροφοριών	η παραβίαση της φορολογικής νομοθεσίας	η απάτη μέσω cash collateral Δανείων	Δωροδοκία	Υπεξαίρεση	Εκβίαση
Καθόλου	3	0	1	0	0	0	1	9	4	2	10
Λίγο	1	4	28	4	4	0	41	37	33	12	37
Μέτρια	11	7	26	9	38	6	10	4	14	20	6
Αρκετά	36	40	1	37	14	41	3	5	3	16	3
Πολύ	6	6	1	7	1	10	2	2	3	7	1
Καθόλου	5,36%	0,00%	1,79%	0,00%	0,00%	0,00%	1,79%	16,07%	7,14%	3,57%	17,86%
Λίγο	1,79%	7,14%	48,21%	7,14%	7,14%	0,00%	71,43%	64,29%	57,14%	21,43%	64,29%
Μέτρια	19,64%	12,50%	46,43%	16,07%	66,07%	10,71%	17,86%	7,14%	25,00%	33,93%	10,71%
Αρκετά	62,50%	69,64%	1,79%	64,29%	25,00%	71,43%	5,36%	8,93%	5,36%	28,57%	5,36%
Πολύ	10,71%	10,71%	1,79%	12,50%	1,79%	17,86%	3,57%	3,57%	5,36%	12,50%	1,79%

18. Ο οργανισμός (τράπεζα) επαναξιολογεί τις υφιστάμενες οδηγίες για συγκεκριμένους κινδύνους απάτης;	Καταμέτρηση	
Δεν ξέρω/Δεν απαντώ	3	5,36%
Μόνο αν παρουσιαστεί ανάγκη	44	76,79%
Σε τακτή βάση	7	12,50%
Σε τακτή βάση και αν παρουσιαστεί ανάγκη	3	5,36%
	57	

19. Όπου έχουν εντοπιστεί / ανιχνευθεί περιπτώσεις απάτης, ο ανασχεδιασμός συνέβαλε στο να μην επαναληφθούν;	Καταμέτρηση	
Κάποιες φορές	3	5,36%
Πάντα	3	5,36%
Συχνά	51	89,29%
	57	

20. Κατά τη γνώμη σας ποια είναι τα τρία (3) πιο αποτελεσματικά μέτρα για τη μείωση των κινδύνων που απορρέουν από τις περιπτώσεις απάτης ;									
Εσωτερικοί έλεγχοι	Πιο αυστηροί/συχνοί έλεγχοι στις συναλλαγές υψηλού κινδύνου	Κανάλια επικοινωνίας ανωνύμων αναφορών ή/και σχετική τηλεφωνική γραμμή	Δέουσα Νομική επιμέλεια	Επιχειρηματική Ηθική	Μοντέλο πρόβλεψης κατά της απάτης /διαφθοράς	Περαιτέρω Εκπαιδευτικά προγράμματα	Πληροφορικά Συστήματα (π.χ. Προστασία μέσω κωδικών πρόσβασης κ.α.)	Αυξημένος ρόλος Επιτροπής Ελέγχου για το Ξέπλυμα Χρήματος	Κώδικας Δεοντολογίας
20	39	28	1	33	12	10	11	8	6
35,71%	69,64%	50,00%	1,79%	58,93%	21,43%	17,86%	19,64%	14,29%	10,71%

21. Με ποιο τρόπο θεωρείτε ότι η τρέχουσα οικονομική συγκυρία (Κρίση) έχει επηρεάσει τον κίνδυνο απάτης στις τράπεζες ;	Καταμέτρηση	
Δεν μπορώ να το προσδιορίσω	5	8,93%
Τον έχει αυξήσει αλλά λίγο	37	64,29%
Τον έχει αυξήσει σημαντικά	11	19,64%
Τον έχει μειώσει	4	7,14%
	57	

22. Έχετε συμμετάσχει στο παρελθόν στον έλεγχο περιστατικού απάτης;	Καταμέτρηση	
Δεν ξέρω/Δεν απαντώ	7	12,50%
Ναι	44	76,79%
Όχι	6	10,71%
	57	

23. Σε συνέχεια του εντοπισμού περιπτώσεων απάτης, προχώρησε ο οργανισμός σε ανασχεδιασμό διαδικασιών;	Καταμέτρηση	
Δεν ξέρω/Δεν απαντώ	10	17,86%
Ναι	46	80,36%
Όχι	1	1,79%
	57	

24. Έχετε υποψίες περιπτώσεων απάτης, που δεν μπορούν να τεκμηριωθούν;	Καταμέτρηση	
Δεν ξέρω/Δεν απαντώ	13	23,21%
Ναι	36	62,50%
Όχι	8	14,29%
	57	

25. Κατά τη γνώμη σας η ευθύνη του εντοπισμού περιπτώσεων απάτης ανήκει πρωταρχικά:	Καταμέτρηση	
Δεν ξέρω/Δεν απαντώ	5	8,93%
Στο εκάστοτε τμήμα	42	73,21%
Στο τμήμα απάτης	7	12,50%
Στο τμήμα Εσωτερικού Ελέγχου	3	5,36%
	57	

26. Παρακαλώ επιλέξτε τους σημαντικότερους κατά τη γνώμη σας τύπους απάτης που έχουν ανιχνευθεί στο παρελθόν από τον οργανισμό (τράπεζα)								
η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (Ξέπλυμα χρήματος, Χρηματοδότηση Τρομοκρατίας)	η απάτη μέσω πιστωτικών καρτών και επιταγών	η απάτη υποθηκών στεγαστικών δανείων	η απάτη τραπεζικού λογαριασμού	η απάτη συναλλάγματος	η εκμετάλλευση εμπιστευτικών πληροφοριών	η απάτη μέσω cash collateral Δανείων	Δωροδοκία	Υπεξαίρεση
13	30	5	48	11	31	1	6	34
22,81%	52,63%	8,77%	84,21%	19,30%	54,39%	1,75%	10,53%	59,65%

27. Σε ποιες ενέργειες προέβη η οργανισμός (τράπεζα) μετά από την ανακάλυψη απάτης (Επιλογή περισσότερα από ένα)	Καταμέτρηση	
Διαθεσιμότητα	4	7,02%
Απολύσεις	50	87,72%
Ποινική δίωξη	42	73,68%

28. Σε περίπτωση που ο οργανισμός (τράπεζα) έχει δεχτεί κατηγορίες για διάπραξη εσωτερικής απάτης, ποιες είναι οι πιο σημαντικές επιπτώσεις(Επιλογή περισσότερα από ένα)	Καταμέτρηση	
Πρόστιμα και νομικές κυρώσεις	38	66,67%
Ποινικές κυρώσεις προσωπικού	16	28,07%
Κανονιστικές κυρώσεις και κόστος συμμόρφωσης	6	10,53%
Κίνδυνος φήμης, να τραυματιστεί η φήμη της τράπεζας	51	89,47%

29. Οι υποθέσεις ξεπλύματος χρήματος που αναφέρθηκαν από την τράπεζα τα τελευταία τρία χρόνια επιλύθηκαν ;	Καταμέτρηση	
Κάποιες φορές	11	19,64%
Συχνά	46	80,36%
	57	

30. Σε ποιους από παράγοντες πιστεύετε ότι οφείλεται η διαφθορά & το ξέπλυμα χρήματος με σειρά σπουδαιότητας.	Έλλειψη αποτελεσματικού μηχανισμού παροχής κινήτρων για τα στελέχη τραπεζών όπως έλλειψη αξιοκρατίας	Κακές οικονομικές πολιτικές όπως ιδιωτικοποιήσεις	Χαμηλοί μισθοί Τραπεζικών στελεχών	Έλλειψη διαφάνειας και υπεύθυνης πολιτικής ή διαδικασίας	Έλλειψη ανεξάρτητου και αποτελεσματικού ή δικαστικού σώματος	Έλλειψη αποτελεσματικού ή συστήματος αναφορών	Έλλειψη αποτελεσματικής πάταξης των διεθνή αρμένων λειτουργών	Ευκαιρία (π.χ. ανεπαρκές σύστημα ελέγχου)	Κίνητρο (π.χ. ανάγκη, οικονομικά προβλήματα, χρέος, απληστία)	Εκλογίκευση (π.χ. προσπάθεια αιτιολόγησης επινοώντας δικαιολογία όπως δεν αμείβομαι όσο πρέπει)	Σε άλλους λόγους	Στην οικονομική ύφεση	Πολιτισμικοί λόγοι, π.χ. οι δωροδοκίες είναι έθιμο
1=Καθόλου	7	19	7	3	12	6	12	2	5	7	7	3	0
2=Λίγο	34	30	33	16	34	7	27	18	26	27	38	29	13
3=Μέτρια	10	7	14	28	8	36	12	29	14	16	7	12	30
4=Αρκετά	4	1	2	9	1	6	3	5	9	1	4	7	11
5=Πολύ	2	0	1	1	2	2	3	3	3	6	1	6	3
1=Καθόλου	12,50%	33,93%	12,50%	5,36%	21,43%	10,71%	21,43%	3,57%	8,93%	12,50%	12,50%	5,36%	0,00%
2=Λίγο	58,93%	51,79%	57,14%	28,57%	58,93%	12,50%	46,43%	32,14%	44,64%	46,43%	66,07%	50,00%	23,21%
3=Μέτρια	17,86%	12,50%	25,00%	48,21%	14,29%	62,50%	21,43%	50,00%	25,00%	28,57%	12,50%	21,43%	51,79%
4=Αρκετά	7,14%	1,79%	3,57%	16,07%	1,79%	10,71%	5,36%	8,93%	16,07%	1,79%	7,14%	12,50%	19,64%
5=Πολύ	3,57%	0,00%	1,79%	1,79%	3,57%	3,57%	5,36%	5,36%	5,36%	10,71%	1,79%	10,71%	5,36%

Ερωτηματολόγιο

Εμπιστευτικό Ερωτηματολόγιο έρευνας στα πλαίσια εκπόνησης Διπλωματικής εργασίας με θέμα "Η Καταπολέμηση της Απάτης στις Τράπεζες "

Αξιότιμοι/ες Κύριοι/Κυρίες

Το παρόν ερωτηματολόγιο αποστέλλεται στο πλαίσιο Διπλωματικής Εργασίας για το Μεταπτυχιακό Φορολογία και Ελεγκτική, που εκπονείται στο Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. Η συμπλήρωση των ερωτημάτων θα βοηθήσει στην επιτυχία της έρευνας της παρούσας Διπλωματικής Εργασίας.

Η απάτη ως φαινόμενο εμφανίζεται από την αρχή της συγκρότησης των ανθρώπων και της εμφάνισης οργανωμένης κοινωνίας. Η απάτη συνδέεται πολλές φορές με την προσπάθεια των ανθρώπων να αποκτήσουν παράνομα περιουσιακά στοιχεία τρίτων με σκοπό το ίδιο όφελος. Οι ορισμοί σχετικά με την έννοια της απάτης διαφέρουν και στο σημείο αυτό θα παρατεθούν δύο επικρατούντες ορισμοί. Η απάτη ορίζεται από το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών ως «Παράνομη πράξη που χαρακτηρίζεται από εξαπάτηση, απόκρυψη και κατάχρηση της εμπιστοσύνης». Η ομοσπονδία λογιστών απάτης που ονομάζεται Association of Fraud Examiners (ACFE) ορίζει την απάτη ως «Τη χρήση ξένων περιουσιακών

στοιχείων για προσωπικό πλουτισμό δια μέσου της σκόπιμης κατάχρησης ή μη σωστής εφαρμογής των πόρων και των περιουσιακών στοιχείων μιας επιχείρησης».

Τριμελής Επιτροπή :Καθ. Αναστάσιος Τσάμης,
Αναπλ. Καθ. Ιωάννης Φίλος ,
Ομ. Καθ. Ελ. Μπέσιλα-Μακρίδη

Για οποιαδήποτε ερώτηση ή διευκρίνιση παρακαλώ επικοινωνήστε με την Κουλεντιανού Μαρία
E-mail : maria.koulentianou@gmail.com
Τηλ. Επικοινωνίας : 6979914450

Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου θα σας πάρει λίγα μόλις λεπτά.
Είναι ανώνυμο και οι απαντήσεις σας είναι αυστηρώς εμπιστευτικές.

Η συμπλήρωσή του θα είναι πολύτιμη για εμάς.

ΤΜΗΜΑ Α : ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

1.Φύλο

Άνδρας
Γυναίκα

2.Ηλικία

25-35
36-45
46-55
56-65
66 +

3.Εκπαίδευση

Διδακτορικό
Μεταπτυχιακό
Πτυχίο
CIA ACCA CFSA CSA ACF Άλλο

4.Θέση του Ερωτηθέντος

Διευθύνων Σύμβουλος, Οικονομικός Διευθυντής
Υπάλληλος Διεύθυνσης Κανονιστικής Συμμόρφωσης (compliance officer)
Υπάλληλος Διεύθυνσης Εσωτερικού Ελέγχου (internal auditor)
Υπάλληλος Διεύθυνσης κατά της απάτης (fraud analyst)
Υπάλληλος Διεύθυνσης Διαρκούς Ελέγχου
Εξωτερικός Ελεγκτής

5.Πόσο καιρό απασχολήστε στην συγκεκριμένη Διεύθυνση

Λιγότερο από 1 έτος
1-3 έτη
4-7 έτη
8+

6. Σε τι βαθμό κατά τη γνώμη σας υπάρχει παραβατικότητα του Κανονιστικού Πλαισίου ; (Επίπεδο)

- Υψηλό
Μέτριο
Χαμηλό
Δεν ξέρω/Δεν απαντώ

7. Γνωρίζετε αν υπάρχουν Εσωτερικές Εγκύκλιοι για την **απάτη**;

- Ναι
Όχι
Δεν ξέρω/Δεν απαντώ

8. Σε ποιο βαθμό κατά τη γνώμη σας εφαρμόζεται ο Εταιρικός Κώδικας Δεοντολογίας

- Υψηλό
Μέτριο
Χαμηλό
Δεν ξέρω/Δεν απαντώ

9. Κατά τη γνώμη σας ο οργανισμός (τράπεζα) παρέχει **συχνότητα εκπαίδευσης προσωπικού για την κατανόηση των κινδύνων απάτης**;

- Αρχικά εκτενώς & μεταγενέστερα ολιγώρες ενημερώσεις
Συχνά
Σπάνια
Ποτέ

10. Κατά τη γνώμη σας ο οργανισμός (τράπεζα) έχει θεσπίσει αναλυτική **διαδικασία για τον εντοπισμό, διερεύνηση και επίλυση περιπτώσεων απάτης**;

	Ναι	Όχι	Δεν ξέρω/Δεν απαντώ
εντοπισμός	☐	☐	☐
διερεύνηση	☐	☐	☐
επίλυση	☐	☐	☐

11. Εάν ναι επιβάλλεται από εποπτικό φορέα;

- Ναι
Όχι
Δεν ξέρω/Δεν απαντώ

12. Ο οργανισμός (τράπεζα) έχει δημιουργήσει εσωτερική διαδικασία αναφοράς ενδείξεων απάτης (**whistleblowing**) ;

- Ναι
Όχι
Δεν ξέρω/Δεν απαντώ

13. Κατά τη γνώμη σας οι αναφορές **ενδείξεων απάτης (whistleblowing) αντιμετωπίζονται άμεσα από τον οργανισμό (τράπεζα)**;

- Πάντα
Συχνά
Κάποιες φορές
Ποτέ

14. Κατά τη γνώμη σας **σε τι βαθμό ο οργανισμός (τράπεζα) έχει προσδιορίσει πολιτική διαχείρισης κινδύνων από απάτη**.

- Μεγάλο
Μέτριο
Ελάχιστο
Μηδενικό

15. Στο πλαίσιο του **προληπτικού εντοπισμού απάτης**, σε τι βαθμό θεωρείτε ότι ο οργανισμός (τράπεζα) χρησιμοποιεί αναλυτικές διαδικασίες και εξελιγμένα πληροφοριακά συστήματα;

- Μεγάλο
 Μέτριο
 Ελάχιστο
 Μηδενικό

16.Στις ημέρες μας, θεωρείτε ότι η πολυπλοκότητα των πληροφοριακών συστημάτων έχει αυξήσει την έκθεση στην απάτη:

- Ναι
 Όχι
 Δεν ξέρω/Δεν απαντώ

17.Παρακαλώ αξιολογήστε τις παρακάτω περιπτώσεις απάτης, ανάλογα με το πόσο εκτεθειμένος θεωρείτε ότι είναι ο οργανισμός (τράπεζα) σε καθεμία από αυτές(1-Καθόλου, 2-Λίγο, 3-Μέτρια, 4-Αρκετά, 5-Πολύ).

1=Καθόλου 2=Λίγο 3=Μέτρια 4=Αρκετά 5=Πολύ

η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (Ξέπλυμα χρήματος, Χρηματοδότηση Τρομοκρατίας)	☐	☐	☐	☐	☐
η απάτη μέσω πιστωτικών καρτών και επιταγών	☐	☐	☐	☐	☐
απάτη υποθηκών στεγαστικών δανείων	☐	☐	☐	☐	☐
η απάτη τραπεζικού λογαριασμού	☐	☐	☐	☐	☐
η απάτη συναλλάγματος	☐	☐	☐	☐	☐
η εκμετάλλευση εμπιστευτικών πληροφοριών	☐	☐	☐	☐	☐
η παραβίαση της φορολογικής νομοθεσίας	☐	☐	☐	☐	☐
η απάτη μέσω cash collateral Δανείων	☐	☐	☐	☐	☐
Δωροδοκία	☐	☐	☐	☐	☐
Υπεξαίρεση	☐	☐	☐	☐	☐
Εκβίαση	☐	☐	☐	☐	☐

18.Ο οργανισμός (τράπεζα) επαναξιολογεί τις υφιστάμενες οδηγίες για συγκεκριμένους κινδύνους απάτης:

- Σε τακτή βάση
 Μόνο αν παρουσιαστεί ανάγκη
 Σε τακτή βάση και αν παρουσιαστεί ανάγκη
 Δεν ξέρω/Δεν απαντώ

19.Όπου έχουν εντοπιστεί / ανιχνευθεί περιπτώσεις απάτης, ο ανασχεδιασμός συνέβαλε στο να μην επαναληφθούν:

- Πάντα
 Συχνά
 Κάποιες φορές
 Ποτέ

20.Κατά τη γνώμη σας ποια κατά σειρά είναι τα τρία (3) πιο αποτελεσματικά μέτρα για τη μείωση των κινδύνων που απορρέουν από τις περιπτώσεις απάτης ;

Δέουσα Νομική επιμέλεια	☐
Εσωτερικοί έλεγχοι	☐
Πιο αυστηροί/συχνοί έλεγχοι στις Συναλλαγές υψηλού κινδύνου	☐
Κανάλια επικοινωνίας ανωνύμων αναφορών ή/και σχετική τηλεφωνική γραμμή	☐
Μοντέλο πρόβλεψης κατά της απάτης /διαφθοράς	☐
Αυξημένος ρόλος Επιτροπής Ελέγχου για το Ξέπλυμα Χρήματος	☐
Κώδικας Δεοντολογίας	☐
Επιχειρηματική Ηθική	☐
Πληροφορικά Συστήματα (π.χ. Προστασία μέσω κωδικών πρόσβασης κ.α.)	☐
Περισσότερα Εκπαιδευτικά προγράμματα	☐

21. Με ποιο τρόπο θεωρείτε ότι η τρέχουσα οικονομική συγκυρία (Κρίση) έχει επηρεάσει τον κίνδυνο απάτης στις τράπεζες ;

- Τον έχει μειώσει
- Τον έχει αυξήσει αλλά λίγο
- Τον έχει αυξήσει σημαντικά
- Δεν τον έχει επηρεάσει καθόλου
- Δεν μπορώ να το προσδιορίσω

22. Έχετε συμμετάσχει στο παρελθόν στον έλεγχο περιστατικού απάτης;

- Ναι
- Όχι
- Δεν ξέρω/Δεν απαντώ

23. Σε συνέχεια του εντοπισμού περιπτώσεων απάτης, προχώρησε ο οργανισμός σε ανασχεδιασμό διαδικασιών;

- Ναι
- Όχι
- Δεν ξέρω/Δεν απαντώ

24. Έχετε υποψίες περιπτώσεων απάτης, που δεν μπορούν να τεκμηριωθούν;

- Ναι
- Όχι
- Δεν ξέρω/Δεν απαντώ

25. Η ευθύνη του εντοπισμού περιπτώσεων απάτης ανήκει πρωταρχικά:

- Στο τμήμα απάτης
- Στο τμήμα Εσωτερικού Ελέγχου
- Στο εκάστοτε τμήμα
- Δεν ξέρω/Δεν απαντώ

26. Παρακαλώ επιλέξτε τους σημαντικότερους τύπους απάτης που έχουν ανιχνευθεί στο παρελθόν από τον οργανισμό (τράπεζα). (Μπορείτε να επιλέξετε περισσότερους από έναν (1) τύπο απάτης)

- η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (Ξέπλυμα χρήματος, Χρηματοδότηση Τρομοκρατίας)
- η απάτη μέσω πιστωτικών καρτών και επιταγών
- η απάτη υποθηκών στεγαστικών δανείων
- η απάτη τραπεζικού λογαριασμού
- η απάτη συναλλάγματος
- η εκμετάλλευση εμπιστευτικών πληροφοριών
- η παραβίαση της φορολογικής νομοθεσίας
- η απάτη μέσω cash collateral Δανείων
- Δωροδοκία
- Υπεξαίρεση
- Εκβίαση

27. Σε ποιες ενέργειες προέβη η οργανισμός (τράπεζα) μετά από την ανακάλυψη απάτης ;

- Διαθεσιμότητα
- Απολύσεις
- Ποινική δίωξη
- Άλλο

28. Σε περίπτωση που ο οργανισμός (τράπεζα) έχει δεχτεί κατηγορίες για διάπραξη εσωτερικής απάτης, ποιες είναι οι πιο σημαντικές επιπτώσεις; (αναφέρατε με σειρά σημαντικότητας)

- Πρόστιμα και νομικές κυρώσεις
- Ποινικές κυρώσεις προσωπικού
- Κανονιστικές κυρώσεις και κόστος συμμόρφωσης
- Κίνδυνος φήμης, να τραυματιστεί η φήμη της τράπεζας

29. Οι υποθέσεις ξεπλύματος χρήματος που αναφέρθηκαν από την τράπεζα τα τελευταία τρία χρόνια επιλύθηκαν ;

- Συχνά
- Κάποιες φορές
- Σπάνια
- Ποτέ

30. Σε ποιους από τους παρακάτω παράγοντες πιστεύετε ότι οφείλεται η διαφθορά και το ξέπλυμα χρήματος με σειρά σπουδαιότητας: (1-Καθόλου, 2-Λίγο, 3-Μέτρια, 4-Αρκετά, 5-Πολύ).

	1=Καθόλου	2=Λίγο	3=Μέτρια	4=Αρκετά	5=Πολύ
Στην οικονομική ύφεση	☐	☐	☐	☐	☐
Πολιτισμικοί λόγοι ,π.χ. οι δωροδοκίες είναι έθιμο	☐	☐	☐	☐	☐
Έλλειψη αποτελεσματικού μηχανισμού παροχής κινήτρων για τα Στελέχη τραπεζών όπως έλλειψη αξιοκρατίας	☐	☐	☐	☐	☐
Κακές οικονομικές πολιτικές όπως ιδιωτικοποιήσεις	☐	☐	☐	☐	☐
Χαμηλοί μισθοί Τραπεζικών Στελεχών	☐	☐	☐	☐	☐
Έλλειψη διαφάνειας και υπεύθυνης πολιτικής διαδικασίας	☐	☐	☐	☐	☐
Έλλειψη ανεξάρτητου και αποτελεσματικού δικαστικού σώματος	☐	☐	☐	☐	☐
Έλλειψη αποτελεσματικού συστήματος αναφορών	☐	☐	☐	☐	☐
Έλλειψη αποτελ/κού συστήματος πάταξης των διεφθαρμένων λειτουργιών	☐	☐	☐	☐	☐
Ευκαιρία (π.χ. ανεπαρκές σύστημα ελέγχου)	☐	☐	☐	☐	☐
Κίνητρο (π.χ. ανάγκη, οικονομικά προβλήματα, χρέος, απληστία)	☐	☐	☐	☐	☐
Εκλογίκευση (π.χ. προσπάθεια αιτιολόγησης επινοώντας δικαιολογία όπως δεν αμείβομαι όσο πρέπει)	☐	☐	☐	☐	☐
Σε άλλους λόγους	☐	☐	☐	☐	☐

Παρακαλώ αναφέρατε κατά τη γνώμη σας τυχόν παρατηρήσεις ή σχόλια που θεωρείτε ότι μπορούν να βοηθήσουν σε κάποιο σημαντικό συμπέρασμα.

Ευχαριστώ πολύ για τη συμμετοχή σας!

BIBΛIOΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

1. Αγγελόπουλος Π.(2010), Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα, Γ' Έκδοση, Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα
2. Αρχοντάκης Α., Παπαδιάς Δ. και Τσαντίλας Π., (1994) Οι τεχνολογίες πληροφορικής στο Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα, μελέτη της ελληνικής εταιρείας επιστημόνων Η/Υ και Πληροφορικής
3. Αλεξιάδης Στέργιος, Εγκληματολογία, Ε' Έκδοση , Εκδόσεις Σακούλα Α.Ε. 2011
4. Γκόρτσος Χ. (2011), «Βασιλεία ΙΙΙ»: η αναθεώρηση του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου της Επιτροπής της Βασιλείας για την τραπεζική εποπτεία με στόχο την ενδυνάμωση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος, Χρηματοπιστωτικό δίκαιο, τεύχος 1, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα,
5. Γκόρτσος Χ. (2011), Εισαγωγή στο διεθνές χρηματοπιστωτικό Δίκαιο, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα
6. Γκόρτσος, Χ., Αλεξιάκης, Π. (2006), Εισαγωγή στις Τραπεζικές Σπουδές -Α. Το νομισματικό και χρηματοπιστωτικό περιβάλλον, Ένωση Ελληνικών Τραπεζών
7. Γκότσης, Χ. (2007), Τεχνολογικές εφαρμογές στη λειτουργία των Τραπεζών, εκδόσεις Σταμούλης
8. Δήμου, Ν. (2000), Ελεγκτική: βασικές αρχές γενικής και τραπεζικής ελεγκτικής, εκδόσεις ΕΛΛΗΝ
9. Διεθνές Πλαίσιο για την Επαγγελματική Εφαρμογή του Εσωτερικού Ελέγχου 2013
10. Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα ,2002
11. Δουκίδης, Γ. (2003), Διοίκηση Επιχειρήσεων και Πληροφοριακά Συστήματα, εκδόσεις ΣΙΔΕΡΗΣ
12. Καζαντζής Χ, (2006), Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος-Μια συστηματική προσέγγιση εννοιών, αρχών και προτύπων, Πειραιάς
13. Κάντζος Κ. , Ελεγκτική Θεωρία και Πρακτική , Αθήνα 1995
14. Καραγιάννης, Α. (2006) Εταιρική Διακυβέρνηση και ΔΕΚΟ, Οικονομικά Χρονικά, 134, pp. 34-37
15. Κουράκης, Ν., (2007). Τα Οικονομικά Εγκλήματα Ι- Γενικό Μέρος, τόμος πρώτος, (3η έκδοση), Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Ν, Σάκκουλας.
16. Κουτούπης, Α. (2009), Διδακτορική διατριβή: "Οι επιδράσεις του Θεσμικού Πλαισίου Εταιρικής Διακυβέρνησης και των Βέλτιστων Πρακτικών στην

- Ανάπτυξη των Συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου των, Επιχειρήσεων-Η περίπτωση των εισηγμένων στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών Εταιρειών", Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
17. Κραμβία-Καπαρδή, Μ., Τσολάκης, Χ., (2011). Οικονομικά Εγκλήματα στις Επιχειρήσεις: Πρόληψη, διερεύνηση, αποτροπή. Εκδόσεις Κριτική ΑΕ
 18. Λαμπροπούλου Έφη (1994). *Κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 175
 19. ΛΕΞΙΚΟ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΑΓΓΛΟ-ΕΛΛΗΝΙΚΟ/ ΕΛΛΗΝΟ-ΑΓΓΛΙΚΟ, ΚΑΝΤΖΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Εκδόσεις Σταμούλη 2000
 20. Μακρής Α. (1992), Προληπτικός και κατασταλακτικός έλεγχος τραπεζικών εργασιών πλην πιστοδοτήσεων, οδηγός τραπεζικών στελεχών, Αθήνα
 21. Παναγόπουλος Γ., Πελετίδης Γ. (2007), ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΙΙ : ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ
 22. Πάσχας, Γ. (2001), Ο ρόλος των εποπτικών αρχών και η αναγκαιότητα λειτουργίας επαρκών συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου, δελτίο Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών β-γ' τρίμηνο 2001
 23. Προβόπουλος Γ., Καπόπουλος Π.(2001) , Η δυναμική του χρηματοοικονομικού συστήματος, εκδόσεις Κριτική, Επιστημονική Βιβλιοθήκη
 24. Σακέλλης, Ε.(1987), Λογιστική και Ελεγκτική των εμπορικών τραπεζών, εκδόσεις Ελληνική Λιθογραφία
 25. Σαπουτζόγλου Γ., Πεντοτής Χ. (2009) Τραπεζική Οικονομική Τόμος Α, Β, , Εκδόσεις Μένου, Αθήνα
 26. Τσιρίδης, Π., (2009). Ο νέος νόμος για το Ξέπλυμα Χρήματος (Ν. 3691/2008). Αθήνα: Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη.
 27. Φλώρος Ν., (2012), Η ευθύνη των χρηματοπιστωτικών αρχών στον χρηματοπιστωτικό τομέα, εκδόσεις Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα
 28. Φίλος Ι. Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου Επιχειρήσεων (2004)
 29. Φίλος, Ι.(2001), Κανονισμός Εσωτερικής Λειτουργίας Τραπεζών και λοιπών εταιρειών, δελτίο Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών β-γ τρίμηνο 2001
 30. Χαραλαμπίδης, Μ.(2011) "Διαχείριση κινδύνων - Διδάγματα από την κρίση και προοπτικές", έκδοση της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών, "η διεθνής κρίση, η κρίση στην ευρωζώνη και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα"

31. Χαρδουβέλης Γκ. και Καραμούζης Ν, (2011), Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της ευρωζώνης: Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον, Εκδοτικός οργανισμός Λιβάνη, Αθήνα
32. Χριστόπουλος Α. και Ντόκας Ι., (2012), Θέματα τραπεζικής και χρηματοοικονομικής θεωρίας, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα
33. Χρυσανθής, Χ. (2006), "Η Κανονιστική Συμμόρφωση στο πλαίσιο του συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου", δελτίο Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών Ιανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος 2006
34. Χρυσοβαλάντης Π. Γαγάνης, Κωνσταντίνος Δ. Ζοπουνίδης «Αναγνώριση παραποιημένων λογιστικών καταστάσεων: μεθοδολογικό πλαίσιο και εφαρμογές», εκδόσεις κλειδάριθμος, 2008.
35. Χρυσοβιτσιώτης, Ιωάννης. Λεξικό αγγλοελληνικό και ελληνοαγγλικό εμπορικών, τραπεζικών και χρηματο-οικονομικών όρων : Ερμηνευτικό, χρηστικό, εγκυκλοπαιδικό / Ι. Χρυσοβιτσιώτη, Ι. Σταυρακόπουλου · επιμέλεια Ιωάννης Σταυρακόπουλος. - 7η έκδ. - Αθήνα : Εκδόσεις Παπαζήση, 2011
36. Ψυχομάνης, Σπύρος Δ., (2009), Δίκαιο του τραπεζικού συστήματος: Οι τράπεζες και η εποπτεία τους, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα

ΞΕΝΗ

1. Abu Bakar, K.M. (2009). *Fraud Prevention Mechanisms in Government-linked Companies: An assessment of the level of existence and effectiveness*. Master Dissertation, Faculty of Accountancy, Universiti Teknologi Mara, Shah Alam
2. Albrecht, W. S., and Albrecht, C .C. (2002). Root out financial deception: Detect and eliminate fraud or suffer the consequences, *Journal of Accountancy*, April 2002, 30-34.
3. ACFE, Report to the Nation, 2004.
4. Aguilera, R.V. (2005), "Corporate Governance", *International Encyclopedia of Economic Sociology*, edited by Jen Beckert and Milan Zafiroski.
5. Biegelman M.T. και Bartow, J.T. (2006). *Executive Roadmap to fraud prevention and internal control: Creating a culture of compliance* .New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
6. Bierstaker, J. L., Brody, R. G., and Pacini, C. (2006). Accountants' perceptions regarding fraud detection and prevention methods. *Managerial Auditing Journal*, 21(5), 520-535.

7. Bierstaker, James L. , Brody, Richard G. , Pacini, Carl, (2006), "Accountants' perceptions regarding fraud detection and prevention methods", *Managerial Auditing Journal*, Vol. 21, No 5, pages 520-535
8. Braithwaite, J. (1984). *Corporate Crime in the Pharmaceutical Industry*. London: Routledge & Kegan Paul.
9. Carson, W.G. (1970). «White-collar crime and the enforcement of factory legislation». *British Journal of Criminology*
10. Carson, W.G. (1981). *The Other Side of Britain's Oil*. Oxford: Martin Robertson
11. Center for Audit Quality [CAQ.] (2010, October). *Deterring and Detecting Financial Reporting Fraud: A Platform for Action*, Washington, D.C
12. Clinard, M. and Quinney, R., (1986). *Criminal Behavior Systems: A Typology*, Pilgrimage Anderson Publishing Cincinnati Ohio.
13. COSO , *Landmark Study on Fraud in financial Report*, 1998.
14. Daniel Quinn Mills, 'Wheel Deal and Steal', *Financial Times* Prentice Hall, 2003
15. Deloitte Center for Banking Solutions (2007), "Navigating the Compliance Labyrinth- The Challenge for Banks "
16. Donald R. Cressey, *Other People's Money: Study in the Social Psychology of Embezzlement* Paperback – April 1, 1972
17. Dooley, D.V., (2002), "Financial Fraud: Accounting Theory and Practice", *Fordham Journal of Corporate & Financial Law*, Vol. 8 (Symposium), pages 53-88
18. Effectiveness of fraud prevention and detection techniques in Malaysian Islamic banks, *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 145 (2014) 97 – 102 Available online at www.sciencedirect.com
19. Feig, N.(2007) "The long (-term) Road to Compliance—Banks are trying to leverage enterprise compliance technology to improve effectiveness and efficiency while driving business value", *Bank Systems and Technology*, Vol.44 No. 3 p.22
20. *Fraud Prevention in the Greek Insurance Market - DELOITTE 2014*
21. Geis, G. (1968) «The Heavy Electrical Equipment Anti- Trust Cases of 1961», in Geis, G. *White -Collar Crime*. New York: Atherton Press.
22. Gerasimova, k (2008)"Can corruption and economic crime be controlled in developing countries and if so, is it cost-effective?" *Journal of financial crime*, 15(2) ss223-233

23. Gillan and Starks , L.T. (1998) “A survey of shareholder activism: motivation and empirical evidence” , Contemporary Finance Digest, Vol. 2, No. 3.
24. Holinger. R.C. Και Clark ,JP.(1983) Theft by Employees. Lexington ,MA :Lexington Books
25. Huntington, S. (1965). «Political Development and Political Decay». World Politics, p. 386-430
26. Idolor, E.J. (2010). Bank Frauds in Nigeria: Underlying causes, effects and possible remedies. *African Journal of Accounting, Economics, Finance and Banking Research*, 6(6), 62-80
27. Kastner, R. (1999), "Automating Bank Audits", The Internal Auditor, Oct 1999; 56, 5; ABI/INFORM Global, pp.23-25
28. Kershaw ,C. , Nicholas ,S. Και Walker , A. (επιμ)(2008). Crime in England and Wales 2007/2008 : The British Crime survey and police recorded crime, London ,Home office , Home office statistical bulletin
29. La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A. and Vishny, R., W. (2000) Agency Problems and Dividend Policies around the World, *Journal of Finance*, 55(1), pp. 1-33
30. Levi, M. (1997). The crime of corruption. In Rider, B.A.K., *Corruption: Enemy Within*. London: Kluwer Law International, p. 35-47
31. Maguire, M., Morgan, R. and Reiner, R., (επιμ.). *The Oxford Handbook of Criminology* (4th edit), p.990-1023. Oxford University Press.
32. McMillan, Edward J., (2006), "Policies and Procedures to Prevent Fraud and Embezzlement: Guidance, Internal Controls and Investigation", John Wiley & Sons. Inc., USA
33. Monks,R.A.G. 2002 “Creating value through corporate governance”, *Corporate Governance: An international review*, Vol. 10
34. Nabhan, R . A. L., and Hindi, N. M. (2009). Bank Fraud: Perception of bankers in the state of Qatar. *Academy of Banking Studies Journal*, 8(1),15-38
35. Nelken, D., (2007). "White-collar and Corporate Crime". In Maguire, M., Morgan, R. και Reiner, R. (επιμ.) (2007). *The Oxford Handbook of Criminology* (4thed), p 733770. Oxford University Press
36. Norman Jaspan ,The thief in the white collar – 1971
37. Pickett, Spenser K.H. and Pickett, Jennifer, (2002), "Financial Crime Investigation and Control", John Wiley & Sons, Inc

38. Quinney, R., (1964). The study of White-Collar Crime: Towards a Reorientation in Theory and Research. *Journal of Criminal Law, Criminology and Policy Science*, 55: 1964
39. Quinney, R., (1977). "The Study Of White-Collar Crime: Toward A Reorientation In The Theory And Rerearch" στο G. Geis& Meier (eds) *White -Collar Crime-Offences in Business, politics and the professions*, The Free Press, New York, London σελ.285
40. Rezaee Z.,2005. Causes, consequences and deterrence of financial statement fraud. *Criticalperspectives of accounting*. Vol16,p.p. 277-298.
41. Rezaee, Zabihollah, (2005), "Causes, consequences, and deterrence of financial statement fraud", *Critical Perspectives on Accounting*, Vol. 16, issue 3, pages 277-298
42. Sethi, M. (2000). «Pakistan: crime and politics in a developing economy». *Economic crime in a Globalization Worlds: Mainstream or Parasite*, a Conference by the Royal Institute of International Affairs in Association with Corruption Risk Group, International Police Review Official Publication, Chatham House financial Services, London
43. Shleifer, A. and Vishny, R., W. (1989) Management entrenchment: The case of manager specific investments, *Journal of Financial Economics*, 25, pp. 123-140
44. Siegel, L.J.(2009) *Criminology*,10ηεκδ. , Thomson
45. Singleton T, Messina F, Turpen R, 'Waving the red Flag', 2003.
46. Singleton, W.T. And Singleton, J.A. (2010). *Fraud Auditing and Forensic Accounting*, 4th Edition, John Wiley & Sons Inc, New Jersey.
47. Spathis Christos ,2002. Detecting false financial statements using published data: Some evidence from Greece. *Managerial auditing journal*. Vol 17.No 4, p.p. 179-191.
48. Treadway Commission (1987). *The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway*
49. Commission(COSO).http://en.wikipedia.org/wiki/committee_of_sponsoring_organizations_of_the_Treadway_Commission
50. Tricker, R.I. (1984), "Corporate Governance", Gower Publishing Company, Aldershot, UK.
51. Weisburd, D., Chayet, E.F., Warning , E .J. (1990). «White collar crime and criminal careers: some preliminary findings». *Crime and Delinquency*, p. 342-355.

52. World Bank (1997a). "Helping countries combat corruption :The role of the world bank " Poverty Reduction and economic management , διαθέσιμο στη διεύθυνση:
<http://www1.worldbank.org/publicsector/anticorrupt/corruptn/corruptn.pdf>

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ

1. Cressey, Others Peoples Money διαθέσιμο στη διεύθυνση:
<https://www.ncjrs.gov/App/Publications/abstract.aspx?ID=12687> [Πρόσβαση στις 10/04/2015].
2. Deloitte Ελλάδαδος (2014). Έρευνα για την πρόληψη της απάτης στην Ελληνική Ασφαλιστική Αγορά-Fraud prevention in the Greek Insurance Market.Διαθέσιμο στη διεύθυνση:
<http://www.deloitte.com/assets/Dcom-Greece/Local%20Assets/Documents/Attachments/Press/Fraud%20Prevention%20in%20the%20Greek%20Insurance%20Market%20-%20Report.pdf> [Πρόσβαση στις 10/04/2015].
3. Edwin H. Sutherland, White-Collar Criminality American Sociological Review, Vol. 5, No. 1 (Feb., 1940), pp. 1-12. διαθέσιμο στη διεύθυνση:
<http://www.jstor.org/stable/2083937> [Πρόσβαση στις 10/04/2015].
4. Ernst & Young (2011). *European Fraud Survey 2011: Recovery, regulation and integrity*.Διαθέσιμο στη διεύθυνση:
[http://www.ey.com/GL/en/Services/Assurance/Fraud-Investigation—Dispute-Services/European-fraud-survey-2011 --recovery--regulation-and-integrity—Summary- of-findings](http://www.ey.com/GL/en/Services/Assurance/Fraud-Investigation—Dispute-Services/European-fraud-survey-2011--recovery--regulation-and-integrity—Summary-of-findings) [Πρόσβαση στις 10/04/2015].
5. «FraudSurvey» από την «KPMG» 2003 ,διαθέσιμο στο
http://faculty.usfsp.edu/gkearns/Articles_Fraud/Fraud%20Survey_040855_R5.pdf [Πρόσβαση στις 10/04/2015].
6. <http://dimitriskazakis.blogspot.gr/2015/05/6-forex.html> [Πρόσβαση στις 10/04/2015].
7. http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CE%BA%CE%AC%CE%BD%CE%B4%CE%B1%CE%BB%CE%BF_%CE%9A%CE%BF%CF%83%CE%BA%CF%89%CF%84%CE%AC#.CE.A4.CE.B1_.CF.80.CE.B5.CF.81.CE.B9.CF.83.CF.84.CE.B1.CF.84.CE.B9.CE.BA.CE.AC [Πρόσβαση στις 10/04/2015].
8. http://el.wikipedia.org/wiki/Proton_Bank [Πρόσβαση στις 16/05/2015].

9. <http://finance.yahoo.com/news/ubs-says-settle-fx-probe-pay-545-million-053323621--sector.html> [Πρόσβαση στις 10/06/2015].
10. http://to-paliatzidiko.blogspot.gr/2012/04/blog-post_1425.html [Πρόσβαση στις 16/05/2015].
11. <http://www.euro2day.gr/news/world/article/1335151/h-ubs-dhlonei-enohh-gia-to-skandalo-libor.html> [Πρόσβαση στις 10/06/2015].
12. <http://www.euro2day.gr/specials/topics/135/articles/747389/Article.aspx> [Πρόσβαση στις 10/06/2015].
13. <http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=434321> [Πρόσβαση στις 16/05/2015].
14. *IFAC -International Federation of Accountants* [Πρόσβαση στις 10/04/2015].
15. OECD, (1999) OECD Principles of Corporate Governance (www.oecd.org) [Πρόσβαση στις 10/04/2015].
16. PwC, (2014). Global Economic CrimeSurvey [Πρόσβαση στις 10/04/2015].
17. Tiscini, Riccardo and Di Donato, Francesca, (2006), "The Relation between Accounting Frauds and Corporate Governance Systems: An Analysis of Recent Scandals", Working Paper Series, Διαθέσιμοστηνιστοσελίδα: <http://ssrn.com/abstract=1086624> [Πρόσβαση στις 10/04/2015].
18. Αρχής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάσταση /ς Α' Μονάδα Διερεύνησης Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών της (2014). Έκθεση Πεπραγμένων 2013. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://www.hellenic-fiu.gr/images/stories/files/AnnualReport_A_2013.pdf [Πρόσβαση στις 10/04/2015].
19. Διεθνής Διαφάνεια -Ελλάς (2014). Εθνική Έρευνα για τη Διαφθορά στην Ελλάδα- 2013. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://www.transparency.gr/wp-content/uploads/2014/04/%CE%A0%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%AF%CE%B1%CF%83%CE%B7-%CE%93.%CE%9C%CE%B1%CF%85%CF%81%CE%AE.pdf> [Πρόσβαση στις 10/05/2014].
20. Καπράλος, Π. (2009), "Λογισμικό ασφάλειας για την τραπεζική συμμόρφωση" διαθέσιμο: www.neo2.gr [Πρόσβαση στις 10/04/2015].

21. Κουμπλής, Α. (2006), "Πολιτικές για Αποτελεσματικό Εσωτερικό Έλεγχο και Διαχείριση Κινδύνων στο Σύγχρονο Τραπεζικό Σύστημα", διαθέσιμο:http://www.epistimonikomarketing.gr/article_show.php?article_id=1355 20/05/2011[Πρόσβαση στις 10/04/2015].

